

BJALISTOKAJ KAJEROJ
ZESZYTY BIAŁOSTOCKIE

BJALISTOKAJ KAJEROJ N-RO 14

14-a literatura konkurso
„Esperanto ligas homojn. Mia viv-aventuro”

ZESZYTY BIAŁOSTOCKIE NR 14

14. konkurs literacki
„Esperanto łączy ludzi. Przygoda mojego życia”

Organizatorzy konkursu „Esperanto łączy ludzi”
Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku
Białostockie Towarzystwo Esperatystów

14. konkurs literacki „Esperanto łączy ludzi. Przygoda mojego życia” odbywa się
pod Honorowym Patronatem Prezydenta Miasta Białegostoku

*Honorowy Patronat
Prezydenta
Miasta Białegostoku*

ISBN 978-83-66137-89-9

Wydawcy
Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego
ul. Marii Curie-Skłodowskiej 14A, 15-097 Białystok
www.ksiaznicapodlaska.pl

Białostockie Towarzystwo Esperantystów
ul. Piękna 3, 15-282 Białystok
www.espero.bialystok.pl

Redaktor, sekretarz konkursu
Maria Niemyjska

Jury konkursu
Tomasz Chmielik, Anna Kochaniec, Dorota Szubzda

Projekt typograficzny i skład
Przemysław Wierzbowski

Druk
Partner Poligrafia Andrzej Kardasz
ul. Hurtowa 19, 15-399 Białystok

LURDES OLIVEIRA

Je la fino

Mi nomiĝas Karulo kaj mi rakontos al vi pri mia nuntempa vivo.

Ĉiumatene, kiam mi vekiĝas mi serĉas mian edzinon en la lito, sed ŝi ne estas tie. Mi provas aŭdi la bruon de la infanoj en la domo, sed estas silento.

Tiam mi memoras, ke mi estas 80-jaraĝa viro en maljunulejo. La edzino mortis antaŭ 10 jaroj, la gefiloj ne plu estas infanoj kaj miaj kruroj ne plu obeas mian volon.

Mi kuŝas en la lito ĝis Marko, la juna flegisto, alvenas. Mi vojaĝas al la pasinteco: mi memoras la feliĉajn tagojn, kiujn mi iam vivis.

„Kiel vi fartas hodiaŭ, Avĉjo?” – la voĉo de Marko vekas min de miaj memoroj.

Mi respondas:

„Saluton, Marko. Mi fartas bone, dankon. Ĉu hodiaŭ estas dimanĉo?”

„Jes. Hodiaŭ estas vizitantoj en la maljunulejo. Grava tago por ĉiuj vi, ĉu ne?” – li diras.

Dum Marko banas min kaj vestas min, mi pensas:

„Eĉ niajn nomojn ni ne plu rajtas havi. Ni estas simple geavoj. Krom perdi nian familion, nian vigecon, nian decidkapablon, ŝajne maljuneco signifas perdi nian identecon”.

Marko sidigas min sur rulseĝo, kvankam mi preferus marŝi iomete per helpo de mia lambastono. Sed Marko ne havas tempon. Estas multaj aliaj homoj por flegi.

En granda salono, kune kun aliaj maljunuloj, ni manĝas la kutiman moligitan panon en taso da lakto kvankam ni ja kapablas maĉi kaj nia apetito ne malaperis. Sed ni ne plu rajtas manĝi bongustan manĝaĵon.

Dum la tuta mateno, ni sidas silente. Iuj rigardas la laboristojn, kiuj ordigas la ĉambregon, aliaj fermas la okulojn kaj rigardas internen.

„Ili multe laboras ĉi tie. Pro tio, ne estas tempo por babili kun ni” – mi pensas.

Fojfoje sinjorino petegas:

„Bonvolu porti min al la necesejo. Mi bezonas iri tien tuj”.

Sed la respondo ĉiam estas la sama:

„Vi havas vindaĵon, ĉu ne? Mi ne havas tempon nun. Poste... poste...”

La lastaj vortoj oni apenaŭ aŭdas, ĉar la laboristoj ĉiam hastas fari la plej gravajn taskojn en la maljunulejo: ordigi la dormoĉambrojn, pretigi la manĝojn, purigi la telerojn...

S-ino Espero parolas iomete kun sia najbarino:

„Hodiaŭ, miaj gefiloj vizitos min. Ili venos, mi scias, ĉar ili promesis viziti min ĉiu monate. Eble ili kunportos miajn genepojn. Antaŭ longe mi ne vidas ilin”.

Mi scias, ke ili ne venos. Ili neniam venas. S-ino Espero diras tion semajnon post semajno. Ŝi simple esperas.

La horoj pasas.

Kiam ni vidas, ke oni jam pretigas la tablojn por la tagmanĝo, ni revivas. Nia entuziasmo ne rilatas al la manĝaĵo mem – ĉiam sensala mola io ĝi estas. Dum la manĝo, aliaj homoj estas tie, iliaj voĉoj aŭdeblas, oni eĉ alparolas nin kelkajn frazojn. Ni ekzistas por momente.

„Vi ne rajtas manĝi salon” – diras al ni la kuracisto, kiu aperas unu fojon semajne. „Temas pri hipertensio. Vi ne plu estas infano, vi scias”.

Tiel, la manĝoj ĉiam estas sengustaj.

Posttagmeze estas vizitantoj.

S-ro Luko ridetas, kiam li vidas sian filinon kaj nepinojn aperi ĉe la pordo. Ili babilas gaje, kantas kaj manĝas la bongustan kukon, kiun lia filino kunportis. Estas lia naskiĝtago.

S-ro Luko estas bonŝanca, ĉar lia filino vizitas lin ĉiusemajne. Multaj el ni neniam vidas familianojn.

Ĉi-dimanĉe estas aliaj vizitantoj, eta grupo da gejunuloj, kiuj vizitas la maljunulejon de tempo al tempo. Ili alparolas nin dum kelkaj minutoj.

„Saluton, avĉjo, kiel vi fartas?” – demandas juna Rakel al S-ino Amanda.

„Tre bone, dankon. Mi atendas mian filon. Li havas multe da laboro, ĉar li estas fama advokato. Li havas tri gefilojn kaj li multe vojaĝas. Pro tio, li ne havas multe da libertempo por veni ĉi tien. Sed li venos hodiaŭ!”

S-ino Amanda ĉiam pardonas la foreston de sia filo. Ŝi eĉ trovas manierojn senkulpigi lin pro lia porĉiama forgeso.

Rakel karesas la vizaĝon de tiu ĝentila maljunulino, ridetas kaj tuj alparolas alian homon.

„Kaj vi, avĉjo, kiel vi fartas? Ĉu bone?”

„Mia nomo estas Vicento. Mi lacas pro maljuneco kaj suferas je soleco. Sed vi ne kapablas kompreni tion, ĉar vi estas tro juna” – li respondas.

„Ne zorgu, avĉjo. Ĉi tie oni flegas vin kaj vi ne estas sola. Rigardu, kiom da avinjoj kaj avĉjoj estas ĉi tie” – diras Rakel.

Mi rimarkas la malĝojon en la okuloj de Vicento. Li ŝatus rakonti pri sia vivo, siaj aventuroj, sed ne eblas. Rakel jam estas aliloke. Neniu vere volas aŭskulti nin.

„Kia bela avinjo. Ĉu vi bonfartas?” – alia junulo demandas al S-ino Greta.

Ŝi kapjesas kaj tuj diras:

„Mi estas ĉi tie nur portempe. Mia nevino, kiu loĝas proksime kaj havas grandan domon, promesis, ke ni loĝos kune en sia hejmo. Mi nur atendas, ke ŝi venu preni min”.

Mi konas tiun sinjorinon de antaŭ 5 jaroj. Ŝi diras la samon, ĉiam, kiam iu demandas ion al ŝi. Sed ŝia nevino neniam alvenas.

Je la 17-a horo ni manĝas ian specon de kaĉo. Oni promesis al ni, ke ni rajtus manĝi iom da kuko – la kuko, kiun la familio de S-ro Luko lasis por ni ĉiuj. Sed tio ne okazas. Ĉu ili forgesas la kukon en la kuirejo?

Mi demandas: „Ĉu ne estas kuko?”

„Ne. Avĉjo. Pro la diabetoj. Estas tro da sukero en kuko” – iu respondis.

Neniu rajtas manĝi iom da kuko, krom la laboristoj mem.

Denove la silento, la soleco, la malplenaj horoj. Ni atendas la vespermanĝon, la lasta momento de aktiveco en la tago. Poste, la dormoĉambro.

Jam en la lito, mia menso denove vojaĝas al la pasinteco. Mi sopiras pri la vivo, kiu ne plu ekzistas.

Ha! La vivo – kia aventuro!

Tamen, je la fino restas nur memoroj.

LURDES OLIVEIRA

Na końcu

Nazywam się Karulo i opowiem Ci o moim obecnym życiu.

Każdego ranka, po przebudzeniu szukam w łóżku mojej żony, ale jej tam nie ma. Próbuję usłyszeć odgłosy dzieci w domu, ale jest cicho.

Wtedy przypominam sobie, że jestem 80-latką w domu opieki. Żona zmarła przed 10 laty, moje dzieci już nie są dziećmi, a moje nogi już mnie nie słuchają.

Leżę w łóżku aż do przyjścia Marka, młodego pielęgniarza. Podróżuję w przeszłość: przypominam sobie przeżyte szczęśliwe dni.

„Jak się dziś czujesz, Dziadziu?” – głos Marka wybudza mnie z moich wspomnień.

„Witaj Marku. Czuję się dobrze, dziękuję. Czy mamy dziś niedzielę?”

„Tak. Mamę dziś w ośrodku odwiedzających. Ważny dla ciebie dzień, prawda?” – mówi. Podczas gdy Marko mnie kąpie i ubiera, myślę:

„Już nie możemy zachować nawet swoich imion. Jesteśmy po prostu dziadkami. Nie dość, że straciliśmy nasze rodziny, energię, możliwość decydowania, wygląda na to, że starość oznacza utratę swojej tożsamości.

Marko sadza mnie na wózku inwalidzkim, chociaż wolałbym pochodzić trochę o kulach. Ale Marko nie ma czasu. Ma wielu innych ludzi do pielęgnowania.

W wielkim salonie, wspólnie z innymi starszami, jem jak zwykle rozmiękły chleb i piję kubek mleka, chociaż jesteśmy w stanie żuć i nasz apetyt nie znikł. Ale nie mamy już prawa jeść smacznych potraw.

Siedzimy w ciszy cały ranek. Niektórzy przyglądają się pracownikom porządkującym pokoje, inni zamykają oczy patrząc wewnątrz siebie.

„Oni dużo tutaj pracują. Przez to nie mają czasu porozmawiać z nami” – myślę sobie. Czasem jedna pani prosi:

„Zanieście mnie, proszę do ubikacji. Muszę tam iść natychmiast”.

Ale odpowiedź zawsze jest ta sama:

„Masz pieluchę, prawda? Teraz nie mam czasu. Później...”

Ostatnie słowa są ledwo słyszalne, bo pracownik zawsze śpieszy się zrobić najważniejsze obowiązki w domu opieki: uporządkować sypialnie, przygotować jedzenie, umyć talerze...

Pani Espero trochę rozmawia ze swoją sąsiadką:

„Dzisiaj moje dzieci mnie odwiedzą. Przyjdą, wiem, bo obiecali odwiedzać mnie każdego miesiąca. Może przyprowadzą moje wnuki. Już od dawna ich nie widziałam”.

Wiem, że nie przyjdą. Nigdy nie przychodzą. Pani Espero mówi tak co tydzień. Po prostu ma nadzieję.

Godziny mijają.

Ożywiamy się, kiedy widzimy, że przygotowują stoły do obiadu. Nasz entuzjazm nie wiąże się z samym obiadem – zawsze jest to coś miękkiego i niesłonego. Podczas obiadu są tu inni ludzie, słychać ich głosy, nawet adresują kilka zdań do nas. Przez moment istniejemy.

„Nie wolno wam jeść soli” – mówi nam lekarz, który pojawia się raz w tygodniu.

„Chodzi o nadciśnienie. Wiecie, już nie jesteście dziećmi”.

Dlatego posiłki są zawsze bez smaku.

Po południu przychodzą goście.

Pan Luko uśmiecha się, kiedy widzi swoją córkę i wnuczkę pojawiające się w drzwiach. Wesoło rozmawiają, śpiewają i jedzą smaczne ciasto przyniesione przez córkę. To jego urodziny. Pan Luko jest szczęśliwy, bo córka odwiedza go co tydzień. Wielu z nas nigdy nie widuje rodziny.

Tej niedzieli są inni odwiedzający, mała grupa młodych, która od czasu do czasu odwiedza domy opieki. Przez kilka minut rozmawiają z nami.

„Witaj babciu, jak się masz?” – pyta młoda Rakela panią Amandę.

„Bardzo dobrze, dziękuję. Czekam na mojego syna. Ma dużo pracy, gdyż jest znanym adwokatem. Ma troje dzieci i dużo podróżuje. Z tego powodu ma mało czasu na odwiedziny tutaj. Ale dzisiaj przyjdzie!”

Pani Amanda zawsze wybacza swojemu synowi nieobecność. Nawet znajduje sposób na usprawiedliwienia jego wiecznego zapomnienia.

Rakel głaszcze twarz tej miłej staruszki, uśmiecha się i od razu zagaduje inną osobę.

„A ty dziadku, jak się masz? Dobrze?”

„Nazywam się Vincento. Jestem zmęczony starością i cierpię z powodu samotności. Ale ty nie jesteś w stanie tego zrozumieć, bo jesteś zbyt młoda” – odpowiada.

„Nie zamartwiaj się, dziadziu. Tutaj troszczą się o ciebie i nie jesteś sam. Popatrz, ile babć i dziadków jest tutaj” – mówi Rakela.

Widzę smutek w oczach Vincenta. Chciałby opowiedzieć o swoim życiu, swoich przygodach, ale to niemożliwe. Rakel jest już w innym miejscu. Nikt tak naprawdę nie chce nas słuchać.

„Jaka piękna babcia. Czy masz się dobrze?” – inny młody pyta pani Grety.

„Ja jestem tutaj tymczasowo. Moja siostrzenica, która mieszka w pobliżu i ma duży dom, obiecała, że zamieszkamy razem w jej domu. Tylko czekam, aż przyjdzie i mnie zabierze”. Znam tę panią od pięciu lat – kiedy ktoś ją o coś pyta, odpowiada zawsze tak samo. Ale jej siostrzenica nigdy nie przychodzi.

O godzinie 17 jemy coś w rodzaju owsianki. Obiecano nam, że będziemy mogli zjeść kawałek ciasta, które rodzina pana Luko zostawiła dla nas wszystkich. Ale tak się nie stało. Czy zapomnieli o cieście w kuchni?

Pytam: „Czy nie ma ciasta?”

„Nie, dziadziu. Z powodu cukrzyków. Jest za dużo cukru w cieście” – ktoś odpowiedział.

Nikt nie ma prawa zjeść kawałka ciasta, z wyjątkiem samych pracowników.

I znowu cisza, samotność i puste godziny. Czekamy na kolację, ostatni w ciągu dnia moment aktywności. Potem sypialnia.

Już w łóżku mój umysł znów podróżuje w przeszłość. Wzdycham do życia, które już nie istnieje.

Och! Życie – co za przygoda!

A jednak na koniec pozostają tylko wspomnienia.

Z esperanta tłumaczyła Maria Niemyjska

ANDRZEJ LICZMONIK

La pasio retrovita

Ne facilas akcepti devigan pensiigon, kiam oni estas nur kvardek-sepjara. Por multaj, tia ago estas la plej bona momento por fari karieron. Postenoj: direktoraj, prezidentaj ministeriaj, avanco por generalo kaj aliaj atributoj de graveco estas malfermitaj al homoj de tiu ago. La aliaj, ne revantaj pri gravaj pozicioj, ghuas respekton pro sia sperto, estas opiniataj kiel fakuloj, kaj iliaj opinioj estas serioze konsiderataj de pli junaj gekolegoj.

Tamen, se tiumomente iu suferas pro grava malsano, kiu malebligas pluan funkciadon en la ghuisnuna sistemo, li similas paperpeceton, hazarde forblovitan de la skribotablo: post unu falo, ghi jam ne revenos. Ghi trafos en la rubkorbon, de tie en la grandan rubujon, kaj poste en la rubodeponejon. Kiam vi aghas pli ol sesdek, tia sorto shajnas aspekti tute normala, kvankam multaj ghin travivas kun malfacilaĵoj. Sed en la ago de kvardek sep jaroj!?

Al mi tio okazis, tute neatendite, kvankam jam pli frue estis multaj indikoj, ke mi povu atendi tion pli agh malpli frue.

Mia vidkapablo jam ekde la infanaĝo malbonis kaj multaj aferoj, kiuj ghogigis miajn samaghulojn, kiel ekzemple biciklado, por mi ne estis atingeblaj. Spite tiujn problemojn, mi lernis tute bone, do mi sukcesis finstudi kaj komencis labori che skribotablo, pensante ke mi sen pliaj baroj laboros ghi la emeritiĝo.

Tamen, la vivo planis por mi alian scenaron. Post la 40-a vivojaro, mia vidpovo iom post iom, preskaugh nerimarkeble, malboniĝadis ghi

finfine mi ne plu povis labori kun dokumentoj presataj per printiloj el la 1990-aj jaroj, ĉiam pretigitaj por maksimume ŝpari inkon.

La transiro al handikapula pensio estis por mi ŝokiga. Subite, ekmankis mono por varoj, kiuj ĝis tiam estis por mi atingeblaj, kaj uzado de ili ŝajnis al mi tute natura. Ekzemple ĉiumonataj vizitoj en kinejo aŭ teatro, dusemajna feriado, ktp. Nun en vendejoj oni devis zorge rigardadi ĉiun objekton, pensante ĉu post la aĉeto restos sufiĉe por sin vivteni ĝis la sekva pensiopago.

La unua ideo, kiu venas en la kapon, en tia stato, estas serĉado de nova laboro por gajni mil aŭ du mil zlotojn, necesajn por ekvilibrigi la antaŭan vivonivelon. Mi serĉis longe. Mi provadis ŝanĝi la fakon. De tempo al tempo, aperis mallongaj kontraktoj kaj partotempa, perdistanca laboro. Tio iomete helpis finance, sed mi daŭre estis malkontenta. Mi havis la impreson, ke la vivo ien forkuras kaj se tio pludaŭros, iumomente estos jam tro malfrue por ĝin ekkapti.

Pola Asocio de Blinduloj, al kiu oficisto de la Urba Socialhelpa Centro proponis, ke mi aliĝu, donante al mi handikapatestilon, proponis al mi diversajn trejnokursojn dediĉitajn al homoj perdantaj la vidokapablon, liveris multajn detalajn informojn pri rabatoj kaj rajtoj, kiujn havas homoj similaj al mi, sed mi sentis interne „truon”, kiun post elfalo el la normala profesia aktivado mi ne povis plenigi.

Sed nur ĝis iu tempo.

Post la kvinjara membreco en la Asocio, pere de tiu organizo mi estis sciigita, ke la Tutlanda Centro por Kulturo de Blinduloj organizas kreigajn trejnadojn en la kategorioj de muziko, pentroarto kaj literaturo. Al muziko ĉiam mi havis „lignan” orelon, kaj mi neniam sukcesis atingi bonan noton pro desegnado, kiam mi estis lernanto.

Tamen jam delonge altiris min la verkado. Tiumomente, kiam mi tenis en la mano la avizon pri la trejnado, mi rememoris miajn multnombrajn, junularajn provojn min esprimi skriboforme, kiuj ĉiam finiĝadis per forĵetado en angulon de la komencitaj tekstoj. Mankis al mi la fido, ke mi, la masonistofilo, povus iĝi verkisto. Kiel mi kuraĝus starigi min sur la egala nivelo kun Sienkiewicz, Prus aŭ, ekzemple, Hłasko!?

Kiam komenciĝis mia tiel nomata „plenanĝa vivo”, mi tute forlasis pensadon pri literaturo. Mi eĉ forgesis, ke iam en mian kapon venadis tiaj ideoj. Nun, kiam neatendite, aperis ŝanco realigi la junulajn revojn, kaj mi havis nenion por fari, mi decidis, ke indas renovigi la longe forgesitan pasion. Mi malfermis la retan aliĝilon kaj mi ĝin plenigis.

Tiel komenciĝis mia plej granda viaventuro – la aventuro kun literaturo. Kuraĝigita de mia unua sukceso, kiu estis distingo en konkurso, al kiu kuraĝigis min partopreni la trejnadestro, mi komencis verki multe kaj plentuziasme. La temoj mem venadis en mian menson. Oni devis nur kopii ilin de la kapo en la komputilomemoron.

Nur post malpli ol unu jaro enmane mi tenis mian unuan novelaron, kiu estis eldonita en ducent kvindek ekzempleroj de la eldonejo gvidata de la direktoro de la Tutlanda Centro por Kulturo de Blinduloj.

Hodiaŭ, dek du jarojn post tiu trejnado, mi tenas jam kvin volumojn, en kiuj troviĝas entute preskaŭ cent tridek noveloj kaj aliaj prozominiaturoj, du romanojn kaj dek tri premiojn kaj distingojn en diversaj konkursoj. Mi partoprenis plurajn aŭtorajn renkontiĝojn en la tuta lando.

Ĉie mi estis varme akceptata de la legantoj. Tiu aventuro daŭras la tutan tempon. Ĉiam al mia menso venas novaj ideoj. Kiam mi eksidas ĉe la komputilo kaj malfermas en la tekstprilaborilo novan dokumenton, mi scias, ke baldaŭ kreiĝos io, kio pli aŭ malpli frue kondukos la legantojn al fabela, neĉiutaga lando, al renkonto kun aliaj mondoj, por ili de mi, kreaĵaj. Mia revo estas, ke tiu aventuro daŭru ĝis la fino de mia vivo. Mi ne scias kiom da magiaj historioj elsorĉos mia maljuniĝanta cerbo, tamen mi esperas, ke estos almenaŭ tiom, kiom ĝis nun mi kreis. Mi ne plu zorgas pri la „truo”, aperinta post mia profesia kariero. Ĝi estas tute plenigita. Kaj la financoj? Nu, la literaturo kostas pli, ol ĝi alportas. Mi lernis ŝpari, kaj la cirkonstancoj estas tiaj, ke tio, kio necesas, al mi ne mankas. Plej gravas, ke mi havas la pasion, kiu donas sencon al tro frue komencita aŭtuno de mia vivo.

El la pola tradukis Jarosław Parzyszek

*I nagroda w kategorii polskiej konkursu literackiego
„Esperanto łączy ludzi. Przygoda mojego życia”*

ANDRZEJ LICZMONIK

Pasja odnaleziona

Nie jest łatwo pogodzić się z odejściem w odstawkę, gdy ma się czterdzieści siedem lat. Dla wielu to najlepszy wiek na robienie kariery. Dyrektorskie i prezesowskie posady, fotele ministrów, szlify generalskie i inne atrybuty splendoru stoją otworem przed ludźmi w tym wieku. Inni, mniej władczo usposobieni, cieszą się wtedy szacunkiem wynikającym z doświadczenia, mają opinię ekspertów, ich zdanie jest poważnie brane pod uwagę przez młodszych kolegów.

Tymczasem, jeśli komuś akurat w takim momencie życia przytrafia się uszczerbek na zdrowiu, który czyni niemożliwym dalsze funkcjonowanie w dotychczasowym układzie, staje się podobny do świstka papieru przypadkowo zdmuchniętego z blatu biurka: raz spadł, to więcej nie wróci. Trafi do kosza na odpadki, stamtąd do kontenera, a później na wysypisko. Po sześćdziesiątce taki los jawi się jako w miarę normalny, chociaż też przez niektórych ciężko przeżywany. Ale czterdzieści siedem lat!?

Mnie właśnie to się przytrafiło i to dość nieoczekiwanie, chociaż z drugiej strony wiele już wcześniej wskazywało na to, że prędzej czy później mogłem się tego spodziewać.

Wzrok zawsze miałem kiepski i od dzieciństwa wiele rzeczy sprawiających radość moim rówieśnikom, jak na przykład jazda na rowerze, było dla mnie niedostępnych. Mimo tych kłopotów nauka szła mi dobrze, więc skończyłem studia i podjąłem pracę za biurkiem, sądząc, że bez żadnych przeszkód dane mi będzie doczekać tam wieku emerytalnego.

Życie miało jednak dla mnie inny scenariusz. Po czterdziestce wzrok stopniowo pogarszał się w sposób prawie niezauważalny, aż w końcu przestałem dawać sobie radę z dokumentami drukowanymi na sprzęcie z lat dziewięćdziesiątych, ustawianym zawsze z myślą o maksymalnej oszczędności atramentu.

Przejście na rentę inwalidzką było dla mnie szokiem. Nagle zaczęło brakować pieniędzy na dobra, które dotychczas znajdowały się w moim zasięgu i korzystanie z nich wydawało mi się absolutną oczywistością. Na przykład wychodzenie raz w miesiącu do kina lub teatru, wyjazdy na dwutygodniowe wakacje itp. Teraz trzeba było starannie oglądać każdy artykuł w sklepie i obliczać w myślach, czy po jego zakupie będzie za co żyć na krótko przed następną wypłatą świadczenia.

Pierwsze, co w takiej sytuacji przychodzi człowiekowi do głowy, to poszukać dodatkowego zajęcia i dorobić ten tysiąc albo dwa niezbędne do wyrównania dawnego poziomu życia. Szukałem długo. Podejmowałem próby przekwalifikowania się. Od czasu do czasu trafiały się dorywcze umowy zlecenia, prace zdalne na ćwierć etatu. Finansowo trochę to pomagało, jednak cały czas czułem w sobie jakiś niedosyt. Miałem wrażenie, że życie gdzieś mi ucieka i jak tak dalej pójdzie, w pewnym momencie będzie już za późno, żeby je dogonić.

Polski Związek Niewidomych, do którego wstąpienie zasugerował mi urzędnik z MOPS-u, wręczając orzeczenie o niepełnosprawności, miał dla mnie w ofercie różne szkolenia dedykowane osobom tracącym wzrok, dostarczył wiele szczegółowych informacji o ulgach i uprawnieniach przysługujących ludziom takim jak ja, ale pustki ogarniającej mnie od wewnątrz po wypadnięciu ze zwykłej aktywności zawodowej nie zdołał wypełnić.

Do czasu.

Po pięciu latach przynależności do Związku za pośrednictwem tej organizacji trafiło do moich rąk zawiadomienie, że Krajowe Centrum Kultury Niewidomych organizuje warsztaty twórcze w kategorii muzyki, plastyki i literatury. Do muzyki zawsze miałem „drewniane ucho”, z plastyki w szkolnych czasach też nigdy nie wychodziłem poza naciąganą

tróję. Natomiast do pisania ciągnęło mnie od dawna. Przynajmniej w tym momencie, kiedy trzymałem w dłoni zawiadomienie o warsztatach, uświadomiłem sobie swoje liczne młodzieńcze próby wypowiedzania się w tej formie kończące się niezmiennie rzucaniem w kął rozpoczętych zapisków. Brakowało mi wiary, że ja – syn murarza – mogę zaistnieć jako pisarz. Jak śmiałbym stawiać siebie na równi z Sienkiewiczem, Prusem czy na przykład Hłaską!?

Gdy zaczęło się tak zwane „dorosłe życie”, porzuciłem wszelkie myślenie o literaturze. Nawet zapomniałem, że niegdyś chodziły mi po głowie takie pomysły. Teraz, gdy niespodziewanie pojawiła się szansa realizacji młodzieńczych marzeń, a ja nie miałem nic konkretnego do roboty, uznałem, że warto spróbować odnowić dawno zapomnianą pasję. Otworzyłem internetowy formularz zapisów na warsztaty i wypełniłem go.

Tak zaczęła się największa przygoda mojego życia – przygoda z literaturą. Zachęcony pierwszym sukcesem, jakim było wyróżnienie w konkursie, do udziału w którym zachęcił mnie prowadzący warsztaty, zacząłem pisać intensywnie i z zapałem. Tematy same cisnęły się do głowy. Trzeba było tylko przenieść je stamtąd na dysk komputera.

Po niespełna roku miałem już w rękę pierwszy zbiór opowiadań wydany w dwustu pięćdziesięciu egzemplarzach nakładem wydawnictwa prowadzonego przez dyrektora KCKN.

Dziś, po dwunastu latach od tamtych warsztatów, mam na swoim koncie pięć tomików zawierających łącznie blisko sto trzydzieści opowiadań i innych miniatur prozatorskich oraz dwie powieści, trzynaście nagród i wyróżnień w różnych konkursach. Wziąłem udział w kilkunastu spotkaniach autorskich na terenie całego kraju. Wszędzie byłem życzliwie przyjmowany przez grono czytelników.

Ta przygoda trwa cały czas. Wciąż przychodzą mi do głowy nowe pomysły. Kiedy siadam do komputera i otwieram nowy dokument w edytorze tekstu, wiem, że wkrótce powstanie coś, co prędzej czy później zaprowadzi czytelniczki i czytelników do baśniowej krainy niecodzienności, na spotkanie z innymi światami, które ja specjalnie dla nich stworzę.

Moim marzeniem jest, aby ta przygoda trwała do końca moich ziemskich dni. Nie wiem, ile jeszcze magicznych historii wyczaruje mój starzejący się mózg, ale mam nadzieję, że będzie ich co najmniej tyle, ile powstało do tej pory.

Nie martwię się już o wypełnienie pustki pozostałej po pracy zawodowej. Ona jest wypełniona w nadmiarze. A środki finansowe? No cóż, literatura więcej ich pochłania niż przynosi. Nauczyłem się żyć oszczędnie, a okoliczności tak się układają, że tego, co niezbędne, mi nie brakuje. Najważniejsze, że mam pasję, która nadaje sens przedwcześnie rozpoczętej jesieni mojego życia.

JORGE RAFAEL NOGUERAS

La lastaj vortoj de viv-ĝuanto

La kuŝanta maljunulo, mortonta, ekparolis al tiuj, kiuj staris ĉirkaŭ li.

„Se vi estus dirinta al mi kiel junulo, ke mia mortolito estos tiel abunde ĉeestata, mi ne estus kredinta vin”, li diris malforte, kun ironia rideto. „Mia tiama vivo estis ege aventur-plena kaj mi neniam havis ajnan planon por la estonteco. Mi neniam restis en unu sola loko dum longa tempo, traveturante la mondon de oriento ĝis okcidento, de nordo ĝis sudo. Mi vizitis la plej belajn (kaj konfesinde eĉ la plej malbelajn!) lokojn de la planedo, kaj spertis multajn el la mirindaĵoj kiujn nia mondo proponas. Ĉu vi iam vidis akvofalon tiel altan, ke de la malsupro rigardante supren, ŝajnas kvazaŭ la akvo falus rekte de la ĉielaj nuboj? Ĉu vi iam gustumis pladon faritan nur el manĝeblaj floroj, aŭ surstratajn manĝetojn faritajn el frititaj insektoj?

„Mi faris la plej diversajn kaj hazardajn laborojn por vivteni min: haringo-fiŝisto en la Norda Maro; tritiko-rikoltisto en Barato; rubaĵo-kolektisto en Tajlando. Tra ĉio, tamen, mi ĉiam klopodis ĝui mian vivon ĝis la lasta guto. Mi multe amaris – kvankam konfesinde mi malmulte amis. La mondo – ne skandaliĝu, mi petas! – sendube estas prisemita de infanoj miaj pri kies ekzisto mi eĉ ne scias, kaj de iamaj amantinoj kiuj havas nur svagajn sed espereble agrablajn rememorojn pri la patro de siaj idoj.

„Mi vizitis ĉiun landon en la mondo kaj konatiĝis kun centoj da homoj el la plej diversaj kulturoj kaj viv-cirkonstancoj. Mi traveturis tutajn

landojn per motorciklo kune kun homoj kies nomojn mi lernis nur la antaŭan tagon. Mi partoprenis geedziĝfestojn de ĉiaj religioj kaj spertis la plej ekzotajn ritarojn. Mi ebriiĝis kaj festis kun gekamaradoj kies lingvon mi apenaŭ parolis, sed kun kiuj mi tute bone interkompreniĝis. Tamen, ĉu multajn amikojn mi fakte havas? Kiam mia sorto ŝanĝiĝis kaj mi falis en mizeron, neniu el ili helpis min. Ĉu iu el ili eĉ memoros min kiam mi forestos? Ĉu mi entute gravis al iu ajn, aŭ ĉu mi mortos sola, kaj neniu priploros min...?”

Li rigardis ĉirkaŭe, senkonsile serĉante respondojn, kaj liaj okuloj nebuliĝis. „Eble mi neniam scios...” Lia trista voĉo malfortiĝis ĝis silento, kaj li entute ĉesis moviĝi.

Ĝuste tiam, la ambulancistoj alvenis, kaj la ĉeestantaj scivolemuloj disiĝis por permesi al ili aliri la feblan ĉifonulon kuŝantan senmove sur la frida parko-benke.

„Kion li diraĉis, laŭ vi?” unu el la gapantoj demandis al alia post kelkaj minutoj, vidante la helpkuracistojn, jam venkitajn de la morto, zorge enmeti la senhejmulon en nigran platan sakon.

„Diablo scias! Li parolis en fremda lingvo, el kiu mi komprenis nenion. Tamen, mi supozas, ke tia neniohava almozulo povas nur esti feliĉa pri tio, ke almenaŭ li ne mortis sola...”

*II nagroda w kategorii esperanckiej konkursu literackiego
„Esperanto łączy ludzi. Przygoda mojego życia”*

JORGE RAFAEL NOGUERAS

Ostatnie słowa bon vivanta

Leżący starzec, umierając, zaczął mówić do tych, którzy stali wokół niego.

„Gdybyście mi powiedzieli, kiedy byłem młody, że moje łóżko śmierci będzie tak licznie otoczone ludźmi, nie uwierzyłbym”, powiedział słabym głosem z ironicznym uśmiechem. „Moje ówczesne życie było pełne przygód i nigdy nie miałem żadnych planów na przyszłość. Nigdy nie pozostawałem długo w tym samym miejscu, podróżując po świecie ze wschodu na zachód, z północy na południe. Odwiedziłem najpiękniejsze (i wyznam, że także najbrzydsze!) miejsca na planecie i doznałem wielu z cudownych przeżyć, jakie nasz świat oferuje. Czy widzieliście kiedyś wodospad tak wysoki, że patrząc z dołu, wyglądało to tak, jakby woda spadała prosto z niebiańskich chmur? Czy próbowaliście kiedyś dania z samych tylko jadalnych kwiatów albo ulicznych przekąsek ze smażonych owadów?

Aby się utrzymać, podejmowałem się najróżniejszych i przypadkowych prac: rybak łowiący śledzie na Morzu Północnym, żniwiarz pszenicy w Indiach, śmieciarz w Tajlandii. Ale równocześnie, zawsze spijałem życie do ostatniej kropli. Kochałem się dużo – choć przynaję, że kochałem niewiele. Świat – nie gorsze się, proszę – jest niewątpliwie pełen moich dzieci, o których istnieniu nawet nie wiem oraz dawnych kochanek, które mają jedynie mgliste, ale mam nadzieję, miłe wspomnienia związane z ojcem swoich dzieci.

Odwiedziłem każdy kraj świata i poznałem setki ludzi z najróżniejszych kultur i w różnych sytuacjach życiowych. Całe kraje przemierzyłem

na motocyklu razem z ludźmi, których imiona poznałem poprzedniego dnia. Brałem udział w uroczystościach weselnych wszystkich religii i doświadczyłem najbardziej egzotycznych rytuałów. Upijałem się i imprezowałem z towarzyszami, których językiem ledwo mówiłem, ale z którymi dogadywałem się doskonale. Czy jednak rzeczywiście mam wielu przyjaciół? Kiedy mój los się odmienił i popadłem w nędzę, nikt mi nie pomógł. Czy któryś z nich w ogóle będzie o mnie pamiętał, kiedy mnie już nie będzie? Czy w ogóle byłem dla kogoś ważny, czy też umrę samotnie i nikt nie będzie mnie opłakiwał...?”

Rozejrzał się dookoła bezradnie szukając odpowiedzi, a jego oczy zaszyły mgłą. „Może nigdy się nie dowiem...” Smutny głos ucichł i zupełnie przestał się ruszać. Właśnie w tym momencie przybyli sanitariusze i ciekawscy rozstąpili się, aby umożliwić im dostęp do wątlęgo, obdartego męczczyzny, leżącego bez ruchu na zimnej parkowej ławce.

„Co on tam gadał, jak myślisz?” – zapytał jeden z gapiów drugiego, widząc, jak ratownicy pokonani przez śmierć ostrożnie wkładają bezdomnego do czarnej plastikowej torby.

„Diabli wiedzą! Mówił w obcym języku, nic z tego nie zrozumiałem. Jednak taki żebrak bez grosza, może się tylko cieszyć, że przynajmniej nie umarł sam...”

Z esperanta tłumaczyła Maria Niemyjska

2-a (egala) premio en la pola kategorio de la literatura konkurso
„Esperanto ligas homojn. Mia viv-aventuro”

GRAŻYNA KULESZA-SZYPULSKA

Katharsis

Julio 1978. Abiturienta ekzameno plenumita, enirekzamenoj por la studoj – ne. Baldaŭ oni devos entrepreni decidojn gravajn por la vivo. Dume nenionfarado kaj biero trinkata sekrete antaŭ la gepatroj. La tempo de sindeteno. En la antaŭĉambro sonoras telefono.

- Al vi – diras la patrino.
Nevolonte mi levas min de sofolito.
- Halo – mi murmuris en la aŭskultilon..
- Saluton. Estas vi? – voĉo de iama kolego el klaso.
- Mi. Kion?
- Ĉu vi havas tempon?
- Dependas kiom.
- Tri semajnojn.

La kolego kun la alia ricevis klasikan proponon nemalakcepteblan. Ili devas kompletigi grupon, kiu reprezentos vejevodion (tiam – unu el 49) dum Skolta Kultur-Festivalo de la Lernantaro en Kielce. Okazis al mi kelkfoje en la lernejo deklami ion kaj partopreni enscenigojn, tial mi ricevis la proponon de la forveturo. Des pli ke ne estis multaj volontuloj.

Ni sukcesis kolekti ok personojn kaj neniun instruiston. Ili tute ne emis veturi por tri semajnoj al Kielce. Oni konstatis, ke ni estas plenkreskaj kaj ni sukcesos elturniĝi el malfacilaĵoj. Oni enigis nin en la liveraŭton Nysa, oni donis al ni bezonatajn aĵojn (en tio kelkajn tolajn monaĥajn vestaĵojn) kaj oni ordonis al la ŝoforo veturi. Kaj jen ni alvenis,

ni prezentis spektaklojn, poeziaĵmuntaĵojn kaj aliajn aĉajn prezentaĵojn, ni estis la reprezentantoj kaj ni revenis kun ĉiuj korpopartoj.

Kaj jen mi priskribos al vi unu el tieaj aventuroj... Aŭskultu...

Nia kolego elpensis aranĝon, artan eventon, kiu estis skuonta la konskiencon. Ambician kaj postulantan konsenton de kelkaj gravaj institucioj, en tio – milico. Dum du semajnoj ni sukcesis ilin ricevi kaj ni povis agi.

Por nia dispono oni donis al ni kelon de domo de la publika utileco. Kanjo kaj Banjo ekstere de la konstruaĵo instigis homojn partopreni en la evento. Volontulo komence estis subskribinta konsenton kaj poste oni gvidis lin en la kelon. Oni malsuprenirigis lin singardeme per ŝtuparo en malhelo. En la fino atendis lin surprizo. – Manojn malantaŭen! – siblis vera milicisto en civila vesto kaj estis enkateniganta la homon. Forte premante la ŝultron li gvidis lin antaŭ nekonatan vizaĝon.

Maĉjo ŝaltis lampeton. La lumo bategis rekte en la okulojn.

– Nomon! Familian nomon! Naskiĝdaton.

Sidante dorsturnita al ili, mi tajpis ion ajn per mana skribmaŝino.

Post plenumo de formalajoj la milicisto dekatenis la „spektanton” kaj oni gvidis lin en unu el kelaj ejoj, kiun oni ŝlosis per pendoseruro, plej granda de vidataj de mi en la vivo. Tie li povis trankvile atendi la aliajn kaj aŭskulti la diskon de Czesław Niemen „Katharsis”. Tiel kelkfoje, de la komenco ĝis la fino. Andreo, en la monaĥa vestaĵo, gardanta la kelon, zorgis ke ne estu silento kaj renversadis la diskon de unu flanko sur la alian, ja ni uzis la gramofonon „Bambino”. Kolektado de la grupo ne postulis multan tempon. Kiam ni jam havis bezonatan nombron, ni dankis al milicistoj por la helpo kaj ni komencis la duan parton de la aranĝo. Vestitaj en la monaĥaj vestaĵoj ni stariĝis antaŭ la malliberigitaj kaj eldiris kelkajn monologojn pri tio, ke la plej granda peko de nia jarcento estas indiferecento. Ni parolis pri manko de amo, toleremo. Estis tekstoj pacifismaj.

La homoj aŭskultis. Poste ni foriris. Revenis Maĉjo. – Vi povas kompreneble foriri de ĉi tie. Tamen sub unu kondiĉo. Kiu volas foriri, devas subskribi kondamnon por la morto de la kunsidantoj en la kelo. Bonvolu voki nin – li diris kaj ŝvingis per paperkartoj kun la kondamnoj.

En la kelo ekregis silento. Ni staris proksime atendante alvokon. Silento.

Finfine ni aŭdas:

– Homoj, mi ne eltenos! Mi pardonpetas vin, indulgu min, sed mi devas foriri. He, venu ĉi tien, mi subskribos.

Juna viro subskribis la verdikton kaj demandis premante la genuojn:

– Kie estas necesejoj!?

La aliaj ne moviĝis.

Ni rigardis horloĝojn. Estis finiĝanta la luo-tempo de la kelo. Kion fari? Kial ili ne foriras? Ja tio estas nur ludo... Ja tio estas nur teatraĵo... Ja ĉio estas konvencia...

Kune kun Kanjo en iu ejo ni trovis balailojn kaj sitelojn.

Ŝajnigante ordigantan anaron ni liberigis la „spektantojn”.

Ili estis forirantaj trankvile rigardante nin. Sur kelkaj vizaĝoj videblis rideto, kelkaj rigardis planken. Iu laŭte suspiris. Iu frapetis mian ŝultron.

– Vi havas bonan kapon, infanoj – li diris.

Neniu havis postulojn.

Kiam ni forlasis la kelon, ekstere brilis forta julia suno. La milicistoĵ en sia aŭto atendis nin.

– Kiel sukcesis la teatraĵo?

– Bonege!

Ili enaŭtigis nian ilaron kaj veturigis nin al la loĝloko.

Nur vespere, kiam malaperis la arta streĉo, ni povis festi nian sukceson. Ĉar malgraŭ ke nemultaj sciis pri la aranĝo, malgraŭ ke ĝi ne reeĥis per skandalo aŭ aliaj resonoj, ni havis la senton, ke ni plenumis gravan mision. Konsidere al ni mem, kaj al la personoj fermitaj en la kelo.

Ankoraŭ estas iu espero por tiu ĉi mondo, se homoj, eĉ en konvencia formo, eĉ en konvencio de arto, de prezentaĵo, spektaklo, ne volas subskribi mortverdikton por tute fremda homo.

El la pola tradukis Grażyna Barszczewska-Banel

*II nagroda (ex aequo) w kategorii polskiej konkursu literackiego
„Esperanto łączy ludzi. Przygoda mojego życia”*

GRAŻYNA KULESZA-SZYPULSKA

Katharsis

Lipiec 1978. Matura zdana, egzaminy na studia nie. Zaraz trzeba będzie podjąć ważne życiowe decyzje. Póki co lenistwo i pite w swoim pokoju, ukradkiem przed rodzicami, piwo. Czas zawieszenia w próżni. W przedpokoju rozlega się dzwonek telefonu. – Do ciebie – mówi mama.

Niechętnie wstaję z wersalki. – Halo – mruczę do słuchawki. – Cześć. To ty? – głos byłego kolegi z klasy. – Ja. Czego? – Masz czas? – Zależy ile. – Trzy tygodnie.

Kolega wraz z drugim kolegą otrzymali klasyczną propozycję nie do odrzucenia. Mają skompletować ekipę, które będzie reprezentowała województwo, (jedno z 49 wówczas) na Harcerskim Festiwalu Kultury Młodzieży Szkolnej w Kielcach. Zdarzało mi się czasami w szkole coś recytować i brać udział w jakiś inscenizacjach, zatem propozycję wyjazdu otrzymałam. Tym bardziej, że wielu chętnych nie było.

Udało się zebrać osiem osób i żadnego nauczyciela. Tym to dopiero nie chciało się jechać na trzy tygodnie do jakiś Kielc. Uznano, że wszyscy jesteśmy pełnoletni i poradzimy sobie. Wsadzono nas do nyski, dano sprzęt towarzyszący (w tym kilka parcianych habitów) i kierowcy kazano jechać. I tak oto dojechaliśmy, wystawialiśmy spektakle, montaże poetyckie i inne badziewiaste przedstawienia, reprezentowaliśmy i wróciliśmy ze wszystkimi częściami ciała.

I oto dziś opiszę wam jedną z wielu kieleckich przygód... Posłuchajcie...

Nasz kolega wymyślił performance lub happening, takie wydarzenie artystyczne, które miało wstrząsnąć sumieniami. Ambitne i wymagające zgody paru ważnych czynników, w tym – milicji. W ciągu dwóch tygodni udało się takie coś uzyskać i mogliśmy działać.

Do naszej dyspozycji oddano piwnicę w jednym z domów użyteczności publicznej. Kaśka i Baśka na zewnątrz budynku namawiały ludzi do wzięcia udziału w wydarzeniu. Chętny najpierw podpisywał zgodę, a potem prowadzono go do owej piwnicy. Sprowadzano w ciemności, ostrożnie po schodach. Na końcu czekała niespodzianka:

– Ręce do tyłu! – syczał autentyczny milicjant po cywilnemu i zakuwał człowieka w kajdanki. Ściskając za ramię prowadził przed nieznane oblicze.

Maciek zapalał lampkę. Światło waliło prosto w oczy. – Imię! Nazwisko! Data urodzenia.

Odwrócona do nich tyłem wystukiwałam byle co na ręcznej maszynie do pisania.

Po wypełnieniu formalności „widza” milicja rozkuwała i prowadzono go do jednego z piwnicznych boksów, który zamykano na największą kłódkę, jaką kiedykolwiek w życiu widziałam. Tam mógł sobie spokojnie poczekać na innych i posłuchać płyty Czesława Niemena „Katharsis”. Tak kilka razy, od początku do końca. Andrzej, w habicie, pilnujący piwnicy dbał, by ciszy nie było i przekładał płytę z jednej strony na drugą, wszak na gramofonie Bambino ją odtwarzaliśmy.

Zebrań grupy nie zabrakło nam wiele czasu. Kiedy była już wystarczająca ilość, podziękowaliśmy milicji za pomoc i zabraliśmy się za drugi etap happeningu. Ubrani w habity stanęliśmy przy uwięzionych i wygłosiliśmy kilka monologów o tym, że największym grzechem naszego stulecia jest obojętność. Mówiliśmy o braku miłości, tolerancji. Były teksty pacyfistyczne.

Ludzie słuchali.

Potem odeszliśmy. Wrócił Maciek. – Możecie oczywiście wyjść stąd. Ale pod jednym warunkiem. Kto chce wyjść, musi podpisać wyrok śmierci

na pozostałych siedzących w tej piwnicy. Proszę nas zawołać – powiedział i pomachał kartkami papieru z wyrokami.

W piwnicy zaległa cisza. Staliśmy w pobliżu czekając na przywołanie. Cisza.

Wreszcie słyszymy:

– Ludzie, ja nie wytrzymam! Przepraszam was bardzo, wybaczcie mi, ale muszę wyjść. Hej, wy, chodźcie tu, podpiszę.

Młody facet podpisał wyrok i zapytał ściskając kolana:

– Gdzie jest toaleta!?

Pozostali nie ruszali się.

Spojrzeliśmy na zegarki. Kończył się właśnie czas wynajęcia przez nas piwnicy. Co robić? Dlaczego nie wychodzą? Przecież to tylko zabawa... Przecież to tylko takie przedstawienie teatralne... Przecież wszystko jest umowne...

Wraz z Kaśką odnalazłyśmy w jednym z pomieszczeń szczotki na kiju i wiadra. Udając ekipę sprząającą, uwolniłyśmy „widzów”.

Wychodzili spokojnie patrząc na nas. Po niektórych twarzach błękał się uśmiech, inne patrzyły w podłogę. Ktoś głośno westchnął. Ktoś poklepał mnie po ramieniu. – Macie łeb dzieciaki – powiedział.

Nikt nie miał pretensji.

Kiedy opuściliśmy piwnicę, na zewnątrz świeciło mocne lipcowe słońce. Milicjanci w „suce” czekali na nas. – I jak udało się przedstawienie? – Super!

Zapakowali nasz sprzęt do auta i odwieźli do miejsca zakwaterowania.

Dopiero wieczorem, kiedy całkowicie uszło z nas artystyczne napięcie, mogliśmy świętować sukces. Bo choć niewielu wiedziało o happeningu, choć nie odbił się żadnym echem skandalu czy innymi odgłosami, my mieliśmy poczucie spełnienia ważnej misji. W stosunku do samych siebie i tych osób, zamkniętych w piwnicznym boksie.

Jeszcze jest jakaś nadzieja dla tego świata, jeśli ludzie, nawet w umownej formie, nawet w konwencji sztuki, przedstawienia, spektaklu, nie chcą podpisać wyroku śmierci na zupełnie obcego człowieka...

2-a (egala) premio en la pola kategorio de la literatura konkurso
„Esperanto ligas homojn. Mia viv-aventuro”

MAGNOLIA

La aventuro de mia vivo – geedzeco

La vivo en si mem estas aventuro. Serio de aventuroj. La aventuro de mia vivo? La plej granda aventuro? Malfacila elekto, kiam oni staras apenaŭ sur la dua vivobordo. Estis kelkaj. Vojaĝoj, libroj, patrineco, amo, laboro, pasiaj interesoj, amikecoj...

Mi volas skribi pri plej ekscitanta aventuro de mia vivo, kiu estis mia geedzeco. Jes, jes, mi scias, ke ĉiuj vidvinoj idealigas siajn edzojn, sed mi neniam ion idealigis. Plej reale mi traktis ĉion, kio okazis al mi, kvankam mi devas konfesi, ke multaj okazintaĵoj kaj aferoj turniĝis nekutime. Kaj tute ne tiel, kiel mi tion volis.

Mia geedzeco estis realigo de revoj de tre juna knabino, kiu deziris ami kaj esti amata. De la proza vivo mi havis vagan imagon, sed tio estas la privilegio de juneco...

Ŝajnis al mi, ke mi rimarkas ĉi tiujn pli malfacilajn vivoflankojn, kio ne ŝanĝas la fakton, ke okazis al mi travivi dudek jarojn en la ekscitanta rilato kun iu, kiu opiniis, ke ne estas limoj, ke li povas ĉion, ke ĉio estas al li atingebla. Alvenon de tio neebla oni devas nur iom pli longe atendi. Tiel estis. Ĝis certa momento.

Nu bone, mi komencis de la fino, sed ja...

En la domo de mia amikino mi lin ekvidis la unuan fojon. Mian kapon trapasis stranga penso – ĉi tiu knabo estos via edzo. Mi ne scias, de kie ĉi tiu penso kaj kial memvole aperis. Mi estis dekkvinjara, la unuan fojon mi vidis la knabon, li tute ne parolis kun mi, apenaŭ prezentis sin

al mi. Dum la tuta lernado en liceo tiu knabo, kiam min vidis, apenaŭ klinadis sian kapon, kio ŝajnis signifi – saluton! Li ne haltis, kiam mi iris al la lernejo, kvankam mi iris kelkajn paŝojn antaŭ li aŭ malantaŭ.

Okaze de mia dekoka naskiĝtago miaj gepatroj permesis al mi fari solenaĵon. Mankis nur muziko, kaj konkrete magnetofono kun mojosaj surbendaĵoj, por ke la kamaradoj povu danci. Mi eksciis, ke tiel okazas, ke Gregoro (ĝuste ĉi tiu knabo) havas tian magnetofonon kaj bonajn surbendaĵojn. La aparaton sen priservo li ne pruntedonos. Li faros tion kun la kondiĉo, ke mi invitos ankaŭ lin. Mi invitis lin. Ekde tiu dekok-jarsolenaĵo ni fariĝis paro. Tia paro, kiaj italaj geedzoj. Disiĝoj, revenoj, kvereloj, disputoj, ĵaluzo. Ni maturiĝis unu al ka alia, unu apud la alia, unu kun la alia. La vera provilo de nia amo estis lia militservo. Du jaroj de leterskribado, sekretaj renkontiĝoj, dolora sopiro kaj multaj, multaj tentoj. Ĉirkaŭ mi floradis studenta vivo, aperadis iuj knaboj, mi estis juna, mi volis ludi. Kun granda helpo al Gregoro venis mia patro, homo de granda honoro. Li tre serioze traktadis nian fianĉiĝon. „La fingroringon vi prenis, nenien vi iros”, diris mia patro, kiam mi penis eliri al diskoteko.

En tiu situacio ni revis pri nenio alia ol pri tio, ke ni kune estus. Ni diras pri la okdekaj jaroj de la pasinta jarcento. Ununura solvo – geedziĝi. Ekzakte unu semajnon post la reveno de Gregoro el la militservo. Ne estis grave, ke ĉiuj preparoj restis sur la kapo de miaj gepatroj kaj sur la mia. Nenio konvinkis nin, ke ni almenaŭ iomete pli longe atendu. Eĉ ne unu momenton sen ni mem. Sole mi povis promesi, ke mi finos miajn studojn. Mi komencis ĝuste tiam la kvaran jaron. Mi tenis la vorton. Tri semajnojn antaŭ la nasko de Petro mi defendis la magistran disertaĵon. Ekde unu jaro mi jam laboris kaj skribis ankaŭ la diplomon laboron. Normalaj laŭordaj aferoj. Mi tiel pensis tiam. Post someraj ferioj mi revenis al lernejo, al laboro, kaj ĉiuj okupiĝis po iomete pri la etulo. Ne estis facile, ho ve, ne! Veturado per buso al la alia fino de la urbo, skipa laboro, malgranda ĉambro ĉe la gepatroj. Io kontraŭ io. Mi sentis min tre plenkreska kaj ne volis, ke iu entrudiĝu en mian vivon, konsilu al mi. Mi volis vivi laŭ mia propra vidpunkto.

Ni enloĝiĝis en mizeran lu-ĉambron, sen akvo, necesejo, kun tradicia hejtforno. Malnova domaĉo. Ununura avantaĝo – estis malmultekoste. Tuj post la transloĝiĝo montriĝis, ke mi la duan fojon gravediĝis. Kiel tio povis okazi? Mi ne povis ekkredi tion. Mi vidis nian estontecon nigra.

Iun tagon mi legis en gazeto, ke okazos la unua en nia urbo aŭkcio por vendo de loĝejoj, kiuj estis transformitaj el laborista hotelo kaj renovigitaj ĝuste por bezonoj de la aŭkcio. Dek kvin malgrandaj loĝejoj en la urbocentro. Ni aliris la aŭkcion. La loĝejo kostis cent naŭ milionojn. Tiel granda inflacio de la naŭdekaj jaroj de la pasinta jarcento. Ni havis naŭ. Ne estis tiam hipotekekaj kreditoj. La restintan kvoton pruntedonis niaj konatoj kaj parencoj, en diversaj monsumoj. Neniu, al kiu ni turniĝis, rifuzis. Eble pro tiu kaŭzo, ke mi estis graveda? Ni elaŭkciis la lastan loĝejon! Tre grandega ĝojo. Ne gravis, ke la kvara etaĝo, ne gravis, ke sen balkono, ne gravis, ke estis ŝuldoj. Tiel ĝuste okazis. Nia loĝejo kaj nur nia. Mi ĉiam opiniis, ke antaŭ ol la infanoj iros en lernejon, devus havi propran adreson. Tiel ĝuste okazis. La sekvaj jaroj estis malfacilaj, ĉiu el ni kun po du laborpostenoj, hejmlaborado, ekonomia agado – renoviglaboroj kaj finpretigado de loĝejoj por enloĝiĝado. Ĉio por tio, ke ni povu ĉiun monaton forstreki ion el nia deviglisto. La financa reĝimo estis terura. Mi sentis min civitanino de la dua aŭ eĉ la tria kategorio. Ni ŝajne laboris, tamen ĉion ni devis rifuzi al ni. La helpo de la gepatroj kaj bogepatroj limigis sin al prizorgado de niaj infanoj. Tiam mi ne ĝuste aprecis tion. Hodiaŭ, kiam mi mem estas avino, mi scias, kiom signifas prizorgado de malgrandaj infanoj, kiam la homo estas en certa aĝo.

La vivo alportas al ni verŝajne tion, kio estas por ni plej necesa, sed ne tion, kion ni deziras. Ĉu necesaj estis laborklopodoj? Ĉu bezonaj estis sanproblemoj? Ĉu finfine nepra estis la morto en tiel dramaj cirkonstancoj, en tiel juna aĝo? Mi ne scias.

La dudekan datrevenon de nia geedziĝo mi pasigis en la sepultagentejo. Konsternita, ne tute konscia de tio, kio vere okazis. Homamasoj. Tiel estas, kiam forpasas en vivopleneco kvardekkelkjara viro. Mi rigardis Gregoron senhelpa. Ankoraŭ antaŭ du tagoj mi kriis: Kial vi faris ĉi tion

al mi? Kaj li mortis ĝuste pro infarkto. Mi restis sola kun la infanoj, kun ne finita domo, kun kredito. Dio, kiel furioza mi estis en tia senhelpeco, en tia neebleco fari ion ajn, returni la faton. Tiaj estis niaj songoj. Ĉiuj songoj havas sian prezon, sed ĉu tiel altan? Tion certe mi ne sciis, ne antaŭvidis. Restis al mi ludi plej bone per tiuj kartoj, kiujn mi obtenis.

Mi estas dankema por la kunaj jaroj, por la infanoj, por la domo. La edzo infektis min per optimismo, luktovolo, obstino, konvinko neniam subiĝi. De jaroj mi gvidas diskutojn kun Gregoro, rememoras lian vortojn, kiam mi faras diversajn gravajn decidojn. Iam li aperis al mi en songo tia kutima, reala. – Ĉu vi revenis? Vi ja ne estis! – mi kriis.

Li respondis al mi kviete:

– Tamen mi jam estas, mi estas.

Ekde tiu tempo mi scias, ke li estas inter ni, rigardas de supre min kaj niajn infanojn, ĝojas pro ĉiu sekva nepo aŭ nepino. En ĉiu el ili estas parteto de Gregoro. Pro tio la plej grava aventuro de la vivo senĉese daŭras kaj mi esperas, ke ĝi daŭros ankoraŭ longe...

El la pola tradukis Jerzy Parys

*II nagroda (ex aequo) w kategorii polskiej konkursu literackiego
„Esperanto łączy ludzi. Przygoda mojego życia”*

MAGNOLIA

Przygoda mojego życia – małżeństwo

Życie samo w sobie jest przygodą. Serią przygód. Przygoda mojego życia? Największa przygoda? Trudny wybór, kiedy się stoi prawie na drugim brzegu życia. Było tego trochę. Podróże, książki, macierzyństwo, miłość, praca, pasje, przyjaźnie...

Chcę napisać o najbardziej ekscytującej przygodzie mojego życia jaką było moje małżeństwo. Tak, tak wiem, że wszystkie wdowy idealizują swoich mężów, ale ja nigdy niczego nie idealizowałam. Jak najbardziej realnie podchodziłam do wszystkiego, co mnie spotykało, choć muszę przyznać, że wiele zdarzeń i spraw układało się niezwykle. I wcale nie tak, jak tego chciałam.

Moje małżeństwo to realizacja marzeń młodziutkiej dziewczyny, która chciała kochać i być kochaną. O prozie życia miała mgliste wyobrażenie, ale to przywilej młodości...

Zdawało się, że bardziej dostrzegam te trudniejsze strony życia, co nie zmienia faktu, że przyszło mi przeżyć dwadzieścia lat w ekscytującym związku z kimś, kto uważał, że nie ma granic, że wszystko może, że wszystko jest w jego zasięgu. Na niemożliwe trzeba tylko trochę dłużej poczekać. Tak było. Do czasu.

No dobrze, zaczęłam od końca, a przecież...

W domu koleżanki zobaczyłam go po raz pierwszy. Przez głowę przeszła mi dziwna myśl – ten chłopak będzie twoim mężem. Nie wiem skąd ta myśl i dlaczego, tak po prostu się pojawiła. Miałam piętnaście lat,

pierwszy raz widziałam chłopaka na oczy, w ogóle ze mną nie rozmawiał, ledwie się przedstawił. Przez całe liceum ów chłopak kiedy mnie widział ledwie kiwał głową, co miało oznaczać – cześć. Nie zatrzymywał się, kiedy szłam do szkoły, choć szłam kilka kroków przed nim albo za nim.

Na moje osiemnaste urodziny rodzice pozwolili zrobić imprezę. Byłam cała szczęśliwa. Brakowało tylko muzyki, a konkretnie magnetofonu z fajnymi nagraniami, żeby towarzystwo mogło potańczyć. Dowiedziałam się, że tak się składa, iż Grzegorz (ten właśnie chłopak) ma taki magnetofon, dobre nagrania. Sprzętu bez obsługi nie pożyczę. Pożyczę pod warunkiem, że go też zaproszę. Zaprosiłam. Od tej osiemnastki staliśmy się parą. Taką parą, jak włoskie małżeństwo. Rozstania, powroty, kłótnie, spory, zazdrość. Dojrzewaliśmy do siebie, obok siebie, ze sobą. Prawdziwym sprawdzianem naszej miłości było wojsko. Dwa lata pisania listów, ukradkowych spotkań, bolesnej tęsknoty i wielu, wielu pokus. Dookoła kwitło studenckie życie, kręcili się jacyś chłopcy, byłam młoda, chciałam się bawić. Z wielką pomocą Grzegorzowi przyszedł mój ojciec, człowiek wielkiego honoru. Bardzo poważnie potraktował nasze zaręczyny. „Pierścionek wzięłaś, nigdzie nie idziesz” – mówił ojciec, gdy próbowałam wybrać się na dyskotekę.

W takiej sytuacji o niczym innym nie marzyliśmy, tylko o tym, żeby być ze sobą. Mówimy o latach osiemdziesiątych minionego stulecia. Jedyne wyjście – pobrać się. Dokładnie tydzień po powrocie Grzegorza z wojska. To nic, że wszystkie przygotowania na głowie rodziców i mojej. Nic nas nie przekonywało, żeby poczekać choć trochę. Ani chwili bez siebie. Jedyne, co mogłam obiecać to to, że skończę studia. Zaczynałam dopiero czwarty rok. Dotrzymałam słowa. Trzy tygodnie przed urodzeniem Piotra obroniłam pracę magisterską. Od roku już pracowałam, pisałam pracę dyplomową. Normalna kolej rzeczy. Tak wtedy myślałam. Po wakacjach wróciłam do szkoły, do pracy, a wszyscy po trosze zajmowali się maluchem. Nie było łatwo, oj nie. Dojazdy autobusem na drugi koniec miasta, praca na zmiany, ciasny pokój przy rodzicach. Coś za coś. Czułam się bardzo dorosła, nie chciałam, aby się ktoś wtrącał w moje życie, radził. Chciałam żyć po swojemu.

Wyprowadziliśmy się na marną stancję, bez wody, kanalizacji, z ogrzewaniem na piec fizyczny. Rudera, stary domek. Jedyna zaleta – tanio. Zaraz po przeprowadzce okazało się, że jestem po raz drugi w ciąży. Jak to się mogło stać? Nie mogłam uwierzyć. Czarno widziałam naszą przyszłość.

Pewnego dnia w codziennej gazecie przeczytałam, że odbędzie się pierwszy w naszym mieście przetarg na sprzedaż mieszkań, które zrobiono z hotelu robotniczego i wyremontowano właśnie na potrzeby przetargu. Piętnaście małych mieszkań w centrum miasta. Przystąpiliśmy do przetargu. Mieszkanie kosztowało sto dziewięć milionów. Taka inflacja lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Mieliśmy dziewięć. Nie było kredytów hipotecznych. Pozostałą kwotę pożyczyci nam znajomi i krewni, w różnych wysokościach. Nikt, do kogo się zwróciliśmy, nie odmówił. Może dlatego, że byłam w ciąży? Wylicytowaliśmy ostatnie mieszkanie! Radość przeoblzrymia. To nic, że czwarte piętro, to nic, że bez balkonu, to nic, że długi. Nasze i tylko nasze. Zawsze uważałam, że zanim dzieci pój-
dą do szkoły, powinny mieć swój adres. Tak właśnie się stało. Kolejne lata były ciężkie, każde z nas po dwa etaty, chałupnictwo, działalność gospo-
darcza – prace remontowe i wykańczanie mieszkań pod klucz. Wszystko po to, by każdego miesiąca wykreślać kogoś z listy naszych zobowiązań. Reżim finansowy był straszny. Czułam się obywatelem drugiej, czy może nawet trzeciej kategorii. Niby pracowaliśmy, a wszystkiego trzeba było sobie odmawiać. Pomoc rodziców i teściów sprowadzała się głównie do opieki nad naszymi dziećmi. Wtedy tego nie docenialiśmy. Dziś, gdy sama jestem babcią wiem, co to jest opieka nad małymi dziećmi, kiedy człowiek już swoje lata ma.

Ponoć życie przynosi nam to, co jest dla nas najbardziej potrzebne, a nie to czego pragniemy. Czy potrzebne były kłopoty z pracą? Czy potrzebne były kłopoty zdrowotne? Czy wreszcie konieczna była śmierć w tak dramatycznych okolicznościach, w tak młodym wieku? Nie wiem.

Dwudziestą rocznicę ślubu spędziłam w zakładzie pogrzebowym. Oszołomiona, do końca niezdarząca sobie sprawy z tego, co się tak naprawdę

stało. Tłumy ludzi. Tak jest, gdy umiera ktoś w pełni życia, czterdziestokilkuletni mężczyzna. Patrzyłam na Grzegorza bezradnie. Jeszcze dwa dni temu krzyczałam: „Dlaczego mi to robisz?” A on tak po prostu zmarł na zawał. Zostałam sama z dziećmi, z niedokończonym domem, kredytem. Boże, jaka ja byłam wściekła w tej bezradności, w tej niemożności zrobienia czegokolwiek, odwrócenia losu. To były nasze marzenia. Wszystkie marzenia mają swoją cenę, ale żeby aż taką? Tego z pewnością nie wiedzieliśmy, nie przewidzieliśmy... Pozostało mi grać z losem jak najlepiej takimi kartami, jakie dostałam.

Jestem wdzięczna za wspólne lata, za dzieci, dom. Mąż zaraził mnie optymizmem, wolą walki, uporem, przeświadczeniem, żeby się nigdy nie poddawać. Od lat toczę z Grzegorzem dyskusje, przypominam jego słowa przy podejmowaniu różnych ważnych decyzji. Kiedyś przyśnił mi się tak zwyczajnie, realnie.

– Wróciłeś? Przecież Ciebie nie było! – krzyczałam.

Łagodnie mi odpowiedział:

– Ale już jestem, jestem.

Od tego czasu wiem, że jest wśród nas, patrzy z góry na mnie i nasze dzieci, cieszy się z każdego kolejnego wnuka czy wnuczki. W każdym z nich jest cząstka Grzegorza. Dlatego ta największa przygoda życia wciąż trwa i mam nadzieję, że długo jeszcze trwać będzie...

INGRID BUDAU

Instinkto

Senzorge mi paŝas sur montara pado ĉirkaŭata de mirindaj sovaĝaj floroj. Mi turniĝas por admiri ilin kaj el nenie, ĝi staras kelkajn metrojn antaŭ mi. Ĝi ŝtelpaŝis malantaŭ mia dorso kaj pretas fari la lastajn saltojn por atingi min. Ĝi defie rigardas min per fiksjaj okuloj, sciante sian avantaĝon. Mi ne havas tempon ĉirkaŭserĉi ŝtonon aŭ branĉon, kontraŭ akraj dentoj de rabobesto mi sendefendas.

„Mia unusola ŝanco estas ekkrii”, la menso flustras al mi.

„Aaaaaa!”, mi krias la plej laŭtan kaj timigan sonon, kiun mi povas. Mi reprovas, sed mi senvoĉas. Ĝia harega kapo troviĝas nun apud mia kapo. Mi falis en marĉeton malproksimiĝante de ĝi, irante kiel kankro malantaŭen. Mi retiriĝas per la brakoj kiel eble plej for, miaj manoj glitas sur la marĉaj ŝtonoj.

„Jam finiĝis. Kovru vian kapon, almenaŭ alia korpoparto estu mordota”, intervenas ree mia menso. Mi deturniĝas ŝirmante mian vizaĝon.

Post momento, mi kuraĝas malfermi la okulojn kaj returni la rigardon.

La vila kapo malaperis, la silueto de la ŝafeja hundo estas kelkajn metrojn for. Ĝi fiksrigardas min, grumblas, ĝia korpo ankoraŭ batalteniĝas, sed hezitas reveni pli proksimen.

Kio konfuzis ĝin, kial ĝi ne finis sian atakon? Ĝia buŝo estis tuj apud mia vizaĝo. Ĉu ĝi ŝanĝis sian opinion pro mia terura muĝado, kiu ŝtonigis la valon? Mi ŝatus demandi tion al ĝi.

Oni diras ke hundoj flaras timon. Sed ĉio okazis tiom rapide, mi eĉ ne havis tempon por timi. Ĉu tio estis ĝia malbonŝanco? Mi neniam scios: ĝi restos mistero.

Mi ekstaras kaj zorgeme foriras turnante la kapon fojfoje, okaze ke ĝi reataku. Finfine la hundo malaperas malantaŭ la montetoj.

Kun nehaltigebla rideto sur la lipoj, mi daŭrigas la marŝadon ĉirkaŭ-ata de mirindaj sovaĝaj floroj.

*III nagroda w kategorii esperanckiej konkursu literackiego
„Esperanto łączy ludzi. Przygoda mojego życia”*

INGRID BUDAU

Instynkt

Beztrosko przechadzam się po górskiej ścieżce otoczona cudownymi dzikimi kwiatami. Odwracam się, żeby je podziwiać i znikąd pojawia się kilka metrów przede mną. Ukradkiem przybliżał się za moimi plecami i teraz jest gotowy wykonać kilka ostatnich skoków, aby mnie dopaść. Wyzywająco utkwiał we mnie wzrok, wiedząc, że ma przewagę. Nie mam czasu, aby poszukać wokół siebie jakiegoś kamienia albo gałęzi. Jestem bezbronna wobec ostrych kłów tego drapieznika.

„Moja jedyna szansa to zacząć krzyczeć”, podpowiada mi mój mózg.

„Aaaaaa!”, krzyczę tak głośno i przerażająco, jak tylko potrafię. Chcę krzyknąć jeszcze raz, ale nagle brakuje mi głosu. Jego pysk znajduje się obok mojej głowy. Upadam w błoto, odsuwając się od niego, cofając jak rak. Próbuję się wydostać, moje ręce ślizgają się po zabłoconych kamieniach.

„To koniec. Zakryj głowę, przynajmniej pogryzie inną część ciała”, znów podpowiada mi mózg. Odwracam się, osłaniając swoją twarz.

Po chwili odważam się otworzyć oczy i się rozejrzeć. Kosmata głowa zniknęła, pies pasterski znajduje się kilka metrów ode mnie. Wpatruje się we mnie, warczy, jego ciało jest jeszcze gotowe do walki, jednak waha się, czy znów podejść bliżej. Co mu przeszkodziło, dlaczego nie skończył swojego ataku? Jego zęby znajdowały się przecież tuż obok mojej głowy. Czyżby zmienił swój zamiar z powodu mojego przeraźliwego wrzasku, który wstrząsnął doliną? Chciałabym go o to zapytać. Mówi się, że psy

wyczuwają strach. Lecz wszystko wydarzyło się tak szybko, że nie miałam nawet czasu zacząć się bać. Czy to przesądziło? Nigdy się nie dowiem: zostanie to na zawsze tajemnicą.

Wstaję i ostrożnie się oddalam, kilkakrotnie odwracając głowę na wypadek, gdyby jeszcze raz zaatakował. W końcu pies znika za wzgórzami. Z niepowstrzymanym uśmiechem na ustach kontynuuję swoją wędrówkę otoczona cudownymi dzikimi kwiatami.

Z esperanta tłumaczyła Mariola Pytel

OLDŘICH ARNOŠT FISCHER

Donacoj de miaj du avoj

Antaŭ multe da jaroj ambaŭ miaj avoj estis ministoj. La avo Vilém el Zastávka, dum sia vivo kaptis multe da fiŝoj. La avo Arnošt la fiŝojn neniam kaptis. Li loĝis en la vilaĝo Ketkovice. En la minejoj li lasis sian sanon. Jam kiam mi naskiĝis, li estis emerito, kiu suferis de diabeto, silikozo, kaj kora malsano. En laboraj tagoj li estis tre laborema, sed ĉi-dimanĉe matene li razis sin, purigis siajn ŝuojn, bele vestiĝis kaj partoprenis en diservo. Li estis ankaŭ mia baptopatro kaj dum niaj promenadoj al mi montris ŝtonan krucon, sur kiu mi legis: „Mi estas la releviĝo kaj la vivo; kiu kredas al mi, eĉ se li estos mortinta, tiu vivos”. Tiam mi ankoraŭ sciis nenion pri Evangelio laŭ sankta Johano, sed la skribon mi ekkomprenis kaj kiam mi estis adolta, mi konvertiĝis al kredo de la antaŭuloj. Pena laboro, kristana kredo, batalo kontraŭ la malsanoj, inkluzive de injektoj de inzulino, tio estis ĉiutaga vivo de mia avo Arnošt. Kiu ne volus havi la avon, kiu sciis multe da metioj, ludis violonon, havis senton pri humuro kaj sciis bele rakonti!?

Kiam mi estis sepjara (1963), mi traegis la libron „Verdaj kaj Bluaj Renkontiĝoj”. La ĉeĥa natursciencisto Ludvík Mühlstein, priskribis aventurojn de du knaboj, kiuj en naturaj rezervejoj fotis sovaĝajn birdojn kaj fiŝhokis. Tial mi ekinteresiĝis pri fiŝhokado. Pro tio mi drilis ĉiujn korkŝtopilojn kaj arkigis ĉiujn pinglojn, kiujn mi trovis, por fabriki korkofosilojn kaj hoketojn por fiŝhokado. Kiam en Ketkovice fiŝkaptista krizo kulminis, neatendite alvenis avo Vilém kaj donacis al mi unu el siaj korkofosiloj kaj tri fadenojn kun plumbaĵoj kaj hoketoj. Koncize li al

mi konsilis, kiel fiŝhoki, kaj foriris hejmen. Sed kie trovi iujn fiŝojn? Mia avo Arnoŝ sciis, ke en la urbeto Oslavany sub ponto la fiŝoj estas. Kaj kiel grandaj fiŝoj! Leŭciskoj, kiuj gluteme voris pecetojn da pano, kiujn de sur la ponto homoj al ili ĵetis en akvofluon. Sed Oslavany situis malproksime de Ketkovice. Kaj krom tio mi ne havis licencon por fiŝhokado!

Iam mia avo diris: „Ni trovos taŭgan lokon por via fiŝhokado”. Mi miris: „Kie? Ja proksime de Ketkovice estas nek fiŝlago nek rivero!” Sed mia avo gvidis min al la rivereto Balinka. Ni ekiris kontraŭ fluo de la rivereto. Tie jam estis neniu vojo, ni puŝis niajn biciklojn trans ŝtonojn kaj ŝtonegojn, vadis tra malprofundaĵoj kaj trapasis urtikarojn. Mi plendis: „Avo, tio havas neniun sencon! La rivereto estas malprofunda. Ĉi tie neniu fiŝoj povas vivi!” Sed mia avo senvorte kontinuus. Subite mi ekvidis profundejeton. Ĝi ne estis granda, sed por fiŝhokado ĝi estis sufiĉe profunda. Ni sidiĝis sub alnon, mi metis sur hoketon la lumbrikon kaj unuafoje ĵetis ĝin en la profundejeton. Atendante ni silentis. Sed tiam ni revenis hejmen sen predo kaj ie inter alnaj radikoj perdis unu hoketon. Bonŝance mi havis ankoraŭ du rezervajn hoketojn. Dum tuta semajno mi parolis pri nenio alia ol pri nia profundejeto kaj la fiŝoj, kiuj certe tie estas. Al lumbriko alvenis malfavora tempo! Ĉiu el ili estis utila por fiŝhokado. Ni kutimiĝis iradi inter kampoj al rando de arbaro. Sub du altaj fagoj inter sambukaj arbedoj ni kaŝis niajn biciklojn kaj inter la arbedoj kaj filikaj ventumiloj subeniris al la rivereto. Ĉe la profundejeto ni pacience atendis. Post unu horo la flosilo moviĝis kaj malrapide ekfloris akvonivelon. Hokigo! La fadeno forlasis akvon kaj envolvis sin inter branĉojn super mia kapo. Kaj la fiŝo? Nenie. Nur dum la tria vizito mi estis sukcesa. *Barbatula barbatula* – la fiŝeto longa nur kiel fingro de mia avo – falis de la hoketo, ĉar en sia buŝeto ĝi tenis nur peceton de la lumbriko. Ĝi eĉ per la hoketo ne estis vundita. Mia unua fiŝo!

Dum la ferioj mi kaptis ankoraŭ du fiŝetojn, kiuj poste rezidis en bankuveto, Mi fiere ilin montris al ĉiuj vizitantoj. Al mia avo la fiŝkaptado kun mi tre ekplaĉis. Mia avino ĉiam pripensis por li multe da tasoj, sed se ni kune fuĝis al la rivereto, li povis trankvile sidi en ombro

kaj ripozi. Iam mi en nia profundejeto trovis grandan fiŝon, kiu kuŝis en neprofunda akvo. Leŭcisko! Mi permane ĝin kaptis, sed la leŭcisko el miaj manoj elglitis kaj malaperis. Neniam plu mi ĝin ekvidis.

Kiel povis la leŭcisko veni en la profundejeton? Ja la rivero Oslava estis malproksime! Kaj kiel la profundejeto ekestis? Pri tio mi jam neniam plu mian avon povas demandi. Ambaŭ miaj avoj al mi ion donacis. Mia avo Vilém, sperta fiŝkaptisto, al mi donacis materialon kaj konsilojn. Mia avo Arnošt neniam fiŝhokis, sed per sia senlima pacienco li min fiŝkaptistigis.

OLDŘICH ARNOŠT FISCHER

Podarunki od moich dwóch dziadków

Przed wieloma laty obaj moi dziadkowie byli górnikami. Dziadek Wilhelm z Zastawki w ciągu swego życia złowił wiele ryb. Dziadek Arnoszt nigdy ryb nie łowił. Mieszkał we wsi Ketkovice. Zdrowie stracił w kopalniach. Kiedy się urodziłem, był emerytem cierpiącym na cukrzycę, krzemową pylicę płuc i miał chore serce. W ciągu tygodnia bardzo dużo pracował, ale w każdą niedzielę rano golił się, czyścił buty, zakładał piękne ubranie i szedł na mszę. Był też moim chrzestnym ojcem i w czasie naszych spacerów pokazał mi kamienny krzyż, na którym przeczytałem: „Ja jestem zmartwychwstaniem i życiem. Kto wierzy we mnie, choćby i umarł, żyć będzie”. Wtedy jeszcze nic nie wiedziałem o Ewangelii świętego Jana, ale napis zrozumiałem i kiedy wydorostałem, nawróciłem się na wiarę przodków. Znojna praca, wiara chrześcijańska, zmagania z chorobami, w tym zastrzyki insuliny – oto codzienne życie mojego dziadka Arnoszta. Kto nie chciałby mieć dziadka, który znał się na wielu rzemiosłach, grał na skrzypcach, miał poczucie humoru i umiał pięknie opowiadać!?

Kiedy miałem siedem lat (1963), przeczytałem książkę „Zielone i niebieskie spotkania”. Czeski przyrodnik Ludwik Mühlstein opisał przygody dwóch chłopców, którzy fotografowali dzikie ptaki i łowili ryby w rezerwach przyrody. Dlatego właśnie zainteresowałem się wędkarstwem. W związku z tym wierciłem otwory we wszystkich korkach, robiłem haczyki z każdej szpilki, jaką znalazłem, żeby wyprodukować korkowy spławik i haczyki. Kiedy wędkarski kryzys w Ketkovicach osiągnął punkt

kulminacyjny, nieoczekiwanie pojawił się dziadek Wilhelm i podarował mi jeden ze swoich korkowych spławików oraz trzy żyłki z ołowianymi ciężarkami plus maleńkie haczyki. Poradził mi krótko, jak wędkować i poszedł do domu. Ale gdzie tu znaleźć jakieś ryby? Mój dziadek Arnoszt wiedział, że ryby są pod mostem w miasteczku Oslovany. I to jakie wielkie ryby! Jelce, które zachłannie pożerały kawałki chleba wrzucane im przez ludzi z mostu do wody. Jednak Oslovany znajdowały się daleko od Ketkovic. Poza tym nie miałem karty wędkarskiej.

Kiedyś mój dziadek powiedział: „Znajdziemy odpowiednie miejsce na twoje połowy”. Zdziwiłem się: „Gdzie? Przecież w pobliżu Ketkovic nie ma ani rybnego stawu, ani rzeki!”. Jednak dziadek zaprowadził mnie nad rzeczkę Balinkę. Ruszyliśmy w górę rzeczki. Tutaj nie było już żadnej drogi, popychaliśmy swoje rowery przez kamienie i głazy, pokonywaliśmy w bród płycizny, przechodziliśmy przez zarośla pokrzyw. Utyskiwałem: „Dziadku, to nie ma sensu! Rzeczka jest płytka. Tu żadne ryby żyć nie mogą!”. Jednak dziadek dalej szedł bez słowa. Nagle zobaczyłem niewielką głębinę. Była nieduża, ale wystarczająco głęboka do wędkowania. Usiedliśmy pod olchą, zaczęliśmy dżdżownicę na haczyk i po raz pierwszy zarzuciłem w głębinę. Milczeliśmy pełni oczekiwania. Lecz wtedy wróciliśmy do domu bez zdobyczy, a gdzieś wśród korzeni olch zgubiliśmy jeden haczyk. Na szczęście miałem jeszcze dwa małe – rezerwowe. Przez cały tydzień nie rozmawialiśmy o niczym innym, niż o naszej głębinie i o rybach, które z pewnością tam są. Dla dżdżownic nastały ciężkie czasy! Każda z nich była potrzebna do łowienia. Mieliśmy zwyczaj chodzić po polach na skraju lasu. Pod dwoma wysokimi bukami wśród krzewów czarnego bzu ukryliśmy swoje rowery. Przez krzaki i wachlarze paproci poszliśmy w dół do rzeczki. Cierpliwie czekaliśmy przy głębinie. Po godzinie spławik poruszył się i powoli zanurzył pod powierzchnią wody. Zahaczenie! Żyłka porzuciła wodę i zaplątała się w gałęziach nad moją głową. A co z rybą? Nigdzie. Dopiero przy trzeciej wizycie osiągnąłem sukces. Śliz pospolity – rybka długości najwyżej palca mojego dziadka – spadła z haczyka, ponieważ w pyszczku jedynie

kawałek dżdżownicy trzymała. Nawet nie została zraniona przez haczyk. Moja pierwsza ryba!

W czasie ferii złapałem jeszcze dwie rybki, które potem zamieszkały w balii w łazience. Z zapałem pokazywałem je wszystkim, którzy przyszli do nas z wizytą. Dziadkowi bardzo spodobało się wędkowanie ze mną. Babcia ciągle wynajdywała dla niego mnóstwo obowiązków, ale kiedy uciekaliśmy razem nad rzeczkę, mógł spokojnie posiedzieć w cieniu i odpocząć. Kiedyś znalazłem w naszej głębinie wielką rybę, która spała w płytkiej wodzie. Jelec! Złapałem go ręką, ale wysliznął się i zniknął. Już go nie zobaczyłem.

Jak jelec mógł zawędrować do głębinki? Przecież rzeka Oslava była daleko! I jak powstała głębinka? O to już nigdy nie mogłem zapytać swojego dziadka. Obaj dziadkowie coś mi dali. Dziadek Wilhelm – doświadczony wędkarz – dał mi sprzęt i porady. Dziadek Arnoszt nigdy nie łowił, ale dzięki swojej bezgranicznej cierpliwości zrobił ze mnie wędkarza.

Z esperanta tłumaczyła Łucja Mlejnek

JORGE RAFAEL NOGUERAS

La konfeso

„Panjo, mi scias, ke estos malfacile, sed mi devas rakonti al vi tion, kio okazis pri la malapero de Guillermo, pri la morto de Paĉjo, pri la teruraĵo kiun mi faris...”

La mezaĝulino ĉe la kuireja tablo palpebrumis senkomprene kaj respondis tremvoĉe al sia filo: „La teruraĵon kiun *vi* faris? Kiam vi venis ĉi-matene, senaverte, mi supozis, ke vi venis por diri al mi kion vi faris post via diplomiĝo, kaj rakonti viajn viv-aventurojn!”

La junulo klinis la kapon. *Viv-aventuro...* nu, eble tiel vi povus nomi ĝin... Ajnokaze, D-ro Paz konsilis al mi, ke mi revenu hejmen kaj senpezigu min. Ĉu en ordo?”

Ŝi kapjesis malcerte, ankoraŭ ne komprenante ekzakte kio ĵus revenigis ŝian filon hejmen post kvinjara foresto. "En ordo, Duarte. Sed sciu, ke kio ajn okazis, mi amas vin".

Li rigardis ŝin triste. „Ni vidos. Nu, mi komencu per tio, kio okazis pri Guillermo”.

„Ho, karulo, tio estas tre malfacila temo: ĉu vere –?”

Duarte fiksrigardis sian patrinon silentige, kaj kiam ŝi kapjesis, li ekis:

Kiel vi scias, mi kaj Guillermo estis nedisigeblaj, malgraŭ tio, ke neidentaj ĝemeloj ne povus esti pli malsamaj: li estis populara, kaj mi, izoligema. Ankaŭ nia rilato kun Paĉjo estis malsimila: kun Guillermo li estis varmkora, sed kun mi, malŝata. Estis Guillermo kiu ofte malsupreniris en la kelon kun li, kaj ili

dividis ian komplicecon el kiu mi restis elŝlosita. Li ofte forestis kiam mi enlitiĝis, sed eta strio da lumo sub la kela pordo perfidis la fakton, ke ili ankoraŭ umis pri io aŭ alio en la subtera etaĝo.

lun tagon mi demandis al li, kion ili faras kune. „Ni simple... stultumas”, li respondis nerespunde.

„Stultumas pri kio?”

„Pri diversaj aferoj! Ne zorgu, entrudul’!” li diris mok-ŝerce, sed mi rimarkis tavolon da laŭintenca evitemo.

Scivola, tiun vesperon mi ŝajnis endormiĝi kaj vidis kiam Paĉjo envenis la ĉambron kaj faris venigan fingrogeston al Guillermo. Li, trenpaŝe kaj rezignacie, sekvis Paĉjon. Kiam ili estis for, mi elglitis el la ĉambro kaj aliris la kelan pordon.

Mi gvatis en la malhelon. Ne estis tuj tute klare al mi kion mi vidis, aŭ eble mi ne volis tuj distingi kion ili faris. Sed 15-jarulo jam sufiĉe aĝas por kompreni, do mi ne povis malvidi kion mi vidis.

„Haltu!” kriis Panjo terurite. „Kio? Ĉu mi bone kaptis vian aludon...?”

„Ŝajne jes”.

„Mia Dio! Kiel mi neniam eksciis?! Nu, mi laboris nokte, sed...! Karulo, kial vi ne –”

„Vi ankoraŭ havas demandojn: mi daŭrigu...”

La sekvan matenon mi aliris Guillermom, kaj diris al li kion mi vidis. Mi demandis kiom ofte tio okazas, kaj kial li daŭre konsentas malsupreniri en la kelon. Li respondis, triste kaj lacmiene: „Ĝi okazas pli ofte ol vi konscias, Kaj kial mi ne rifuzas? Nu... ĉar tiam li venus por vi”.

Ŝokite, mi diris, ke mi ĉion rakontos. Li ekploris, kaj surgenuie igis min ĵuri, ke mi tenos lian sekreton. Malgraŭ miaj sentoj, mi konsentis.

La sekvajn tagojn Guillermo iĝis enmemiĝema kaj ne parolis al mi: la kuna sekreto distancigis nin. Pli malfrue tiun semajnon, Paĉjo venis nokte kaj

per fingre vokis Guillermon, sed li ne reagis. Paĉjo restis senmove, kaj tiam fiksrigardis min. Mi ŝtoniĝis, ŝajnigante nekomprenon, sed li atendis neŝancel-eble ĝis mi, venkita, silente ellitiĝis.

Mi sekvis lin ĝis la kela pordo, kie li igis min eniri unue. Ĉiun ŝtupon malsupren alproksimigis min al la plej granda teruro iam ajn. Li ŝlosis la pordon kaj mem ekmalsupreniris senzorge, certpaŝe, klarcele.

Atinginte la plankon, li metis la manojn sur miajn ŝultrojn, sed subite ekmienis strange. Li subite ellasis min kaj kun ekkrio tenis la livan brakon per la dekstra, la vizaĝon ekmontrantan doloron. Li ŝanceliĝe ordonis al mi: „Voku la ambulancon!” Mi silente gapis al li, kaj li kriaĉis interdente: „Iru, bubaĉo!”

Mi kuris supren, malŝlosis la pordon kaj elkuris el la kelo. Kion fari? Mi aŭdis liajn akrajn ĝemojn desube, kaj tuj faris decidon: mi iris al mia ĉambro, fermis la pordon, kaj enlitiĝis. Mi eĉ ne kontrolis ĉu Guillermo jam dormis aŭ ne.

La sekvan matenon min vekis viaj vekrioj, kaj mi estis la unua kiu rimarkis, ke Guillermo ne plu estis tie. Mi supozis, ke li kulpigis min pri la morto de Paĉjo, ke li sentis, ke li iel influis mian agon. La sekvajn tagojn mi pasigis kvazaŭ en nebulo: mi vere memoras malmulton el tiu tempo, krom la senton de manko, tristo kaj kulpo.

Panjo palpebrumis, provante kompreni ĉion, kion ŝi ĵus lernis pri la malapero de Guillermo kaj la morto de Paĉjo. „Kara, mi eĉ ne scias kion diri. Kiom multe vi devis silente trasuferi dum la lastaj jaroj! Kiom da kulposento vi devis elteni! Tamen, ne kulpas vi, sed mi! Estas mi kiu devintus scii! Estas mi kiu ne bone prizorgis vin!”

Duarte alproksimiĝis al sia patrino kaj brakumis ŝin. „Vi pravas pri mia kulposento sed... vi ne komprenas la kialon”. Panjo retroenpaŝis por rigardi sian filon en la vizaĝon kaj atendis. „Mi ne sentas min kulpa, pro tio, ke mi ne vokis la ambulancon: mi malamas min pro tio, ke mi ne kuraĝis mortigi lin mem”.

Panjo denove komencis plori, elĉerpita pro la sinsekvo de animskvaj novaĵoj. Kiam ŝi povis denove paroli, ŝi tenis liajn vangojn per la manoj

kaj diris tenere: „Mi estas feliĉa, ke vi decidis finfine senŝarĝigi vin je ĉio ĉi tio, kara: mi ne dubas, ke D-ro Paz pravus pri tio, ke nur preparolante la aferon vi povos finfine komenci resaniĝi”.

Ŝi ridetis al li ame, sed iom triste pensis: "Mi nur scivolas, kiam D-ro Paz helpos al Duarte finfine kompreni, ke li estas solinfano..."

*Wyróżnienie w kategorii esperanckiej konkursu literackiego
„Esperanto łączy ludzi. Przygoda mojego życia”*

JORGE RAFAEL NOGUERAS

Wyznanie

„Mamo, wiem, że to trudne, ale muszę ci opowiedzieć o zniknięciu Guillerma, śmierci taty i okropnościach, które uczyniłem...”

Kobieta w średnim wieku, stojąca przy kuchennym stole, zamruwała powiekami nie rozumiejąc, o co chodzi i drżącym głosem spytała syna: „Okropności, które ty uczyniłeś? Kiedy dziś przyszedłeś, bez uprzedzenia, przypuszczałam, że chcesz mi opowiedzieć co robiłeś po ukończenie studiów, o swoich życiowych przygodach!”

Młodzieniec spuścił głowę: „Życiowa przygoda... no, można tak to nazwać. W każdym razie dr Paz poradził mi, żebym wrócił do domu i zrzucił z siebie ten ciężar. Czy tak będzie w porządku?”

Niepewnie skinęła głową, nadal nie rozumiejąc co konkretnie przywiodło jej syna, po pięcioletniej nieobecności, do domu. „W porządku, Duarte. Ale wiedz, że cokolwiek się stało, kocham cię”.

Popatrzył na nią ze smutkiem. „Zobaczmy. No więc zacznę od tego, co się stało z Guillerymem”.

„Oh, kochany, czy na pewno? To bardzo trudny temat...”

Duarte spojrział na swoją matkę uciszająco a kiedy skinęła głową, rozpoczął:

„Jak wiesz, ja i Guillermo byliśmy nie rozłączni, mimo, że nieidentyczne bliźnięta nie mogą być bardziej różne: on był popularny, a ja samotnik. Także nasze relacje z tatą były różne: w stosunku do Guillermo był serdeczny, a w stosunku do mnie

był oschły. To Guillermo często schodził z nim do piwnicy, dzielili ze sobą bliskość, która dla mnie było niedostępna. Często go nie było, kiedy kładłem się spać, ale cienka smuga światła pod drzwiami piwnicy zdradzała, że wciąż tam coś robili.

Pewnego dnia zapytałem go, co tam razem robią. „Po prostu... się wygłupiamy”, odpowiedział, nie odpowiadając.

„Wygłupiacie się? Ale jak?”

„W różny sposób! Nie wtrącaj się, natręcie” odpowiedział kpiąco, ale założyłem w tym próbę uniknięcia odpowiedzi.

Zaciekawiony, tego wieczora udawałem sen, gdy tato wszedł do pokoju i kiwnął znacząco palcem na Guillerma. Ten, powoli i z rezygnacją podążył za tatą. Kiedy odeszli, wysliznąłem się z pokoju i przekroczyłem drzwi piwnicy.

Wpatrywałem się w ciemność. Nie od razu było dla mnie jasne co zobaczyłem, albo nie od razu chciałem zrozumieć co oni robili. Ale piętnastolatek jest już wystarczająco duży, żeby nie rozumieć tego, co widzi.

„Zatrzymaj się!” zawołała mama z przerażeniem. „Co? Czy dobrze zrozumiałam twoją aluzję...?”

„Zapewne tak”.

„O mój Boże, jak mogłam tego nie widzieć?! No cóż, pracowałem w nocy, ale...! Kochanie, dlaczego nie...”

„Nadal masz pytania: pozwól mi kontynuować...”

Następnego ranka poszedłem do Guillerma i powiedziałem mu co zobaczyłem. Zapytałem, jak często to się zdarza i dlaczego wciąż się zgadza na to, co się dzieje w piwnicy. Odpowiedział ze smutkiem i znudzeniem: „To zdarza się częściej, niż ci się zdaje, a dlaczego nie odmówię? No cóż... bo wtedy przyszedł by po ciebie”.

Zszokowany, powiedziałem, że wszystko opowiem. Rozpłakał się i na kolanach uprosił zapewnienie, że zachowam to w sekrecie. Zgodziłem się na przekór sobie.

W następnych dniach, Guillermo zamknął się w sobie i nie rozmawiał ze mną: wspólny sekret oddalił nas. Później, w tym tygodniu, tato przyszedł

nocą i znowu przywoływał Guillerma, ale ten nie zareagował. Tato stanął w bezruchu i spojrzął na mnie. Udając niezrozumienie skamieniałem, ale on czekał wytrwale, aż pokonany, cicho wstałem z łóżka.

Poszedłem za nim aż do drzwi piwnicy, wpuścił mnie pierwszego. Każdy krok w dół przybliżał mnie do największej okropności, jaka może być. Zamknął drzwi na klucz i beztrasko, pewnym krokiem, z jasnym celem zszedł na dół.

Kiedy już dotarł na dół, położył ręce na moich ramionach, ale nagle zaczął wyglądać dziwnie. Puścił mnie i z okrzykiem chwycił prawą rękę lewą a na jego twarzy malował się ból. Chwiejąc się, rozkazał: „Zadzwoń po karetkę!”. W milczeniu patrzyłem na niego, a on krzyknął przez zaciśnięte zęby: „Idź, bachorze!”

Pobiegłem na górę, odryglowałem drzwi i wybiegłem z piwnicy. Co robić? Usłyszałem jego świdrujące jęki na dole i od razu podjąłem decyzję: poszedłem do swojego pokoju, zamknąłem drzwi i położyłem się spać. Nawet nie sprawdziłem, czy Guillerma już zasnął, czy nie.

Następnego ranka obudziły mnie twoje krzyki i jako pierwszy zauważyłem, że Guillerma już nie ma. Przypuszczam, że obwinił mnie o śmierć taty, uważał, że wpłynął na moje zachowanie. Następne dni spędziłem jak we mgle: naprawdę mało pamiętam z tego czasu, oprócz poczucia pustki, smutku i winy.

Mama zamrugnęła, próbując zrozumieć wszystko, czego właśnie się dowiedziała o zniknięciu Guillerma i śmierci taty. „Kochanie, zupełnie nie wiem, co powiedzieć. Jak wiele musiałeś znieść w milczeniu przez te ostatnie lata! Ile poczucia winy musiałeś znieść! Jednak to nie twoja wina, tylko moja! To ja powinnam była wiedzieć! To ja nie opiekowałam się dobrze tobą!”

Duarte zbliżył się do matki i przytulił ją. „Masz rację, jeśli chodzi o moje poczucie winy, ale... nie rozumiesz przyczyny”. Mama odsunęła się, żeby popatrzeć na twarz syna i czekała. „Nie czuję się winny dlatego, że nie wezwałem karetki: nienawidzę się za to, że nie miałem odwagi samemu go zamordować”.

Mama znowu zaczęła płakać, wyczerpana kolejnymi wstrząsającymi wiadomościami. Kiedy już mogła na nowo mówić, ujęła jego policzki

w dłonie i powiedziała czule: „Cieszę się, że w końcu zdecydowałeś się zrzucić z siebie ten ciężar, mój drogi: nie wątpię, że dr Paz miał rację, że tylko po rozmowie na ten temat możesz w końcu zacząć zdrowieć”.

Uśmiechnęła się do niego z miłością, ale pomyślała trochę smutno: „Zastanawiam się tylko, kiedy doktor Paz pomoże Duarteemu w końcu zrozumieć, że jest jedynakiem...”

Z esperanta tłumaczyła Maria Niemyjska

WACŁAW REKOWSKI

Surprizo

Tio estis antaŭ dudek jaroj. Mi trovis en la Interreto informon, kiu ĝenis min dum du monatoj. Mi demandis min ĉu mi devus paroli kun mia edzino pri tio aŭ simple lasi ĝin. Mi sciis, ke ne estos facile konvinki ŝin, ĉar la afero estas tikla. La informo koncernis malriĉajn loĝantojn de Madagaskaro, specife infanojn, kies gepatroj pro malriĉo ne povis permesi al si sendi ilin al lernejo. La organizo de polaj volontuloj prizorgis lernejon kaj nutris infanojn, kaj aldone agis kiel peranto en trovado de malmultekostaj entreprenistoj por trinkakvo-enprenoj en urbetoj. Ili serĉis homojn, kiuj decidus pagi edukajn kostojn por unu el la infanoj. Monato da instruado, inkluzive de nutrado de unu infano, kostis kvindek zlotojn kaj ĉiu sponsoro povis elekti la lernanton, kiun li volis helpi.

Iun dimanĉan aŭtunan vesperon, dum festa vespermanĝo por festi la sepan datrevenon de la naskiĝo de mia filino Urszula, mi rakontis al familianoj pri la malriĉaj infanoj kaj demandis, ĉu ili konsentas helpi ilin.

Post momento de silento Urszula unua ekkriis, ke de nun ŝi ne manĝos dolĉaĵojn por ŝpari almenaŭ iom da mono por malriĉaj infanoj.

Mia edzino nur demandis, ĉu mi vere volas forpreni iom da vivteno de miaj infanoj por doni al la aliaj, sed ŝi facile permesis konvinkiĝi, ke al niaj infanoj nenio mankos.

Eble ĝuste tiu opinio de la filino influis la decidon de la edzino kaj ŝi ne kontraŭis ĝin kvankam de tiam ŝi havos malpli da mono por ĉiutagaj elspezoj ĉiumonate.

Du semajnojn poste, ni elektis el foto malgrandan, nigraharan knabon kun la amuza nomo Joel.

De tiam, dum dek du jaroj, ĉiumonate ni sendis al malproksima lando fiksan monkvanton, kiu tute ne estis konstanta. De kvindek zlotoj ĝi kreskis ĝis okdek zlotoj, poste cent dudek ĝis cent okdek zlotoj.

Kiam Joel ricevis sian diplomon kiel specialisto-projektisto de bormaŝino, li sendis al ni dankon kaj foton pri si antaŭ granda bormaŝino. Reprezentantoj de la bonfara organizo sendis apartan dankon.

Urszula rigardis la foton kaj demandis:

– Kaj ĉi tiu povas esti la sama infano kiel en tiu foto?

Mi serĉis malnovan foton kaj ni bone ridis.

„Nia etulo iom maljuniĝis”, mi diris.

Kaj ĉi tiu fino donis al ni senton de kontento; eble eĉ fiero.

Tri jarojn poste, nia filino diris, ke Joel venis al Pollando por trejnado por instruistoj.

– De kie vi scias? – Mi demandis.

– Li sendis al mi retmesaĝon.

– Kiel li trovis vin?

– Per Interreto. Ĝi estas facila. Li demandas ĉu li povas veni al ni ĉi tiun semajnon.

– Povas, povas, kvankam mi jam forgesis pri li.

Kaj li venis. Kun floroj, ĉokoladoj kaj dankegoj. Li tre dankis nin pro tio, kion ni faris por li.

Li vigle parolis pri sia laboro, lernejoj kaj la vivkondiĉoj de la insulaj loĝantoj. Li devis resti en Pollando dum du monatoj kaj dum tiu tempo ekscii en kelkaj urboj pri novaj teknikoj por konstrui bormaŝinojn kaj la kondiĉojn de ilia uzado.

Joel venis al la ceremonia prezento de flegistaj diplomoj en la klaso de nia filino kaj verŝajne li estis pli kortuŝita de ĉi tiu evento ol ni. Kun larmoj en la okuloj, li gratulis al Urszula pro ŝiaj bonegaj rezultoj kaj atingo de la sojlo de nova etapo en ŝia vivo. Antaŭ ol du monatoj pasis, nia filino konfidis al ni sian intencon veturi al Madagaskaro. Ni estis

senvortaj pro miro. Dum tri tagoj ni diskutis ĉiujn eblajn sekvojn de tiu vojaĝo.

– Vi helpis tiujn infanojn per mono, kaj mi helpos ilin per miaj manoj, kaj eble iomete per mia kapo – ŝi ripetis.

Jaro pasis kaj ŝi plu ravas pri sia laboro en tiu komunumo. Ŝi skribas, ke ŝi ekkonis tute alian mondon.

WACŁAW REKOWSKI

Niespodzianka

Było to przed dwudziestu laty. Natknąłem się w internecie na informację, która przez dwa miesiące nie dawała mi spokoju. Zastanawiałem się czy porozmawiać o tym z żoną, czy raczej dać sobie spokój. Wiedziałem, że nie będzie łatwo jej przekonać, jako że sprawa była drażliwa.

Informacja dotyczyła ubogich mieszkańców Madagaskaru, a konkretnie dzieci, których rodziców nie było stać na wysłanie ich do szkoły. Organizacja polskich wolontariuszy prowadziła szkołę oraz dożywianie dzieci, a dodatkowo pośredniczyła w znajdowaniu tanich wykonawców ujęć wody pitnej w małych miejscowościach. Poszukiwano osób które zdecydują się opłacić koszty nauki dla któregoś z dzieci. Miesiąc nauki razem z dożywianiem jednego dziecka kosztował pięćdziesiąt złotych i każdy ze sponsorów mógł sobie wybrać ucznia, któremu chce pomagać.

W pewien niedzielny jesienny wieczór podczas odświętnej kolacji z okazji siódmej rocznicy urodzin córki Urszuli opowiedziałem domownikom o biednych dzieciach i zapytałem, czy zgodzą się im pomóc.

Po chwili ciszy Urszula pierwsza zawołała, że odtąd nie będzie jadła słodyczy aby oszczędzić choć trochę pieniędzy dla ubogich dzieci.

Żona zapytała tylko, czy naprawdę chcę odebrać część środków do życia swoim dzieciom aby dać innym, ale dość łatwo dała się przekonać, że przecież naszym dzieciom nie będzie niczego brakować.

Być może to właśnie zdanie córki zaważyło na decyzji żony która się nie sprzeciwiła, pomimo że to ona miała odtąd każdego miesiąca dysponować mniejszą sumą na codzienne wydatki.

W dwa tygodnie później wybraliśmy ze zdjęcia drobnego czarnowłosego chłopca o śmiesznym imieniu Joel.

Odtąd przez dwanaście lat co miesiąc przesyłaliśmy do dalekiego kraju stałą kwotę, która wcale nie była stała. Z pięćdziesięciu złotych urosła do osiemdziesięciu potem stu dwudziestu aż do stu osiemdziesięciu złotych.

Kiedy Joel otrzymał dyplom specjalisty konstruktora maszyn wiertniczych, przysłał nam podziękowanie i swoje zdjęcie na tle potężnej maszyny. Osobne podziękowanie przysłali przedstawiciele organizacji charytatywnej.

Urszula popatrzyła na zdjęcie i zapytała:

– I to ma być ten sam dzieciak, co na tamtym zdjęciu?

Poszukałem starą fotkę i uśmialiśmy się niezłe.

– Trochę się postarzał nasz brzdąc – rzekłem.

I takie zakończenie sprawy dało nam poczucie zadowolenia; może nawet dumy.

Trzy lata później nasza córka powiedziała, że Joel przyjechał do Polski na jakieś szkolenie dla instruktorów.

– Skąd wiesz? – zapytałem.

– Przysłał mi e-maila.

– Jak cię znalazł?

– Przez internet. To przecież łatwe. Pyta, czy może wpaść do nas w tym tygodniu.

– Może, może, choć ja już o nim zapomniałem.

No i przyjechał. Z kwiatami, czekoladkami i ukłonami. Gorąco dziękował za to, co dla niego zrobiliśmy.

Z ożywieniem opowiadał o swojej pracy, o szkołach i o warunkach życia mieszkańców wyspy. W Polsce miał zostać przez dwa miesiące i w tym czasie w kilku miastach zapoznać się z nowymi technikami budowania maszyn wiertniczych i warunkami ich użytkowania.

Przyjechał na uroczyste wręczenie dyplomów ukończenia studiów pielęgniarских w klasie naszej córki i chyba bardziej wzruszyło go to wydarzenie niż nas. Ze łzami w oczach gratulował Urszuli celujących wyników i osiągnięcia progu nowego etapu w życiu. Zanim minęły dwa miesiące nasza córka zwierzyła się nam z zamiaru wyjazdu do Madagaskaru. Zdumienie odebrało nam mowę. Przez trzy dni omawialiśmy wszystkie możliwe konsekwencje tego wyjazdu. – Wy pomagaliście tamtym dzieciom pieniędzmi, a ja będę im pomagać rękami, no i może trochę głową – powtarzała.

Minął rok, a ona ciągle się zachwyca swoją pracą wśród tamtej społeczności. Píše, że poznała zupełnie inny świat.

ALTA EMERITO

Miaj memoraĵoj

La vivo pasis al mi netute plane, sed neniamaj situacioj estis por mi sufiĉe surprizaj por nomi iun el ili viv-aventuro. Estis okazaĵoj raraj, neatenditaj, interesaj kaj tial memorataj.

Ĉiam mi ŝatis naturon, pleje sovaĝan, liberan de ĉeestado de homoj. Soleca migrado tra montoj, arbaroj, herbejoj, kampejoj estis mia plezuro. Estis tiam okazaĵoj nekutimaj, sed mi ne traktis ilin kiel aventurojn, ĉar kvankam ili surprizis min, tamen ne estis en ili malnormaleco kaj en mia komprenado la aventuro tia devus esti.

Iun fojon dum mia migrado en la montoj Beskido komencis plui. Ĉiam mi estis preparita por tia eventualo. Mi havis gudrotukan, malhelan verdan mantelon guman kun kapuĉo. Laŭ la aspekto de nuboj mi pri-taksis ke pluvo estos mallongedaŭra. Kovrita per la mantelo mi eksidis sub arbo en densaj veproj kaj atendis sen movo por la fino de la pluvo. Ekaŭdis susuron kaj komprenetis ke eble iu apudiĝas, sed tio ne elvokis ĉe mi ansiecon. Apud mi ekstaris transpasanta kapreolo. Mi restis senmova. Ĝi stagnis kaj rigardis longe al mi kaj kviete ekiris pli foren. Ankoraŭ mi ne havis tiel proksiman renkonton kun sovaĝa besto.

Foje migrado iomete lacigis min. Mi iris tra monta herbejo, sur kiu troviĝis ligna ŝedo, malferma, kaj en tiu kuŝis seka fojno. Mi ekdeziris ripozi sur tiu fojno, ĉar ĝi agrablodoris. Mi kuŝiĝis tenante la kapon sur la dorsosako. Estis agrable kaj mi ekdormis. Vekis min tuŝo. Malfermante la okulojn kun miro kaj ektimo mi ekvidis grandan hundon, blankan

bernardanon, kiu min flaris. Unua penso, ke li povas min mordi, sed li nek graŭlis, nek bojis, kaj foriris. Tiam dua penso, ke baldaŭ alvenos montarano kaj skoldos min pro la uzado de lia budo. Mi eliris el la ŝedo, sed en proksimaĵo neniuj estis.

En tarda aŭtuno mi estis revenanta hejmen per nokta trajno. Mi havis neniun bagaĝon. La vagono estis preskaŭ senhoma. En la kupeo mi sidis sola, ĉe la fenestro. Mi ne senvestiĝis el la jako por ke estu por mi plu varme. Tra la trajno ne iris konduktoro, li ne estis kontrolanta biletojn, eble en la komenco de la trajno li dormetis en sia ofica kupeo. Mi ekdormis post nelonge. Mi ne sentis la dormolongon, sed kiam mi vekigis, en la kupeo mi estis daŭre sola. Mi ekrigardis en la fenestron kaj senprokraste orientiĝis ke maltrafis la stacidomon kie mi devis eliri. La trajno, rapidigata, iris al Varsovio, mi konis tiun vojlinion. Mi ekstaris al la pordo kaj atendis ĉe kiu stacio la trajno haltos, kaj ĝi rapide kuregis dum kelkdeko da minutoj. Finfine la stacio! Do mi traveturis kelkdek kilometrojn. Restis nur aĉeti la revenan bileton kaj atendi trajnon al la kontraŭa direkto.

Al la vilaĝeto el kiu mi elloĝiĝis en la mondon kaj loĝis fore en urbo, de tempo al tempo mi revenis por pasigi kelkajn tagojn ĉe frato, kiu transprenis la patran farmbienon. Tiam kutime mi helpis al li pri agraraj laboroj. Jes iam ni forvojaĝis al dista herbaro por alveturigi sekigatan fojnon per ŝtupetara ĉaro. Alveturejo kondukis tra torda, eble dumetra taluso. El situanta malsupre herbejo estis malfacile surveturi per ĉaro alte ŝarĝita per fojno, de kiu ŝarĝo estis laŭlonga ĉirkaŭzonata per stango, sur kiu mi sidis. La frato per timono kondukis la ĉevalojn. Li volis pli facile enveturi sur talusvojo kaj galopigis la ĉaron ĉe la alirejo. Ne sukcesis! La ĉaro ne eltenis la turnon kaj la tuta ŝarĝo malsupren ruliĝis en foso kun mi supre, sen nenia damaĝo por mi. En la foso ne estis akvo. Poste estis la laboro loki la ĉaron sur taluson kaj levi la fojnon el la foso kaj denove ĝin ŝarĝi sur la ĉaron lokitan sur la talusvojo.

Mi memoras el lernejoj jaroj, kiam mi estis lernanto de elementa lernejo, kiu klaso mi ne memoras, estis la okazaĵo kiun eblas nomi

aventuro. Ni iris el la lernejo ni du, laŭ vojo kampara, grunda, malegala. Unuflanke de ĝi – kamparaj bienoj kun kabanoj kaj diversaj konstruaĵoj. Sur la dua flanko freŝe plugitaj kampoj. Iradi tago post tago laŭ jena vojo estis enue. En iu momento la kamarado iranta kun mi rimarkis apud la vojo sur kampo duonsferan, rustan objekton. Mi tuj ekpensis ke eble estas postmilita neeksplozinta pafaĵo. Tiutempe sur kampoj estadis tiaj aĵoj ĉar tio estis postmilitaj jaroj. En la lernejo oni instruis kaj avertis nin ne palpi tiuspecajn trovaĵojn, ĉar tio minacas mortigi. Miaj patro ankaŭ kelkfoje rakontadis kiel knaboj el nia vilaĝo trovis pafaĵon neeksplozintan, enĵetis en fajron pro la scivolo kiel ĝi eksplodis. La eksplodo estis, ili ĉiuj mortis. Mi diris al la kamarado ke li ne tuŝu tiun feran objekton, ĉar ĝi eksplodis kaj ni pereos pro ĝi. Pli bone morgaŭ diri prie al instruistino en la lernejo. Li ridis parolante ke ĵetos ĝin al apudvoja arbo de malproksime, vidos kia estos la eksplodo kaj por li nenio okazos. Mi eskapis kaj dume li de distanco de kelkaj paŝoj multfoje ĵetis ĝin al la trunko de la vojborde arbo. La eksplodo ne estis. Post multaj jaroj, kiam mi estis lernanto de la mezlernejo, tiam estis la temo de instruado nomata armea defenda trejnado. Tio estis preparo por militservo, ankaŭ kun instruado pri la specoj de armiloj. Mi memoris la aspekton de tiu pafaĵo neeksplozinta kaj nun mi povis kompreni kio estis. Tio estis defenda grenado, sen la fuzeo, kun la atingodistanco ĝis ducent metroj. Tiutempe ĝis fore mi ne eskapis kaj mi estintus en la atingodistanco de la eksplodo.

Dum miaj junaj jaroj apud la vojo al mia vilaĝo estis malnova paroĥa tombejo, zonata per maŝbarilo, kun alireja pordego kaj pordeto por eniro. Plurfoje en jaro okazadis tie sepultoj, por mi neinteresaj. Aĝaj homoj babilaĉis ke dum nokto sur la tombejo vagabondis spiritoj de la mortintoj, pri tio mi ne kredis. Tamen iam reiris hejmen malfrue vespere, mi estis pasanta laŭ la vojo apud tiu tombejo kaj mi aŭdis iun voĉon, kiel ĝemo. La voĉo de spirito? Videbleco estis bona, ĉar jam estis nokto, sed la luno hele brilis. Mi kuraĝis kontroli ĉu la rakontoj pri spiritoj vagantaj tie estas veraj. Mi eniris la tombejon, efektive, ie inter la tomboj, povis aŭdi ripetitajn, homsimilajn raŭkajn ĝemojn. Singarde, manovrante inter la

tomboj, mi ĝisiris tiun lokon. Estis neniu spirito kaj sur la tero kuŝis viro kaj de tempo al tempo per duonkonscia voĉo li ĵetadis iujn turpajn vortaĉojn. Mi rekonis lin, ĉar li estis en la vilaĝo obstina drinkulo kaj kiam li revenis el drinkejo en najbara vilaĝo, li ofte falis kaj kuŝis diversloke, antaŭ ol li iom sobriĝis kaj vagis hejmen. Li ne provokis homojn kaj nur malbenis sian edzinon, kiu batis lin per bastono kaj balailo pro ebrio, al kio li senhelpe submetiĝis. Kio tentis lin eniri la tombejon? Ĉi tiu okazaĵo plifortigis mian nekredon pri tombejaj spiritoj. Tamen en la tombejo estadis voĉoj kreantaj tristan humoron – la grakado de frugilegoj, kiuj havis nestojn en la altaj arboj tie.

Mi faris trarigardon de multaj eventoj en mia longa vivo, serĉante unu, kiu meritis esti nomata vivaventuro. Ĝi devus esti unika kaj eksterordinara, kaj al ĉiuj priskribitaj mankis ĉi tiuj kvalitoj. Ĉiuj tiuj eventoj estis unufojaj kaj unikaj, tamen ili ne havas specialan lokon en mia memoro ĉar estis nenio nekutima pri ili.

Tamen mi rememoras pri evento, kiu meritas esti nomata vivaventuro. Nun mi estas homo de maljuneco, kion nomas oni nomas altaĝo, sed mi ne perdis la memoron pri eksterordinara evento el la jaroj de mia juneco. Mi venas el la vilaĝo kaj tiam mi loĝis tie kun miaj gepatroj, kiuj havis agraran bienon situantan kelkajn kilometrojn de urbo. Mi studis en mezlernejo en tiu urbo, tien alveturante per trajno, kaj al fervoja stacio en la najbara granda vilaĝo mi piediris. Mi frue eliradis el la domo kiam finiĝis nokto. Estis frua printempo. La ĉielo estis sennuba, senluna, eble antaŭ lunleviĝo aŭ post lunsubiro, la steloj briletis. Mi iris kaj rigardis la ĉielon kaj tiutempe mi tre interesiĝis pri astronomio. Subite, la ĉielo estis traplugita de granda, hele brilanta fajroglobo, restiganta malantaŭ si strion de orflava brilo. Ĝi preterflugis rapide kaj forpereiis trans la horizonto. Bela, granda meteoro! Mi estis surprizita kaj ravita de tiu fenomeno. Verdire plurfoje en klaraj noktoj mi rigardis la ĉielon kaj vidis meteorojn, sed ili estis etaj falsteloj, kiuj fulmis momente kaj poste estingiĝis. Ĉi-foje oni donacis al mi belan vidon de pli granda falanta meteoro. Domaĝe, ke tiu fenomeno daŭris tiel mallonge. Eble tiu meteoro

ne tute brulis en la atmosfero kaj iu ĝia peceto ien falis sur la terspacon?
Mi vivis plurajn jardekojn, sed mi neniam plu vidis tian meteoron. Tiun
viditan en mia juneco mi konsideras kiel la aventuro de la vivo, ĉar ĝi
estis ununura, eksterordinara, neatendita kaj unika.

STARY EMERYT

Moje wspomnienia

Życie płynęło mi może nie całkiem planowo, ale żadne sytuacje nie były dla mnie na tyle zaskakujące, żeby jedną z nich nazwać życiową przygodą. Były zdarzenia rzadkie, niespodziewane, ciekawe, a przez to zapamiętane.

Zawsze lubiłem przyrodę, najbardziej dziką, wolną od obecności ludzi. Samotne wędrowanie przez góry, lasy, łąki, pola było moją przyjemnością. Były wtedy zdarzenia niezwykle, ale nie uważałem ich za przygody, bo chociaż zaskakiwały mnie, jednak nie było w nich niezwykłości a w moim rozumieniu przygoda, takie powinny być.

Pewnego razu podczas mojej wędrowki po górach Beskidu zaczął padać deszcz. Zawsze byłem na taką możliwość przygotowany. Miałem brezentową, ciemnozieloną pałatkę z kapturem. Według wyglądu chmur oceniłem, że deszcz będzie przelotny. Okryty płaszczem usiadłem pod drzewem w gęstych chaszczach i siedziałem bez ruchu czekając na koniec deszczu. Posłyszałem szmer i domyśliłem się, że to może ktoś się zbliża, ale nie wzbudziło to u mnie obaw. Tuż przede mną stanęła przechodząca sarna. Pozostałem nieruchomy. Zatrzymała się i patrzyła na mnie dość długo i spokojnie poszła dalej. Jeszcze nie miałem tak bliskiego spotkania z dzikim zwierzęciem.

Kiedyś wędrowanie trochę mnie znużyło. Przechodziłem przez górską łąkę, na której stała drewniana szopa, otwarta, a w niej leżało wysuszone siano. Zachciało mi się w niej odpocząć na tym sianie, a ono było świeże i ładnie pachniało. Położyłem się opierając głowę na plecaku. Było przyjemnie i zasnąłem. Przebudziło mnie dotknięcie. Otwierając oczy ze

zdziwieniem i przestachem zobaczyłem dużego psa, białego bernardyna, który mnie obwąchiwał. Pierwsza myśl, że może mnie pogryźć, ale ani nie warczał, ani nie szczekał i odszedł. Wtedy druga myśl, że zaraz przyjdzie góral i zruga mnie za korzystanie z jego szopy. Wyszedłem z szopy, ale w pobliżu nikogo nie było.

Późną jesienią wracałem nocnym pociągiem do domu. Nie miałem żadnego bagażu. Wagon był prawie pusty. W przedziale siedziałem sam, przy oknie. Nie rozebrałem się z kurtki, żeby było mi cieplej. Konduktor nie chodził po pociągu, nie sprawdzał biletów, może na początku pociągu, w swoim służbowy przedziale drzemał. Dość szybko zasnąłem. Nie czułem długości snu, ale gdy przebudziłem się, w przedziale nadal byłem sam. Spojrzałem w okno i natychmiast zorientowałem się, że przejechałem dworzec kolejowy, na którym miałem wysiadać. Pociąg, przyspieszony, pędził ku Warszawie, znałem te trasę. Podszedłem do drzwi wyjściowych wagonu i czekałem z ciekawością, na której stacji zatrzyma się, a on pędził przez kilkanaście minut. Nareszcie stacja! A więc pojechałem kilkadziesiąt kilometrów za daleko. Pozostało tylko kupić bilet na drogę powrotną i czekać na pociąg z przeciwnego kierunku.

Do wioski, z której wyprowadziłem się w świat i zamieszkałem daleko w mieście, czasami powracałem, żeby pobyc kilka dni u brata, który przejął ojcowskie gospodarstwo. Wtedy zwykle pomagałem mu w pracach rolnych. Tak kiedyś pojechałem z nim na daleką łąkę, żeby drabiniastym wozem przywieźć stamtąd wysuszone siano. Dojazd na tę łąkę prowadził po krętym, może dwumetrowym nasypie. Z położonej w dole łąki było trudno wjechać wozem wysoko załadowanym sianem, którego ładunek dla umocnienia był wzdłużnie przewiązany drągiem, na którym ja siedziałem. Brat za dyszel wozu prowadził konie. Chciał łatwiej wjechać na nasyp drogi i rozpędził wóz zakręcając przy wjeździe. Nie udało się! Wóz nie wytrzymał zakrętu i cały ładunek zwałił się do rowu przy drodze, ze mną na wierzchu, bez żadnej szkody dla mnie. W rowie nie było wody. Była później praca, żeby ustawić wóz na nasypie i wynosić z rowu siano i od nowa załadować je na wóz ustawiony na nasypie drogi.

Pamiętam z lat szkolnych, gdy byłem uczniem szkoły podstawowej, której klasy to nie pamiętam, było zdarzenie które można nazwać przygodą. Szliśmy ze szkoły we dwóch, wiejską gruntową, rozjeżdżoną drogą. Po jednej jej stronie wiejskie zagrody z chałupami i różną zabudową. Po drugiej stronie świeżo zaorane zagony pól. Chodzić dzień w dzień taką drogą nudno. W pewnej chwili idący ze mną kolega zobaczył przy drodze na polu półkuli, zardzewiały przedmiot. Ja od razu pomyślałem, że to może być powojenny niewypał. Wtedy takie na polach bywały, bo były to lata powojenne. W szkole uczono nas i ostrzegano, żeby nie dotykać takich znalezisk, bo grozi to śmiercią. Ojciec też mnie nieraz pouczał i opowiadał jak to chłopcy z naszej wsi znaleziony niewypał wrzucili do ogniska z ciekawości, jak on wybuchnie. Wybuch był, wszyscy zginęli. Powiedziałem wtedy koledze, żeby nie ruszał tego żelaznego przedmiotu, bo może wybuchnie i zginie. Lepiej jutro powiedzieć o tym nauczycielce w szkole. On śmiał się mówiąc, że rzuci nim w przydrożne drzewo z daleka, zobaczy, jaki będzie wybuch a jemu nic się nie stanie. Ja uciekłem, a on z odległości kilku kroków wiele razy rzucał nim w pień przydrożnego drzewa. Wybuchu nie było. Po wielu latach, gdy byłem uczniem szkoły średniej, a był tam przedmiot nauczania nazywamy przysposobieniem obronnym. Było to przygotowanie do służby wojskowej, także z nauką o rodzajach broni. Pamiętałem wygląd tamtego niewypału i mogłem teraz dowiedzieć się co to było. Był to granat obronny, bez zapalnika, o polu rażenia do dwustu metrów. Wtedy, aż tak daleko nie uciekłem i byłbym w zasięgu wybuchu.

W czasie moich młodych lat przy drodze do mojej wsi był parafialny stary cmentarz, ogrodzony płotem z siatki, z bramą wjazdową i furtką dla wejścia. Kilka razy w roku bywały tam pogrzeby, dla mnie nieciekawe. Starzy ludzie bajdurzyli, że w nocy po cmentarzu snują się duchy zmarłych, w co ja nie wierzyłem. Jednak kiedyś wracając do domu późno wieczorem, przechodziłem drogą obok tego cmentarza i usłyszałem jakiś głos, jakby jęk. Głos ducha? Widoczność była dobra, bo chociaż była już noc, ale jasno świecił księżyc. Odważyłem się sprawdzić, czy

opowiadania o snujących się tam duchach są prawdziwe. Wszedłem na cmentarz, rzeczywiście gdzieś między grobami słyhać było powtarzające się jakby ludzkie chrapliwe postękiwania. Ostrożnie, klucząc między grobami, doszedłem do tego miejsca. Nie było żadnego ducha, a na ziemi leżał człowiek i od czasu do czasu półprzytomnym głosem miotał jakieś brzydkie przekleństwa. Poznałem go, bo to był we wsi wszystkim znany notoryczny pijak, a gdy wracał z knajpy w sąsiedniej wsi, to często upadał i leżał w różnych miejscach, zanim trochę wytrzeźwiał i powłóczył się do domu. Nie zaczepiał ludzi, a przeklinał tylko swoją żonę, która za pijaństwo tłukła go kijem i miotłą, czemu poddawał się bezradnie. Co go skusiło do wejścia na cmentarz? To zdarzenie umocniło moja niewiarę w cmentarne duchy. Bywały jednak na cmentarzu głosy sprawiające nastrój smutku – to krakanie gawronów, które tutaj miały gniazda na wysokich drzewach.

Zrobiłem przegląd wielu zdarzeń w moim nie krótkim życiu szukając takiego, które zasługiwałoby, żeby nazwać je życiową przygodą. Powinno być niepowtarzalne i niezwykle, a wszystkim już opisanym brakowało tych cech. Te wszystkie zdarzenia były wprawdzie jednorazowe i niepowtarzalne, jednak w mojej pamięci nie mają szczególnego miejsca, bo nie było w nich niezwykłości.

Przypomina mi się jednak zdarzenie zasługujące na nazwę życiowej przygody. Teraz jestem człowiekiem w wieku zwanym podeszłym, ale nie zaginęła u mnie pamięć o niezwykłym zdarzeniu z lat mojej młodości. Pochodzę ze wsi i wtedy żyłem tam z rodzicami, którzy mieli gospodarstwo rolne położone kilkanaście kilometrów od miasta Lublina. Uczyłem się w szkole średniej w tym mieście dojeżdżając do niego pociągiem, a do stacji w sąsiedniej, dużej wsi, dochodziłem pieszo. Z domu wychodziłem wcześniej, gdy kończyła się noc. Była wczesna wiosna. Niebo bezchmurne, bezksiężycowe, może przed wschodem albo po zachodzie Księżyca, migotały gwiazdy. Szedłem i spoglądałem w niebo, a wtedy bardzo interesowała mnie astronomia. Nagle niebo przeorała sporych rozmiarów jasno świecąca ognista, kula pozostawiając za sobą smugę złocistożółtej

poświaty. Przeleciała szybko i znikła za horyzontem. Piękny, duży meteor! Byłem zaskoczony i zachwycony tym zjawiskiem. Wprawdzie nieraz, w pogodne noce obserwowałem niebo i widywałem meteory, ale to były maleńkie spadające gwiazdki, które błysnęły przez moment i gasły. Tym razem zostałem obdarowany pięknym widokiem spadającego większego meteoru. Szkoda, że to zjawisko trwało tak krótko. Może ten meteor nie spalił się całkowicie w atmosferze i jakiś jego okruch gdzieś spadł na ziemię? Przeżyłem kilkadziesiąt lat, ale nigdy więcej takiego meteoru nie zobaczyłem. Tamten, widziany w mojej młodości uważam za przygodę życia, bo była ona jedyna taka w życiu, niezwykła, niespodziewana i niepowtarzalna.

Kiel mi retrovis Esperanton

Iun tagon, promenante tra la urbo, mi rimarkis sur la anonctabulo allogan afiŝon. Oni invitis al prelego pri la internacia lingvo Esperanto, okazonta ĉi-sabate posttagmeze en la urba kulturpalaco. Sabate en la urba gazeto oni legis tiun saman anoncon.

Oni ja soifas pri ĉio nova. Scivole mi kune kun dudeko da aliaj personoj partoprenis tiun ĉi prelegon por varbi homojn por Esperanto-kurso. Tiu prelego iugrade min imponis, ĉar mi aŭdis ion novan, pri kio mi antaŭe sciis nenion.

Mi dufoje partoprenis Esperanto-lecionojn. La instruisto multe laŭdis Esperanton, ĝian facilecon, ĝian valoron, kulturon, internan ideon kaj substrekis tion per kantado kaj deklamado. La personeco de la instruisto min ne imponis. Post du lecionoj mi finis la kurson, sufiĉe seniluziiginta.

Foje, tio okazis post unu aŭ du jaroj, mi promenadis tra la urbo kaj preteriris surstrate du junulojn, kiuj flue interparolis en iu lingvo, nek angla, nek rusa. Unu junulo ŝajne estis el Afriko, la alia el Azio. Ili alparolis min en lingvo iam aŭdita, kaj demandis pri iu „stacio”. Ĉar ili ne eldiris la vortojn „aŭto” kaj „buso”, sekve ili serĉis fervojstacion. Mi montris la vojon direkten al fervojstacio. Adiaŭante unu el la junuloj, kiu ŝajnis afrikano, donacis al mi libreton. Tio estis konversacia libreto portugala-esperanta, eldonita en Braziljo, en Rio-de-Ĵanejro. Sur la antaŭlasta paĝo ili skribis siajn adresojn, unu estis el Braziljo, alia el Japanio. Mi komprenis, ke tiuj junuloj parolis en Esperanto. Ili ne altrudis sian lingvon al mi.

Min denove kaptis la afero pri Esperanto. „Se tiu lingvo estas tiom facila, mi lernos ĝin kaj skribos leterojn al tiuj junuloj”, decidis mi.

Unu semajnon post nia renkontiĝo, mi jam povis esprimi kelkajn frazojn en Esperanto, kvankam ne senerare. Jes, mi jam estis kaptita de regule planita kaj sufiĉe facile lernebla lingvo, precipe por mi, memlernanta pensiulo. Esperanto facile kaptis min. Pli bona ol reklamado estas ekzemplodona konduto.

Ses monatojn post mia memlernado mi trapasis en la urba Esperanto-klubo la ekzamenon pri lingva kapablo kun rezulto „tre bone”. Simpatiaj geklubanoj afable akceptis min kaj mi baldaŭ fariĝis membro de la urba Esperanto-klubo. Mi ne forgesis miajn konatojn en Japanio kaj Brazilo kaj sendis al ili miajn leterojn. Laŭ rekomendo de aliaj klubanoj mi partoprenis esperantistan aranĝon Baltaj Esperanto-Tagoj kaj trapasis tie paroligan kurson.

Kiu novbakita esperantisto ne volas plibonigi tiun artefaritan lingvon? Ankaŭ mi ne sentis ĝenon diskuti kun la instruisto kaj kunlernantoj pri la necesaj ŝanĝoj en Esperanto. Bedaŭrinde, mia troa agado ne ŝajnis al ĉiu agrabla. Mi komprenis, ke tiu troa mia aktiveco malhelpas la lecionon.

Post la paroliga kurso mi jam kuraĝis, fieris, ke mi preskaŭ ĉion komprenis. Tamen mi ne havis sufiĉe da kuraĝo por partopreni en la diskutoj. Nur dum manĝado aŭ en la paŭzoj inter la programeroj mi babiladis, kuraĝigante min. Aparte min ĝojigis la interparolo kun iu ĉino, kun elstara klereco. Iam post la vespermanĝo li bonkore parolis kun mi, ne mokante mian malĝustan prononcadon. Tiu malgranda konversacio min finfine decidigis iri al la sukceso en tiu afero.

Dum paŭzoj mi intencis babili kun iu ajn komencanto. Mi trovis junan polinon por interparolo. Sed ŝi estis vera komencantino. Estas agrabla sento por mi, kiu antaŭ du jaroj mem komencis lernadon, nun ludas la rolon de instruisto. Ni interŝanĝis la adresojn kaj estiĝis nia agrabla korespondado.

Multajn artikolojn kaj aliajn literaturajn verkojn mi tradukis en Esperanton por mia propra plezuro. Kaj mi ĝojis pro mia sukceso. Nun mi

mem provas verki beletron. Mi abonas kaj legas multajn plej diversajn Esperantlingvajn periodaĵojn. Mia Esperanto-biblioteko kreskis kaj kreskas. Kaj mi konvinkiĝis, ke ankaŭ Esperanto estas portanto de kulturo, ke ni – esperantistoj devas mem lerni kaj uzi la lingvon, por fortikigi nian kulturon, riĉigi ĝian enhavon kaj plivastigi la reton de komunaj kulturaj posedaĵoj. Jen tiel!

Jak na novo odkrytĕm esperanto

Ktoregoŝ dnja spacerujac po mieŝcie zauważyłem na tablicy ogłoszeń atrakcyjny plakat. Zapraszano na wykład na temat międzynarodowego języka esperanto, który miał się odbyć w sobotnie popołudnie w miejskim pałacu kultury. W sobotę taki sam komunikat ukazał się w gazecie miejskiej.

Jesteśmy przecież spragnieni wszystkiego, co nowe. Zciekawiony, wraz z dwudziestoma innymi osobami uczestniczyłem w tym wykładzie, który miał rekrutować ludzi na kurs esperanta. Wykład zrobił na mnie pewne wrażenie, ponieważ usłyszałem coś nowego, o czym wcześniej nie wiedziałem.

Dwukrotnie uczestniczyłam w lekcjach esperanta. Nauczyciel bardzo chwalił esperanto, jego łatwość, wartość, kulturę, wewnętrzną ideę i podkreślał to poprzez śpiewanie i recytację. Osobowość nauczyciela nie zrobiła na mnie wrażenia. Dość rozczarowany, po dwóch lekcjach opuściłem kurs.

Zdarzyło się po roku, dwóch, że szedłem przez miasto i minąłem na ulicy dwóch młodych mężczyzn, którzy biegle rozmawiali w jakimś języku, ani angielskim, ani rosyjskim. Jeden młodzieniec najwyraźniej pochodził z Afryki, drugi z Azji. Zwrócili się do mnie w mowie, którą kiedyś słyszałem i zapytali o jakąś „stację”. Ponieważ nie użyli słów „samochód” i „autobus”, więc szukali stacji kolejowej. Wskazałem drogę

w stronę dworca kolejowego. Żegnając się, jeden z młodych mężczyzn, wyglądający na Afrykanina, dał mi małą książeczkę. Była to książeczka konwersacyjna portugalsko-esperancka, wydana w Brazylii, w Rio de Janeiro. Na przedostatniej stronie zapisali swoje adresy, jeden z Brazylii, drugi z Japonii. Zrozumiałem, że ci młodzi ludzie mówili w esperanto. Nie narzucali mi swojego języka. Po raz kolejny zostałem wciągnięty w sprawę esperanta. „Jeśli ten język jest taki łatwy, to się go nauczę i napiszę listy do tych młodzieńców” – zdecydowałem.

Tydzień po naszym spotkaniu potrafiłem już napisać kilka zdań w języku esperanto, choć nie bez błędów. Tak, już mnie urzekł planowy i dość łatwy do nauki język, szczególnie dla mnie, emeryta-samouka. Esperanto łatwo mnie ujęło. Lepsze od reklamy jest wzorowe zachowanie.

Sześć miesięcy po samodzielnej nauce zdałem egzamin ze znajomości języka w miejskim klubie esperanto z wynikiem „bardzo dobry”. Sympatyczni członkowie klubu życzliwie mnie przyjęli i wkrótce zostałem członkiem miejskiego klubu esperanckiego. Nie zapomniałem o moich znajomych z Japonii i Brazylii i wysłałem im swoje listy. Za namową innych członków klubu wziąłem udział w wydarzeniu esperanckim pod nazwą Bałtyckie Dni Esperanto i odbyłem tam kurs konwersacyjny.

Który świeżo upieczony esperantysta nie chce ulepszyć tego sztucznego języka? Także ja nie wstydziłem się rozmawiać z nauczycielem i innymi uczniami na temat niezbędnych zmian w esperanto. Niestety, moja nadmierna aktywność nie każdemu wydawała się przyjemna. Zdałem sobie sprawę, że moja przesadne działanie przeszkadza w lekcji.

Po kursie konwersacyjnym nabrałem odwagi, byłem dumny, że rozumiałem prawie wszystko. Brakowało mi jednak śmiałości, aby wziąć udział w dyskusjach. Jedynie podczas posiłków lub w przerwach między punktami programu gawędziłem, dodając sobie otuchy. Szczególnie ucieszyła mnie rozmowa z wyjątkowo biegłym Chińczykiem. Jakiś czas po obiedzie przemówił do mnie uprzejmie, nie naśmiewając się z mojej nieprawidłowej wymowy. Ta krótka rozmowa w końcu sprawiła, że zdecydowałem się sięgnąć po sukces w tej kwestii.

W przerwach zamierzałem porozmawiać z każdym początkującym. Znalazłem młodą Polkę, z którą mogłem pogadać. Ale ona była naprawdę początkująca. Jest to dla mnie przyjemne uczucie, bo sam zacząłem się uczyć dwa lata temu, a teraz pełnię rolę nauczyciela. Wymieniliśmy adresy i zaczęła się nasza przyjemna korespondencja.

Dla własnej przyjemności przetłumaczyłem wiele artykułów i różnych dzieł literackich na esperanto. I cieszyłem się z mojego sukcesu. Teraz próbuję sam napisać książkę. Prenumeruję i czytam wiele różnych czasopism esperanckich. Moja biblioteka esperancka rozrosła się i rośnie. I przekonałem się, że esperanto jest także nośnikiem kultury, że my – esperantyści, musimy sami uczyć się i posługiwać się tym językiem, aby wzmacniać naszą kulturę, wzbogacać jej treść i poszerzać sieć wspólnych dóbr kulturowych. Właśnie tak!

Z esperanta tłumaczył Jarosław Banach

La aventuro de mia vivo. Kubo

Kiam vi signife transiras la ombrolinion, vi povas skribi pri via plej grava aventuro. La problemo de elekto restas, ĉar io okazis en ĉiu el la vivkestoj, kaj kiel kompari aventuron kun aventuro. Mi travivis dekojn da eventoj, kiujn mi povus nomi aventuroj; sanaj, emociaj, profesiaj, vojaĝaj, familiaj. Ne estas facile paroli pri evento – jen la aventuro de mia vivo. Mi elektis unu el miaj vojaĝoj kiel la aventuron de la vivo. Kelkaj pravigaj vortoj por ĉi tiu aparta elekto. Unue, ĝi estis mia unua vojaĝo al ekzota loko kaj, fakte, mia unua vojaĝo eksterlanden. Due, por la unua fojo en mia vivo, mi devis flugi per aviadilo al alia kontinento. Trie, mi ĉeestis eventon en tiu tempo mondklasa kaj mi devis reprezenti mian landon kaj mian medion. Kvare, la priskribita aventuro ŝanĝis mian sintenon al fremdaj lingvoj, kaj ĉefe al Esperanto, kiun mi konsideris antaŭe reva kaj ne tre utila lingvo. Fine, mi povas sperti la eventon, pri kiu mi volas verki, multajn fojojn per multaj libroj, kiujn mi legis dum pluraj dekoj da jaroj. Mia granda aventuro estas KUBO. Mi eksciis surstrate de „Trybuna Mazowiecka” kiam mi estis en Płock, ke mi iras al la II-a Monda Festivalo de Junularo kaj Studentoj en Kubo. Ŝoko, nekredemo kaj ĝojo. Mi estis inter la dek reprezentantoj de la Vojevodio Ostrołęka kiel delegito en la t.n. turisma grupo. Entute 160 homoj el la tuta lando partoprenis en tiu formo. Estis frua majoj. Pasporto kaj organizaj preparoj komenciĝis. En aprilo 1978 naskiĝis mia filino, mia edzino estis tute surprizita kaj malvolonta mian foriron. Jarojn poste, mi ne estis surprizita de ŝia reago. Ni havis tajloritajn vestaĵojn faritajn por ni. La vojaĝo estis antaŭita de

tutsemajna kurso de la hispana lingvo en Zakopane. Miaj lingvaj kapabloj ne estis bonaj. En la mezlernejo mi studis la rusan kaj germanan. Dum miaj studoj mi prenis germanajn klasojn. Mi prenis ĉion malpeze, ŝajnis, ke fremda lingvo utilos malmulte. Neniu el ni havis pasporton en la tirkesto, ni ne kalkulis pri iaj vojaĝoj. Tiam montriĝis, kiel miopa estis tiu ĉi pensado, kiom ofte homoj alproksimiĝis al kompromitiĝo, nekapablaj komuniki kun siaj samuloj pri la plej simplaj aferoj. Kaj tiaj ŝancoj ne mankis en Kubo dum la Festivalo.

Antaŭ kvardek ses jaroj, mi bonŝancis promeni ĉirkaŭ la Malecón, admiri la vigran haven-kolonian kaj nuntempan Havanon, aŭskulti plurhoran paroladon faritan de Fidel en la Placo de la Revolucio, kaj renkonti gejunulojn. Pecetoj de rememoroj, surprizoj, la sono de la oceano kaj la monotonaj sonoj de marakoj restis sub miaj palpebroj kaj en mia menso. Havano estas larĝa kaj malalta urbo. La blazono de la grandurbo inkludas ŝlosilon kaj tri turojn. La ŝlosilo simbolas la konsenton malfermi Amerikon. Post la historia vizito de la Papo, venis la tempo malfermiĝi al Kubo. La enirejo al la havana haveno, al Havano, estas gardata de la plej malnova fortikaĵo en Latin-Ameriko – la fortikaĵo LA FUERZA. La fortikaĵo estas plej bone videbla de la Malecón, la mondfama promeno. Inundita de ondoj, la Malecón gardas la urbon kiel maldiligenta serpento. Ĉi tio estas magia loko por la loĝantoj de la ĉefurbo de Kubo, junaj kaj maljunaj. Tie renkontiĝas familioj kaj amantoj, jen ili festas siajn juliajn karnavalojn, jen ili sendas siajn revojn al la oceano. De la Malecón, la urbo aspektas kiel poŝtkarto. La arkitekturo de Havano estas originala. Multe da buntaj domoj estis konstruitaj: barokaj, kastiliaj, maŭraj. Estas multaj palacoj kun kolonoj kaj vastaj kortoj por aŭtoj ĉirkaŭ ili. Multaj arkadoj kaj faŭltoj celas trompi la sunon. La suno ankaŭ kuŝas. Nur tiam ni rimarkos la malĝojon de la konstruaĵoj de la malnova Havano: malsekeco, truoj, grataĵoj, malnovaj strioj. Havena Havano similas al melankolia maljunulo, kiu ne hastas foriri.

Mi iras promeni ĉirkaŭ la malnova parto de la urbo. Stretaj, malpuraj, mallarĝaj stratoj. Malamikaj rigardoj – kion faras ĉi tie vizitanto

el malproksima Eŭropo? Jes, kubanoj estas afablaj kaj ridantaj, ili ankaŭ estas fiere rezervitaj en sia digno kaj ne ŝatas enstrudiĝemajn turistojn kun fotiloj. Ni prefere iru al la strando. La plaĝo en Kubo estas amuza spektaklo. La strandoj estas malsamaj. Ili estas oftaj, plenaj de elstarantaj radikoj, ŝtonoj kaj rubo. Troloĝataj, bruaj, mallarĝaj kaj ĉefe sen sablo. Granda amuzo, spontanea temperamento kaj ĝojo de vivo, certe reala. La homoj ĝuis la ekziston mem, la sunon kaj la riĉecon de la naturo. Ili estis feliĉaj malgraŭ tio, kion alportis la realo. Ĉiam ridetante, dancante tage kaj nokte en la stratoj kaj kortoj. Ĉiuj generacioj dancis. Senzorge, uzante la magian vorton „maniana”, kio signifas morgaŭ. Ne estas hasto. Ĉiam estas morgaŭo kaj vi senbezone koleriĝas, eŭropano. Kelkfoje la miksaĵo de biero, varmo kaj temperamento povas montriĝi danĝera. Tial enboteligita biero estas vendata al neniu. Rumo kaj pura akvo gustas plej bone sub la stela ĉielo. La kubanoj mem rakontas anekdoton pri si: Kubano ne laboras tagmeze ĉar estas tro varmege, li ne laboras vespere ĉar li devas prepariĝi por amuzo, li ne laboras nokte ĉar li amuziĝas, li ne laboras matene ĉar li devas ripozi post amuziĝo. Antaŭ 46 jaroj ne estis senlaboreco en Kubo, sed fakte ĝi estis kaŝita. Dum amuziĝo, kubanoj forgesis pri sia malriĉeco kaj humiligo. Apud la malriĉa Havano troviĝas ankaŭ alia, riĉa kaj luksa. Konstruaĵoj apartenantaj al la ŝtato, kiuj iam estis hoteloj kaj plezurdomoj, parkoj, apartaj vilaaj kvartaloj, ambasadejoj, eĉ strandoj. Ni estis invititaj al la plaĝo en Varadero. Tiu estas supozeble unu el la plej belaj strandoj en la mondo. Kiam ni kutime pensas pri strando, ni pensas pri sablo kaj akvo. Dume, la surprizo estis kompleta. Unue, ni eniris fabelan ĝardenon: miksaĵo de palmarboj, floroj kaj serpentaj lianoj. La vegetaĵaro de la tuta Karibio koncentriĝas en tiu loko. Unufoje semajne, aviadiloj liveras novajn specimenojn al la paradiza arbareto. Ĉio, kio kreskas, estas nutrita, akvumata, tondita. Ni staras konsternitaj de la tumulto de koloroj kaj odoroj de somero. Interne de la maŭra konstruaĵo estas nova konfuzo.

Ĉiokovranta malvarmo, blanka, sterileco kaj verdaĵo, verdaĵo en grandegaj potoj. Galantaj kelneroj servas pladojn gustigitajn per ekzotaj ingrediencoj. Subite, el ombra angulo, ni aŭdis melodion ludatan per

piano. Nova, mirinda surprizo. La artisto ludis Chopin. Chopin venis de la salikoj al la palmarboj.

Vi sidas sur alia kontinento, malantaŭ panoramaj fenestroj, la susuro de la oceano obskurita de ŝatantoj de vegetaĵaro, manĝante bongustajn krokodilojn, aŭskultante etosan muzikon kaj vi eĉ ne ŝvitas. Post tagmanĝo vi iras al la fama plaĝo. La unuan fojon mi vidis akreojn de la plej blanka el blankaj sabloj, la universon de obscene puraj partikloj. Purigaj ĉaroj moviĝas silente, kaptante ĉiun pecon de poleno, kaj en la fono estas abunda ĝardeno prenita de Adamo kaj Eva. Ĉirkaŭe estas majesta silento, kaŭzita de la sono de la maro kun strange bela, certe ne balta, koloro. Mi kuŝis ĉe la bordo de la oceano, suspendita en la densejo de minutoj, ĝis tiam mi ne sciis, ke beleco spertata en soleco povas esti dolora. Ni restis en Varadero ĝis krepusko, kaj vespere atendis nin TROPICANA. Tropicana – esti en Havano kaj ne vidi Tropicana...

Ni alivestas nin per longmanikaj ĉemizoj. Salutas nin nerimarkebla ĝardeno, bariloj kaj biletvendejo. Post iom da tempo ni eniras grandegan arbaron. Tropicana – la mondfama kabaredo, pli for – subĉielaj prezentoj. Misteraj knabinoj kondukas nin al la tabloj. Restas preskaŭ unu horo ĝis la prezentadoj. Do estas tempo por konstrui la humoron. Rumaj glasoj kun flosantaj glacikuboj kaj verdaj herboj helpas ĉi tion. Niaj spertuloj diras, ke ĝi estas Żubrówka. Neniu en nia grupo bezonas esti kuraĝigita kontakti la glasetojn. Post dek kvin minutoj, la timigado forpasas. Novaj gastoj alvenas, ĝi fariĝas brua kaj bunta. Blankaj dentoj kaj blankuloj de la okuloj ekbrilas. Estas multaj eksterlandanoj, ĉiuj malstreĉitaj, nur ni en groteske longaj manikoj. Multnombraj, diskrete metitaj flankaj lumoj kreas intiman etoson. Ĉirkaŭe estas multe da subigita verdaĵo. Ĝi rapide nigriĝas kaj la ĉielo super ni pleniĝas de steloj. Ne estas scenejo en la vido, ni ne havas ideon, kie la spektaklo okazos. Subite, vi aŭdas la sonojn de proksimiĝanta ŝtormo. Konfuzo! Miloj da fortaj lumoj brilas en niaj okuloj. Grandega krio de ĝojo ruliĝas tra la ĝardeno. Ankoraŭ neniuj artistoj videblas. Subite ili estas tie! Ie sub la ĉielo, kiĉaj, buntaj figuroj aperas inter la arboj. Eniras dinamika procesio.

Tiel mi tiam perceptis Havanon: konfuzo, ĉio bela kaj senzorga. Dum la venontaj kelkaj jaroj, sub influo de legado – kaj mi legis la plej gravajn librojn; raportojn, eseojn, romanojn – pri Kubo kaj Karibio. Mia takso pri kubanoj ŝanĝiĝis. Mi rimarkis ilian heroecon, gajecon, eltrovemon kaj optimismon. Juneco donis al mi naivan percepton pri la mondo, matureco alportis al mi realisman takson. En Kubo, mi faris dekojn da konversacioj kun miaj kunuloj uzante malbonan hispanan kaj miksaĵon de io kiel Esperanto – fakte miksaĵon de hispana kaj itala, kiujn mi lernis memstare. Multaj junaj kubanoj sciis la rusan, ni ankaŭ renkontis du studentojn, kiuj parolis la polan kompreneble – ili lernis ĝin memstare. Estis malfacile havi pli honestajn konversaciojn, ĉar kiel montriĝis, ni havis niajn proprajn „gardistojn”. Dank’ al ili, mi evitis malagrablan situacion, kiam mi sendepende kaj senpripense iris esplori kolonian Havanon. La gardistoj decidis, ke ili intervenu pro la minaco al mia sekureco kaj tial ili malkaŝis sin. Mi sentis min dankema kaj surprizita. Fabela sperto estis krozado sub la stela ĉielo sur krozoŝipo kun grupo da gejunuloj el diversaj landoj, inkluzive de junuloj el la Okcidento tiutempa.

Estis bela kaj neforgesebla sperto. Ĝi ankaŭ plene elmontris miajn mankojn en komunikado. Niaj okcidentaj samideanoj komunikis unu kun la alia tre libere; kun granda varmo kaj facileco, sendepende de la devenlando. Aspektis kvazaŭ ili estus unu familio, kvazaŭ ili havus ion komunan kiel Esperanton, kio estis por ni neatingebla.

Kaj ili kaj la kubanoj tre kore traktis nin, sed estis nevidebla baro. La lingvo kunigis ilin kaj nin malakceptis. Mi sentis honton kaj senpovon. Mi sentis min nesekura. Mi diris al mi tiam, ke mi provos atingi ĉion, kion mi povos, kaj mi plenumis mian vorton. Mi konatiĝis kun esperantaj eldonaĵoj kaj mallonge provis korespondi kun la kubanoj per ŝlosilvortoj, sed ĝi ne estis sukcesa klopodo.

Mi estas emerita de pluraj jaroj. Mi memoras Kubon kiel la veran aventuron de mia vivo. Mi sentas la odoron de la unika humideco, mi aŭdas la ondojn de la surfo sur la Malecón, mi vidas la sablon kaj verdaĵon de Varadero, mi endormiĝas apud la marakoj, foje mi aŭdas post trinketo

de Havana libre „mi atendas leteron”, mi rigardas en la italajn kaj hispanajn vortarojn. Mi legas multe; lastatempe „Fidelada” de Mroziewicz. Mi donis la esperantajn broŝurojn al mia nepino, kiu estas duajara studento de la italaj studoj.

El la pola tradukis Jolanta Chrustowicz

Przygoda mojego życia. Kuba

Kiedy znacząco przekroczysz smugę cienia możesz pisać o najważniejszej przygodzie. Pozostaje problem wyboru, bo w każdej z życiowych szuflad coś się wydarzyło i jak porównać przygodę do przygody. Przeżyłem dziesiątki wydarzeń, które mógłbym nazwać przygodami: zdrowotne, uczuciowe, zawodowe, podróżnicze, rodzinne. Nie jest łatwo powiedzieć o jakimś wydarzeniu – to jest właśnie przygoda mojego życia. Wybrałem jedną z moich podróży jako przygodę życia. Kilka słów uzasadnienia dla takiego a nie innego wyboru. Po pierwsze była to pierwsza podróż w egzotyczne miejsce i właściwie pierwsza podróż zagraniczna, po drugie pierwszy raz w życiu miałem lecieć samolotem na inny kontynent. Po trzecie miałem uczestniczyć w wydarzeniu ówczesnie światowym i miałem reprezentować swój kraj i swoje środowisko. Po czwarte opisywana przygoda zmieniła mój stosunek do języków obcych, a przede wszystkim do esperanto, które uważałem za język wydumany i mało przydatny. Wreszcie – wydarzenie, o którym chce napisać mogę przeżywać wielokrotnie poprzez liczne lektury, które poznaję przez kilkadziesiąt lat. Moja wielką przygodą jest Kuba. O tym, że mam jechać na XI Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów na Kubę dowiedziałem się na ulicy z „Trybuny Mazowieckiej”, będąc w Płocku. Szok, niedowierzanie i radość. Znalazłem się w dziesiątce przedstawicieli województwa ostrołęckiego jako delegat w tzw. grupie

turystycznej. Ogółem z kraju w tej formie uczestniczyło 160 osób. Był wczesny maj. Zaczęły się przygotowania paszportowe i organizacyjne. W kwietniu 1978 roku urodziła mi się córka, żona była całkowicie zaskoczona i niechętna wyjazdowi. Po latach nie dziwiłem się jej reakcji. Uszyto nam stroje na miarę. Wyjazd był poprzedzony tygodniowym kursem języka hiszpańskiego w Zakopanem. Ze znajomością języków nie było u mnie najlepiej. W liceum uczyłem się języka rosyjskiego i niemieckiego. Na studiach chodziłem na lektorat niemieckiego. Wszystko traktowałem po łebkach, wydawało się, że język obcy będzie mało przydatny. Nikt z nas nie miał paszportu w szufladzie, nie liczyliśmy na żadne wyjazdy. Potem się okazało, jak krótkowzroczne było to myślenie, jak często człowiek ocierał się o blamaż, nie potrafiąc porozumieć się z rówieśnikami w najprostszych sprawach. A okazji takich na Kubie podczas Festiwalu nie brakowało.

Czterdzieści sześć lat temu miałem szczęście spacerować po Maleconie, podziwiać tętniącą życiem Hawanę portowo – kolonialną i współczesną, słuchać przemówienia kilkugodzinnego wygłaszanego przez Fidela na Placu Rewolucji, spotykać się z młodzieżą. Zostały pod powiekami i w umyśle okruchy wspomnień, zdziwienia, szum oceanu i monotonne dźwięki marakasów. Hawana to miasto rozległe i niskie. W herbie miasta widnieje klucz i trzy wieże. Klucz symbolizuje przyzwolenie otwarcia Ameryki. Po historycznej wizycie Papieża, przyszedł czas otwarcia się na Kubę. Wejścia do hawańskiego portu, do Hawany, strzeże najstarsza fortyfikacja Ameryki Łacińskiej – twierdza La Fuerza. Fortecę najlepiej oglądać z Maleconu – słynnego na cały świat deptaka. Zalewany falami Malecon pilnuje miasta jak leniwy wąż. To magiczne miejsce mieszkańców stolicy Kuby – młodych i starych. Tu się spotykają rodziny i zakochani, tu świętują swoje lipcowe karnawały, tu przesyłają oceanowi swoje marzenia. Z Maleconu miasto jawi się pocztówkowo. Architektura Hawany jest oryginalna. Zbudowano mnóstwo kolorowych domów: barokowych, kastylijskich, mauretańskich. Pełno pałacików z kolumnkami, wokół nich obszerne dziedzińce dla samochodów. Liczne podcienie i uskoki

mają oszukać słońce. Słońce też okłamuje. Dopiero dostrzeżemy smutek budynków starej Hawany: wilgoć, wyrwy, zadrapania, zastarzałe smugi. Portowa Hawana jest jak melancholijny starzec, któremu niespieszno odejść.

Idę na spacer po starej części miasta. Ciasno, brudno, wąskie uliczki. Nieprzyjazne spojrzenia – bo i cóż tu robi przybysz z dalekiej Europy? Owszem Kubańczycy są życzliwi, roześmiani, są też dumnie zamknięci w swej godności i nie lubią wścibskich turystów z aparatem fotograficznym. Lepiej skierujmy się ku plaży. Plaża na Kubie to ludyczne widowisko. Różne są plaże. Są te pospolite, pełne wystających korzeni, kamieni i śmieci. Zaludniona ponad miarę, hałaśliwa, wąska a przede wszystkim bez piasku. Wielka zabawa, żywiołowy temperament i radość życia, na pewno prawdziwa. Ludzie cieszyli się samym istnieniem, słońcem i bogactwem przyrody. Cieszyli się na przekór temu, co niesła rzeczywistość. Zawsze uśmiechnięci, roztańczeni w dzień i w noc na ulicach, podwórczkach. Tańczyły wszystkie pokolenia. Beztroscy, posługujący się czarodziejskim słowem „maniana”, czyli jutro. Nie ma pośpiechu. Zawsze jest jakieś jutro i niepotrzebnie się irytujesz Europejczyku. Niekiedy mieszanka piwa, upału i temperamentu może okazać się niebezpieczna. Dlatego nie sprzedaje się nikomu piwa w butelkach. Pod rozgwieżdżonym niebem najlepiej smakuje rum i czysta woda. Sami Kubańczycy opowiadają o sobie anegdotkę: Kubańczyk w południe nie pracuje, bo za gorąco, wieczorem nie pracuje, bo musi się przygotować do zabawy, w nocy nie pracuje bo się bawi, rano nie pracuje, bo musi odpocząć po zabawie. W rzeczywistości, 46 lat temu nie było na Kubie bezrobocia, a właściwie istniało bezrobocie ukryte. Bawiąc się, Kubańczycy zapominali o kartkowej biedzie, o upokorzeniach. Obok biednej Hawany, jest również inna, bogata i luksusowa. Budynki należące do państwa, które niegdyś były hotelami i domami uciechy, parki, wydzielone dzielnice willowe, ambasady, nawet plaże. Zaproszono nas na plażę w Varadero. To podobno jedna z najpiękniejszych plaż świata. Myśląc zazwyczaj o plaży mamy przed oczyma piasek i wodę. Tymczasem zaskoczenie było całkowite. Najpierw

weszliśmy do bajkowego ogrodu: płatanina palm, kwiatów, węzowych lian. Roślinność całych Karaibów skupiono w tym jednym miejscu. Raz na tydzień samoloty dostarczają nowe okazy do rajskiego gaju. Wszystko, co rośnie jest wypielęgowane, zroszone, przycięte. Stoimy zachwyceni feerią barw i zapachów lata. Wewnątrz mauretańskiego gmachu nowe oszołomienie. Wszechogarniający chłód, biel, sterylność i zieleń, zieleń w ogromnych donicach Szarmanccy kelnerzy podają dania zaprawione egzotyką. Nagle z ocienionego zakątka dobiegła do nas melodia grana na fortepianie. Nowe, niesamowite zaskoczenie. Artysta grał Chopina. Chopin z pod wierzb przywędrował pod palmy.

Siedzisz sobie na innym kontynencie, za panoramicznymi oknami, szept oceanu przesłoniętego wachlarzami roślinności, jesz smacznego krokodyla, słuchasz nastrojowej muzyki i nawet się nie spocisz. Po obiedzie wychodzisz na sławną plażę. Po raz pierwszy zobaczyłem hektary najbielszego z białych piasków, wszechświat nieprzyzwoicie czystych drobinek. Bezszerowo przesuwają się wózki do sprzątania wychwytyjące każdy pyłek, w tle soczysty ogród odebrany Adamowi i Ewie. Wokół dostojna cisza drażniona przez poszum morza o dziwnie pięknym, na pewno nie bałtyckim kolorze. Leżałem na krawędzi oceanu zawieszony w gęstwie minut, do tej pory nie wiedziałem, że piękno przeżywane w samotności może być bolesne. Na Varadero pozostaliśmy do narodzin zmierzchu, a wieczorem czekała jeszcze na nas Tropicana. Tropicana – być w Hawanie i nie widzieć Tropicany...

Przebieramy się w koszule z długim rękawem. Wita nas niepozorny ogród, płyty, budka dla bileterów. Po chwili wchodzimy do potężnego gaju. Tropicana – słynny światowy kabaret, dalej występy na wolnym powietrzu. Tajemnicze dziewczęta prowadzą nas do stolików. Do występów została prawie godzina. Jest więc czas na budowanie nastroju. Pomagają w tym szklaneczki z rumem z pływającymi kostkami lodu i zielonymi trawkami. Nasi znawcy mówią, że to żubrówka. Nikogo z naszej grupy nie trzeba zachęcać do kontaktu ze szklaneczkami. Po kwadransie mija onieśmienie. Przybywają nowi goście, robi się gwarno i kolorowo. Błyskają się białe

zęby i białka oczu. Jest wielu obcokrajowców, wszyscy na luzie, tylko my w groteskowo długich rękawach. Liczne, dyskretnie rozmieszczone boczne światełka stwarzają kameralny nastrój. Wokół mnóstwo przygaszonej zieleni. Szybko czernieje i rozgwieżdżą się niebo nad nami. Nie widać żadnej sceny, nie mamy pojęcia, gdzie rozegra się widowisko. Nagle słychać odgłosy nadchodzącej burzy. Oszołomienie! Tysiące silnych świateł bije nas po oczach. Ogromny krzyk radości przetacza się po ogrodzie. Jeszcze nie widać artystów. Nagle są! Gdzieś pod niebem, między drzewami pojawiają się kiczowato barwne postacie. Wkracza dynamiczny korowód.

Tak postrzegałem ówczesną Hawanę: oszołomienie, wszystko piękne i beztrioskie. Przez kolejne lata pod wpływem lektur, a czytałem najważniejsze książki, reportaże, eseje, powieści dotyczące Kuby i Karaibów. Zmieniła się moja ocena Kubańczyków. Dostrzegłem ich heroizm, pogodę ducha i zaradność i udzielający się optymizm. Młodość dawała mi naiwne postrzeżenie świata – dojrzałość przyniosła realną ocenę. Na Kubie przeprowadziłem dziesiątki rozmów z rówieśnikami przy pomocy ubożego hiszpańskiego i mieszanki czegoś na kształt esperanto – w właściwie mieszanki hiszpańskiego i włoskiego, którego uczyłem się na własną rękę. Wielu młodych Kubańczyków znało język rosyjski, spotkaliśmy też dwie studentki, które zrozumiale mówiły po polsku, nauczyły się go samodzielnie. Trudno było o bardziej szczere rozmowy, bowiem jak się okazało – mieliśmy swoich „opiekunów”. Dzięki nim uniknąłem nieprzyjemnej sytuacji, kiedy samodzielnie i lekkomyślnie udałem się na zwiedzanie kolonialnej Hawany. Opiekunowie uznali, że należy interweniować wobec zagrożenia mojego bezpieczeństwa i w ten sposób się ujawnili. Czułem wdzięczność i zdziwienie. Bajecznym doświadczeniem był rejs pod rozgwieżdżonym niebem statkiem spacerowym w grupie młodych ludzi z różnych krajów, w tym młodzieży z ówczesnego Zachodu.

Było to piękne i niezapomniane przeżycie. Ono też najpełniej obnażyło moje braki w komunikowaniu. Nasi rówieśnicy z Zachodu porozumiewali się między sobą bardzo swobodnie, z dużą serdecznością i na luzie, niezależnie od kraju pochodzenia. Wyglądało to tak, jakby byli

jedną rodziną, jakby byli połączeni swoistym esperanto, które nam było niedostępne. Zarówno oni jak i Kubańczycy odnosili się do nas niezwykle serdecznie, ale istniała jednak niewidoczna bariera. Ich język łączył a nas odrzucał. Czułem się zawstydzony i bezradny. Czułem się zakompleksiony. Powiedziałem sobie wtedy, że co będę mógł, postaram się nadrobić i trochę słowa dotrzymałem. Poznałem wydawnictwa esperanto, przy pomocy pojęć wytrychów próbowałem krótko prowadzić korespondencję z Kubańczykami, ale nie było to udane przedsięwzięcie.

Od kilku lat jestem na emeryturze. Kubę wspominam jako prawdziwą Przygodę mojego życia. Czuję zapach niepowtarzalnej wilgoci, słyszę fale przyboju na Maleconie, widzę piasek i zieleń Varadero, zasypiam przy marakasach, niekiedy słyszę po łyku Hawana libre: „mi atendas leteron”, zaglądam do słownika włoskiego i hiszpańskiego. Czytam dużo, ostatnio „Fideladę” Mroziewiczza. Broszury esperanto przekazałem wnuczce, która jest studentką drugiego roku italianistyki.

Fremdulo-konato

Post la kongreso – mi eksciis, ke en la Universitato de San-Marino estas profesoro laboranta en nove malfermita fako pritraktanta temojn, kiuj min interesas – mi decidis viziti la scienciston kaj peti lecionojn pri antropologio.

Mi volis detale priskribi la planitan vojaĝon al Italio, sed... Mi loĝis en Rimini kaj mi alvenis al San-Marino (ĉirkaŭ kvindekminuta busveturo sur loka linio) kiam mi volis. Antaŭe (deko da jaroj), kiam mi ankoraŭ ne serioze interesiĝis pri historio, mi estis sur la monto Titano. Tiam ni prefere vizitis likvorbutikojn. Mi ne precipe ŝatis ilin – iujn inventaĵojn faritajn el kukurbo, akvomelono, figo aŭ beto. Sed kiel li trovis por turistoj, diferenco altiras monon.

Alĥemio – historia termino por la hodiaŭa kemio (en granda mal-longe). La originoj de ĉi tiu kampo de scienco verŝajne povas komenci al Filadelfo en Aleksandrio inter 285 kaj 246 a.K. Akiro de oro el aliaj substancoj kaj serĉado de la filozofŝtono, kiu plilongigus la vivon – la du plej famaj agadirektoj de tiutempaj sciencistoj. Inter la 15-a kaj 17-a jarcentoj (la fino de la esprimo „alĥemio” en 1661) estis kreita certa manuskripto kiu ankoraŭ estas studata de modernaj esploristoj ĝis hodiaŭ. Kaj ankaŭ mi, humila amato, provas solvi la misteron de ĉi tiu manuskripto.

La Universitato de San-Marino estis fondita en 1985. La historia sekcio situas en la antaŭa monaĥejo de St. Klara. Aliaj institutoj estas disaj ĉie en la historiaj konstruaĵoj de la urboŝtato. Mi forgesis aldoni, ke la instrulingvoj en tiu universitato estas la itala, la angla, la franca kaj Esperanto.

Kiel kutime, mi rendezuon kun la profesoro ĉe la universitata biblioteko. La universitato havas ses bibliotekojn. La mia situas en monaĥeja konstruaĵo. La interparolo estis fruktodona. Mi ricevis konsilon por interesiĝi pri interesaj personecoj el difinita lando. Analizinte iliajn agadojn, mi devis kundividi miajn konkludojn kun la profesoro. Ĝi ŝajnas esti normala formo de konsulto. La profesoro pravas – kial mi ĝenu lin per iuj bazaj amatoraj revelacioj? Mia unua konsulto daŭris ne pli ol 30 minutojn. Mi pensas, ke ĝi ankoraŭ estas bonega atingo miaflanke. Mi dankis la profesoron kaj forlasinte la iaman monaĥejon, mi iris al la plej proksima kafejo. Mi sentis la bezonon plifortigi mian menson per iom da espresso.

Mi sidiĝis ĉe la sola libera tablo kaj mendis kafon de la kelnero. Koncentrante miajn proprajn pensojn, mi fermis la okulojn. Mi aŭdas apude:

– Scusi, posso sedermi?

Mi malfermis la okulojn kaj rigardis la viron starantan ĉe mia tablo.

– Excuse me, can I sit down?

Mi volis esti sola, do mi respondis:

– Pardonu, mi aŭskultas vin.

– Mi vidis vin en nia biblioteko. Ĉu mi povas eksidi? La ulo scias Esperanton – mi estis surprizita.

– Bonvolu – mi respondis.

La fremdulo sidiĝis kaj ridetante daŭrigis provoke en la sola fremda lingvo, kiun mi konas.

– Lasu min prezenti min. Mi estas Umberto de Alessandro.

Ĉu mi aŭdis malĝuste? Konata loko proksime de Torino. Interalie, same konata itala nomo, sed familinomo? Mi decidis iom amuziĝi.

– Adalberto de Stok.

– Vi ne estas italo? Mi vidis vin kiam vi parolis kun nia mezepoka profesoro.

– Ne, mi estas el Pollando. Mi interesiĝas pri certa libro kaj tial ek-estis mia konversacio kun via profesoro.

– El Pollando, tio estas interesa lando. Mi estis tie, mi legis pri ĝi, mi konas kelkajn el viaj samlandanoj. Kaj mi ankaŭ laboras pri la Mezepoko. Eble mi povus helpi pri io?

Se tiu estas la ulo, pri kiu mi pensas, mi trafis la premion.

– Mi provas deĉifri la manuskripton de Vojniĉ.

– Mi havis ĝin en miaj manoj. Nu, bonŝancon. Multaj provis... – malaperis lia voĉo.

– Mi scias. Mi estas amatoro en la stadio de kolektado de dokumentaro.

– Kelkaj antaŭaj konkludoj?

– Botaniko, herbokuracado, farmaciaĵoj-fitoterapio, astrologio. Kaj la teknika flanko de la manuskripto mem.

– Kio pri la lingvo?

– Tio estos problemo. Mi preskaŭ ne havas scion pri ĉi tiu temo.

– Lasu min doni al vi kelkajn konsilojn. Bonvolu profundigi vian scion pri la itala Mezepoko kaj italaj akademiuloj de ĉi tiu periodo. Ili tiam estis nomitaj alkemiistoj. Kaj eble la historio de obstetriko kaj la tuta perinata periodo. Mi pensas, ke tio povus esti interesa temo pri la mezepoko kaj gravedeco.

– Mi lastatempe legis pri seksaj aferoj en ĉi tiu manuskripto. Mi ne pensis pri gravedeco. Vi pravas. Mi serĉos ion pri ĉi tiu temo.

Umberto de Alessandra diskrete rigardis sian horloĝon.

– Mi bedaŭras, sed tempo estas mono. Mi pensas, ke tion vi diras en Pollando. Mi havas du pliajn prelegojn hodiaŭ. Koran dankon pro la ŝanco renkonti vin. Jen mia vizitkarto. Bonvolu kontakti min se vi sentas bezonon.

Mi rapide donis la mian al la viro, kiun mi ĵus renkontis. Li malaperis de mia vido en la koridoro inter la tabloj. Mi rigardis la vizitkarton. Jes, mi ne eraris. Rozo, pendolo, tombejo – jen kelkaj el ĝiaj simboloj enhavataj en la romanoj, kiujn mi legis. Kaj la sciencaj atingoj... Bonega renkontiĝo! Neplanita. Ĉu io alia povas surprizi min? Mi devas utiligi ĉi tiun scion.

Gravedeco kaj akuŝo en la Mezepoko, kaj koncepto mem. Mi ne legis pri tiaj aspektoj de la serĉado de solvo al la manuskriptoproblemo de Vojniĉ. La amuzo komenciĝas preskaŭ denove.

Mia laboro pri alkemiaj temoj kaj koncepto de akuŝo en la Mezepoko okupis min ĝis mia emeritiĝo. Nun mi ankoraŭ pene kompilas materialojn. Estas ankoraŭ longa vojo ĝis la fina proverba lumo en la fino de la tunelo. La problemo estas la kodlingvo – kombinaĵo de la malnova latino kaj la deziro kaŝi scion. Mi ne rezignas. Mi atendas rendevuon kun certa firmao post tridek jaroj. Mi ankoraŭ havas iom da tempo. Kaj mia „fremdulo” de Alessandra forpasis en 2016. Li helpis min akiri plurajn librojn, montris al mi la direktojn de mia serĉado, kaj kuraĝigis min labori pri la temo. Kontrolinte lian bibliografion, mi decidis kolekti ĉion, kio estis publikigita en la pola. Estas multaj aŭtoritatoj en la mondo de kiuj ni povas preni ekzemplon en agado. Interalie mi elektis Umberton. Kaj mi daŭre laboras.

Al Luko

Nieznajomy-znajomy

Po kongresie – dowiedziałem się, że na uniwersytecie San Marino pracuje w nowo otwartym wydziale profesor zajmujący się tematami mnie interesującymi – postanowiłem odwiedzić naukowca i poprosić o lekcje z antropologii.

Miałem opisać w szczegółach planowany wyjazd do Włoch, ale... Zamieszkałem w Rimini a do San Marino (około pięćdziesięciminutowa przejażdżka autobusem lokalnych linii) dojechałem kiedy chciałem. Wcześniej (kilkanaście lat), gdy jeszcze nie interesowałem się historią na poważnie, byłem na górze Tytana. Zwiedzaliśmy wówczas raczej sklepy

z nalewkami. Nie przypadły mi one szczególnie do gustu – jakieś wyłazki z dyni, arbuza, figi czy buraka. Ale turystom to jak znalazł – odmienność przyciąga pieniądze.

Alchemia – historyczne określenie dzisiejszej chemii (w wielkim uproszczeniu). Prawdopodobnie początków tej dziedziny nauki można doszukiwać się między 285 a 246 rokiem przed naszą erą u Filadelfosa w Aleksandrii. Pozyskanie złota z innych substancji oraz poszukiwanie kamienia filozoficznego przedłużającego życie – dwa najbardziej znane kierunki działania ówczesnych uczonych. Między XV a XVII wiekiem powstał pewien manuskrypt, nad którym biedzą się współcześni badacze do dziś. I ja, skromny amator, również próbuję rozwiązać tajemnicę tego rękopisu.

Uniwersytet San Marino założono w 1985 roku. Wydział historii znajduje się w dawnym klasztorze św. Klary. Dodam, że językami wykładowymi na tej uczelni są włoski, angielski, francuski i esperanto.

Z profesorem umówiłem się jak zwykle w bibliotece uniwersyteckiej. A jest ich sześć. Moja mieści się w budynku klasztornym. Rozmowa była owocna. Dostałem wskazówkę, którymi alchemikami zainteresować się. Po przeanalizowaniu ich działalności, miałem wnioskami podzielić się z profesorem. Zdaje się – normalna forma konsultacji. Ma rację profesor – co mu będę zwracać głowę jakimiś podstawowymi amatorskimi wynurzeniami. Moja pierwsza konsultacja trwała nie dłużej jak 30 minut. Podziękowałem profesorowi i po wyjściu z byłego klasztoru udałem się do najbliższej kawiarni. Poczułem potrzebę wzmocnienia umysłu odrobiną espresso.

Usiadłem przy jedynym wolnym stoliku i zamówiłem u kelnera kawę. Skupiając się na własnych myślach przymknąłem oczy.

– Scusi, posso sedermi?

Otworzyłem oczy i spojrzałem na stojącego przy moim stoliku mężczyznę.

– Excuse me, can I sit down?

Chciało mi się pobyć samemu więc odpowiedziałem:

- Pardonu, mi aŭskultas vin.
- Mi vidis vin en nia biblioteko. Ĉu mi povas sidiĝi?
O, gość zna esperanto – zdziwiłem się.
- Bonvolu – odpowiedziałem.

Nieznamy usiadł i z uśmiechem kontynuował zaczepkę w jedynym obcym języku, który znam.

- Pozwoli pan, że się przedstawię. Jestem Umberto de Alessandra.

Czyżbym się przesłyszał? Znajoma miejscowość w pobliżu Turynu i równie znajome imię. Postanowiłem się zabawić:

- Adalberto de Stock.

– Pan nie jest Włochem? Widziałem, jak rozmawialiście z naszym profesorem od średniowiecza.

– Nie, jestem z Polski. Interesuję się pewną książką i stąd moja rozmowa z waszym profesorem.

– Z Polski, a to ciekawy kraj. Byłem, czytałem, znam kilku pańskich ziomków. A i ja pracuję nad średniowieczem. Może mógłbym w czymś pomóc?

Jeżeli to ten gość, o którym myślę, to trafiłem w dziesiątkę.

- Próbuje rozszyfrować manuskrypt Vojnicha.

– Miałem go w swoich rękach. No cóż, życzę powodzenia. Wielu próbowało... – zawiesił głos.

- Wiem. Jestem amatorem na etapie zbierania dokumentacji.

- Jakież wstępne wnioski?

– Botanika, ziołolecznictwo, farmaceutyka-fitoterapia, astrologia. No i techniczna strona samego manuskryptu.

- A co z językiem?

- Tu będzie kłopot. Nie posiadam prawie żadnej wiedzy na ten temat.

– Pozwoli pan, że udzielę pewnej rady. Proszę pogłębić wiedzę w kierunku włoskiego średniowiecza i uczonych włoskich z tego okresu. Nazywano ich wówczas alchemikami. I jeszcze może historia połoźnictwa i całego okresu okołoporodowego. Myślę że to może być ciekawy temat dotyczący średniowiecza i ciąży.

– Ostatnio czytałem o sprawach seksu w tym manuskrypcie. O ciąży nie pomyślałem. Ma pan rację. Poszukam czegoś na ten temat.

Umberto de Alessandra spogląda dyskretnie na zegarek.

– Przepraszam, ale czas to pieniądz. Zdaje się, tak mówicie w Polsce. Mam jeszcze dziś dwa wykłady. Bardzo dziękuję za możliwość poznania pana. Oto moja wizytówka. Proszę się ze mną skontaktować, gdyby poczuł pan taką potrzebę.

Ja pospiesznie podałem nowo poznanemu człowiekowi swoją. Znikł mi z oczu, a ja spojrzałem na kartonik. Tak, nie pomyliłem się. Róża, wahadło, cmentarz – oto jego niektóre symbole zawarte w powieściach które przeczytałem. A dorobek naukowy... Wspaniałe spotkanie! Nieplanowane. Czy jeszcze może mnie coś zdziwić? Muszę dobrze wykorzystać tę znajomość.

Ciąża i poród w średniowieczu, a samo poczęcie. O takich aspektach poszukiwań rozwiązania problemu manuskryptu Voynicha nie czytałem. Zabawa się zaczyna prawie od nowa.

Praca nad tematami alchemicznymi oraz poczęciem i porodem w średniowieczu zajęła mi czas do emerytury. Teraz w dalszym ciągu mozolnie kompiluję materiały. Do końcowego przysłowiowego światełka w tunelu jeszcze daleko. Kłopotem jest język-szyfr – połączenie starołacińskiego z chęcią ukrycia wiedzy. Nie poddaję się. Z pewną firmą umówiłem się na spotkanie za trzydzieści lat. Mam jeszcze trochę czasu. A mój „nieznajomy” z Alessandry odszedł w 2016 roku. Pomógł mi w zdobyciu kilku książek, wskazał kierunki poszukiwań, zachęcał do wytrwałej pracy nad tematem. Po sprawdzeniu bibliografii jego autorstwa postanowiłem zebrać wszystko, co ukazało się w języku polskim. W świecie jest wiele autorytetów, z których można brać przykład w działaniu. Ja wybrałem Umberta. I pracuję dalej.

Łukaszowi

Kafo, sambo kaj futbalo

Mallaborema somera posttagmezo. Mi dormetas. Iu sonoras. Kiu povas esti?

Oh, la eterportisto! Kia surprizo! Mi havas leteron de Brazilo. Mi ricevis neniun paperleteron delonge. En poŝtkesto mi trovas nur fakturojn por elektro kaj akvo. Elektronika letero estas alia afero. La papera letero donas al mi specialan senton. Mi legis belegajn vortojn de mia amiko kaj mi rememoris mian brazilan aventuron.

La letero alportis la aromon de kafo, sambo kaj futbalo.

Kiam mi estis tre malgranda knabeto mi veturis por la unua fojo per aviadilo. Ni veturis por nia mara ripozo. En la fino de la aviadilo estas grandega metala konstruaĵo kiu similas al grandega sekureca kudrilo. Mi vidis tion kaj mi diris al mia patrino: – Panjo, panjo, vidu, kian grandegan sekurecan kudrilon oni prenis.

Multe da jaroj poste mi kaj mia fratino veturis por UK en Fortalezo. Mi estis iomete maltrankvila, ĉar la vojo estis longa kaj mi eliris de mia zono de komforto. Tiel mia fratino diris: – Vidu, vidu, oni prenis sekurecan kudrilon. Ne maltrankviliĝu! – mi ridetis kaj pli trankvila eniris en la aviadilon.

Tiel komenciĝis mia brazila aventuro. En la flughaveno la esperantaj geamikoj atendas nin. Oni donacas ĉapelojn, sur kiuj estis skribita Fortalezo. En taksejo mi parolis pri futbalo kun la ŝoforo. Estas normale en Brazilo. Fortalezo bonvenigis nin per suna vetero, belegaj plaĝoj kaj afablaj homoj.

En mina kapon venis rememoroj de la kongresejo. Grandegaj kaj kolorigitaj spektakloj, kiuj montris la brazilan kulturon. En miaj oreloj

sonas la kanto „Brasil, Brasil”, kiu sonis konstante. Ni rigardis la brazilan batalan dancon kapoeira, kiun ni konis de fla ilmo „La sklavino Isaura”.

Tiam la stratoj restis malplenaj, kiam oni montris la filmon en la televido.

Mia fratino estas kaftrinkanto kaj Brazilo estis ŝia loko.

En Fortalezo estis oraj sabloj, dunoj, palmoj kaj belegaj homoj. En la kongreso estis naciaj kaj internaciaj vesperoj, parolado kaj kompreneble multe da amikinoj. Bedaŭrinde la kongreso finiĝis rapide kaj ni foriris al Rio de Janeiro. Per trajneto ni atingis la statuon de Jesuo Kristo. Kompreneble ni faris fotojn. Poste ni vizitis per lifto La Suker-Kapon. Ni vidis malnovan kabinon de la lifto, kiel eksponato. Ni komprenis ke estis incidento kun lifto kaj iu persono savis la homojn en la kabino. Nun li estas nacia heroo kaj la kabino estas historia eksponato. Sekvis Botanika Ĝardeno. Tiom multe da floroj, palmoj kaj aliaj arboj.

Estis belege!

Do, ni vizitis tiom multe da objektoj kaj ni devis ripozi. Kun brazilaj geamikoj ni vespermanĝis proksime de Kopakabana. Mi trinkas nur bieron, sed tiam mi sentis la deziron trinki malgrandan viskion. La servisto verŝis en la glason 50 gramojn kaj verŝis plu aparte. – Vidu kiel malavaraĝ estas ni, kariokoj. – Poste li donacis al ni glasojn kun la skribaĵo „La fabo – mia amiko”.

Finfine ni komprenis por kio estis tia atento al ni. Estis iu komisiono kiu devis doni al li pli altan kategorion kaj tio dependas de nia opinio. Ni devis plenigi enketilon. Kompreneble ni skribis ke ni estas tre kontentaj.

Do, kiel oni diras – senpaga manĝado ne estas. Oni ne povas esti en Brazilo kaj ne viziti samban klubejon. Ni parolis kun homoj, sed mi kaj mia fratino estas malbonaj dancistoj. Ni rigardis la homojn kiuj dancis plezure.

En Brazilo ni lasis multe da geamikoj. Kiam ni devis reveni mi sentis malĝojan.

Mi ne povas forgesi mian brazilan aventuron, kiu havas la odoron de kafo, sambo kaj futbalo.

Kawa, samba i futbol

Leniwe letnie popołudnie. Ucinam sobie drzemkę. Ktoś dzwoni. Kto to może być? O, listonosz! Co za niespodzianka! Dostałem list z Brazylii. Już dawno nie miałem w ręku papierowego listu. W skrzynce pocztowej zwykle znajdują tylko rachunki za prąd i wodę. E-mail to całkiem inna sprawa. List papierowy wywołuje we mnie szczególne uczucie.

Czytałem piękne słowa mojego przyjaciela i przypominałem sobie swoją brazylijską przygodę. List przynosił aromat kawy, samby i futbolu.

Kiedy byłem bardzo małym chłopcem, po raz pierwszy poleciałem samolotem. Lecieliśmy wtedy na wakacje nad morze. Na końcu samolotu znajdowała się ogromna metalowa konstrukcja, która przypominała dużą agrafkę. Zobaczyłem to i powiedziałem mamie:

– Mamo, mamo, zobacz jaką wielką agrafkę wzięli.

Wiele lat później ja i moja siostra lecieliśmy na Światowy Kongres do Fortalezy. Trochę się martwiłem, bo droga była długa i wychodziłem ze swojej strefy komfortu. Dlatego moja siostra powiedziała:

– Popatrz, popatrz, zabrali agrafkę. Nie martw się!

Uśmiechnąłem się i o wiele spokojniejszy wsiałem do samolotu. Tak zaczęła się moja brazylijska przygoda. Na lotnisku czekali na nas esperanczy przyjaciele. Rozdawali czapki z napisem Fortaleza.

W taksówce rozmawiałem o piłce nożnej z kierowcą. To normalne w Brazylii. Fortaleza przywitała nas słoneczną pogodą, pięknymi plażami i życzliwymi ludźmi.

W głowie wciąż mam wspomnienia z kongresu: ogromne, kolorowe widowiska pokazujące brazylijską kulturę. W uszach jeszcze słyszę piosenkę „Brasil, Brasil”, która wtedy rozbrzmiewała bez przerwy. Oglądaliśmy brazylijski taniec walki – capoeirę, którą znaleźmy

z filmu „Niewolnica Isaura”. (Gdy emitowano ten film w telewizji, ulice pustoszały).

Moja siostra uwielbia kawę, więc Brazylia to było jej miejsce. Fortaleza to złote piaski, wydmy, palmy i piękni ludzie. Na kongresie były wieczory krajowe i międzynarodowe, przemówienia i oczywiście było wielu przyjaciół.

Niestety kongres szybko się skończył, więc pojechaliśmy do Rio de Janeiro. Kolejką dotarliśmy do statui Jezusa Chrystusa. Oczywiście porobiliśmy zdjęcia. Potem wjechaliśmy windą na Głowę Cukru (port. Pão de Açúcar). Zobaczyliśmy starą kabinę windy jako eksponat. Zrozumieliśmy, że był jakiś wypadek z windą i jakiś człowiek uratował ludzi w kabinie. Stał się bohaterem narodowym, a winda służy dziś jako eksponat historyczny.

Następny był Ogród Botaniczny: dużo kwiatów, palm i innych drzew. Było wspaniale!

Odwiedziliśmy mnóstwo miejsc i musieliśmy odpocząć. Z brazylijskimi przyjaciółmi zjedliśmy kolację w pobliżu Copacabany. Zazwyczaj piję tylko piwo, ale wtedy zachciało mi się whisky. Kelner nalał do jednej szklaneczki 50 g i osobno jeszcze jedną kolejkę:

– Zobacz, jacy jesteśmy hojni, my, Cariocas*.

Potem dał nam szklanki z napisem „Fasola – moja przyjaciółka”.

W końcu zrozumieliśmy, dlaczego poświęca nam aż tyle uwagi. Była jakaś komisja, która miała przyznać mu wyższą kategorię, a to zależało od naszej opinii. Musieliśmy wypełnić ankietę. Oczywiście napisaliśmy, że jesteśmy bardzo zadowoleni.

Cóż – jak to mówią – nie ma darmowych obiadów.

Nie możesz być w Brazylii i nie odwiedzić klubu samby. Rozmawialiśmy z ludźmi, ale ja i moja siostra jesteśmy kiepskimi tancerzami. Patrzyliśmy na ludzi, którzy tańczyli z przyjemnością.

* Cariocas – mieszkańcy Rio de Janeiro

W Brazylii pozostawiliśmy wielu przyjaciół, więc kiedy trzeba było stamtąd wracać, zrobiło mi się smutno.

Nie mogę zapomnieć swojej brazylijskiej przygody, która ma zapach kawy, samby i futbolu.

Z esperanta tłumaczył Bartłomiej Tokarski

Mia viv-aventuro

Estas tro varmege kaj mi ne povas dormi. Mi rigardas la flugantajn aviadilojn kaj mi pensas pri veturantaj homoj. Iuj revenas kaj post kelkaj minutoj brakumos la amantajn homojn, kiuj atendas ilin. Iuj venas en mian landon pro multe da kialoj: laboro, ekskurso, amo. Estas belege veturi.

Miaj pensoj revenis min multe da jaroj en la pasinteco. Mi havis malinteresan laboron en iu oficejo. Pri veturado mi nur revis. Iun vesperon per radio havis interesan programon kie gastis iu astrologo. Kiu deziras, povas diri al li la daton de datreveno per telefono. Mi deziris provi kaj mi telefonis. Post kelkaj minutoj li anoncis mian nomon per radio kaj diris, ke mi estas romantika kaj fajra animo kaj mi veturos multege. Li finis ke longa vojo atendas min kaj mi estas iu virino en movado. Do, mi ne kredis.

Nun pasis multe da jaroj. Mi vidas ke li estis prava. Mi vere veturis multege, sed en mia koro specialan lokon havas mia veturado al Ĉinio. Mi estis tre feliĉa kiam mi komprenis, ke mi gajnis la grandan premion por mia eseo pri la provinco Sachuan kaj mi vizitos Pekinon kaj la provincon Sachuan. La konkurso estis de CRI (China Radio International). Dum la flugo servis nin iu junulo, kiu similis al Djeki Chan. Mi diris al li tion kaj li ridetis plezure. Mi scias ke tutmonde la homoj – infanoj kaj plenkreskuloj amas pandojn kaj Djeki Chan.

En Pekino la unua, kion mi vidis estis multaj rozoj, kiujn ni havis en la kvartalo kiam mi estis infano. Komenciĝis mia ĉina aventuro. En Pekino atendis min longa tago. Ni vizitis la plej famajn objektojn: „Malpermesitan urbon”, ĉinan muron k.t.p. Vespere estis oficiala ceremonio.

Kiam la ceremonio finiĝis, mi revenis tre kontenta, sed tre laca al la hotelo. Iu tre simpatia junulino de Esperanta Redakcio de CRI atendis min por intervjuo.

Mi sentis min kiel aktorino de Hollywood. La junulino estis kun sia patrino. Ni trinkis teon kaj babilis multe. Matene mia patro telefonis por gratuli min okaze de mia datreveno. Mi ĝojiĝis multege, sed mi estis iomete malĝoja, ĉar en mia datreveno mi estis tiel malproksime de miaj gepatroj, frato, amikoj. Mi iris matenmanĝi kaj kiam mi revenis, mi estis surprizita. Belega kuko okaze de mia datreveno de Esperanta redakcio el CRI atendis min. Denove mi komprenis kia grandega afero estas Esperanto. Ni forveturis al la provinco Sachuan. La unua kion ni vizitis estis tea plantejo supre en la montaro. Ni rigardis interesan dancon. Knabo kaj knabino en folkloraj vestaĵoj verŝis teon malantaŭ la kapo sen elverŝi ĝin. La teo estas granda parto de la kulturo en Ĉinio. Ni vizitis la muzeon de teo. Ni trinkis teon kaj kompreneble aĉetis teon. Do, mi vidis la kopion de Djeki Chan en la aviadilo, estis tempo vidi alian simbolon de Sachuan – la pandojn. Kiam ni venis en la naturrezervejon, ili estis okupitaj manĝi bambuson, sed trovis tempon fari foton kun mi. Mi aĉetis pluŝajn pandetojn, vestitajn en naciaj silkaj kostumoj por donacoj. Post la rezervejo de pandoj ni vizitis tiun por simioj. Se oni ne donas specialan manĝadon al la simioj, ili tiras la hararon. Denove mi aĉetis pluŝajn simiojn. Kiam mi revenis, mia patrino demandis kion mi havas en tekoj. Mi respondis, ke havas ursojn kaj simiojn. Ŝi rigardis al la teko kaj diris: Vere estas ursoj kaj simioj!

Chendu, la ĉefurbo de Sachuan bonvenigis nin kun humida vetero. Oni diris ke pro tiu humideco, la lokaj virinoj ne havas sulkojn. Ni denove vizitis multe da kulturaj objektoj kaj oni donis 1 horon por promenadi solaj. Mi iris sur longa aleo plena de budoj. Mi rigardis la aĵojn sur la budoj kaj mi vidis ke la aleo finiĝis. Mi devis reveni, sed iu malekstera voĉo diris ke mi devas daŭrigi. En la fino mi atingis ian malgrandan ponteton kaj tie estis knabo. Mi ne parolas la ĉinan, li ne parolis la bulgaran, sed mi havis la senton, ke mi konas lin. Li restigis en miaj manoj ruĝan

fadenon sur kiu estis medaliono kun pentrita Budho. Per signoj li eksplikis ke estas donaco por mi. Mi donacis al li suveniron kun parfumo de rozakvo. Mi komencis reveni al la aliaj kun sento ke mi lasas malnovan amikon. Strangaj aferoj okazas sur la vojo. Do, post gastigema Sachuano ni denove revenis en Pekinon kaj denove mi vidis la geamikojn de la bulgara redakcio de CRI. Tiu semajno finiĝis tre rapide, sed lasis varmegajn memorojn en mi mem.

Denove estas la fino de la majo kaj denove estas mia tago de datreveno. Mi donacis al mi (kiel diras mia amikino de mi por mi) novan telefonon – bluan por blua somero kaj iun libron „Manĝu, legu, veturu kaj amu” de Slaveija Lazarova. Tio estas la bulgara versio de „Manĝu, preĝu kaj amu” de Elizabet Gilbert. Eble aventuro pli bela venos. Esperanta Kongreso en Tanzanio alvokas nin.

Moja przygoda życia

Jest bardzo gorąco i nie mogę spać. Patrzę na lecące samoloty i myślę o podróżujących ludziach. Niektórzy z nich powracają, by już za parę minut uściskać swoich ukochanych, którzy na nich czekają. Pozostali przybywają do mojego kraju z innych powodów: do pracy, na wycieczkę, po miłość. Wspaniale jest podróżować!

Myślami cofam się wiele lat wstecz. Miałam wtedy nieciekawą pracę w jakimś biurze. Marzyłam tylko o tym, żeby gdzieś wyjechać.

Któregoś wieczoru nadawano w radiu ciekawy program, w którym gościł astrolog. Kto chciał, mógł powiedzieć mu przez telefon datę swoich urodzin. Postanowiłam spróbować i zadzwoniłam. Po kilku minutach wymieniał w radiu moje imię i powiedział, że jestem duszą ognistą i romantyczną i że będę dużo podróżować. Na koniec powiedział, że czeka mnie daleka podróż i że jestem kobietą w ciągłym ruchu. No i mu nie uwierzyłam.

Teraz po latach widzę, że miał rację. Naprawdę dużo podróżowałam, a podróż do Chin ma szczególne miejsce w moim sercu. Byłam bardzo szczęśliwa, gdy się dowiedziałam, że zdobyłam główną nagrodę za mój esej o prowincji Syczuan i że odwiedzę Pekin i właśnie tę prowincję.

Konkurs organizowany był przez CRI (China Radio International). W czasie lotu obsługiwał nas młody mężczyzna, który wyglądał jak Jackie Chan. Gdy mu to powiedziałam, uśmiechnął się z zadowoleniem: ludzie na całym świecie – zarówno dzieci, jak i dorośli – uwielbiają pandy i Jackie Chana.

Pierwszą rzeczą, jaką zobaczyłam w Pekinie, było mnóstwo róż, które przypomniały mi te z mojej dzielnicy, gdy byłam dzieckiem. W Pekinie miałam długi dzień. Zwiedzaliśmy najstynniejsze obiekty: „Zakazane Miasto”, Mur Chiński itp. Wieczorem odbyła się oficjalna uroczystość. Po zakończeniu uroczystości wróciłam do hotelu bardzo zadowolona, ale i bardzo zmęczona. Na wywiad ze mną czekała bardzo miła, młoda kobieta z redakcji esperanto CRI.

Poczułam się jak aktorka z Hollywood. Ta młoda kobieta była ze swoją matką. Piłyśmy razem herbatę i dużo rozmawiałyśmy. Rano zadzwonił tata, żeby złożyć mi życzenia z okazji urodzin. Bardzo się ucieszyłam, chociaż było mi trochę smutno, że w dniu swoich urodzin byłam tak daleko od rodziców, brata i przyjaciół. Poszłam na śniadanie, a po powrocie czekała na mnie niespodzianka: piękny tort urodzinowy od redakcji esperanto CRI. Po raz kolejny zrozumiałam, jak wielką rzeczą jest esperanto. Potem pojechaliśmy do prowincji Syczuan. Najpierw zwiedziliśmy plantację herbaty w górach. Obejrzeliśmy też ciekawy taniec: chłopak i dziewczyna w ludowych strojach nalewali sobie herbatę zza głowy, nie rozlewając jej. Herbata jest ważną częścią chińskiej kultury. Następnie odwiedziliśmy muzeum herbaty. Piliśmy herbatę i oczywiście kupiliśmy jej trochę. Ponieważ widziałam już sobowtóra Jackie Chana w samolocie, to przyszła pora, aby zobaczyć również drugi symbol Syczuanu – pandy.

Kiedy przyjechaliśmy do rezerwatu, pandy były zajęte jedzeniem bambusa, znalazły jednak czas, żeby zrobić ze mną zdjęcie. Kupiłam

na prezenty pluszowe pandy ubrane w narodowe stroje z jedwabiu. Po rezerwacie dla pand zwiedziliśmy rezerwat dla małp. (Uwaga: jeśli nie da się małpom specjalnej karmy, to ciągną za włosy!) Tam kupiłam pluszowe małpy. Po powrocie z Chin mama pytała, co mam w torbie. Odpowiedziałam, że niedźwiedzie i małpy. Zajrzała do torby i powiedziała: To naprawdę są niedźwiedzie i małpy!

Czengdu, stolica Syczuanu, powitała nas wilgotną pogodą. Podobno ta wilgoć sprawia, że tamtejsze kobiety nie mają zmarszczek. Tu znowu zwiedziliśmy wiele obiektów kulturalnych i dostaliśmy godzinę na indywidualny spacer. Szłam długą aleją pełną straganów. Obejrzałam rzeczy na straganach i widziałam, że aleja się zaraz kończy. Powinnam wracać, ale jakiś wewnętrzny głos mówił mi, żeby iść dalej. W końcu doszłam do małego mostku, na którym stał chłopak. Ja nie mówiłam po chińsku, on nie mówił po bułgarsku, ale miałam wrażenie, że go skądś znam. Wręczył mi czerwony naszyjnik z namalowanym Buddą na medalionie. Na migi pokazał, że to prezent dla mnie. Ja ze swojej strony dałam mu w prezencie perfumy na bazie wody różanej. Gdy wracałam do grupy czułam, jakbym się rozstawała ze starym przyjacielem. Dziwne rzeczy dzieją się w podróży.

Z gościnnego Syczuanu wróciliśmy do Pekinu i znów spotkałam się z przyjaciółmi z bułgarskiej redakcji CRI. Tamten tydzień minął bardzo szybko, ale pozostawił we mnie ciepłe wspomnienia.

Znów mamy koniec maja i znów są moje urodziny. Sprezentowałam sobie (jak mówi moja koleżanka) nowy telefon – błękitny na błękitne lato i książkę „Jedź, czytaj, kochaj i podróżuj” Slavei Lazarowej. Jest to bułgarska wersja „Jedź, módl się i kochaj” Elizabeth Gilbert. Być może najpiękniejsza przygoda dopiero przed nami: zaprasza nas Kongres Esperantystów w Tanzanii.

Z esperanta tłumaczył Bartłomiej Tokarski

Transakcio

De kiam mi lernis legi, legado iĝis mia pasio. Mi legadis ĉion, kio falis en miajn manojn. Tamen, en la infanaĝo, mi ne havis grandan elektoblon. Ofte tio nur estis porfarmistaj konsiloj, do mi sciis kiom da mineralaj sterkaĵoj: nitrogeno, fosforo, kalio, oni devas semi por unu hektaro por kultivadi sekalon sur grundo de la kvara klaso, aŭ ke sur acidaj grundoj kreskas ĉevalvosto kaj necesas kalkado por ke la rikolto estu pli riĉa.

Iutage, mia patro porokaze aĉetis en urbo manlibron de bestokuracisto. Mi tuj trastudis ĝin. Mi ĝis hodiaŭ scias, ke al ŝvelanta bovino oni devas tuj trapiki la flankon por ĝin savi, aŭ, kiamaniere hufumante ĉevalon oni devas marteli najlojn en la hufon, por ne vundi la beston. Multaj konsiloj ĉerpitaj el la libroj utilas en la ĉiutaga vivo, dank' al kio oni povas eviti nenecesajn erarojn.

En la elementa lernejo, kiel premion por mia pasia legado, mi akiris la rajton pruntepreni librojn, kiuj estis en unuopaj kopioj kaj neniu alia havis la honoron ilin pruntepreni.

Dum la ferioj mi bicikladis du kilometrojn laŭlonge de gruzvojo al la komunuma biblioteko. Por trankvila legado de libroj somere mi havis du mirindajn lokojn. Unu estis la kaŝejo en densejo de memsemitaj acerarboj, la alia – pli luksa – situis apud la domo sub la etendiĝanta jasmendarbo. Dum la pepado de paseroj en la bonodoro de floroj estis bonege legadi, sed la biblioteko ne estis aparte riĉa kaj dum la sekvaj ferioj, la novaj librotitoloj elĉerpiĝis.

En la mezlernejo, mi eltrovis ke la lernantoj helpantaj dum la libro-pruntado havis nelimigitan aliron al la librokolekto. Dum la paŭzoj mi legis la verkojn de Słowacki, kio mirigis miajn amikojn, ĉar ni estis en teknikumo.

Dum mia studado mi tuj trovis porstudentan beletran bibliotekon, kiu ne havis riĉan kolekton kiel decas al akademio, sed mi preskaŭ estis forĵetita el la universitato, ĉar anstataŭ partopreni enuigajn prelegojn kaj pacience studi la ĉefajn studtemojn, mi senzorge legis librojn.

La scio ĉerpita el la libroj konfirmis mian profundan kredon, ke malfacilajn aferojn ofte pli facile estas solvi per lerteco ol per forto.

En la studenta domo mi loĝis samĉambre kun multe pli olda studento, kiu apartenis al nelaŭdinda grupo de eternaj sciencamantoj kaj ne rapidis fini sian studadon. Li havis malsanan kutimon pruntepreni malgrandajn monsumojn de konatoj. Komence, frue aŭ iom pli malfrue, li repagis la ŝuldon. Iam li prunteprenis de mi kvin zlotojn kaj mi neniel sukcesis rehavi la ŝuldon. Por studento, tiam tio estis sufiĉe alta monsumo. Mi ne povis akcepti tian perdon. Do mi demandadis lin konstante, sed senrezulte. Mi ne povis perforte devigi lin repagi la prunton, ĉar li estis ursforta kaj mi estis tute malforta.

La situacio tute ne solveblis. Mi estis en perdita pozicio. Ŝajnis ke estas neŝanĝebla perdo de parto de mia, jam tre modesta buĝeto. Pasadis tagoj, semajnoj kaj monatoj. Mia ŝuldanta kunloĝanto disponis tiam pri valora tiutempe objekto, kiu estis vortaro de fremdaj vortoj. Li uzis la vortaron ĉefe por lerni novajn vortojn kaj frazojn, por imponi kaj allogi novajn knabinojn. Ĉar, sendepende de mia vekita pasio por legado, mi ankaŭ estis maniulo, solvanta kaj kreanta novajn krucvortenigmojn, do mi konfesas, ke vortaro de fremdaj vortoj estis objekto de mia arda deziro, ĝi utilis en mia, ne ĉiam sukcesa, luktado kontraŭ krucvortenigmoj, kiuj plenis da raraj vortoj. Mi vane serĉis similan trezoron en librovendejoj kaj en brokantejo. Ĝi tute neatingeblis. Mi nur povis revii.

Iutage, kiam mi denove pensadis, kiamaniere rehavigi de la obstina ŝuldanto la monon, en mia kapo ekaperis satana ideo. Mi uzis la

momenton, kiam la vortaro estis lasita sen atento, mi ĝin kaptis kaj kaŝis tiel lerte, ke mia ŝuldanto ne havis ŝancon ĝin trovi. Post ioma tempo, li komprenis ke li ne havas la vortaron, kiam li vere ĝin bezonis por pli-bonigi siajn kvalifikaĵojn kiel virinalloganto.

Post senrezulta serĉado, li fine demandis min, ĉu hazarde mi scias, kie troviĝas la malaperinta vortaro. Mi respondis al li, ke mi perfekte scias, sed ke li ricevos la vortaron, post kiam li redonos al mi la monon. Li ekbolis kiel tolaĵo en kaldrono kun lavpulvoro. Li furiozis, dirante, ke ne estas juste, ke la vortaro multe pli valoras, kaj ke li certe redonos la monon. Mi volonte konsentis kun li, ke la vortaro evidente estas multe pli valora, sed samtempe mi estis tiel obstina kiel la proverba azeno. La ordo devus esti tia. Unue li redonos la monon, kvin zlotojn, kaj poste li ricevos la vortaron. Li plurfoje alproksimiĝis al mi, kvazaŭ li estus virtulino, konstante certigante min, ke sekvontsemajne li redonos al mi la monon, sed restis nur promesoj. Li ludis sian rolon, mi – la mian. Neniu problemo. La situacio estas pura kaj klara. Vi donu al mi la monon, mi donos al vi la vortaron. Li revenis al la temo de tempo al tempo kun la sama rezulto. Ĉar li ne rapidis redoni la monon, kontraŭ io ajn en la mondo, mi prudente ne rapidis redoni la vortaron. Mi ne kaŝas, ke mi ankoraŭ trankvile esperis, ke la pli alta valoro de la vortaro ol la ŝuldo premos la necedeman ŝuldanton, ĉar prioritato de malriĉa studento estas kontanta mono en la mano.

Finfine, li neniam redonis la monon, kaj mi fariĝis feliĉa posedanto de la vortaro de fremdaj vortoj.

Tio estis la plej bona transakcio en mia vivo.

El la pola tradukis Jarosław Parzyszek

Transakcja

Odkąd nauczyłem się czytać, czytanie stało się moją pasją. Czytałem, cokolwiek wpadło mi w ręce. Jednak nie miałem w dzieciństwie bogatego wyboru. Często były to porady rolnicze, więc wiedziałem, ile pod żyto na hektar gleby czwartej klasy się powinno NPK (składniki nawozów mineralnych: azot, fosfor, potas) albo że na kwaśnych glebach rośnie skrzyp polny i potrzebne jest wapnowanie, by plony były wyższe.

Pewnego razu ojciec okazyjnie nabył w mieście poradnik weterynarza. Przestudiowałem go natychmiast. Do dziś pamiętam, że wzdętej krowie niezwłocznie należy przebić bok, by uratować albo jak należy przy podkuwaniu konia wbijać hufnale w kopyto, by nie zranić zwierzęcia.

Wiele porad zaczerpniętych z książek przydaje się w życiu codziennym i możemy uniknąć niepotrzebnych błędów.

W szkole podstawowej w nagrodę za namiętne czytanie miałem przywilej wypożyczania książek, które były w pojedynczych egzemplarzach i nikt inny nie mógł dostąpić zaszczytu ich wypożyczenia.

W wakacje prulem rowerem żwirówką ze dwa kilometry do gminnej biblioteki. Na spokojne czytanie książek latem miałem dwie fantastyczne lokalizacje. Jedną była kryjówka w zaroślach samosiewek klonów, druga – bardziej ekskluzywna – znajdowała się obok domu pod rozłożystym jaśminowcem. Przy ćwierkaniu wróbli i zapachu kwiatów czytało się znakomicie, ale biblioteka nie była szczególnie zasobna i podczas kolejnych wakacji nowości się wyczerpały.

W szkole średniej wytropiłem, że uczniowie pomagający przy wypożyczaniu książek mają nieograniczony dostęp do księgozbioru. Na przerwach czytałem dzieła Słowackiego ku zdumieniu kolegów, bo to było technikum.

Na studiach niezwłocznie odnalazłem studencką bibliotekę beletrystyczną, która nie miała bogatego zasobu, jak na akademię by przystało, ale i tak omal nie wyleciałem ze studiów, bo miast chodzić na nużące

wykłady i uczyć się cierpliwie kierunkowych przedmiotów, beztrוסko czytałem książki.

Wiedza zaczerpnięta z książek utwierdziła mnie w głębokim przekonaniu, że trudne sprawy często łatwiej rozwiązuje się sprytem, niż siłą.

W akademiku mieszkalem w jednym pokoju z duzo starszym studentem, który należał do mało chwalebego grona wiecznych miłośników nauki i nie kwapił się z ukończeniem studiów. Miał on niezdrowy nawyk pożyczania drobnych sum pieniędzy od znajomych. Początkowo szybciej lub później zwracał dług. Raz pożyczył ode mnie pięć złotych i za nic nie mogłem wydebić zwrotu długu. Jak na studenta to była wówczas dość pokaźna sumka. Nie mogłem nad taką stratą przejść do porządku dziennego. Nękałem go zatem nieustannie, jednakże ciągle bez rezultatu. Nie mogłem też siłą wymóc wywiązania się z pożyczki, gdyż postury był niedźwiedziowatej, a ja chuchro. Sytuacja nawet nie patowa. Byłem bowiem na straconej pozycji. Zanosilo się na bezpowrotną utratę części mojego i tak skromnego budżetu. Dni upływały, tygodnie i miesiące. Mój niesłowny współlokator dysponował cennym na owe czasy eksponatem, jakim był słownik wyrazów obcych. Słownik służył mu głównie do zaczerpnięcia nowych słów i zwrotów, by popisywać się przy podrywaniu kolejnych dziewczyn.

Ponieważ niezależnie od rozbudzonej pasji czytania byłem również szaradziarskim maniakiem, rozwiązywałem i układałem krzyżówki, toteż nie ukrywam, że słownik wyrazów obcych był obiektem mego pożądania, przydałby się w moich, nie zawsze uwieńczonych sukcesem, zmaganiach z krzyżówkami, które naszpikowane były rzadkimi wyrazami. Daremnie poszukiwałem podobnego skarbu w księgarniach i antykwariacie. Rzecz zwyczajnie nieosiągalna. Mogłem jedynie pomarzyć.

Pewnego razu, kiedy znów główkowałem nad sposobem wydebienia pieniędzy od upartego dłużnika, ni z tego, ni z owego, przyszedł mi do głowy szatański pomysł. Dopilnowałem moment, gdy słownik leżał pozostawiony bez opieki, zgarnąłem go i schowałem tak sprytnie, że mój dłużnik nie miał szans go odnaleźć. Po jakimś czasie zorientował się, że

nie ma słownika, ponieważ bardzo go potrzebował, by podwyższyć swoje kwalifikacje podrywacza.

Po bezskutecznych poszukiwaniach zwrócił się wreszcie do mnie, czy przypadkiem nie wiem, gdzie może być nieszczęsny słownik. Ja jemu na to, że przypadkiem wiem doskonale, ale dostanie słownik, jak odda mi pieniądze. Zagotował się jak bielizna w kotle z proszkiem do prania. Pienił się mocno, że to nie jest w porządku, że słownik jest dużo cenniejszy, że on pieniądze na pewno odda. Chętnie przyznawałem mu rację, że słownik jest oczywiście dużo cenniejszy, lecz jednocześnie byłem uparty niczym przysłowiowy osioł. Kolejność winna być taka. Najpierw odda pieniądze, słownie: pięć złotych, zaś potem dostanie słownik. Robił wielokrotne podchody jak do cnotliwej panienki, nieustannie zapewniał gorąco, że pieniądze w przyszłym tygodniu odda i na tym pozostawało. On swoje, ja twardo swoje. Nie ma problemu. Sytuacja jest czysta i klarowna. Oddasz pieniądze, oddam słownik. Co jakiś czas powracał do tematu z tym samym skutkiem. Ponieważ do oddania pieniędzy za nic w świecie się nie kwapił, ja przezornie nie kwapiłem się z oddaniem słownika. Nie ukrywam, że cały czas miałem wtedy cichą nadzieję, iż wyższa wartość słownika od długu wyrze presję na nieugiętym dłużniku, gdyż gotówka w dłoni biednego studenta to rzecz priorytetowo pożądana.

Ostatecznie pieniędzy nigdy nie oddał, a ja stałem się szczęśliwym posiadaczem słownika wyrazów obcych. To była najlepsza transakcja w moim życiu.

Aventuro de mia vivo

Pli kaj pli ofte ni aŭdas pri forkaptoj de homoj. Plejparte por elaĉetmono aŭ punigo, aŭ por reakiri ŝuldon, aŭ por instigi iun plenumi iun agon aŭ devigon. En la lasta kazo plej ofte estas forkaptataj infanoj, ĉar por ili la gepatroj pretas fari ĉion. Estas ankoraŭ aliaj kaŭzoj de forkaptoj. Ne eblas mencii ĉiujn. Ĉe forkaptoj, kiam la celo estas akirita, plej ofte okazas mortigo de la forkaptito. La kaŭzintoj volas resti anonimaj, sed tiumaniere ili faras la sekvan krimon. Okazas dolorigaj batoj, kiuj kaŭzas la morton de la forkaptito. Okazas ankaŭ, ke la kaŭzinto lasas la kaptiton por la evidenta morto, ekz. sen manĝaĵo kaj trinkaĵo aŭ en ekstremaj atmosferaj kondiĉoj. Okazas, ke forkaptita persono sinmortigas por malfaciligi aŭ malebligi al la kaŭzinto realigon de lia celo. Estas ankaŭ neantaŭvideblaj kazoj de morto de la kaŭzinto aŭ de la forkaptito.

La rakonto estos pri junulino, komputila programistino, kiu alvenadas al sia laborloko en granda urbo trapasante ĉiutage 25 km. Iun aŭtunan tagon kiel kutime ŝi estis revenanta al sia hejmo en vilaĝo per sia aŭto Skoda. Subite la aŭto ĉesis funkcii. Ŝi haltis sur la malplena ŝoseo. Ne konante la kaŭzon de la paneo ŝi decidis haltigi iun ŝoforon, eble li sukcesos ripari la aŭton aŭ treni ĝin al riparejo. Post momento al ŝia mansvingo reagis ŝoforo de la aŭto Fiat 125. Juna, belaspekta, bone vestita viro proponis sian helpon, dirante ke li estas kompetenta pri aŭtoj. Li malfermis la motorkapoton, ion faris kaj poste ordonis ke ŝi eniru la aŭton kaj funkciigu la motoron. Kiam ŝi estis eniranta, subite ŝi estis fortege puŝita sur la frontan seĝon de pasaĝero tiel, ke ŝi frapis la pordon per la

kapo ĝis mensa perturbo. La viro fermis la motorkapoton, eniris la aŭton, enpuŝis blokilon de la pordo de la pasaĝera flanko kaj per kategoria voĉo deklaris, ke se ŝi silentos, li faros al ŝi nenion malbonan. Li funkciigis la motoron kaj startis.

La koro de la forkaptitino bategis kiel martelo. Ŝi pripensadis, kion fari. Ŝi certe ne subiĝos sen batalo. Post kelkaj kilometroj la kaŭzinto haltis en ĉeŝosea parkejo proksime al arbaro. Li ordonis ke ŝi donu al li ĉiun monon, kiun ŝi havas kun si kaj juvelaron. Li eltiris ŝin el la aŭto kaj komencis traserĉadi ŝin tuŝante precipe intimajn lokojn. El la aŭto li prenis mansaketon kaj komencis detale trarigardi ĝin. La forkaptitino uzis la momenton kaj komencis forkuri, tamen post kelkaj metroj li kaptis ŝin je la hararo, faligis ŝin, batis per la manoj kaj per la piedoj. Li deklaris, ke kiam ŝi provos forkuri, li seksperfortos ŝin. Ŝi petegis, ke li ne faru tion, ŝi havas en la mansaketo bankan karton kun mono, ili devas nur veturi al bankaŭtomato. La kaŭzinto komencis denove traserĉadi la saketon kaj ŝi uzis tiun momenton, enirante la aŭton por funkciigi ĝin kaj forveturi. Ŝi ne sukcesis, vitro en la pordo de la ŝofora flanko estis duonmalfermita, tra tiu truo la viro kaptis ŝin forte je la kolo kaj komencis sufoki. Ŝi perdis kuraĝon, pensis ke venas ŝia fino. Li eltiris ŝin el la aŭto kaj deklaris, ke mortigos ŝin, se ankoraŭfoje ŝi ekprovos forkuri. Ĉe okazo li dolorige batis ŝin kaj postulis PIN-kodon al la karto. Kiam ŝi tion faris, li ĵetis ŝin duonvivan en la kofrujon kaj ekveturis direkte al la urbo.

Ŝi konstatis, ke sub la kapo ŝi havas ilarkeston. Per restaĵo de la fortoj ŝi eligis boltilon por malfermi la seruron de la kofrujo. Fari tion ne estis facile, ĉar estis malhele kaj la aŭto balanciĝis. Post kelkaj provoj la klapo malfermiĝis.

Ĉion kio ligiĝas kun seruroj instruis al ŝi la patro, ĉar li sola edukis la filinon, iom kiel filon, por ke ŝi sciu helpi al si en la vivo.

La kaŭzinto rimarkis tion. Por malfaciligi al la kaptitino eliron, li komencis veturi zigzage. La virino svingis la manojn kaj kriis direkte al veturantaj post ili aŭtoj. Kelkaj antaŭigis ilin, sed post momento unu alproksimiĝis al ili. Estis mi, la ŝoforo de la kamiono Robur, mi estis

revenanta de la laboro. Laŭ la vizaĝesprimo kaj la sango sur la korpo mi divenis, ke la virino bezonas helpon. La kaŭzinto, vidante la veturilon postsekvantan lin, pligrandigis rapidecon. Mi, veturante per Robur ne povis konkuri kun la aŭtomobilo, mi tamen provis ne perdi ĝin. Dume ĉe unu akra turniĝo la kaŭzinto fortege bremsis kaj tion uzis la virino eligante el la aŭto. Ŝi ruliĝis sur la ŝoseo ekhavante frotvundojn kaj leĝerajn kontuziaĵojn. Forte svingante la manojn ŝi provis haltigi veturantajn aŭtojn, ĉar la kaŭzinto haltis kaj enŝaltis retroveturajn lampojn. Tiam alvenis mi, mi nur kriis al la virino: „eniru rapide”. Post la eniro ŝi enpuŝis blokilon de la pordo. Ŝi estis sekura, ŝi rapide diris al mi, ke ŝi estis forkaptita en sia aŭto fare de juna viro, kiu pribatis ŝin. La kaŭzinto vidinte ĉion, forveturis rapidege direkte al la urbo. Mi postsekvis lin, tamen baldaŭ mi perdis lin en mallarĝaj urbaj stratetoj.

Ni iris al policejo, kie ni ambaŭ donis la ateston. La policistoj komencis serĉadon de la veturiloj kaj de la kaŭzinto. Post kelkaj horoj ili trovis la aŭton Skoda ĉe unu el malofte uzataj stratoj. Poste – la aŭton Fiat, lasitan de la kaŭzinto, sed sen la licencplatoj. Ambaŭ aŭtojn oni pri-rigardis, oni konservis odorajn postsignojn kaj fingrospurojn. Surbaze de tabuloj kun konkretaj fotoj de kaŭzintoj de diversaj krimoj, la viktimo de la maljustaĵo montris probable kaŭzinton. Estis konkordo de la persono kun la fingrospuroj trovitaj en la du aŭtoj, kio signifis ke li estis jam pli frue punita. Oni devis nur atendi iom por kapti la forkaptinton, post kiu oni dissendis kapt-ordonan leteron. Jam post kelkaj tagoj li estis kaptita. Oni pruvis al li ankoraŭ unu pli fruan forkapton de juna virino, perforton, forprenon de ŝia havaĵo kaj mortigon. Verŝajne simile okazus kun la dua viktimo se ne mia engaĝiĝo en la aferon.

La viktimo portas en si traŭmaton de la tiamaj momentoj. Ŝi timas solece forlasi la hejmon vespere, tamen ŝi havas bonegan defendanton. Tiu estas mi, ŝia edzo.

El la pola tradukis Grażyna Barszczewska-Banel

Przygoda mojego życia

Coraz częściej słyszymy o porwaniach ludzi. Przeważnie dla okupu czy wymierzenia kary albo odzyskania należności finansowych, a także skłonięcia do wykonania jakiejś czynności, zobowiązania. W przypadku tego ostatniego najczęściej porywane są dzieci, bo dla nich rodzice skłonni są wszystko uczynić. Jednak wiele jest jeszcze innych powodów porwań. Nie da się wszystkich wymieniwać. W trakcie porwań, gdy cel zostaje osiągnięty, najczęściej dochodzi do zabójstw osób porwanych. Sprawcy w ten sposób chcą być anonimowi, ale dokonują już kolejnego przestępstwa. Są też przypadki dotkliwych pobić, w wyniku których osoba porwana, umiera. Bywa też, że sprawca taką osobę pozostawia na pewną śmierć np. bez jedzenia i picia, czy też w skrajnych warunkach atmosferycznych. Zdarza się, że osoba porwana dokonuje samobójstwa, by utrudnić lub wręcz uniemożliwić zrealizowanie celu sprawcy. Są też nieprzewidziane przypadki śmierci sprawcy lub osoby porwanej.

Opowieść będzie o młodej panience, programistce komputerowej, dojeżdżającej 25 kilometrów do pracy w dużym mieście. Pewnego jesienno-go dnia wracała, jak zwykle swym samochodem marki Skoda do domu na wsi. Nagle samochód odmówił posłuszeństwa. Stała na pustej szosie. Nie znając przyczyny awarii samochodu, postanowiła zatrzymać kogoś jadącego pojazdem, może by go naprawił lub zaholował do warsztatu. Po chwili na jej machnięcie ręką zareagował kierujący dużym Fiatem. Młody, dobrze zbudowany, ładnie ubrany mężczyzna zaoferował pomoc, gdyż jak powiedział, zna się na samochodach. Otworzył maskę, coś tam zrobił, a następnie polecił wejść do samochodu i uruchomić silnik. Gdy kobieta wchodziła do samochodu, nagle od tyłu została gwałtownie pchnięta na przednie siedzenie pasażera, tak że głową uderzyła o drzwi, aż ją zamoczyło. Mężczyzna zamknął pokrywę silnika, wsiadł do samochodu, wciśnął blokadę drzwi od strony pasażera i oświadczył stanowczym głosem, że jak będzie cicho, to jej nic nie zrobi. Uruchomił silnik i ruszył.

Porwanej waliło serce jak młotem. Zastanawiała się, co robić. Na pewno nie podda się bez walki. Po przejechaniu kilku kilometrów sprawca zatrzymał się w zatoczce parkingowej koło lasu. Poleciał, by wydała mu wszystkie pieniądze, które ma przy sobie oraz biżuterię. Odpowiedziała, że nie ma pieniędzy ani biżuterii. Wtedy wyciągnął ją z samochodu i rozpoczął przeszukiwać, dotykając szczególnie miejsc intymnych. Z samochodu wyjął torebkę i zaczął ją drobiazgowo przeglądać. Ten moment wykorzystała porwana i zaczęła uciekać, lecz po kilku metrach chwycił ją za włosy, przewrócił, bił rękoma i kopał nogami. Oświadczył, że jak będzie próbowała uciekać, to ją zgwałci. Błagała, by tego nie robił, ona ma w torebce kartę bankomatową, na której są pieniądze, tylko trzeba podejść do bankomatu. Sprawca porwania wrócił do przeszukiwania torebki, ona znów wykorzystała ten moment, wsiadając do samochodu, by go uruchomić i odjechać. Nie zdążyła, szyba w drzwiach od strony kierowcy była uchylona, mężczyzna przez ten otwór chwycił ją mocno za szyję i zaczął dusić. Opadły jej ręce, myślała, że już po niej. Wyciągnął z samochodu i oświadczył, że ją zabije jak jeszcze raz spróbuje uciekać. Przy tym dotkliwie pobił, żądając kodu PIN do karty. Gdy to zrobiła, ledwo żywą wrzucił do bagażnika samochodu i ruszył w stronę miasta.

Stwierdziła, że ma pod głową skrzynkę narzędziową. Ostatkiem sił wyjęła klucz nasadowy, chcąc odkręcić zamek klapy bagażnika. Nie mogła tego zrobić z uwagi, iż było ciemno i kołysał się samochód. Wymacała łomik w skrzynce narzędziowej i postanowiła wyważyć zamek bagażnika. Po kilku próbach klapa bagażnika odskoczyła.

Wszystkiego, co wiąże się z zamkami nauczył ją ojciec, gdyż sam wychowywał córkę, trochę jakby na chłopaka, by radziła sobie w życiu.

Fakt otwarcia klapy bagażnika zauważył sprawca. By utrudnić porwanej wyjście zaczął jechać zygzakiem. Kobieta machała rękami i krzyczała o pomoc w stronę jadących za nimi pojazdów. Kilku ich wyprzedziło, lecz po chwili jeden podjechał bliżej. Byłem to ja, kierowca Robura, wracałem z pracy. Domyśliłem się, że kobieta potrzebuje pomocy, na co wskazywał jej wyraz twarzy i krew na ciele. Sprawca widząc pojazd cały czas za

nim jadący, przyspieszył. Nie byłem w stanie konkurować z samochodem osobowym jadąc Roburem, lecz starałem się go nie zgubić. Tymczasem na jednym z ostrych zakrętów porywacz gwałtownie przyhamował, co wykorzystała kobieta wydostając się z pojazdu. Przeturlała się po jezdni doznając otarć i lekkich potłuczeń. Machając natarczywie rękoma, próbowała zatrzymać jadące samochody, gdyż sprawca zatrzymał się i włączył światła cofania. Wtedy ja nadjechałem Roburem, krzyknąłem tylko do kobiety: „wsiadaj szybko”. Po wejściu wcisnęła blokadę drzwi. Była bezpieczna, szybko mi powiedziała, że została porwana swoim samochodem przez młodego mężczyznę, który ją pobił. Sprawca widząc to wszystko, ruszył na pełnym gazie w stronę miasta. Ja za nim, lecz zaraz go zgubiłem w wąskich uliczkach miasta.

Podjechaliśmy pod komendę policji, gdzie oboje złożyliśmy zeznania. Policjanci rozpoczęli poszukiwania pojazdów i sprawcy. Skodę znaleźli po kilku godzinach na jednej z mało uczęszczanych ulic. Potem dużego Fiata pozostawionego przez sprawcę, lecz bez tablic rejestracyjnych. Oba samochody poddano oględzinom, zabezpieczono ślady zapachowe i linii papilarnych. Na podstawie tablic poglądowych zdjęć sprawców przestępstw, pokrzywdzona wskazała domniemanego sprawcę. Pokrywało się to też z odciskami linii papilarnych zabezpieczonych w samochodach, co znaczyło, że był już wcześniej karany. Pozostawała kwestia czasu, by zatrzymać porywacza, za którym rozesłano list gończy. Już po kilku dniach został zatrzymany. Udowodniono mu jeszcze jedno wcześniejsze uprowadzenie młodej kobiety, gwałt, zabór jej mienia oraz zabójstwo. Prawdopodobnie stało by się tak i z drugą ofiarą, gdyby nie moje zaangażowanie w sprawę.

Poszkodowana nosi w sobie traumę tamtych chwil. Lęka się sama wychodzić wieczorem, lecz ma doskonałego obrońcę. Jestem nim ja, jej mąż.

Trajno al onto

Mi jam ne memoras, kiam mi komencis sonĝi pri tiu trajno. Sed tiam mi jam havis problemojn paŝi, mi ekuzis bastonon, havigis artefaritan dentaron kaj unu koksan metalan artikon en kokso, pro katarakto miaj okuloj estis operaciitaj. Mi dormetis regule ankaŭ post tagmanĝo kaj ofte mi sonĝis. Iu sonĝo ripetadis ofte kaj pliofte. Ĝi estis kolorriĉa, viva: Mi estas en ĉefa stacidomo en Prago, facile kuras tra ŝtuparo al sepa kajo, kie ĵus ekveturas trajno. Mi preskaŭ tuŝas la lastan vagonon, sed la trajno forpasas kaj mi vekigaŝ, ŝvita, kun profunda spiro post la kuro. Iam la lasta vagono havas malfermitan pordon, ĝi moviĝas, sed mi ne kapablas ĝin kapti.

Iam, dum aliaj noktoj mi sonĝas pri alia trajno, sur loka linio kun unu vagono kun motoro, per kiu mi ekskursis kun la gepatroj al mia avino sur linio al Mělník. La eno de la trajno estas bone hejtita, hela, kun lignaj benkoj. En ĝi sidas agrablaj homoj, iujn mi eĉ konas. Poste matene mi estas ripozinta kun bona humoro. Eĉ ĉe matenmanĝo mi mallaŭte kantetas malmodan kantetaĉon.

Hieraŭ mi preskaŭ la sonĝan trajnon el Prago al Tábor akiris. Mi jam metis mian kruron sur ŝtupareton de malfermita pordo, sed mi falis teren sur kajon. Matene doloris al mi mia dekstra kruro en genuo kaj maldekstra kubuto. Tio min ekkoleris. Mi volis la problemon solvi en Prago en la ĉefa stacidomo mem. Mi veturis per buso al *Černý most* (Nigra Ponto en antaŭurbo de Prago), ĉar la buso estas malplikosta ol trajno. Poste mi per metroo (senpage por pensiuloj) vojaĝis al ĉefa fervoja stacidomo. Sur la unua kajo mi rigardis statuon de sinjoro Winton, savanto de judaj infanoj kontraŭ nazioj.

Surprizis min, ke ĝi estas malplialta ol mi kaj ĝi staras sur kajo plena de polvo. Poste mi trairis subirejon ĝis la sepa kajo, rampis ŝtuparon kaj per bastono promenis, atendante trajnon al *Budějovice*. La trajno venis. Homoj eliradis, eniradis, sed ŝtuparetojn en vagonoj mi ne vidis. En tiajn vagonojn ne eblas dum ekveturo enveni, ĉar la pordoj malfermiĝas flanken kaj antaŭ la forveturo la pordoj jam estas fermitaj. Mia iluzio veturi per mia sonĝa trajno fiaskis. Aventuro, kiun mi volis travivi, ne okazis. Kun depresio mi revenis hejmen.

Hejme mi nun uzas urban aŭtobusan trafikon senpage. Junuloj proponas al mi sidlokon, kiam vidas mian bastonon, sed neniu min salutas, eĉ mi ne povas iun alparoli, ĉar maljunuloj, miaj amikoj kaj konatuloj ne aŭdas min, krome ili plejparte ie malaperis kaj junuloj havas orelojn ŝtopitajn per siaj aparatoj aŭ estas okupitaj per siaj elektronikaj ludiloj.

Mi enlitiĝas ĉiun tagon kun penso, ke mi certe dum dorma sonĝo sukcesos enveni malfermitan pordon de la lasta vagono, mi sidiĝos inter homoj, kiuj same kiel mi estos junaj, babilos, ridos kaj kantos kun mi.

Pociąg w przyszłość

Nie pamiętam, kiedy zaczęłam śnić o tym pociągu. Miałam już wtedy problemy z chodzeniem, zaczęłam posługiwać się laską, miałam sztuczne zęby i protezę stawu biodrowego, a z powodu zaćmy operowano mi oczy. Regularnie drzemałam po obiedzie i często śniłam. Ten sam sen powtarzał się coraz częściej. Był kolorowy, żywy: jestem na dworcu głównym w Pradze, bez problemu wbiegam po schodach na siódmy peron, skąd właśnie ruszał pociąg. Już prawie dobiegam do ostatniego wagonu, ale pociąg odjeżdża i budzę się spocona, ciężko oddychając po biegu. Czasem ostatni wagon ma otwarte drzwi, rusza, a ja nie jestem w stanie do niego wskoczyć.

Czasami, nocą, śni mi się pociąg lokalnej linii do Mělníka: jednowagonowy z lokomotywą, którym jeździłam z rodzicami na wycieczkę do babci.

Wnętrze pociągu jest ciepłe, jasne, z drewnianymi ławkami. Siedzą w nim mili ludzie, nawet znam niektórych. Wtedy rano jestem wypoczęta i w dobrym nastroju. Nawet przy śniadaniu nucę cicho staromodną piosenkę.

Wczoraj prawie udało mi się złapać wysniony pociąg z Pragi do Tábor. Postawiłam już nogę na stopniu otwartych drzwi, ale przewróciłam się na peron. Rano bolała mnie prawa noga w kolanie i lewy łokieć. To mnie rozzłościło. Postanowiłam rozwiązać problem od razu, już na dworcu głównym w Pradze. Do Černý Most (przedmieście Pragi) pojechałam autobusem, bo autobus jest tańszy niż pociąg. Następnie wsiadłam do metra (bezpłatne dla emerytów) na stację główną. Na pierwszym peronie spojrzałam na pomnik pana Wintona, który ratował żydowskie dzieci przed nazistami. Zaskoczyło mnie, że był niższy ode mnie i stał na zakurzonej platformie. Następnie podziemnym przejściem udałam się na siódmy peron, wspięłam o lasce po schodach i przechadzałam, czekając na pociąg do Budziejowic. Przyjechał pociąg. Ludzie wchodzili i wychodzili, ale w wagonach nie widziałem schodów. Nie ma możliwości wsiadania do takich wagonów podczas odjazdu, ponieważ drzwi otwierają się na bok, a przed odjazdem są już zamknięte. Moje złudzenie, że pojedę wymarzonym pociągiem, rozwiało się. Przygoda, którą chciałam przeżyć, nie wydarzyła się. Przygnębiona wróciłam do domu.

W moim mieście korzystam bezpłatnie z komunikacji miejskiej. Młodzi ludzie ustępują mi miejsca, gdy widzą moją laskę, ale nikt mnie nie wita, nawet ja nie mogę się do nikogo zwrócić, bo starzy ludzie, moi przyjaciele i znajomi mnie nie słyszą, poza tym gdzieś poznikali, a młodzi ludzie mają w uszach słuchawki od swoich zabawek lub są zajęci elektronicznymi gramami.

Codziennie kładę się spać z myślą, że na pewno tym razem we śnie uda mi się wejść przez otwarte drzwi ostatniego wagonu, usiąść wśród ludzi, którzy tak jak ja będą młodzi, porozmawiać, śmiać się i śpiewać ze mną.

Z esperanta tłumaczyły Elżbieta Karczewska i Maria Niemyjska

„De kiam mi ellernis paroladon...”

De kiam mi ellernis paroladon. Tio okazis antaŭ longa tempo. Ĉi tio ne estas memorita. Ĉi tio ne estas menciita. Ĝi estas esence por ĉiuj, do vi povas uzi ĝin laŭplaĉe, kaj foje eĉ malzorge. Mi tre ŝatis tion. Mi ripetadis. Mi rememoradis. Mi transdonadis ĝin. Mi ricevadis ĝin. Ĝi estis bela, bel-forma, modebla, ĝi kreis diversajn formojn kaj kolorojn, kaj foje ĝi odoris aŭ faris sonon. Sed ĉiam ĝi estis mola, milda kaj agrabla. Ĝi ankaŭ povus esti observita en spegulo. Ĝi rondigis miajn lipojn kiam mi elparolas „o”. Ĝi malfermadis buŝon kiam „a” aperis ie. Mi aranĝis interagon kun mia lango kaj malsupraj dentoj se mi diris „i”. Kaj mi faris ĉion por fari tion kiel eble plej multe. Ĉar ne ĉiam troviĝis alia persono apude, kun kiu oni povus ĝin interŝanĝi, mi ekrimarkis, ke en tiaj situacioj estas bone revoki el memoro ion pretan, rememorigi ĝin, koncentriĝi pri tio, kio jam estas enmemorigita. Mi deklamis poemetojn, ripetadis kantoversojn kaj frazojn, kiujn mi jam aŭdis. Estis pli kaj pli da ili, pli kaj pli, ili estis kolektitaj kaj memoritaj. Kelkfoje, hazarde, mi kreis mian propran, kiu ekzistis nur dum momento; ĝi estis fonto de rido kaj nutris la trezorejon de familiaj legendoj.

Iom post iom mi asimiliĝis kun ĝi. Tio montriĝis pli malfacila aŭ pli longa. Ĝi havis sufiĉe komplikajn formojn kaj malsamajn fleksiojn. Mi lernis, ke la mondo estas plena de esceptoj, kaj la reguleco de ĉiuj reguloj ne estas regulo. Do, mi eraris. Kaj mi korektadis ilin. Enmemorigi formojn kaj normojn estis daŭre interesa agado, sed ĉifoje agado kiu instruis pli ol distris.

Mi baldaŭ ekrimarkis, ke ĝi ankaŭ povas esti valora materialo, surbaze de kiu homo povas esti karakterizita. Tiam epitetoj aperis en mia vivo. Do estis „ĝusta stilo”. Aperis „riĉa lingvo”. Aperis ankaŭ sinonimo, kiun mi taksis antaŭ ĉio, kaj vorta ambigueco, kiu permesis al mi esprimi pli kaj pli. Tiam mi ankoraŭ ne sciis, ke en tiu ĉi eksterordinara mondo de signifoj embuskas min danĝero, por kiu ne preparis min kaj miaj epitetoj, kaj metaforoj, kaj eĉ ĉiuj tiuj esceptoj regitaj al perfekteco kaj frazoj memorvokitaj.

!!!!

Iun tagon iu ĵetis vorton al mi! Ĝi multe doloris. Mi estis senhelpa. Por la unua fojo en mia vivo, mi ne havis vortojn por esprimi tion, kion mi sentis; mi elĉerpigis vortojn por esprimi per vortoj, por klarigi per vortoj. Mi analizis, interpretis, prilaboris en mia memoro kaj rememoris ĝin. Sed mi daŭre atingis la limon de signifoj, mi daŭre ne sciis, kio estas poste, kio devas esti poste. La vorto pikis kaj dolorigis min pli kaj pli. Ĉio mola, delikata, bela, bonodora kaj sonora – estis malkonvena! Nenio taŭgas por ĉi tiu nova kunteksto. Mia „riĉa lingvo” kaj „ĝusta stilo” multobligis vortojn en mia parolado, sugestis, kion mi povus respondi kaj kiamaniere mi povus paroli aŭ reagi. Sed mi ne ekparolis.

Dume, la vorto kreskis. Mi pli kaj pli ofte turnis mian kapon for de spegulo, ĉar ĝi komencis desegni specifan grimacon sur mia vizaĝo. Ŝajne ĝi premis ian nervon en mia personeco. Ĝi iĝis kruda, parollingva kaj ĉiutaga. Mi iom baraktis kun la enhavo de miaj pensoj, kiuj unuafoje sugestis al mi vulgarismojn, kiujn mi neniam antaŭe eldiris. Mi havis rankorojn al mia lango: kie ili estis antaŭe? Kial mi neniam trovis tiajn vortojn en minejoj de sinonimoj, el kiuj mi fosis laŭbezone? Mi havis rankorojn al la tuta mondo, kiu – servante al mi belecon de lingvo sur plado – kaptis min kaj trompis, sed kaŝis veron. Ĝi promesis al mi, ke mi povos ĉerpi el ĝi kaj uzi vortojn en ĉiu situacio en la vivo. Kaj mi malprudente ekkredis al la mondo je ĝia vorto kaj mi estis konvinkita, ke tio estas la sola maniero funkcii en la spaco de ĉiuj eblaj signifoj.

Mi ĵetis ilin ĉirkaŭe en miaj mensoj. Mi batalis. Mi defiis iun al duelo. Mi fariĝis skermisto. Mi ĵonglis per vortoj kaj... mi pli kaj pli trankviliĝis. Tiam mi decidis eliri en la mondon por la dua fojo. Sed nun mi parolis malpli kaj pli aŭskultis. Mi elkaptis vortojn. Inter ili mi rimarkis iliajn malsamajn formojn kaj mi tuŝis iliajn malsamajn strukturojn. Kelkaj el ili estis nekredeble angulaj, malglataj, akraj, ŝvelintaj, malglataj, gluiĝemaj, kaj foje tute plataj kaj tute malvarmaj. Tamen ĉiu vorto havis iom da enhavo. Kaj ĉi tiu enhavo estis verŝajne plej grava! Ĝuste ĉi tiu enhavo permesis al ni kompreni kaj interkompreniĝi, kompreni, interkonsentadi kaj interkonsenti.

Jen kiel mi komprenis la plej grandan misteron de vortoj. Sendepende de tio, kiom da oni konas, pri kiom da oni scias, ke ili ekzistas, kiom da oni povas uzi, la plej grava afero estas ĉu vi povas komuniki kaj finfine interkompreniĝi. Mi jam scias, ke ankaŭ vortoj doloros kaj ne nur esprimos belecon. Mi estas bombardita per vortoj, sed mi konstatas, ke ĉi tio estas la realo de la vivo. Ankaŭ vulgarismoj utilas en ĝi... Tamen daŭre mi ne scias kiel uzi ilin. Mi rimarkis, ke ĉiu vorto havas grandan potencon. Ĉi tiuj molaj, mildaj kaj agrablaj – kvankam ili kelkfoje ne kongruas kun la realo – aldone havas eksterordinaran doton por ripari la mondon. Kaj ili estas same valoraj en ĉiu lingvo.

Kunvivado kun vortoj estas la plej granda aventuro de mia vivo. La aventuro kiu estas kompletigita kaj rakontita per ĉiu posta tago.

El la pola tradukis Elżbieta Karczewska

„Od kiedy nauczyłem się mówić...”

Od kiedy nauczyłem się mówić. To dawno. Tego się nie pamięta. O tym się nie wspomina. Jest ono zasadniczo dla każdego, więc korzysta się z niego do woli, a niekiedy nawet bez opamiętania. Bardzo je lubiłem. Powtarzałem. Zapamiętywałem. Przekazywałem. Otrzymywałem. Było ładne, zgrabne, plastyczne, tworzyło różne kształty i kolory, czasami pachniało lub dźwięczało. Ale zawsze mięciutkie, łagodne i miłe. Dawało się także zaobserwować w lustrze. Zaokrągåło usta, gdy wymawiałem „o”. Otwierało buzię, kiedy gdzieś pojawiało się „a”. Aranżowałem interakcję z językiem oraz dolnymi zębami, jeśli wypowiadałem „i”. I robiłem wszystko, aby było go jak najwięcej. Ponieważ nie zawsze w pobliżu był drugi człowiek, z którym można było się nim powymieniać, więc zauważyłem, że dobrze jest przywoływać sobie w takich sytuacjach coś gotowego, wywoływać z pamięci, skupiać się na tym, co jest już utrwalone. Recytowałem wierszyki, powtarzałem zwrotki piosenek oraz zasłyszane frazy. Było ich coraz więcej, przybywało, gromadziło się je i zapamiętywało. Czasami przez przypadek utworzyło się swoje, które istniało tylko przez moment, bywało źródłem śmiechu i zasilalo skarbiec rodzinnych legend.

Stopniowo wychodziłem z nim w przestrzeń. Bywało trudniejsze lub dłuższe. Miewało całkiem skomplikowane formy i odmieniało się jakoś inaczej. Dowiadywałem się, że świat jest wypełniony po brzegi wyjątkami, a regularność wszelakich reguł to żadna reguła. Myliłem się więc. I poprawiałem. Zapamiętywanie form i norm nadal było ciekawym zajęciem, ale już takim, które bardziej uczy aniżeli bawi.

Wkrótce zrozumiałem, że bywa ono także cennym materiałem, na podstawie którego charakteryzuje się człowieka. Wtedy pojawiły się w moim życiu epitety. Był więc „poprawny styl”. Pojawił się „bogaty język”. Wkroczył także synonim, który ceniłem nade wszystko, i bliskoznacznosc pozwalająca wyrazić coraz więcej. Jeszcze wtedy nie wiedziałem, że w tym

niezwykłym świecie znaczeń czyha na mnie niebezpieczeństwo, do którego nie przygotowały mnie moje epitety i moje metafory ani nawet te wszystkie wyjątki opanowane do perfekcji oraz przywoływane z pamięci frazy.

!!!!

Pewnego dnia ktoś rzucił we mnie słowem! Solidnie zaboląo. Byłem bezradny. Po raz pierwszy w życiu zabrakło mi słów, aby wyrazić to, co czułem; zabrakło mi słów, aby oddać słowo, aby oddać słowem. Analizowałem, interpretowałem, przetwarzałem w pamięci i przywoływałem od nowa. Ale ciągle wyczerpywałem granicę znaczeń, ciągle nie wiedziałem, co jest dalej, co powinno być dalej. Słowo mnie uwierało i bolało coraz bardziej. Wszystko miękkie, delikatne, ładne, pachnące i dźwięczne – było niewłaściwe! Nic nie pasowało do tego nowego kontekstu. Mój „bogaty język” i „poprawny styl” mnożyły słowa w mojej wypowiedzi, podpowiadały, co mógłbym odpowiedzieć i jak mógłbym się odezwać lub zareagować. Ale nie mówiłem.

Tymczasem słowo rosnęło. Coraz częściej odwracałem głowę od lustra, gdyż zaczynało rysować specyficzny grymas na mojej twarzy. Najwyraźniej naciskało na jakiś nerw w mojej osobowości. Stawało się grube, kolokwialne i potoczne. Nieco walczyłem z treścią myśli, które po raz pierwszy podpowiadały mi nigdy nieartykułowane do tej pory wulgaryzmy. Miałem pretensje do języka: gdzież one były do tej pory? Dlaczego w kopalniach synonimów, z których przecież wydobywałem do woli, nigdy nie dokopałem się do takich wyrazów? Miałem pretensje do całego świata, który – podając mi na tacy piękno języka – urzekł mnie i omamił, ale zataił prawdę. Dał mi słowo, że będę mógł z niego czerpać i korzystać w każdej życiowej sytuacji. A ja nierozsądnie brałem świat za słowo i byłem przekonany, że to jedyna droga do funkcjonowania w przestrzeni wszystkich możliwych znaczeń.

Miotalem je sobie w myślach. Toczyłem walkę. Wyzywałem na pojedynek. Stawałem się szermierzem. Żonglowałem słowami i... robiło

mi się coraz lepiej. Wtedy po raz drugi zdecydowałem się wyjść na świat. Teraz jednak mniej mówiłem, a więcej słuchałem. Wyłapywałem słowa. Zauważałem ich różne kształty i dotykałem zróżnicowanej struktury. Bywały niesamowicie kanciaste, chropowate, ostre, pełne wypukłości, szorstkie, lepkie, a niekiedy całkowicie płaskie i zupełnie zimne. Każde jednak niosło ze sobą jakąś treść. I to właśnie ta treść była chyba najważniejsza! To właśnie ta treść pozwalała się rozumieć i zrozumieć, dogadywać się i dogadać.

W ten oto sposób zrozumiałem największą tajemnicę słów. Niezależnie od tego, ile się ich zna, o ilu się wie, z ilu potrafi się skorzystać, najważniejsze jest jednak to, czy potrafi się porozumiewać, aby w efekcie porozumieć. Już wiem, że słowa będą też ranić i nie tylko wyrażać piękno. Bywam bombardowany słowami, ale zdaję sobie sprawę, że to realizm życia. Wulgaryzmy też się w nim przydają... Nadal jednak nie umiem z nich korzystać. Zauważyłem jednak, że każde słowo ma wielką moc. Te miękkie, łagodne i miłe – choć niekiedy tak bardzo nie pasują do rzeczywistości – mają dodatkowo niezwykle dar naprawiania świata. I są tak samo cenne w każdym języku.

Obcowanie ze słowem to największa przygoda mojego życia. Przygoda, którą uzupełnia i opowiada każdy kolejny dzień.

Mia viv-aventuro en Brazilo

Iun tagon mi decidis viziti mian brazilan esperantistan amikon. Ni korespondis jam de jaroj, kaj kun la tempo ni fariĝis tre bonaj amikoj. Mi ekiris al la granda aventuro de mia vivo al Brazilo, sed mi estis tre ekscitita, ĉar mi neniam vojaĝis aviadile en mia vivo. Mi ĉiam timis flugi, sed nun mi sentis, ke estis tempo por provi, kiel estis vojaĝi per aviadilo. Kiam mi alvenis al la flughaveno, mi estis iom nervoza pro la longa flugo, sed mia timo malaperis, kiam mi rezervis mian sidlokoon en la aviadilo. La stevardinoj estis tre afablaj dum la tuta vojo, ili prizorgis min, por ke mi sekure alvenis al Rio-de-Ĵanejro, kie mia amiko jam atendis en la flughaveno. Ni estis tre feliĉaj unuj por la alia, estis tiel agrable finfine renkontiĝi persone kaj por pasigi iom da tempo kune. Kiam ni eliris el la flughaveno, mi tuj sentis la varman sunon sur mia haŭto kaj vidis la tumulton de la urbo. Mia amiko João ridetis al mi kaj diris: „Bonvenon al Brazilo, mia kara amikino!” Ni prenis taksion al lia domo kaj dum la vespero ni vespermanĝis kun lia familio. Poste li montris al mi diversajn vidindaĵojn en Rio-de-Ĵanejro.

Post kelkaj tagoj en Rio, ni decidis viziti la Amazonan pluarbaron. João volis montri al mi la belan naturon de sia lando kaj la mirindan bestan mondon. Ni zorge preparis por la vojaĝo, pakis ĉion, kion ni eble bezonis en la praarbaro. Mi estis tre ekscitita, sed ankaŭ feliĉa, ĉar ankaŭ mia kolumbia amikino Karolina vojaĝis kun ni kaj pasigis kelkajn tagojn kun ni.

Kiam ni alvenis en la pluarbaro, mi estis senvorta. La beleco de vegetaĵaro, la buntaj birdoj kaj la bruo de bestoj kreis tute novan mondon

por mi. João estis multe foje la praarbaro kaj gvidis nin tra la vojoj kun granda scio kaj pacienco. Ni piediris tra mallarĝaj padoj, evitante densajn branĉojn kaj malhelajn radikojn, kiuj serpentumis ĉirkaŭ la tero.

– Kion vi pensas, mia amikino? – demandis João, haltante apud antikva arbo, kies trunko estis tiel dika, ke tri homoj apenaŭ povus ĉirkaŭpreni ĝin.

– Mi neniam vidis ion tian! – mi respondis. La arbo aspektis nekredible por mi. – Estas vero, li diris. Ĉi tiu arbo estas nia trezoro, domo de senfinaj mirindaĵoj. Ĉiu folio, ĉiu kanto de birdo, estas parto de pli granda historio, kiun ni devas respekti kaj protekti. Ni daŭrigis nian vojaĝon, kaj baldaŭ ni atingis klaran riveron, kies akvo brilis en la sunlumo. João paŭzis kaj montris al grupo de pitoreskaj papilioj flugantaj super la akvo.

– Ĉi tiu rivero estas la koro de la arbaro – li diris. Ĝi donas vivon al ĉio ĉirkaŭ ĝi. Dum ni rigardis la riveron, ni subite aŭdis fortan bruon de la densa arbaro malantaŭ ni. Mi sentis mian koron bati pli rapide, sed João restis trankvila, signalante al mi per gesto por resti silenta. Ĝi estas nur tapiro, serĉanta manĝaĵon. Tuj poste, la besto eliris el la densejo kaj trankvile promenis ĝis la bordo de la rivero, trinkante la klaran akvon. Estis momentoj kiel ĉi tiuj, kiuj montris la veran magion de pluvarbara loko, kie naturo kaj kreitaĵoj kunekzistas en harmonia ekvilibro. La plej memorinda estis, kiam ni starigis tendaron kaj aŭskultis la sonojn de la pluvarbaro nokte sub la steloj.

Iun tagon, promenanta profunden en la arbaro, ni renkontis lokan tribon, kiu ankoraŭ vivas nature. João klarigas, ke tiuj homoj vivis tie dum jarcentoj, konservante siajn antikvajn tradiciojn kaj scion. Fakte, ni havis la eblecon viziti ilian vilaĝon, kie ni povis sperti kulturon nekonatan al ni. Ĉi tiuj homoj vivas tiel izolitaj, ke ili neniam renkontis eŭropanon, aŭ eĉ aŭdis pri tia kontinento. Ili montris al ni sian vilaĝon kaj invitis nin al vespermanĝo, kie ili proponis al ni tre specialajn pladojn, kiel diversaj cimoj kaj fritita serpento. Estis la unua fojo en nia vivo, ke ni manĝis formikojn kaj ni neniam imagis, kiel bongusta ĝi povus esti.

Kia trankvila vilaĝo – mi diris al João.

– Tio estas la sekreto de ĉi tiu loko. Ni homoj devas lerni vivi trankvile kun la naturo – diris João. Dum la tago pasis, ni esploris pliajn mirindaĵojn de la plugarbaro. João montris al mi la diversajn plantojn, kelkaj, el kiuj estis uzataj por tradicia medicino. Li rakontis legendojn pri la arbaro kaj ĝiaj antikvaj loĝantoj, ĉiam emfazante la gravecon de konservi kaj protekti ĉi tiun fragilan ekosistemon. Kiam ni revenis al Rio-de-Janeiro, mi sentis min, kiel nova homo. La plugarbaro estis ne nur bela loko, sed ankaŭ instruis min multaj aferoj, ĉar ĉi tie la saĝeco de naturo kaj la scio de homoj kunfandiĝis. Dank’ al João, mi komprenis la profundan konekton inter la homo kaj la medio, kaj la bezonon protekti kaj respekti ĉi tiun senprezan heredaĵon.

– Dankon, João! Vi montris al mi alian mondon, kion mi neniam forgesos.

Ĝi estis mia plezuro – li respondis. Vi estas ĉiam bonvena en Brazilo.

Ni iris al flughaveno kaj ni adiaŭis kun la promeso daŭrigi niajn aventurojn kaj renkontiĝi denove. Kiam mi reflugis al mia lando, mi sentis profundan dankemon pro la aventuro kaj amikeco, kiujn mi spertis. Reveninte hejmen, mi tuj komencis skribi taglibron rakontante miajn aventurojn kaj la impresojn de Amazonio. Mi sciis, ke ĝi estis mia la plej granda viv-aventuro, ĉar mi ankaŭ riĉigis mian vivon per novaj perspektivoj, kiuj restos en mia koro kaj mia animo por ĉiam.

Moja życiowa przygoda w Brazylii

Pewnego dnia zdecydowałam się odwiedzić mojego brazylijskiego przyjaciela esperantystę. Korespondowaliśmy już od lat i z czasem staliśmy się dobrymi przyjaciółmi. Ruszyłam na wielką przygodę mojego życia do Brazylii, ale byłam bardzo podekscytowana, ponieważ nigdy w życiu nie latałam samolotem. Zawsze bałam się latać, ale teraz poczułam, że przyszedł

czas spróbować jak to jest podróżować samolotem. Kiedy przybyłam na lotnisko, byłam trochę podenerwowana długim lotem, lecz mój strach zniknął, kiedy zajęłam miejsce w samolocie. Stewardessy były bardzo uprzejme podczas całego lotu, troszczyły się o mnie, abym bezpiecznie przybyła do Rio de Janeiro, gdzie mój przyjaciel już czekał na lotnisku. Byliśmy bardzo szczęśliwi, było miło spotkać się w końcu osobiście i spędzić trochę czasu razem. Kiedy wysiadłam z samolotu, zaraz poczułam ciepłe słońce na mojej skórze i usłyszałam zgiełk miasta. Mój przyjaciel João uśmiechnął się do mnie i powiedział: „Witam w Brazylii, moja droga przyjaciółko”. Pojechaliśmy taksówką do jego domu i wieczorem jedliśmy kolację z jego rodziną. Potem Jan pokazał mi różne ciekawe rzeczy w Rio de Janeiro.

Po kilku dniach w Rio, zdecydowaliśmy się zwiedzić deszczowy las Amazonki. João chciał pokazać mi piękną przyrodę swego kraju i cudowny świat zwierząt. Starannie przygotowaliśmy się do podróży, zapakowaliśmy wszystko, co mogło być potrzebne w puszczy. Byłam bardzo podekscytowana, ale też szczęśliwa, ponieważ moja kolumbijska koleżanka Karolina podróżowała z nami i spędziliśmy wspólnie kilka dni.

Kiedy przybyliśmy do deszczowego lasu, zaniemówiłam z wrażenia. Piękno roślinności, wielobarwność ptaków i gwar zwierząt tworzyły całym nowym światem. João był wiele razy w puszczy i prowadził nas drogami z dużą znajomością i wytrzymałością. Szliśmy pieszo wąskimi ścieżkami omijając gęste gałęzie i ciemne korzenie, które wiły się na ziemi. – Co sądzisz, moja przyjaciółko? – zapytał João zatrzymując się obok starego drzewa, którego pień był tak gruby, że trzech ludzi mogło go zaledwie objąć. – Nigdy nie widziałam czegoś takiego! – odpowiedziałam. Drzewo wyglądało nieprawdopodobnie. – To prawda, powiedział. To drzewo jest naszym skarbem, domem niekończących się cudów. Każdy liść, każdy śpiew ptaka jest częścią wielkiej historii, którą powinniśmy respektować i chronić.

Kontynuowaliśmy naszą drogę i wkrótce dotarliśmy do czystej rzeki, której woda błyszczała w słonecznym świetle. João zrobił przerwę

i pokazał nam malownicze motyle fruujące ponad wodą. – Ta rzeka jest sercem lasu – powiedział. Ona daje życie wszystkiemu wokół niej.

Podczas gdy patrzyliśmy na rzekę, niespodziewanie usłyszeliśmy wyraźny hałas z głębi lasu za nami. Poczułam, że serce bije mi szybciej, ale João pozostał spokojny, sygnalizując mi gestem, żebym była cicho. To był tylko tapir, szukający jedzenia. Zaraz potem zwierzę oddaliło się w gęstwinę i spokojnie podeszło do brzegu rzeki, aby napić się czystej wody. Były momenty takie jak ten, które pokazały prawdziwą magię deszczowego lasu, gdzie przyroda i *twory / tworzywo* współistnieją w harmonijnej równowadze. Najbardziej niezapomniane były chwile, kiedy rozbijaliśmy obóz i słuchaliśmy głosów deszczowego lasu nocą pod gwiazdami.

Pewnego dnia, spacerując w głębi lasu spotkaliśmy lokalne plemię, które jeszcze żyje zgodnie z naturą. João wyjaśnił, że ci ludzie żyli tutaj przez wieki, zachowując swoje dawne tradycje i wiedzę. Faktycznie, mieliśmy możliwość odwiedzić ich wioskę, w której mogliśmy poznać nieznaną nam kulturę. Tutejsi ludzie żyją w takiej izolacji, że nigdy nie spotkali Europejczyka albo nawet nie słyszeli o tym kontynencie. Pokazali nam swoją wioskę i zaprosili na wieczerzę, na której zaproponowali nam szczególne dania, jak różne robaki i smażonego węża. Po raz pierwszy w życiu jedliśmy mrówki i nie wyobrażaliśmy sobie, jak one mogą być smaczne.

– Jaka spokojna wieś – powiedziałam do João.

– To jest sekret tego miejsca. My ludzie powinniśmy uczyć się żyć w zgodzie z naturą – stwierdził João.

Podczas upływającego dnia zbadaliśmy wiele dziwnych zjawisk w deszczowym lesie. João pokazał mi różne rośliny, niektóre z nich były stosowane w medycynie tradycyjnej. Opowiedział legendy o lesie i jego dawnych mieszkańcach, zawsze kładąc nacisk na doniosłość zachowania i ochrony tego wrażliwego ekosystemu. Kiedy wróciliśmy do Rio de Janeiro, poczułam się jak nowo narodzona. Las deszczowy był nie tylko pięknym miejscem, ale również nauczył mnie wielu spraw, ponieważ tam mądrość przyrody i wiedza ludzi wzajemnie się splatają. Dzięki João

zrozumiałam głęboką łączność między człowiekiem i środowiskiem oraz potrzebę ochrony i respektowania tego bezcennego dziedzictwa.

– Dzięki, João! Pokazałeś mi inny świat, którego nigdy nie zapomnę. – To dla mnie była przyjemność – odpowiedział. Będziesz zawsze mile widziana w Brazylii.

Pojechaliśmy na lotnisko i pożegnaliśmy się z obietnicą kontynuowania naszych przygód i ponownego spotkania. Kiedy przyleciałam do kraju, poczułam głęboką wdzięczność dla tej przygody i przyjaźni, której doświadczyłam. Po powrocie do domu zaraz zaczęłam pisać dziennik opowiadając w nim moje przygody i wrażenia z Amazonii. Wiedziałam, że to była moja największa życiowa przygoda, ponieważ wzbogaciłam moje życie o nowe perspektywy, które zostaną w moim sercu i mojej duszy na zawsze.

Z esperanta tłumaczyła Iza Walentynowicz

HIGANBANA

Songô

Songô estas kiel revo, kiun vi povas tuŝi, sed neniam regi. Facila kaj delikata. Sufiĉe eksterordinara. Foje, tamen, tute hazarda kreaĵo restas konstante en la memoro kaj alportas multajn demandojn. Foje ĝi estas respondo. Respondo, kiu kreas sekvajn demandojn.

Loko, en kiu ŝi troviĝis, estis tro natura por esti fremda, kvankam ŝi ne sciis kiel klarigi tion. Ŝi ne volis fuĝi de tie. Akompanis ŝin alternaj scivolo kaj denaska kvieto. La sento estis komparebla kun kaŝ-ludo en la familia hejmo. Tamen ŝi ludis sola.

De ĉiu flanko ĉirkaŭis ŝin blanko kun nekonata strukturo. Ne eblis unusence konstati ĉu ŝi faros kelkajn paŝojn kaj tuŝos muron, aŭ ĉu ŝi vagos senfine. Ankaŭ la vidaĵo ne estis certa, la okuloj ŝajnis vidi forajn distancojn kvazaŭ tra nebulo. Tiel ŝi staris en la heleco atendente tion, kio sekvu, kaj tio daŭris unu momenton – momenton, kiu per sia daŭro ampleksas mallongan penson.

Subite ŝi eksentis ies ĉeeston. Ŝi turniĝis kaj rimarkis altan personon en longa, malhela vesto, tre kontrastanta kun la ĉirkaŭaĵo. Ajna provo rimarki ties vizaĝon estis vana, ĉiu korp parto estis strikte kovrita. Li tamen ne elvokis timon, sed pli ĝuste la impreson pri longviveco. Li genufleksis kaj eligis grandan libron. Ĝi estis same malhela kiel la persono. La koloro tamen signifis nenion malbonan. Pli ĝuste – fortikecon. La nigro portis kun si multjaran sperton, tiel foran, ke nekompreneblan. Dika kaj masiva, kvazaŭ la plej peza libro kiun la mondo vidis, estis malfermita. La lingvo estis tute fremda, eĉ abstrakta, sed tio turnis nenies atenton. Ilustraĵoj, eĉ

pli, pentraĵoj. Tiel buntaj kaj precizaj, ke se ili povus senti, nur ofendiĝus pro priskribado de ili per simplaj vortoj.

La knabino kaŭriĝis ĉe la libro, atente farante eĉ plej etan movon. Ŝi ja sciis, ke ŝi havas aferon kun iu eksterordinare grava. La persono en la tempo de meditado komencis zorge turni la foliojn, kvazaŭ atendus la tutan eternon por ĝuste tiu momento. La libro prezentis la mondokreon kaj kombinis ĉiujn ekzistantajn religiojn. Nur tiom ŝi scipovis kompreni. Ĉio ŝajnis esti tre vanta. – La mondo estas tiom malgranda – diris la knabino studante la grandegajn kaj multkolorajn paĝojn. – Vi eraras – diris la persono per voĉo portanta en si cent mil aliajn voĉojn – via mondo estas malgranda, tiu, kiun vi konas. Ekzistas multaj mondoj, kaj vorto signifas tion, kion ĉio. – Mi ne komprenas – ŝi levis la kapon por enrigardi la okulojn de la persono, sed vane. – Tiu rivero el la infanaĝo, al mi ĝi ŝajnis esti la tuta mondo, krom ĝi nenio gravis, tiel mi kreis multajn rememorojn – ŝi daŭrigis. – Mi scias, ke ekzistas tiom multaj riveroj, ke la mia iĝas malgranda. Same estas nun pri la mondo: mi opiniis ĝin grandega, sed ĝi estas tre eta. Kiel la rivero el la infanaĝo. – Vi pravas, tamen mi ne povas konsenti kun vi. Vi komprenas la mondon tra la prismo de la via. Nun sufiĉas kompari tion, kion oni prezentis al vi, kun io same pli granda, kiel via rivero en la fono de miloj da aliaj riveron – ŝi rompis por indiki buntan ilustraĵon en la libro, prezentantan la bildon de Adam kaj Eva. – Ilia rivero estis nur la Paradizo, sed kiel forpelitoj ili ricevis la tutan mondon. Plenan de multaj riveroj.

Ekregis silento. Ŝi aŭdis la batadon de sia koro kaj koncentriĝante pri tiu sono, ŝi meditis. Tio ne estis facila. En la kapo demandoj estigis sekvajn demandojn, kaj tiuj ankoraŭ pliajn. Post sensona momento de pripensado ŝi decidis starigi unu demandon. – Ĉu tio signifas, ke la mondo neniam finiĝos?

– Kiel vi imagas la mondon, kiu ne ekzistas? Kiam nenio estas, kaj nenio vere signifas nenion? Ĉu la manko de io kontraŭdiras sin mem? Kiam ni parolas pri manko, ni rilatigas ĝin kun ekzisto. Vi konstatas – ne estas akvo, sed vi scias, ke akvo ekzistas, ĉar vi parolas pri ĝia manko. Ke vi ne havas ĝin, ne signifas, ke ĝi tute ne estas. Ja estas.

La persono fermis la libron. Li preparis sin por reveno. Al loko, kiu certe estis tre fora kaj fremda. Ege fremda, almenaŭ por la knabino.

En la rememoroj ŝi revenis al la rivero de la infanaĝo. Al malvarma, impeta akvo sub varma, somera suno. Al surŝtona saltado kaj observado de naĝantaj trutoj. Al konstruado de digo kaj revo pri grandega baseno, en kiun ŝi povos tutkorpe plonĝi kaj eksenti malpezecon, kiu akompanas tion. La rememoroj estis tiom varmaj, ke ŝi komencis perdiĝi en ili. – Nun vi scias – diris la persono, sed la knabino ne sukcesis ĝustatempe turniĝi; la fremda estaĵo malaperis. – Nun mi scias... – ŝi ripetis duonvoĉe, perdiĝante kaj malorientiĝante.

Estas tiom multaj riveroj kaj estas mia rivero, kaj mia mondo estas mia rivero. La aliaj mondoj estas belegaj, sed ne eksterordinaraj, ĉar ili ne estas miaj propraj. Mi ne havas rememorojn pri ili, ili fremdas al mi, tiaj mi amos la mian, ĉar mi estas ĝuste ĉi tie kaj tio faras ĝin eksterordinara. Sed ĉu vere? Ĉu mi ne povas esti feliĉa aliloke? Ĉu efektive la feliĉo estas grava al mi? Tiam mia ĝojo estos mensogo, kaj mi estos ĝia koro, floro, kiu komencos putriĝi pro troa humideco.

Eble tiam mi ekfloros kun la riverfluo, kiel unu el sovaĝaj trutoj. Mi forgesos pri ĉio kaj iĝos libera. Sur mi pezos neniuj grandaĵoj, kaj mia mondo estos eta kaj simpla. Kiu scias? Eble eĉ mi permesos esti kaptita kaj oferos al iu mallongan momenton de feliĉo.

El la pola tradukis Przemysław Wierzbowski

Sen

Sen jest jak marzenie, które możesz dotknąć, ale nigdy osiąść. Lekkie i delikatne. Wystarczająco wyjątkowe. Czasem jednak zupełnie przypadkowy twór pozostaje trwale w pamięci i niesie ze sobą wiele pytań. Czasem jest odpowiedzią. Odpowiedzią, która rodzi kolejne pytania.

Miejsce w którym się znajdowała, było zbyt naturalne, by mogło być obce, choć nie potrafiła tego wytłumaczyć. Nie chciała stąd uciec. Towarzyszyła jej ciekawość, na przemian z wrodzonym spokojem. Uczucie porównywalne z zabawą w rodzinnym domu, w chowanym. Bawiła się jednak samotnie.

Z każdej strony otaczała ją biel o nieznannej strukturze. Nie można było jednoznacznie stwierdzić, czy zrobi parę kroków i dotknie ściany, czy będzie wędrować bez końca. Obraz również nie był pewny, oczy zdawały się widzieć dalsze odległości przez mgłę. Stała tak wśród jasności, czekając na to, co ma nastąpić, a trwało to jedną chwilę, chwilę która obejmuje swym trwaniem jedną krótką myśl.

Nagle poczuła czyjąś obecność. Odwróciła się i ujrzała wysoką postać. Pokryta była długą, ciemną szatą, niezwykle kontrastującą z otoczeniem. Wszelkie próby dostrzeżenia jej oblicza były daremne. Zasłonięta była dokładnie każda część jej ciała. Nie budziła jednak strachu, a wrażenie długowieczności. Przyklękła i wyciągnęła wielką księgę. Była równie ciemna, co postać. Kolor jednak nie oznaczał czegoś złego. Raczej odporność. Czerń niosła ze sobą wieloletnie doświadczenie, tak odległe, że pozbawione zrozumienia. Gruba i masywna, niczym najcięższa księga widziana przez świat, została otwarta. Język był zupełnie obcy, wręcz abstrakcyjny, lecz nie to zwracało szczególną uwagę. Ilustracje, nie, wręcz obrazy. Tak barwne i dokładne, że gdyby mogły tylko czuć, opisywanie ich prostymi słowami mogłoby je jedynie urazić.

Dziewczyna przysiadła przy księdze, ostrożnie wykonując każdy najmniejszy ruch. Wiedziała bowiem, że ma do czynienia z czymś niezwykle

ważnym. Postać w tym czasie zadumy zaczęła starannie przewracać strony, jakby czekała całą wieczność właśnie na ten moment. Księga przedstawiała stworzenie świata i łączyła w sobie wszelkie istniejące religie. Tylko tyle zdołała zrozumieć. Wszystko zdawało się być takie błahe.

– Świat jest taki mały – rzekła dziewczyna, studiując wielkie i barwne strony.

– Mylisz się – odpowiedziała postać głosem, niosącym w sobie sto tysięcy innych głosów – twój świat jest mały, ten który znasz. Jest wiele światów, a słowo wiele znaczy tyle, co wszystko.

– Nie rozumiem – podniosła głowę, by spojrzeć w oczy postaci, lecz daremnie – ta rzeka z dzieciństwa, ona wydawała mi się być całym światem, poza nią nic się nie liczyło, stworzyłam tak wiele wspomnień – ciągnęła – wiem, że jest tak wiele rzek, że moja staje się mała. Tak samo jest teraz ze światem, sądziłam że jest wielki, a on jest taki mały. Jak rzeka z dzieciństwa. – Masz rację, jednak nie mogę się z tobą zgodzić. Rozumiesz świat przez pryzmat własnego. Wystarczy teraz porównać to co ci przedstawiono z czymś równie większym, jak twoja rzeka na tle tysięcy innych rzek – przerwała, by wskazać na barwną ilustrację w księdze, przedstawiającą podobiznę Adama i Ewy – ich rzeką był tylko Raj, a wygnani otrzymali cały świat. Pełen wielu rzek.

Zapadła cisza. Słyszała bicie własnego serca i skupiając się na tym brzmieniu, myślała. Nie było to łatwe. W głowie pytania rodziły kolejne, a te następne. Po głuchej chwili rozmyślań, zdecydowała się zadać jedno pytanie.

– Czy to oznacza, że świat się nigdy nie skończy?

– A jak wyobrażasz sobie świat, którego nie ma? Gdy nie ma nic, a nic oznacza rzeczywiście nic? Czy brak czegoś nie zaprzecza sobie sam? Gdy mówimy o braku, nawiązujemy do istnienia. Stwierdzasz – nie ma wody, lecz wiesz, że woda istnieje, bo mówisz o jej braku. To, że ty jej nie posiadasz, nie oznacza, że jej wcale nie ma. Otóż jest.

Postać zamknęła księgę. Szykowała się do powrotu. Do miejsca, które musiało być bardzo odległe i obce. Niezwykle obce, przynajmniej dla samej dziewczyny.

Wróciła jednak wspomnieniami do rzeki z dzieciństwa. Do zimnej, wartkiej wody i gorącego, letniego słońca. Do skakania po kamieniach i wypatrywania pływających pstrągów. Do tworzenia tamy i marzeniu o wielkim basenie, w którym będzie mogła cała zanurkować i poczuć towarzyszącą temu lekkość. Wspomnienia te były tak ciepłe, że zaczęła się w nich zatracać.

– Teraz już wiesz – rzekła postać, lecz dziewczyna nie zdążyła się obrócić na czas, obca istota zniknęła.

– Teraz już wiem... – powtórzyła pod nosem, gubiąc się i tracąc orientację.

Jest tak wiele rzek i jest moja rzeka, a mój świat jest moją rzeką. Inne światy są piękne, ale nie są wyjątkowe, bo nie są moje własne. Nie mam z nimi wspomnień, są mi obce, dlatego będę kochać ten mój, ponieważ właśnie tutaj jestem i to czyni go wyjątkowym. Ale czy na pewno? Czy nie mogę być równie szczęśliwa w innym miejscu? Czy mi właściwie zależy na szczęściu? Wtedy moja radość będzie kłamstwem, a ja jego sercem, kwiatem który zacznie gnić z nadmiaru wilgoci.

Może wtedy popłynę wraz z nurtem rzeki, jak jeden z dzikich pstrągów. Zapomnę o wszystkim i stanę się wolna. Nie będą ciążyć nade mną żadne wielkości, a świat mój będzie mały i prosty. Kto wie, może nawet dam się złowić i ofiaruję komuś krótką chwilę szczęścia.

Esperanto kunigas homojn persone, per reto kaj per libro

Mi komencis lerni Esperanton komence de la jarcento en urba esperanta rondeto. En jaro 2015 okazis Universala Kongreso en najbara lando – Slovakio en Nitro. Ĉar kongreso estas la plej grava okazaĵo de esperantistoj el tuta mondo, mi decidis partopreni. Mia esperanta instruistino – tradukistino kaj amikino Jiindra plene subtenis min kaj mi komencis realigi mian ideojn. Ni sendis aliĝilon en Nederlando, kie situas la ĉefa organo de UEA, kiu aranĝas kongresojn kaj ni pagis per ĉeĥa peranto manĝadon kaj loĝadon en Slovakio. Ni elektis studentan hejmo proksime de kongresejo, en centro de urbo Nitra.

Mi alventuris kun Jiindra per rekta buso Liberec – Nitra. En akceptejo de kongresejo ni ricevis kontraŭ konfirmilo de UEA ŝildon, kartojn por manĝado, mapon kaj detalan programon por ĉiuj tagoj kaj liston de partoprenantoj. Ĉiuj aranĝoj okazis nur per laboro de multo da helpantoj el Slovakio kaj Ĉeĥio. La programoj estis nombraj kaj buntaj. Dum unu horo estis 3 aranĝoj kaj pli.

Solena malfermo okazis en la urba sporta stadiono, nomita salono de Zamenhof, tiu okazaĵo estis elsendita en „you tube” – Verda stacio.

Prelegoj, muziko, kurso de Esperanto, meso, meditado, Aikido, matena ekzercado de taiĉi, prelegoj vegetaranoj, tio ĉio interesis min. Post la filmo de Dobrzyński parolis ankaŭ Ursula kaj Jozefo el infana brazila vilaĝo Bona Espero. La libron pri tiu vilaĝo tradukis mia amikino J. Drahotová. Je la pasinta jaro Josefo bedaŭrinde forpasis en alta aĝo. Kongreso prezentis prelegojn pri slovakia historia, pri duko Pribina kaj

pri slavaj kutimoj. Oni plantis esperantan arbon – tilion, tio estas slava simbolo. Mi havis multe da belegajn travivaĵojn sed la plej grava impresio estis por mi ĉiutagaj salutoj en Esperanto de ĉiuj partoprenantoj. Preskaŭ 1250 homoj el 60 landoj parolis per unu lingvo sen divido de nacio kaj komprenis reciproke, unu ideo kunigis ilin, homoj el tuta mondo.

Mi ekligis multe da amikecoj kaj mi promesis partoprenon en aliaj esperantaj kunvenoj. Bedaŭrinde persona zorgo pri malsanoj de gepatroj kaj danĝera viruso kovimo ŝanĝis miajn pormesojn. Dum kvaranteno kaj izolado de homoj okazis neniam aranĝoj. Esperantistoj kunvenis nur per reto kaj per reta poŝto. Iam mi ricevis leteron el praga amikino Helenka. Ŝi skribis, ke ŝi partoprenis en koresponda esperanta ludo Sumoolegado kaj proponis al mi ankaŭ partopreni. Mi komencis serĉi pli pri tia okazo. Kaj mi eksciis: en la Esperanto-Sumoo simile kiel en la japana tradicia lukto okazas ĉiujare 6 konkursoj en neparaj monatoj, januare, marte, majo, julio, septembre kaj novembre. Unu konkurso daŭras 15 tagojn. Dum la Sumoo-konkurso partoprenantoj vere luktas 15 tagoj. Ili ne luktas kontraŭ aliaj luktistoj. Partoprenanto mem elektas libron, kiun li legos dum la konkurso kaj decidas kiom da paĝoj li legos dum unu tago. La luktisto plenumas tagan taskon kaj ĉiun kvinan tagon sendas al lia prizorganto rezulton de lia klopodo per reto. Ĉefa iniciatinto kaj organizanto estas Hori Jasuo, kiun mi vidis ankaŭ dum unu prelego en esperanta kongreso en urbo Nitra.

Tio estis tre bona ideo por mi kaj mi decidis partopreni. Mi prenis el breto libron Legaĵoj de mia instruistino kaj skribis al ĉefa organizanto Hori Jasuo kun peto pro akcepto al ludo. Baldaŭ mi ricevis respondon, ke mi estis akceptita. Post plenumo de legato kaj venko mi ricevis rete diplomon. Mi nur enskribis mian nomon. En la ludo partoprenis 300 homoj el multo da landoj el mondo. Oni legis pli ol 200 diversajn librojn kaj ĉirkaŭ 20000 paĝojn (www.esperanto-sumoo.pl)

Mi rakontis pri la aranĝo ankaŭ en nia esperanta rondeto Klemen-tinka. Feliĉe mi denove post pandemio komencis kunveni kaj en venonta lukto partoprenis preskaŭ ĉiuj el nia rondeto inkluzive de nia instruistino

kaj ankaŭ amikino el slovakia lando, unu el ĉefaj organizantoj de Univerŝala Esperanta Kongreso en Nitra.

Nuntempe iaj homoj demandis min, kial mi lernas Esperanton? Oni diras, ke tia lingvo estis populara en komenco de lasta jarcento kaj nun neniu scias tiun lingvon. Sed Esperanto kreas esperantajn geamikojn, kiuj renkontiĝas dum vojaĝo, aranĝas okazaĵojn, en kiuj povas partopreni ankaŭ homoj sen scio de Esperanto. Esperanto kreas belegajn esperantajn amikecojn eĉ esperantajn edzecojn. Ĝi kunigas persone homojn dum kunvenoj, aŭ per reto kaj ankaŭ per libroj.

Ĉu estas tia ideo de Zamenhof donaco por vivo de homaro, eĉ en nuntempo?

Esperanto ĉiunigi homojn per renkontiĝojn, per reto kaj per libroj

Zacęlam uĉyć się esperanta na początku wieku w miejskim klubie esperanckim. W roku 2015 odbywał się Światowy Kongres w sąsiednim kraju – Słowacji w mieście Nitra, a ponieważ kongres jest najważniejszym wydarzeniem esperantystów z całego świata, zdecydowałam się wziąć w nim udział. Moja nauczycielka esperanta – tłumaczka i przyjaciółka Jindra w pełni mnie wspierała, więc zaczęłam realizować swoje pomysły. Wysłałyśmy formularz zgłoszeniowy do Holandii, gdzie mieści się główny organ UEA, który organizuje kongresy, a poprzez czeskiego pośrednika opłaciłyśmy jedzenie i wyżywienie na Słowacji. Wybrałyśmy studencki dom w pobliżu ośrodka kongresowego, w samym centrum miasta Nitra.

Przyjechałam z Jindrą bezpośrednim autobusem Liberec-Nitra. W recepcji centrum kongresowego, po potwierdzeniu poprzez UEA otrzymaliśmy znaczek kongresowy, karty na posiłki, mapę, szczegółowy program na wszystkie dni oraz listę uczestników. Wszystkie przygotowania

mogły odbyć się tylko poprzez pracę wielu wolontariuszy ze Słowacji i Czech. Programów było bardzo dużo i były bardzo różnorodne. W ciągu jednej godziny odbywały się nawet więcej, niż trzy wydarzenia.

Uroczyste otwarcie nastąpiło na miejskim stadionie sportowym, zwanym salonem Zamenhofa. To wydarzenie było transmitowane na YouTube przez Zieloną Stację.

Prelekcje, muzyka, kurs esperanta, msza, medytacje, aikido, poranna praktyka tai chi, prezentacje wegetariańskie, wszystko to mnie interesowało. Po filmie Dobrzyńskiego, na temat brazylijskiej wioski dziecięcej Dobra Nadzieja, opowiadali także Urszula i Józef. Książkę o tej wiosce przetłumaczyła moja przyjaciółka J. Drahotova. W ubiegłym roku niestety zmarł Józef, był już w podeszłym wieku. W czasie kongresu odbywały się prelekcje na temat historii Słowacji, księcia Pribiny i słowiańskich symboli. Posadzono esperanckie drzewo – lipę, czyli słowiański symbol.

Miałam wiele wspaniałych przeżyć, ale największe wrażenie na mnie wywierały codzienne pozdrowienia w esperanto od wszystkich uczestników. Prawie 1250 osób z 60 krajów mówiło jednym językiem bez podziału na narody i wzajemnie się rozumiało, tych ludzi z całego świata łączyła jedna idea.

Nawiązałam wiele przyjaźni i obiecałam brać udział w innych esperanckich spotkaniach. Niestety, osobista troska o chorych rodziców i niebezpieczny wirus covid przyczyniły się do niezrealizowania moich obietnic. Podczas kwarantanny i izolacji ludzi, nie odbywały się żadne zorganizowane zgrupowania. Esperantyści robili spotkania tylko przez sieć i kontaktowali się mailowo. Kiedyś otrzymałam list od przyjaciółki z Pragi Helenki. Napisała, że korespondując wzięła udział w esperanckiej grze Sumoo-czytanie i zaproponowała mi także uczestnictwo. Zaczęłam szukać wiadomości na ten temat. Dowiedziałam się, że w Esperanto-Sumoo, podobnie jak w japońskich tradycyjnych zapasach, każdego roku w nieparzystych miesiącach odbywa się 6 konkursów, w styczniu, marcu, maju, lipcu, wrześniu i listopadzie. Jeden konkurs trwa 15 dni i nie jest to walka przeciw innym. Uczestnik sam wybiera książkę na konkurs

i sam decyduje, ile stron codziennie będzie czytał. Walczący wypełnia zadanie, a każdego piątego dnia wysyła swojemu pośrednikowi mailową wiadomość z rezultatem swojego zmagania. Głównym inicjatorem i organizatorem jest Hori Jasuo, którego widziałam podczas jednej prelekcji na esperanckim kongresie w mieście Nitra.

To był bardzo dobry pomysł, żebym w tym uczestniczyła. Wzięłam z półki książkę „Czytania” mojej nauczycielki i napisałam do głównego organizatora Hori Jasuo prośbę o przyjęcie mnie do gry. Po niedługim czasie otrzymałam odpowiedź z akceptacją. Po konkursie i zwycięstwie dostałam przez Internet dyplom, w który miałam wpisać tylko swoje imię i nazwisko. W Sumoo brało udział 300 osób z wielu krajów. Przeczytano łącznie więcej niż 200 różnych książek i około 20000 stron (www.esperanto-sumoo.pl)

Opowiedziałam o tym organizowanym konkursie w moim esperanckim kółku Klementinka, do którego na szczęście ponownie po pandemii zaczęłam przychodzić. W następnym konkursie wzięli już udział prawie wszyscy z naszego koła, łącznie z naszą nauczycielką i przyjaciółką ze Słowacji, która była jedną z głównych organizatorów Światowego Esperanckiego kongresu w Nitrze.

Teraz ludzie mnie pytają dlaczego uczyć się esperanto? Mówi się, że ten język był popularny na początku zeszłego wieku a teraz nikt go nie zna. Esperanto kreują esperantyści, przyjaciele, którzy spotykają się podczas wyjazdów, organizują wydarzenia, w których mogą brać udział nawet ludzie bez znajomości tego języka. Esperanto tworzy piękne esperanckie przyjaźnie, nawet esperanckie małżeństwa. Ono łączy ludzi podczas spotkań osobistych, albo poprzez sieć, a także poprzez książki.

Czy taka idea Zamenhofa jest darem dla ludzkości również w teraźniejszości?

Z esperanta tłumaczyła Anna Mocarska

Mia vivaventuro

– Vidu kiel bela estas tiu urbo Duszniki (Duŝniki) – mi diris al Basia, kiam ni forlasis la Spa Parkon.

– Vi pravas – ŝi konfirmis. – Ni rekonis guston de mineralaj akvoj en akvotrinkejo, rigardis domon de Chopin kaj monumenton de la Granda Frideriko (monumenton de Fryderyk Chopin).

– Kaj nun ni devas reveni al nia ripozdomo Słoneczna (La Suna), post nelonge estos tagmanĝo – mi rememoris. – Plej taŭge estos iri tra la strato Zdrojowa (Banurba).

– Kies monumento staras ĉe tiu strato? – ŝi demandis.

Al la griza, plata trapezforma ŝtono estis alfiksita nomtabulo: *Al D-ro Zamenhof kreinto de Esperanto*.

– Tutcerte ĝi estas metita por honori Ludvik Zamenhof, kreinto de Esperanto – mi konstatis. – Nur kion faris ĉi tie en Duszniki Zamenhof?

– Li estis ĉi tie almenaŭ kvarfoje – diris staranta apude pli maljuna sinjoro, kiel ni poste eksciis li estis la loka turist-gvidanto. Zamenhof estadis en la ripozloko kiel gasto kaj iun fojon renkontis esperantistojn el Silezio. Tiuj, por memori lian restadon ĉi tie, starigis tiun modestan monumenton en 1931. Tiu monumento staris tiam en alia loko, ĉe la nuna strato Zielona (Verda).

– Ĝi troviĝas tie, iom pli supre?

– Jes. La memortabulo estis tiam germanlingva, alfiksita al la domo, kiu nun servas kiel ripozdomo Rondo (Ĉirkaŭvojo) kaj la ŝtono estis starigita sur la proksima skvaro. Kiam en Germanio ekregis la nazioj, la

nomtabulon kaj la ŝtonon oni forigis, ĉar Zamenhof etne estis judo. Kaj la nomtabulo kaj la ŝtono estis retrovitaj en arbaro en 1945 kaj starigita ĉi tie. Surskribo sur la tabulo estas nun en la lingvo Esperanto. Supre de la tabulo, en cirklo estas videbla la verda stelo, kies kvin brakoj signifas kvin kontinentoj kaj la verda koloro simbolas esperon. Esperanto signifas „tiu, kiu havas esperon”.

– Ni iru – mi diris al Basia. – Nun ni tagmanĝos, morgaŭ ni venos ĉi tien.

Ni venis venonta-tage. En la mano mi havis bukedon da kampaj floretoj kolektitaj dumvoje.

– Vi demandis por kio mi bezonas florojn – mi diris al Basia. – Ĝuste por tio – kaj mi metis florojn ĉe la monumento de Zamenhof.

– Kial al Zamenhof? – ŝi demandis. – Kial ne al Chopin ekzemple?

– Ĉu vi ne memoras? – mi respondis. – Dank’al Zamenhof ni ekkonis unu la alian en tiu jaro, kiam ni ekskursis per buso al Bjalistoko. Ni ambaŭ estis el Szczecin, sed pli frue ni ne konis nin. Ni vizitis Bjalistokon, sed ne interparolis, nur ridetis unu al alia. Nur antaŭ la nomtabulo honoriganta la kreinton de Esperanto ĉe la Zamenhofstrato, kie iam staris domo, en kiu li loĝis kun la familio, vi diris al mi, ke en Szczecin estas Zamenhof-placo. Kaj tiel ĉio komenciĝis. Ni trovis komunan temon, poste aperis aliaj aferoj.

– La Zamenhof-strato en Bjalistoko antaŭe nomiĝis Zielona (Verda)

– Vi pravas. Tie komenciĝis mia aventuro kun vi.

– Ĉu vi traktas min kiel aventuron? Kiel portempan enamiĝon?

– Jes, sed tiu enamiĝo daŭras jam pli ol unu jaron kaj mi dezirus, ke ĝi daŭru ĝis la fino de miaj tagoj, do ĝi estas aventuro de mia vivo. Ĝia patrono estas simbolo de espero – la verda koloro. Kvankam vi havas blujajn okulojn. Zamenhof mortis en 1917, antaŭ sesdek jaroj. La lingvo populariĝis en la mondo, plenumiĝis lia revo.

– Ĉu vi konas iun esperantiston? – ŝi demandis.

– Iru, ni sidiĝu sur benkon ĉe la Chopin-aleo, mi rakontos al vi pri du esperantistoj kiujn mi konis.

– Rakontu, tiel bele susuras tiu rivero Bystrzyca en la fono.

– Antaŭ kvar jaroj mi veturis en vilaĝon al mia frato kiu mastrumis tie en sia bieno, por kune pasigi Paskon. Seweryn, la frato, havis gastojn – tiuj estis Heniek, traktor-kondukanto, laboranta en la vilaĝa Agrikultura Rondo kaj lia edzino Marianna, amikino de mia bofratino. Estis varme do ni iris en la korton. Tiam Heniek diris, ke li lernas Esperanton.

– Por kio al la traktorgvidanto kono de Esperanto? – demandis la bofratino.

– Mi ankaŭ demandis lin pri tio. Mi diris: vi lernis nek la anglan, nek la germanan, sed vi lernas Esperanton. Kial? Li respondis: Mi lernas por mi mem, por havi ion propran. Tio estas mia hobbio. Kiel vi scias, mi ŝatas homojn kun pasio.

Heniek komencis rakonti kiel li lernas vortojn. Li montris nazon – „nazo”, okulon – „okulo”, orelon – „orelo” kaj kapon – „kapo”.

Mi demandis lin pri traktoro: „Tio estas tre facila” – li respondis. – Traktoro – „traktoro”, kaj traktor-kondukanto – „traktoristo”.

– Certe vi ne scias kiel estas esperante plugilo? – mi demandis.

– Kompreneble, ke mi scias – „plugilo”. Mi scias nomojn de ĉiuj iloj kaj agrikulturaj maŝinoj – li diris fervore.

Tiam mi rakontis al li pri mia alia frato, Waclaw. Li estis plej bona lernanto en la bazlernejo, sed li ne estis akceptita al mezlernejo, ĉar nia patro ne volis aliĝi al kolĥozo. Waclaw, ne povante kontinui lernadon en mezlernejo, provis trovi al si lokon en la vivo: li helpis en bienlaboroj, aĉetis lernolibrojn por la angla kaj itala lingvoj, ankaŭ la librojn pri naturscienco. Li aliĝis al la koresponda kurso de Esperanto. Du jaroj li pasis restinte hejme kaj samtempe travivante ribelon de adoleskanto. Li perdis vivon tragike pro elektro-ŝoko en arbaro ĉe vojkruciĝo, estinte dek sep-jaraĝa.

Mi kun Heniek iris al subtegmento. En malgranda ĉambreto estis multaj libroj amasigitaj de mia frato. Inter ili ni trovis grizan libron kun titolo *Esperanto – lernolibro de la internacia lingvo*. Sur la tria paĝo estis desegnita kapo de Zamenhof sur la fono de stelo.

- Prenu ĝin – mi diris al Heniek. – Por vi ĝi pli utilos ol al mi.
- Dankon por la libro – li dankis esperante.
- Bela estas tiu lingvo – konstatis Basia.
- Jes, vere – vortprovizo devenas plej parte el la latinidaj lingvoj kaj gramatiko estas tre simpla.

El la pola tradukis Dorota Burchardt

Przygoda mojego życia

– Popatrz, jakie te Duszniki ładne – powiedziałem do Basi, gdy wyszliśmy z Parku Zdrojowego. – To prawda – potwierdziła. – Poznaliśmy smak wód mineralnych w pięknej Pijalni, potem obejrzelśmy Dworek Chopina i pomnik Wielkiego Fryderyka. – A teraz musimy wracać do naszego Domu Wczasowego Słoneczna, niedługo obiad – przypomniałem. – Najlepiej jak pójdziemy tą ulicą Zdrojową.

– A co to za pomnik tutaj stoi przy tej ulicy? – zapytała.

Do szarego płaskiego kamienia o trapezowatym kształcie przytwierdzona była tabliczka z napisem *Al D-ro L. Zamenhof kreinto de Esperanto*.

– To zapewne dla uczczenia Ludwika Zamenhofa, twórcy esperanto – stwierdziłem. – Tylko co Zamenhof robił tu, w Dusznikach Zdroju?

– Był tutaj co najmniej cztery razy – odezwał się stojący obok starszy pan, jak się okazało, miejscowy przewodnik. – Był na wywczasach i na kuracji, a raz spotkał się z esperantystami ze Śląska. Ci, dla upamiętnienia jego pobytu, ufundowali w 1931 roku ten pomnik. Ten kamień stał wtedy w innym miejscu, przy obecnej ulicy Zielonej. – To tam trochę w górę?

– Tak. Tablica była w języku niemieckim, przymocowana do ściany budynku, w którym jest teraz dom FWP Rondo, a kamień postawiono na pobliskim skwerku. Gdy w Niemczech naziści doszli do władzy, tablicę

i obelisk usunięto, gdyż Zamenhof był Żydem z pochodzenia. Znalaziono ją w 1945 roku w lesie, umieszczono na tym głazie i postawiono tutaj. Na tablicy napis teraz jest w esperanto. Na górze, w kółku widać zieloną gwiazdę, której pięć ramion oznacza pięć kontynentów, a kolor zielony to kolor nadziei. Esperanto oznacza „mający nadzieję”. – Chodź – powiedziałem do Basi. – Idziemy na obiad, przyjdziemy tutaj jutro.

Przyszliśmy następnego dnia. W ręku miałem wiązanekę polnych kwiatów zerwanych po drodze. – Pytałaś, po co mi te kwiaty – rzekłem do Basi. – Właśnie po to – i położyłem kwiaty pod pomnikiem Zamenhofa.

– Dlaczego Zamenhofowi? – zapytała. – A nie Chopinowi, na przykład?

– Nie pamiętasz? – odparłem. – Dzięki Zamenhofowi poznaliśmy się w tamtym roku, gdy byliśmy na wycieczce autokarowej w Białymstoku. Oboje byliśmy ze Szczecina, ale przedtem nie znaliśmy się. Zwiedzaliśmy Białystok, jednak nie rozmawialiśmy ze sobą, tylko uśmiechaliśmy się do siebie. Dopiero przed tablicą upamiętniającą twórcę esperanto przy ulicy Zamenhofa, gdzie kiedyś stał jego rodzinny dom, powiedziałaś do mnie, że w Szczecinie jest plac Zamenhofa. I tak to się zaczęło. Znaleźliśmy wspólny temat, a potem pojawiły się inne wspólne sprawy.

– Ulica Zamenhofa w Białymstoku przedtem nazywała się Zielona.

– Masz rację. Tam się zaczęła moja przygoda z tobą.

– Traktujesz poznanie mnie jako przygodę? Przygoda w potocznym języku to przelotny romans.

– Tak, ale ten romans trwa już ponad rok i chciałbym, żeby trwał do końca moich dni, zatem jest to przygoda mojego życia. Patronuje jej symbol nadziei – kolor zielony. Chociaż ty akurat oczy masz niebieskie. Zamenhof zmarł w 1917 roku, popatrz, to już sześćdziesiąt lat temu. Ten język stał się bardzo popularny na całym świecie, spełniło się jego marzenie.

– A ty znasz jakiegoś esperantystę? – zapytała.

– Chodź, usiądźmy na ławce przy Alejce Chopina, opowiem ci o dwóch esperantystach, których znałem.

– Opowiadaj, tak ładnie szumi w tle ta Bystrzyca.

– Cztery lata temu, w Wielkanoc, pojechałem na wieś do mojego brata, który prowadzi gospodarstwo rolne. Seweryn miał gości – Heńka, traktorzystę z miejscowego Kółka Rolniczego, oraz jego żonę Mariannę, przyjaciółkę bratowej. Było ciepło, więc wyszliśmy na dwór. Wtedy Heniek pochwalił się, że uczy się języka esperanto. – Po co traktorzyście znajomość esperanto? – zapytała.

– No właśnie, ja też go zapytałem o to. Powiedziałem: „Nie uczyłeś się angielskiego ani niemieckiego, a uczysz się esperanto. Dlaczego?” Odparł: „Uczę się dla siebie, żeby mieć coś swojego. To taka moja pasja”. Jak wiesz, ja lubię ludzi z pasją.

Heniek zaczął opowiadać, jak się uczy słówek. Pokazał na nos i powiedział ‘nazo’, oko to ‘okulo’, ucho – ‘orelo’ a głowa to ‘kapo’.

Zapytałem go o traktor.

– To jest bardzo łatwe – odrzekł. – Traktor to ‘traktoro’, a traktorzysta to ‘traktoristo’.

– Na pewno nie wiesz, jak jest pług w esperanto?

– Oczywiście, że wiem – ‘plugilo’. Znam nazwy wszystkich urządzeń i maszyn rolniczych” – mówił z zapałem.

Opowiedziałem mu wtedy o moim drugim bracie, Waławie. Brat był najlepszym uczniem w podstawówce, ale nie został przyjęty do ogólniaka, gdyż ojciec nie chciał wstąpić do kolchozu. Waław, nie mogąc kontynuować nauki w szkole średniej, próbował znaleźć sobie miejsce w życiu: pomagał w gospodarstwie, kupił podręczniki do nauki angielskiego, włoskiego, książki przyrodnicze. Zapisał się na korespondencyjne kursy esperanta. Dwa lata stracił siedząc w domu, jednocześnie przeżywając bunt nastolatka. Zginął tragicznie w lesie na rozstajnych drogach porażony przez prąd. Miał siedemnaście lat.

Poszliśmy z Heńkiem na strych. W małym pokoiku było bardzo dużo książek zgromadzonych przez mojego brata. W stosie podręczników znaleźliśmy szarą książkę zatytułowaną *Esperanto – Podręcznik języka międzynarodowego*. Na trzeciej stronie był rysunek głowy Zamenhofa na tle gwiazdy.

- Weź ją – powiedziałem do Heńka. – Tobie bardziej się przyda niż mi”.
- Dankon pro la libro – podziękował w esperanto.
- Ładne to esperanto – stwierdziła Basia.
- To prawda – słownictwo oparte jest głównie na językach romańskich a gramatyka bardzo prosta.

HENRYK LISZKIEWICZ

Saluton, aventuro!

Pasintmonate, trejnisto de proksima sporta klubo vizitis nian loĝejan kvaralon. Li venis por kuraĝigi nin aventuri kun sportoj, t.e. praktiki konkurenivan sporton. Prefere en ilia klubo. Kial ne? Ja, kiel vi scias, Bjalistoko tute temas pri sporto. Do, en la unua libera momento – mia filino kaj mi – ni iris al la apuda stadiono por vidi kio okazas en la sportejo. Ni ne povis simple ludi kartojn la tutan tempon. Ĉi tio estis malrapide fariĝanta enuiga.

Nia spektado ni komencis de la sportejo kie la boksistoj ekzercis. Boksado estas sporto, kiu postulas fizikan aktivecon. Io ĝuste por ni. En la ringo okazis batalo. Temis sendube pri io tre grava, ĉar la boksistoj senkompatate pugnobatis unu la alian. Tamen, ĝi ne daŭris longe. Ĝuste ĝis la ludanto en la verda ĉemizo perdis siajn kvin antaŭajn dentojn (inkluzive de ambaŭ incizivoj) post maldekstra hoko kaj dekstra rektaĵo.

Kredu min, ni preskaŭ tuj estis en la apuda ĉambro. Kaj ni eĉ ricevis bonan sukceson, pro la Ĵudouloj. La disciplino tuj ŝajnis al ni pli civilizita. Eĉ nur ĉar ni ankaŭ vidis knabinojn sur la matoj! Mia filino baldaŭ rekonis unu el ili, la malgrandan kun ĉevalvosto, kiel amikon de sia lernejo. Tiu kun la ĉevalvosto klare provis fari ĵeton. La okazo venis post iom da tempo. Kaj la ĵeto estis vere bonega. Eble eĉ tro multe. Ĉar ŝia kontraŭulino ŝajnis esti perdita ie. Sed nur por momento. La akraj okuloj de mia filino trovis ŝin facile. Ŝi pendis malforte sur la ŝtupetaroj en la angulo de la ĉambro, kun ŝia lango pendanta. Ne, ni ankaŭ ne sentis ĵudon.

Ni eliris por freŝa aero. Ŝajne la sorto volis ĝin tiel. Proksime estis nove organizita ĉevala obstaklokurejo. Ĉevaloj, rajdantoj, obstakloj. Ni tuj

sciis, ke ĉi tio estas por ni. Rajdanto en tartana ĉapelo ĵus komencis sian rajdon. Li eĉ tre bone faris: triobla vico, vertikalaj stango-obstakloj: unuopaj kaj duoblaj. Restis nur akvofoso. La ĉevalo kaj rajdanto akiris sufiĉe da rapideco. Sed... nur unu saltis. Rajdanto. La ĉevalo ŝajne ŝanĝis sian opinion en la lasta momento. Domaĝe, ĉar la rompita estis supozeble la plej bona rajdanto de la klubo.

Sed ni ankoraŭ ne rezignis serĉi ion por ni mem. Precipe, ĉar la vetkuro komenciĝis sur la stadiona kur-vego. Orientiĝado. La konkurantoj devis transiri la kur-vegon, la arbaron, eviti proksimajn marĉojn kaj reveni al la stadiono. Granda disciplino! Ĝi disvolvis muskolojn kaj intelekton samtempe. Ni decidis atendi la finon. Ĝi valoris kaj montriĝis vere impona. Precipe por tiuj, kiuj revenis. Pluraj kuristoj perdis sian orientiĝon kaj perdiĝis ie survoje. Sed ne maltrankviliĝu. Kiom mi scias, la serĉo ankoraŭ daŭras. Dum la tria semajno sinsekva.

Tamen, ni havis sufiĉe tiun tagon. Ŝajnas, ke ni nerevokeble perdis la restaĵojn de entuziasmo por profesiaj sportoj. Domaĝe, ni restos al ludkartoj. Eble ĝi estas iom enuiga, sed tiel sekura!

El la pola tradukis Jolanta Chrustowicz

Ahoj, przygodo!

W ubiegłym miesiącu nasze osiedle odwiedził trener z pobliskiego klubu sportowego. Przyszedł, aby zachęcić nas do przygody ze sportem, czyli do uprawiania sportu wyczynowego. Najlepiej w ich klubie. Czemu nie? Wszak – wiadomo – Białystok sportem stoi. W pierwszej wolnej chwili – córka i ja – poszliśmy więc na pobliski stadion, by zobaczyć, co w sportowej trawie piszczy. Przecież nie mogliśmy ciągle grać tylko w karty. To powoli stawało się nudne.

Oglądanie zaczęliśmy od hali sportowej, w której ćwiczyli bokserzy. Boks to przecież sport wymagający fizycznej aktywności. Coś w sam raz dla nas. Akurat w ringu trwała jakaś walka. Szło niewątpliwie o coś bardzo ważnego, bo pięściarze grzmocili się bez litości. Nie trwało to jednak długo. Dokładnie do chwili, gdy zawodnikowi w zielonej koszulce po lewym sierpowym popartym prawym prostym wypadło pięć przednich zębów. W tym obydwu siekacze.

Możecie mi wierzyć, w następnej sali znaleźliśmy się prawie natychmiast. I nawet nieźle trafiliśmy, bo na judoków. Dyscyplina od razu wydała nam się jakby bardziej cywilizowana. Choćby dlatego, że na matkach dostrzegliśmy też dziewczyny. W jednej nawet, takiej małej z kitką, córka rozpoznała nawet znajomą ze swojej szkoły. Ta z kitką wyraźnie dążyła do wykonania jakiegoś rzutu. Okazja nadarzyła się już po chwili. I rzut był rzeczywiście znakomity. Może nawet aż za bardzo. Bo jej przeciwniczka jakby gdzieś się zapodziała. Ale tylko na moment. Bystre oczy córki odnalazły ją bowiem bez trudu. Bezwładnie wisiała z wywalonym językiem na drabinkach w rogu sali. Nie, na judo też nie mieliśmy ochoty.

Wyszliśmy na świeże powietrze. Widać los sam tak chciał. W pobliżu bowiem znajdował się dopiero co zorganizowany jeździecki tor przeszkód. Konie, jeźdźcy, przeszkody. Od razu wiedzieliśmy, że to było to. Właśnie jakiś zawodnik w czapeczce w szkocką kratę rozpoczynał przejazd. Nawet pięknie mu szło: potrójny szereg, okser, stacionata. Został jeszcze tylko rów z wodą. Koń i jeździec nabrali odpowiedniej szybkości. Ale skoczył tylko jeden. Jeździec. Koń w ostatniej chwili widocznie się rozmyślił. A szkoda, bo ten połamany był podobno najlepszym jeźdźcem klubu.

Ale my nadal nie rezygnowaliśmy z poszukiwań czegoś dla siebie. Tym bardziej, że akurat na bieżni rozpoczynał się bieg. Bieg na orientację. Zawodnicy musieli pokonać bieżnię, las, ominąć pobliskie bagna i wrócić na stadion. Wspaniała dyscyplina. Wyrabiała jednocześnie mięśnie i intelekt. Postanowiliśmy zaczekać na finisz. A było warto. Okazał się naprawdę imponujący. Zwłaszcza dla tych, którzy wrócili. Kilku zawodników straciło bowiem orientację i gdzieś po drodze się zapodziało. Ale nie

przejmujcie się. O ile wiem, poszukiwania wciąż trwają. Już trzeci tydzień z rzędu.

My jednak tego dnia mieliśmy już dość. Zdaje się, że bezpowrotnie straciliśmy też resztki entuzjazmu dla wyczynowego sportu. Trudno, zostaniemy przy kartach. Może to faktycznie trochę nudne, ale za to jakie bezpieczne!

Beleco

La vekhorloĝo vekas Konrad. Li ellitiĝas kaj trenas siajn lacajn krurojn al la banĉambro. Tie li lavas sian vizaĝon per malvarma akvo kaj tondas sian blankan barbon. La barbo estu ne tro longa, ne tro mallonga. Dum sia adolesko li neglektis sian aspekton, li eĉ surhavis la saman t-ĉemizon dum du semajnoj. Nuntempe, la 52-jaraĝa Konrad devas prizorgi sin se li ankoraŭ volas ĉarmi junajn, koketajn virinojn. En la lastaj jaroj li akiris apartan ŝaton por baldaŭ diplomiĝontaj, longkruraj studentinoj.

Konrad duŝiĝas longe, eltiras nazharojn, razas ribelajn subbrakharojn, glatigas hirtajn brovojn kaj li forvaksas harojn de sia brusto. Li elektas bluan ĉemizon, klasikan sed ne monotonan, kaj kongruan pantalonon.

Post sia matenrutino li hastas al sia kutima kafejo, kie li ĉiumatene legas la gazeton. Lia preferata tablo estas libera kaj Konrad eksidas. Li trafoliumas la kulturajn kromkajeron kaj observas nekonatan kelnerinon de malantaŭe.

Kiel kutime por virinoj dum somero, ŝi surhavas mallongan jupon kaj longaj ŝnursandaloj emfazas ŝiajn maldikajn sed muskolajn krurojn.

Konrad ĝojas kaj volas eltrovi ŝian nomon. Li diras: „Sinjorino, mi ŝatus mendi”. La kelnerino turniĝas, rapidpaŝe venas kaj basvoĉe demandas lin: „Kion vi volas mendi?”. Konrad glutas kaj vidas la gorĝan pomon de la kelnerino. Tuj li ankaŭ rimarkas ŝiajn platajn mamojn kaj muskolajn brakojn. Ŝia, lia vizaĝo estas regata de larĝa makzelo sed ankaŭ ravaj ŝminkitaj okuloj.

„Do, ĉu vi volas mendi ion ajn? Aŭ, ĉu vi bezonas pli da tempo?“, demandas la kelnerino. „Em“, Konrad hezitas. „Mi volas kapuĉinon kaj vian matenmanĝon“. La kelnerino foriras.

Post kelkaj minutoj ŝi revenas kun la matenmanĝo kaj diras: „Jen por vi, sinjoro. Ĉu vi ankoraŭ bezonas ion alian?“

Konrad respondas: „Mi venas ĉiutage al tiu ĉi kafejo sed mi neniam vidis vin. Kiel vi nomiĝas?“

La kelnerino diras: „Mi nomiĝas Franka, kaj vi?“

„Mi estas Konrad. Ĉu mi rajtas demandi al vi personan aferon?“

Franka amuzate respondas: „Hodiaŭ ni preskaŭ ne havas gastojn. Do, mi povas bableti kun vi“.

Pripensante Konrad ekbruligas cigaredon, ekfumus kaj demandas: „Nu, mi ne volas esti aĉulo. Vi certe estas viro. Ne miskomprenu min: vi portas belajn vestojn, ŝminkis senmanke kaj estas iel alloga. Entute, mi ne komprenas la kialon. Mi ne intencas ofendi vin, sed kial vi faras tion?“

Franka rigardas lin, ridetas kaj diras: „Mi faras tion ĉar mi sentas min tiel. Tio sentiĝas pli ĝusta ol mia antaŭa vivo. Tiu ĉi ekzistado plaĉas al mi. Dankon, ke vi taksas min bela“.

La vekhorloĝo vekas Konrad. Li nur dormetis ĉar li pensis la tutan nokton pri Franka. Konrad ellitiĝas kaj trenas siajn lacajn krurojn al la banĉambro. Tie li lavas sian vizaĝon per malvarma akvo, razas al si la barbon, elprenas postlasitan ŝminkkesteton de eks-amorantino kaj komencas ŝminki siajn okulojn kaj lipojn. Li fiksrigardas la rezulton de sia laboro en la spegulo kaj konstatas ke li bezonas pli da ekzercado. Sed ankaŭ Konrad volas senti sin bela.

Piękno

Budzik budzi Konrada. Wstaje i powłóczęc nogami idzie do łazienki. Tam myje twarz zimną wodą i przycina swoją białą brodę. Broda nie jest ani za długa, ani za krótka. Jako nastolatek zaniedbywał swój wygląd, nosił ten sam T-shirt nawet przez dwa tygodnie. Teraz, 52-letni Konrad musi dbać o siebie, jeśli chce jeszcze oczarować młode, zalotne kobiety. W ostatnich latach szczególnie upodobał sobie długonogie studentki z ostatniego roku studiów.

Konrad bierze długi prysznic, usuwa włosy z nosa, goli niesforne włosy pod pachami, wygładza szczeciniaste brwi i woskuje włosy na klatce piersiowej. Wybiera niebieską koszulę, klasyczną, ale nie monotonną i pasujące spodnie.

Po swojej porannej rutynie, spieszy do tej samej co zwykle kawiarni, gdzie codziennie rano czyta gazetę. Jego ulubiony stolik jest wolny i Konrad siada. Przegląda dodatek kulturalny i obserwuje, od tyłu, nieznaną mu kelnerkę. Tak jak zazwyczaj kobiety latem, ma na sobie krótką spódniczkę i wysokie sandały z paskami, które podkreślają jej, szczupłe, ale umięśnione nogi.

Konrad jest zadowolony i chce się dowiedzieć, jak jej na imię. Mówi: „Proszę pani, chciałbym zamówić”. Kelnerka odwraca się, podchodzi szybkim krokiem i pyta go cicho: „Co chciałby pan zamówić?”. Konrad przełyka i patrzy na grdykę kelnerki. Natychmiast zauważa także jej płaskie piersi i muskularne ramiona. W jej twarzy dominuje szeroka szczęka, ale także zachwycający makijaż oczu.

„Więc chcesz coś zamówić? A może potrzebujesz więcej czasu?” – pyta kelnerka. – „Hm” – Konrad się waha. „Poproszę cappuccino i wiekańskie śniadanie”. Kelnerka odchodzi.

Po kilku minutach wraca ze śniadaniem i mówi: „Oto jest, proszę pana. Czy potrzebuje pan czegoś jeszcze?”

Konrad odpowiada: „Przychodzę codziennie do tej kawiarni, ale nigdy cię nie widziałem. Jak się nazywasz?”

Kelnerka odpowiada: „Jestem Franka, a ty?”

„Ja jestem Konrad. Czy mogę zadać Ci osobiste pytanie?”

Franka odpowiada rozbawiona: „Dzisiaj prawie nie mamy gości. Więc mogę trochę pogadać”.

Zadumany Konrad zapala papierosa, zaciąga się i pyta: „No cóż, nie chcę wyjść na dupka, ale na pewno jesteś mężczyzną. Nie zrozum mnie źle: pięknie się ubierasz, masz świetny makijaż i jesteś na swój sposób pociągający. W sumie – nie rozumiem powodu. Nie chcę cię urazić, ale dlaczego to robisz?”

Franka patrzy na niego, uśmiecha się i odpowiada: „Robię tak, bo tak się czuję. To wydaje mi się bardziej właściwe, niż moje poprzednie życie. Takie zachowanie sprawia mi przyjemność. Dziękuję, że uważasz mnie za piękną”.

Budzik budzi Konrada. Tylko drzemał, bo myślał przez całą noc o France. Wstaje i powłóczęc nogami idzie do łazienki. Tam myje zimną wodą twarz, goli brodę, wyjmuje pudełko do makijażu pozostawione przez byłą kochankę i zaczyna malować oczy i usta. Patrzy na wynik swojej pracy w lustrze i widzi, że potrzebuje więcej ćwiczeń. Bo Konrad także chce czuć się piękny.

Z esperanta tłumaczyła Maria Niemyjska

Nigra Truo de memoroj

„Aventuro!

*Homoj parolis pri ĝi, kvazaŭ ĝi estus io inda je peno,
ne miksaĵo de mizera manĝado, manko de dormo kaj strangaj personoj (...).”*
(Terry Pratchett, *Interesaj Tempoj*)

– Bedaŭrinde, ke malvarma – li pensis, enpremante terpom-kolbason en la poŝon. – Denove varma – li grumblis, tenante pli forte la botelon kun biero. Kalkulitaj moneroj tintis sur la vendotablo.

– Kiel kutime – vendistino pli konfirmis, ol demandis. Ŝi ne dekreĉiĝis de viŝado de tranĉmaŝino por viando. Nikolao sen rigardi ŝian vizaĝon sciis, ke Wołkowa havas nigran okulkrajonon sur la palpebroj, kaj sur la lipoj manĝitan karminan lipoŝminkon. Ekde preskaŭ kvardek jaroj ŝi surmetis sian poliestran kitelon kun floroj sur ĝi, por antaŭ unua PKS-buso vendi freŝajn bulkojn, kaj post la lasta – kiam buso plena de loĝantoj revenis el Bjalistoko – enpaki en sakojn de klientoj tuj-nudelojn, ĉipsojn kaj bierojn por „post laboro”.

Restaĵoj de ŝinka kolbaso kaj dike tranĉita salcesono, kiun la bazlern-eja estrino plej emis aĉeti, falis sur la plankon. Rapida movo kaj Wołkowa denove enprofundigis en fridujon siajn mallongajn oksigenitajn buklaĵajn harojn – la samajn, kiujn ĉiam komplimentis ortodoksa pastro kaj ĵaluzis najbarino de Marcin el la teretaĝo.

Odoro de kruda viando, sekeco de fridujoj kaj likvo por purigi plan-kajn kahelojn batis Nikolaon en la nazon. Li kaŝis la vizaĝon en la jakon. Li revis, ke tiun malamatan miksaĵon mortigu odoro de almenaŭ varma

biero. Li faris du paŝojn maldekstren de la vendejo kaj li jam estis ĉe haltejo. Li rigardis foran malnovan lernejon kaj telefonturon superantan la urbon kaj eĉ Knyszyńska Praarbaron, en kiun patro kaŝadis regule. Al ortodoksa preĝejo Nikolao distancis je tri minutoj da marŝado – foje li kaŝe foriris diservon por aĉeti cigaretojn. Vojo al la loĝejo kaj al la katolika tombejo ĉe preĝejo estis egale mallonga. Kvazaŭ ŝerifo li ĉirkaŭrigardis tion, kion li iam forlasadis sen bedaŭro. – Via vendejo – li legis ŝildon sur muro de la malnova manĝvendejo. – Eble via – li murmuris ironie. Nikolaon tenis ĉi tie nur terpom-kolbason kaj bieron. Li vizitis Wołkowa por aĉeti kutiman aranĝon ĉiufoje, kiam li vizitis siajn gepatrojn. En la urbo, el kiu duono da civitanoj forverŝis sub Londonon nur kiam Pollando eniris Eŭropan Union. En la urbo, kiu sub neĝo estas preskaŭ same nerimarkebla kiel la laguno kaj arbaroj ĉirkaŭe kaj fine same bela. En la urbo, en kiu Nikolao pene lernis matematikon kaj tamen el ciferoj plej valoris por li tiuj sur la horaro de PKS-buso: por atingi kinejon, mezlernejon, matĉon de Jaga aŭ amrandevuon. En la urbo, kiun li plurfoje nomis truo, kio devintus amuze kongrui kun ĝia nomo: Czarna Białostocka*. Estis ĝi, kiu donis al li varman terpom-kolbason, kiun patvarmigis por li panjo kaj gudran kafon, kiun li trinkis sunleviĝe kun paĉjo, antaŭ tiu foriris en arbaron. Nigra Truo de memoroj. – Rastilo – li starigis pli alte kolumon de la jako. – Sekvan fojon mi kunprenos rastilon, ĉar la tombejo de gepatroj tute ne estos videbla. Tia estas ĉi tiu aŭtuno.

El la pola tradukis Michał Mitrosz

* Czarna Białostocka en la pola signifas „Nigra Bjalistoka”

Czarna Dziura wspomnień

„Przygoda!

Ludzie mówili o niej, jakby była czymś wartym wysiłku,

a nie mieszaniną marnego jedzenia, niewyspania i dziwnych osób (...).”

(Terry Pratchett, Ciekawe czasy)

– Szkoda, że zimna – pomyślał, upychając kieszkę ziemniaczaną w kieszeń. – Znów ciepłe – rzucił pod nosem, chwytając mocniej butelkę z piwem. Odliczone monety brzęknęły na ladzie. – To, co zawsze – ekspedientka bardziej potwierdziła, niż spytała. Nie oderwała się od przecierania krawalnicy do wędlin. Mikołaj bez zerkania na jej twarz wiedział, że Wołkowa ma na powiece czarną kreskę, a na ustach zjedzoną karminową szminkę. Od prawie czterdziestu lat wdziewała swój poliestrowy fartuch w kwiaty, by przed pierwszym PKS-em sprzedać świeże bułki, a po ostatnim – gdy autobus pełen mieszkańców wracał z Białegostoku – spakować do siatek klientów zupki instant, chipsy i browary na „po robocie”.

Resztki szynkowej i grubo ciętego salcesonu, który najchętniej kupowała dyrektorka podstawówki, spadły na podłogę. Szybki ruch i Wołkowa znów zanurzyła w lodówce krótkie tlenione loki – te same, które zawsze komplementował batuszka i których zazdrościła sąsiadka Macieja z parteru.

Zapach surowego mięsa, wilgoci lodówek oraz płynu do mycia podłogowych kafli uderzył Mikołaja w nozdrza. Schował twarz w kurtce. Marzył, by tę zniechęconą mieszaninę zabił zapach choćby ciepłego piwa. Zrobił dwa kroki w lewo od sklepu i już był na przystanku. Zerknął na starą szkołę w oddali i wieżę telefoniczną górującą nad miastem a nawet Puszczą Knyszyńską, w której ojciec zaszywał się regularnie. Do cerkwi Mikołaj miał równo trzy minuty spacerem – nieraz wymykał się po fajki w czasie nabożeństwa. Droga do mieszkania i na katolicki cmentarz przy kościele była równie krótka. Niczym szeryf omiótł wzrokiem to, co kiedyś zostawiał bez żalu. – Twój sklep – odczytał szyld na elewacji starego spożywczaka. – Chyba twój – mruknął z przekąsem. Mikołaja trzymała tu

tylko kiszka i browar. Zachodził do Wołkowej po stały zestaw za każdym razem, gdy odwiedzał rodziców. W mieście, z którego połowa obywateli wylała się pod Londyn, gdy tylko Polska weszła do Unii. W mieście, które pod śniegiem jest prawie tak niezauważalne jak zalew oraz lasy wokół i wreszcie równie piękne. W mieście, w którym Mikołaj zakuwał matnę, a i tak z cyfr najbardziej liczyły się dla niego te na rozkładzie PKS-u: by dojechać do kina, szkoły średniej, na mecz Jagi albo randkę. W mieście, które nieraz nazywał dziurą, co miało niby zabawnie pasować do jego nazwy: Czarna Białostocka. To ona dała mu ciepłą kiszkę ziemniaczaną, którą odsmażała mu mama i kawę-żużłowę, którą pijał o świcie z tatą, nim ten ruszał w las. Czarna Dziura wspomnień. – Grabie – postawił wyżej kołnierz kurtki. – Następnym razem zabiorę grabie, bo już w ogóle nie będzie widać grobu rodziców. Taka ta jesień.

Sekvu viajn revojn

Aventuro povas esti soleca vojaĝo al nekonataĵo. Vojaĝo sen planita tranoktejo kaj preciza itinero. Aŭ saltu per paraŝuto, rekte en amikan brakumon de la ĉielo. Por Michał ordinara renkontiĝo devis iĝi aventuro. Sed ĉu ĝi vere estis tiel ordinara?

Li eniris tombejon. Li asociis noktajn vagadojn inter tomboj kun la ululado de strigoj kaj la sono de branĉoj krevantaj sub plandumoj de ledaj ŝuoj, kiuj estis iom tro pezaj por tiu ĉi jarsezono. Li marŝis memfide. Li kutimis al ĉirkaŭantaj lin sonoj, ja ĉi tio ne estis la unua tiaspeca promeno. Ĉifoje, tamen, li ekaŭdis ion alian. Nespecifita sono, kiun li ne povis atribui al io ajn, kion li sciis. Kiam la sono ripetiĝis, la kuraĝo de Mikaelo komencis forlasi lin. Li ekkonstatis, ke la bruo ne venas de ekstere, sed plenigas lian tutan korpon, kaj pli kaj pli insistas.

– Haltu finfine!

Malalta voĉo de iu verŝajne ne multe pli aĝa ol li ekparolis per tono, kiu ne toleris kontraŭdiron, kaj ies mano ekkuŝis sur lia ŝultro. Li retrorigardis. Malgraŭ la mallumo ĉirkaŭanta lin, ial li povis vidi ĉiun detalon. Ŝajnis, ke iu figuro eliris el trabo de lumo. Li ekvidis knabon portantan bluzon kun emblemo de konata al li altlernejo. Ŝajne fremdulo, kaj tamen... Ĉu tio eblas?!

„Mi scias, ke vi ne memoras vizaĝojn – diris la alia kvazaŭ nenio okazis. – Tial mi decidis iom plifaciligi al vi aferon. Ĉu vi rekonas min?

– Patriko?

Kvankam ili neniam babilis, li tre bone konis lian vizaĝon. Patriko estis la studento de ĝia universitato. Li pereis antaŭ du jaroj en la aŭtoakcidento.

– Mi jam pensis, ke vi ne alparolos min. Mi delonge observas vin kaj mi alvenis al iuj konkludoj. Sincere dirite ili ne estas tro pozitivaj.

Mikaelo staris konsternita.

– Se vi ne volas paroli kun mi, mi montros ion al vi – Patriko montris al unu el la tomboŝtonoj. – Mi invitas vin spekti filmon.

Bildoj ekmoviĝis sur la slabo de la tombo, kiu tuj fariĝis improvizita ekrano. Mikaelo vidis sin en diversaj momentoj de sia vivo. Li povis observi kiel li ŝanĝiĝis tra la jaroj. Jaro post jaro li iĝis pli serioza kaj perdis la karakterizan, entuziasman brileton en sia okulo. Kun ĉiu posta filmkadro lia figuro fariĝis pli kaj pli travidebla.

– Ĉu vi scivolas pri tio, kion mi plej bedaŭras kiel mortinto? – Patriko rigardis Mikaelon per penetraj okuloj. – Ĉu vi ŝatas aŭ ne, mi tamen diros al vi. Mi bedaŭras ĉiujn fotojn, kiujn mi faris.

– Mi ne komprenas. Mi enviis vian talenton. Ĉiuj daŭre diris, ke ĉi tio estas via estonteco.

– Kaj ĉu ĉiuj ĉi homoj vivis mian vivon? Ĉu ili sekvis mian vojon? Ĉu ili sciis, kion mi vere volis?

– Kaj kion vi volis?

– Verki. Mi kreis ion foje por tirkesto, sed mi neniam montris ĝin al la mondo. De kiam mi estis infano, mi aŭdis, ke mi devus esti fotisto, kiel konvenas al familio de fotistoj. – Li rigardis for. – Mi povus mem elekti mian studfakon, sed miaj gepatroj konsentis subteni min finance nur se mi daŭre fotos.

– Kial vi neniam provis batali por tio, kio estis vere via?

– Ĉu vi demandas min aŭ vin mem?

Mikaelo ne respondis. Nun li ne plu bezonis „projekciilon”, ĉar en sia kapo li analizis ĉiujn momentojn, kiam li rezignis pri si mem por ne tro elstari kaj denove ne prezenti sin kiel malsama kaj stranga. En bazlernejo, iu primokis lin, kiam li skizis ion en sia kajero dum lerneja paŭzo. Ekde tiam, li provis miksi sin kun homamaso kaj resti ekster la fajro de kritiko.

– Ĉu vi scias kial? – Patriko eltiris lin el siaj pensoj. – Mi ĉiam havis impreson, ke mi ankoraŭ havas multe da tempo. Ke mi finos miajn

studiojn, sendependiĝos kaj tiam mi vere fariĝos mi mem. Sed lumo estingiĝis antaŭ ol mi vere povis senti vivon. Ne faru mian eraron.

„Eraro, eraro, eraro” – la lasta vorto eĥis el tomboj plenaj de neplen-
umitaj revoj kaj nefinitaj vojoj.

– Sinjoro, ĉu vi aŭdas min?

Sukuristo kliniĝis super la duonkonscia Mikaelon.

– Li delonge sidas ĉi tie sub la arbo. – La virino tenanta la ŝafhundon sur ŝnuro ŝajnis esti maltrankvila.

Mi ne faros similan eraron – pensis Mikaelo. – Nun ĉio ŝanĝiĝos. Mia lumo ankoraŭ ne estingiĝis.

El la pola tradukis Elżbieta Karczevska

Idź za marzeniami

Przygodą może być samotny wyjazd w nieznaną. Taki bez zaplanowanego miejsca noclegu i dokładnej trasy przejazdu. Albo skok ze spadochronem, prosto w przyjazne objęcia nieba. Przygodą Michała miało stać się zwykłe spotkanie. Ale czy na pewno takie zwykłe?

Wszedł na cmentarz. Nocne wędrówki pomiędzy grobami kojarzyły mu się z pohukiwaniem sów i odgłosem gałęzi łamanych podeszwą nieco zbyt ciężkich, jak na tę porę roku skórzanych butów. Szedł pewnie. Do otaczających dźwięków był przyzwyczajony, to w końcu nie pierwszy tego rodzaju spacer. Tym razem jednak usłyszał coś innego. Bliżej nieokreślony odgłos, którego nie potrafił przypisać do niczego, co znał. Kiedy dźwięk się powtórzył, odwaga zaczęła opuszczać Michała. Uświadomił sobie, że hałas nie dochodził z zewnątrz, ale wypełniał całe jego ciało, i stawał się coraz bardziej natarczywy.

– Zatrzymaj się wreszcie!

Niski głos kogoś prawdopodobnie niewiele starszego od niego odezwał się tonem nieznoszącym sprzeciwu, a czyjaś ręka spoczęła na jego ramieniu. Obejrzał się. Mimo otaczającej go ciemności z jakichś powodów mógł dostrzec każdy szczegół. Trochę tak, jakby postać wyłaniała się ze snopu światła. Jego oczom ukazał się chłopak ubrany w bluzę z logiem dobrze znanej mu uczelni. Niby nieznajomy, a jednak... Czy to możliwe?!

– Wiem, że nie masz pamięci do twarzy – odezwał się tamten, jak gdyby nigdy nic. – Dlatego postanowiłem ci trochę ułatwić sprawę. Poznajesz mnie?

– Patryk?

Chociaż nigdy ze sobą nie rozmawiali, znał jego twarz bardzo dobrze. Patryk był studentem ich uczelni. Zginął dwa lata temu w wypadku samochodowym.

– Już myślałem, że się nie odezwiesz. Obserwuję cię od dłuższego czasu i doszedłem do pewnych wniosków. Nie ukrywam, że nie są one zbyt pozytywne.

Michał stał jak wryty.

– Skoro nie chcesz ze mną rozmawiać, coś ci pokażę – Patryk wskazał ręką na jeden z nagrobków. – Zapraszam na film.

Na płycie grobowca, która w jednej chwili stała się prowizorycznym ekranem, zaczęły przesuwać się obrazy. Michał widział siebie w różnych momentach życia. Mógł obserwować, jak zmieniał się przez ostatnie lata. Z roku na rok był poważniejszy i tracił charakterystyczny, pełen zapału, błysk w oku. Z każdym kolejnym ujęciem jego postać robiła się coraz bardziej przezroczysta.

– Ciekawi cię, czego najbardziej żałuję jako umarły? – Patryk spojrzał na Michała przenikliwym wzrokiem. – Chcesz czy nie, i tak ci powiem. Żałuję tych wszystkich zdjęć, które zrobiłem.

– Nie rozumiem. Zazdrościłem ci talentu. Wszyscy powtarzali, że to jest twoja droga.

– A czy ci wszyscy żyli moim życiem? Czy szli moją ścieżką? Czy wiedzieli, czego naprawdę chcą?

– A czego chciałeś?

– Pisać. Tworzyłem coś czasem do szuflady, ale nigdy nie pokazałem tego światu. Od dziecka słyszałem, że mam być fotografem, jak to przystało w rodzinie fotografów. – Odwrócił wzrok. – Kierunek studiów mogłem wybrać sam, ale rodzice zgodzili się pomagać mi finansowo tylko pod warunkiem, że wciąż będę robić zdjęcia.

– Dlaczego nigdy nie próbowałeś zawalczyć o to, co było naprawdę twoje?

– Pytasz mnie czy siebie?

Michał nie odpowiedział. Teraz nie potrzebował już rzutnika, bo w głowie przewijał wszystkie momenty, kiedy rezygnował z siebie, żeby zbytnio się nie wyróżniać i po raz kolejny nie wyjść na tego innego i dziwnego. W podstawówce ktoś go wyśmiał, kiedy podczas szkolnej przerwy szkicował coś w swoim zeszytcie. Od tamtej pory starał się więc wtapiać w tłum i pozostawać poza ogniem krytyki.

– Wiesz, dlaczego? – Patryk wyrwał go z zamyślenia. – Zawsze wydawało mi się, że mam jeszcze dużo czasu. Że skończę studia, uniezależnię się i wtedy stanę się naprawdę sobą. Światło zgasło jednak, zanim jeszcze zdążyłem naprawdę poczuć życie. Nie popełnij mojego błędu.

„Błędu, błędu, błędu” – ostatnie słowo odbiło się echem od mogli pełnych niespełnionych marzeń i niedokończonych dróg.

– Proszę pana, czy pan mnie słyszy?

Ratownik medyczny pochylał się nad półprzytomnym Michałem.

– Siedzi tu pod drzewem już dłużyj czas. – Kobieta trzymająca owczarka na smyczy wydawała się zaniepokojona.

Nie popełnię, pomyślał Michał. Teraz wszystko się zmieni. Moje światło jeszcze nie zgasło.

Mia unua laborloko

En la jaro 1967 mi freŝe finis la studadon kaj kun bedaŭro forlasis la ŝatatan urbon, kie mi pasigis la plej belan periodon de mia junaĝo. Komenciĝis nova vivo en nekonata vilaĝo, troviĝanta inter montoj en la norda parto de Rumanio, en Maramureŝa regiono, unu el la plej belaj kaj malriĉaj distriktoj. Maramureŝo, estas mistera angulo de la lando kun altaj arbarkovritaj montoj kaj alpaj paŝtejoj, kie kaŭze de manko de fekunda grundo nur malmultaj homoj okupiĝas pri agrikultura produktado. Oni bredas bestojn, hakas arbojn kaj prilaboras la lignon. La regiono estas fama pri multnombraj ortodoksaj kaj grekkatolikaj lignopreĝejoj. En ĉi tiu parto de la lando kunvivas diversaj nacioj: rumanoj, hungaroj, rutenoj, ukrainoj, germanoj kaj aliaj. Mi laboris en vilaĝo, Remeți, kie ekzistis ukraina komunumo. Apud ĝi okcidente en vilaĝeto vivis hungaroj kaj oriente en Săpânța rumanoj. Vilaĝo Săpânța estas bone konata pri ĝia „Gaja Tombejo”, unika en la mondo, kie oni mokis la morton per spritaj, humuraj poemetoj skribitaj sur la tombejajn memorŝtonojn. La tri diversaj komunumoj vivis tre proksime unu al la alia. La vilaĝo Remeți, kie mi komencis labori, situis sur la bordo de rivero Tisa, ĉe la landlimo inter Rumanio kaj Ukrainio (tiam Sovetunio). La lerneja konstruaĵo estis nova kun akcepteble ekipita klasĉambro per fizikaj aparatoj kaj sufiĉaj ĥemiaj substancoj. En la fino de la lerneja korto fluis la rivero Tisa kaj same ĉi tie altiĝis turo, la senĉesa deĵorloko de la limgardistaj soldatoj, kiuj de tie kontrolis la ĉirkaŭaĵon. Estis ŝoko por mi, dorlotita, urba knabino, kiam mi ekspertis la vivkondiĉojn. En la vilaĝo mankis la

asfaltita vojo, la enkondukita elektra kurento, la fluanta akvo en la domoj. Vespere ni legis kaj skribis ĉe petrola lampo. En la ĉambro ni havis etan, feran fornon, varmiginte nur ĝis kiam ni nutrigis ĝin per ligno, poste la tuta ĉambro rapide malvarmiĝis. Ni suferis kaŭze de malvarmo. Dum la nokto mi legis sub dika kovrilo ĉe la lumo de bateria poŝlanterno. Eĉ tiel mi ĝuis la legadon. Ni estis tri novbakitaj geinstruistoj. Mi loĝis kun Veronika kaj Mihai en la najbara domo, kie nokte glaciĝis la akvo. Ni tre bone interkompreniĝis, rapide amikiĝis. En nia libera tempo ni grimpis alten sur la monteton kaj ludis pilkon, kiel infanoj. Spite de malbonaj kondiĉoj, en la lernejo mi travivis multajn feliĉajn momentojn. La infanoj estis interesiĝemaj, saĝaj, lertaj. Ili estis ravitaj de fizikaj kaj ĥemiaj eksperimentoj. Dum la eksperimentoj ili kaŝe, lante alvenis pli kaj pli proksime al la katedro kaj en la plej granda silentado sekvis, kio okazis. Mi ekŝatis ilin kaj sentis min ege feliĉa, strebante por montri al ili pli ol pli da interesaĵoj. Bedaŭrinde ne ĉiuj havis bonajn vivkondiĉojn. Kiam komenciĝis la kampaj laboroj jam multaj el ili ne vizitis la lernejon. Kiam proksimiĝis la fino de la studjaro, mi eksciis, ke povas kontinui la instruadon pli proksime al mia naskourbo. En la lasta studhorro mi diris al la infanoj, ke venontjare ne mi instruos ilin kaj dezirintus adiaŭi de ili, sed mi kortuŝiĝis, ne trovis vortojn, miaj okuloj pleniĝis per larmoj. Hontante mi klinis la kapon sur la tablon. Kiam mi levis la kapon, timante, ke ili ridos pri mi, ploranta instruistino, surprizite observis, ke ankaŭ ili larmas. Poste dum 35 jaroj da instruado mi havis multajn diversajn gelernantojn, sed tiel amindajn neniam. Mi multfoje pensis pri ili. La aĝa diferenco inter mi kaj ili estis nur 7–8 jaroj. Ili certe, poste havis familiojn, iĝis gepatroj kaj nun jam povas esti eĉ geavoj. Neniam poste mi renkontis ilin... Inter miaj kolegoj mi nur kun Mihai renkontiĝis ĉirkaŭ post 20 jaroj en esperantaj agadoj. Li iĝis elstara esperantisto, verkisto de kelkaj libroj kaj instruisto pri Esperanto

Moje pierwsze miejsce pracy

W roku 1967, świeżo po ukończeniu studiów, opuściłam kochane miasto, gdzie spędziłam piękny okres mojej młodości. Zaczęło się nowe życie w nieznannej wsi, znajdującej się między górami w północnej części Rumunii, w okręgu Marmarosz, jednym z najpiękniejszych i najbiedniejszych obszarów. Marmarosz jest tajemniczym zakątkiem tego kraju z wysokimi, pokrytymi lasami górami i wysokogóorskimi pastwiskami, gdzie z powodu braku żyznej gleby niewiele osób zajmuje się rolnictwem. Hoduje się tu zwierzęta, ścina drzewa i obrabia drewno. Region ten jest znany z wielu prawosławnych i grekokatolickich, drewnianych świątyń. W tej części kraju żyją wspólnie różne narody: Rumuni, Węgrzy, Rusini, Ukraińcy, Niemcy i inni. Pracowałam we wsi Remeți (Remec), gdzie istnieje ukraińska społeczność. Obok niej na zachód, we wsi Teceu Mic (Teceu Mik) żyli Węgrzy i na wschód w Săpânta (Sapanca) Rumuni. Wieś Săpânta jest dobrze znana ze swojego „Wesołego Cmentarza”, jedyne na świecie, gdzie wyśmiewano śmierć poprzez dowcipne, humorystyczne wierszyki napisane na kamieniach nagrobnych. Trzy różne społeczności żyły bardzo blisko siebie. Wieś Remeți, gdzie zaczęłam pracować, mieściła się na brzegu rzeki Cisa, przy granicy między Rumunią a Ukrainą (ówczesny Związek Sowiecki). Budynek szkoły był nowy z klasą odpowiednio wyposażoną w aparaturę do fizyki i wystarczającą ilością substancji chemicznych. Na końcu szkolnego podwórka płynęła rzeka Tisa i w tym samym miejscu wznosiła się wieża, miejsce niekończących się dyżurów żołnierzy straży granicznej, stamtąd kontrolujących otoczenie. Było to szokiem dla mnie, rozpieszczonej, miejskiej dziewczyny, kiedy doświadczyłam tamtejszych warunków życia. We wsi brakowało asfaltowej drogi, doprowadzonego prądu elektrycznego, płynącej wody w domach. Wieczorem czytaliśmy i pisaliśmy przy lampie naftowej. W pokoju mieliśmy mały, żelazny piec, ogrzewający nas tylko do momentu karmienia go drewnem, później cały pokój szybko się wyziębiał. Podczas nocy czytałam

pod grubą kołdrą przy świetle kieszonkowej latarki na baterie. Nawet w ten sposób cieszyłam się czytaniem. Byliśmy trójką świeżo upieczonych nauczycieli. Mieszkałam z Veroniką i Mihai'em w sąsiednim domu, gdzie w nocy woda zamarzała. Bardzo dobrze się rozumieliśmy, bardzo szybko zaprzyjaźniliśmy. W naszym wolnym czasie wspinaliśmy się wysoko na górkę i graliśmy w piłkę, jak dzieci. Pomimo złych warunków, w szkole przeżyłam wiele szczęśliwych chwil. Dzieci były zainteresowane, mądre, zaradne. Były zachwycone fizycznymi i chemicznymi eksperymentami. Podczas eksperymentów skrycie, po cichu podchodziły coraz bliżej katedry i w największej ciszy następowało to, co miało się wydarzyć. Polubiłam je i czułam się bardzo szczęśliwa, starając się pokazać im jak najwięcej interesujących rzeczy. Niestety nie wszystkie miały dobre warunki do życia. Kiedy zaczęły się prace w polu, wiele z nich już nie odwiedziło szkoły. Kiedy zbliżał się koniec roku szkolnego dowiedziałam się, że mogę kontynuować nauczanie bliżej mojego rodzinnego miasta. W ostatniej godzinie nauki powiedziałam dzieciom, że w przyszłym roku już ich nie będę uczyła i chciałam się pożegnać, ale wzruszyłam się, nie znalazłam słów, moje oczy napełniły się łzami. Ze wstydem pochylałam głowę nad stołem. Kiedy podniosłam głowę, bojąc się, że będą się śmiały ze mnie, płaczącej nauczycielki, ze zdumieniem zauważyłam, że one też płaczą. Później podczas 35 lat nauczania miałam wiele różnych uczniów, ale tak kochanych, nigdy. Wiele razy o nich myślałam. Różnica wieku pomiędzy mną a nimi wynosiła zaledwie 7–8 lat. Z pewnością później mieli rodziny, zostali rodzicami a teraz mogą być nawet dziadkami. Nigdy później ich nie spotkałam... Spośród moich kolegów tylko ja i Mihai spotkaliśmy się po około 20 latach podczas esperanckiej działalności. Stał się wybitnym esperantystą, autorem kilku książek i nauczycielem Esperanta.

Z esperanta tłumaczył Michał Mitrosz

Loĝanto

En la domo, kie mi loĝas, mi enloĝiĝis antaŭ pli-malpli duono de jaro. Mi tuj substreku, ke ĝi ne estis mia revata loko, tamen kreskegantaj prezoj de apartamentoj kaj proporcie malkreskanta kreditkapableco remetis min surteren. La unua kontakto kun la kvartalo, en kiu staras la domo, ne apartenis al plej sukcesaj, kaj pri tio respondecas supernorma nombro de ŝatantoj de nemultekostaj alkoholaĵoj, diablo scias kion serĉantaj adoleskantoj, virinoj ŝminkitaj kaj elegantigitaj per originalaj bazaraj vestaĵoj. Siaflanke, tri ĉambroj kun kuirejo, apartaj banĉambroj kaj necesejo, krome kela kamero, ŝajnis sufiĉaj, se konsideri miajn aktualajn bezonojn. La loĝejo estis hela danke al situo ĉe la plej alta, dek kvina etaĝo, kio garantiis belegan vidon al la urba panoramo. Krome estis proksime al ĉiu loko. Post jaroj da vagabondado mi fine havis mian estejon. Pli precize, ne tute mian – ĝi estis hipotekita por banko – tamen la situacio estis pli certa ol lu-kontrakto, eĉ tia kun duonjara periodo de nuligo.

Komence mian miron elvokis la fakto, ke kvankam mi konis neniun kunloĝanton el ĉiuj ceteraj sepdek naŭ apartamentoj, ekde la unua tago ĉiu el ili – ne gravas ĉu loĝis ĉe la mia, aŭ ĉe alia etaĝo – preterpasante min ridetis kaj salutis, nemalofte eĉ alparolis – jen pri vetero, jen pri politiko. Post kelkaj tagoj mi sentis kvazaŭ mi perfekte kaj eĉ de longe konus tiujn homojn.

Baldaŭ mi konvinkiĝis, ke en la pluretaĝa domo ĝenerale regas la etoso de amikemo kaj helpemo: komencante ĉe simpla helptenado de pordo malfermita – kion faris ĉiuj sendepende de la aĝo kaj sekso, tra

pruntedonado de simbola glaso da sukero, ĝis akcepto de pakaĵo de malfruiĝinta kuriero. Ĉio ĉi estis io tute natura, deva elemento de reciprokaj rilatoj. Ne mirige, ke ĉe ĉiu etaĝo, en la komuna parto, troviĝis multaj prizorgataj plantoj, ĉe iuj etaĝoj eĉ estis foteloj por komuna uzado, foje sofo, kaj ĉe la kvara etaĝo eĉ eta briĝo-tablo kaj televidilo.

Tiun eksterordinaran etoson kompletigis interesa kutimo, kiu komence ŝajnis al mi sufiĉe miriga. Do, apud la enirpordo, sur la leterkestoj ĉiutage aperis gazetoj – ilia stato ne lasis dubon, ke ili havis sian historion, tamen danke al ili mi povis havi senpagajn legaĵojn. Eĉ pli mirigis min, ke oni lasis en la sama loko uzitajn romanojn, de neneglekteblaj aŭtoroj; iam aperis „Ulises” de Joyce, alian fojon „Diabloj” de Dostojevskij, iun fojon mi trovis eĉ dek kelkajn diversajn volumojn. Se temas pri libroj, mi volonte akceptus multajn, riĉigante mian hejman bibliotekon.

La funkciantaj reguloj de tago al tago plaĉis al mi ĉiam pli – precipe kiam ĉe la teretaĝo, apud la enirpordo komencis aperi diversaj uzitaj domaj iloj – teleroj, rostilo, kuireja maŝino. Pro la maldika monujo iujn el la ekipaĵoj mi volonte prenis ĉe min. Tiel en mia loĝejo aperis interalie: kompleto de vinglasoj, benko, salikplektita balancoseĝo, eĉ malgranda televidilo kaj – plej furora furoraĵo – malnova gramofono kun kolekto de vinildiskoj. Iam ĉe mia leterkesto mi trovis tute novajn ŝuojn. Ĉar momenton antaŭe miaj ŝuoj litere disfalis, kaj ĉi tiuj estis de konvena longeco kaj nur iom uzitaj, mi certiĝis, ke neniu observas min kaj prenis ilin.

Tamen la plej interesa „donaco” montriĝis botelo da markhava vino el Ĉilio. En tiu okazo mi momenton hezitis, sed ia stranga forto ordonis al mi meti tiun sufiĉe koston trofeon en la botelrakon en mia kuirejo.

Hieraŭ vespere, revenante post elĉerpa tago, mi rimarkis, ke la pordo de mia loĝejo estas iomete malfermita. Ĉar mi loĝas sola, kaj elirante ĉiam ŝlosas ambaŭ serurojn kaj precize kontrolas ĉu bone fermis, mi maltrankviliĝis. Singarde mi eniris kaj komencis ĉirkaŭrigardi.

– Bonan tagon – mi ekaŭdis.

En la vivoĉambro, proksime de la benko, en la salikplektita balancoseĝo sidis oldulo kun glaso da vino en la mano kaj bonkore ridetis al mi.

Sur la benko staris malfermita la konata botelo. – Kiu vi estas? – mi demandis. – Estas malĝentile tiel eniri kaj ne saluti – li respondis. – Kiel vi vidas, malgraŭ ke mi estas pli aĝa, kaj vi ĵus eniris, mi flankenĵetis la konvenecon kaj salutis vin la unua. – Kiu vi estas? – mi ripetis, sed sentis la krurojn moliĝi. – Mi forgesos vian impertinentecon, ĉar vi montriĝis tre ĉarma portante mian modestan havaĵon en nian loĝejon. – Nian loĝejon??? – mi preskaŭ ekkriis. – Ĉu mi devigis vin preni miajn aĵojn kaj porti ilin ĉi tien? Rigardu: miaj libroj, miaj diskoj, eĉ gramofono kaj televidilo. Se plejmulto de la ekipaĵoj apartenas al mi, do...

– Ja ĉio tio staris malsupre – mi interrompis. – Tial mi dankas vin por la helpo je transloĝiĝo. Mi estas jam maljuna kaj mem ne sukcesus – li ridetis amike kaj rigardante al miaj ŝuoj li palpebrumis al mi interkomprenige.

Mi estis konfuzita. Mi forkuris el la loĝejo kaj dum momento promenis tra la koridoro. Ĉar mi eksentis aermankon mi decidis eliri eks teren. Forirante el la lifto, sur la leterkesto mi rimarkis diskon. Sur la iom eluzita kovrilo troviĝis la titolo: „Rilaksa muziko. *Mia viv-aventuro*”.

El la pola tradukis Przemysław Wierzbowski

Lokator

Do budynku w którym mieszkam wprowadziłem się jakieś pół roku temu. Od razu zaznaczę, że nie było to moje wymarzone miejsce, jednak galopujące ceny mieszkań i kurcząca się wprost proporcjonalnie zdolność kredytowa sprowadzały na ziemię. Pierwsze zetknięcie z dzielnicą, w której blok był położony, nie należało do najbardziej udanych, a wszystko przez ponadprzeciętną ilość wielbicieli niedrogich alkoholi, szukających nie wiadomo czego nastolatków, wymalowanych i wystrojonych w markowe

ciuchy z bazaru kobiet. Swoją drogą trzy pokoje z kuchnią, osobna łazienka i toaleta, do tego komórka lokatorska, biorąc pod uwagę aktualne moje potrzeby, wydawały się wystarczające. Mieszkanie było widne, dzięki położeniu na najwyższym, piętnastym piętrze gwarantowało piękny widok na panoramę miasta, do tego wszędzie było blisko. Po latach tułaczki miałem swoje cztery kąty. Ściślej mówiąc nie całkiem moje – na hipotece istniał wpis na rzecz banku – ale zawsze to coś pewniejszego aniżeli umowa najmu, nawet z półrocznym okresem wypowiedzenia.

Początkowo moje zdziwienie wywołał fakt, że choć nikogo ze współlokatorów zamieszkujących pozostałe siedemdziesiąt dziewięć lokali nie znałem, od pierwszego dnia każdy z nich – niezależnie czy mieszkał na moim, czy na innym piętrze – mijając mnie uśmiechał się do mnie i pozdrowiał, a nierzadko także zagadywał – a to o pogodzie, a to o polityce. Po kilku dniach czułem się jakbym tych ludzi doskonale znał i to od dawna.

Wkrótce przekonałem się, że w piętrowcu ogólnie panuje atmosfera życzliwości i uczynności: od zwykłego przytrzymania drzwi – co robili wszyscy niezależnie od wieku i płci, przez pożyczanie przysłowiowej szklanki cukru, po odbiór paczki od spóźnionego kuriera. Wszystko to było czymś kompletnie naturalnym, koniecznym elementem wzajemnych relacji. Nic dziwnego, że na każdym piętrze budynku, w części wspólnej, znajdowało się dużo starannie zadbanej zieleni, na niektórych poziomach także przeznaczone do wspólnego użytku fotele, czasem kanapa, a na czwartej kondygnacji nawet niewielki stolik do brydza i telewizor.

Dopełnieniem tej wyjątkowej atmosfery był ciekawy zwyczaj, który z początku wydał mi się dość zaskakujący. Otóż przy wejściu do klatki schodowej, na górnej części skrzynek na listy, co dzień pojawiały się czasopisma – stan ich nie pozostawiał wątpliwości, iż miały swoją historię, nie mniej dzięki temu mogłem skorzystać z bezpłatnej lektury. Jeszcze większe moje zdziwienie wywołało pozostawianie, w tym samym miejscu, używanych powieści – i to nie byle jakich autorów – kiedyś pojawił się

Ulysses Joyce'a, innym razem Biesy Dostojewskiego, któregoś razu znalazłem aż kilkanaście różnych tomów. Jeśli chodzi o książki to z chęcią przycygnąłem wiele wzbogacając moją domową biblioteczkę.

Obowiązujące zasady z dnia na dzień podobały mi się coraz bardziej – szczególnie gdy na parterze, przy wejściu, zaczęły pojawiać się różne używane sprzęty domowe – talerze, prodiż, robot kuchenny. Ze względu na niewielką zasobność portfela niektóre ze sprzętów chętnie zabierałem do siebie. Tym sposobem w moim mieszkaniu znalazły się między innymi: komplet kieliszków do wina, ława, wiklinowy fotel bujany, a nawet niewielki telewizor i – hit hitów – stareńki gramofon wraz z kolekcją winylowych płyt. Kiedyś pod skrzynkami na listy znalazłem całkiem nowe buty. Ponieważ chwilę wcześniej moje dosłownie się rozpadły, a te były w pasującym rozmiarze i tylko lekko używane, upewniwszy się, że nikt mnie nie obserwuje, wziąłem je.

Najciekawszym jednak „prezenterem” okazała się butelka markowego wina z Chile. W tym przypadku zawahałem się chwilę, ale jakaś dziwna siła kazała mi umieścić to sporo warte trofeum na stojaku w mojej kuchni.

Wczoraj wieczorem, wracając po wyczerpującym dniu, zauważyłem, że drzwi mojego mieszkania są lekko uchylone. Ponieważ mieszkam sam, a wychodząc zawsze zamykam na oba zamki i dokładnie sprawdzam czy dobrze zamknąłem, zaniepokoiłem się. Ostrożnie wszedłem do środka i zacząłem się rozglądać.

– Dzień dobry – usłyszałem.

W salonie, niedaleko ławy, w bujanym wiklinowym fotelu siedział staruszek z kieliszkiem wina w ręku i dobrodusznie uśmiechał się do mnie. Na ławie stała otwarta znajoma butelka.

– Kim pan jest? – zapytałem.

– Nie ładnie tak wejść i nie przywitać się – odpowiedział. – Jak pan widzi, mimo, że jestem starszy, a do tego to pan dopiero co wszedł, odrzuciłem konwenanse i przywitałem pana pierwszy. – Kim pan jest? – powtórzyłem, choć czułem jak nogi uginają się pode mną.

– Puszczę w niepamięć pana impertynencję, bowiem okazał się pan bardzo szarmancki przynosząc mój skromny dobytek do naszego mieszkania.

– Naszego mieszkania??? – niemal krzyknąłem.

– Kazałem panu zabierać moje rzeczy i przynosić je tutaj? Niech pan spojrzy: moje książki, moje płyty, nawet gramofon i telewizor. Skoro większość wyposażenia należy do mnie to...

– Przecież to wszystko stało na dole – przerwałem mu.

– Dlatego dziękuję panu za pomoc w przeprowadzce. Stary już jestem i sam nie dałbym rady – uśmiechnął się życzliwie, a spoglądając na moje buty mrugnął porozumiewawczo.

Miałem mętlik w głowie. Wybiegłem z mieszkania i chwilę chodziłem po korytarzu. Ponieważ zrobiło mi się duszno postanowiłem wyjść na zewnątrz. Opuszczając windę na górze skrzynki pocztowej zauważyłem płytę. Na nieco przetartej obwolucie znajdował się tytuł: „Muzyka relaksacyjna. *Przygoda mojego życia*”.

DAWID TRELA

Kvar Jarsezonoj

Fragmentoj de memoroj pri melodio de movado en varma **printempa** pluvo, sento de ĝuo gustumante ŝvelantan, sukan persikon rekte de la arbo, kun Ŝi en tiuj senzorgaj tagoj, la gusto kaj odoro de ŝiaj plenaj lipoj. Kaprica vivo, forprenante la sentojn, kial vi devas lasi al mi memorojn? Soleca kiel blanka velo en la senfina oceano, mergita en maro de tukoj, enpenetrata de la odoro de kemiaj substancoj, monotone, travivante sen-guste la horojn, kun amareco, mi maĉas la guston de tiuj momentoj. Kio pli restas al mi, ol revoki la memorojn denove kaj denove, por rememori tion, kio devus daŭri? Momentojn kiam la mortigaj dornoj en la ĝardeno de mia korpo, nomitaj kancero de sango pro ironia sadismo, ne konsumis miajn intestojn, mian regnon, kiam libera en mia volo mi kreis mian mondon. Tiu nevidebla malbeno, veneno sen espero, malica parazito de la sangocirkulado de la vivo, tiu ombro malluma, demono, mia senkompata malamiko, kiu ne zorgis pri la maro de verŝita kemio. Mia fino kaj komenco samtempe. Ne lasas min vivi, promesas vivon...

Mi estas soleca floro en dezerto, kuŝanta sen celo, mi kompletigos mian vivon, mi transformiĝos en sablon, la vento disblovos min kaj komenciĝos nova, nova migrado. Sed mi rigardas, ne kredas mian kredon, tamen ekzistas frata animo en la labirinto de la vivo. Vizitas min Teofilo, mia lasta kontakto, kiel radio de suno subiranta malantaŭ montoj, atestante pri nova brilo.

– *Saluton, amiko! Kiel vi fartas?* Li senhonte demandas, kun sia rideto, kiu malarmas mian animon, enpenetras min profunde. Demando kiel florkresko, nesignifa, efemera, tamen vivdona, nutra, donanta esperon.

– *Dankon, amiko. Mi ankoraŭ vivas, kiel vi vidas.* – Uzante la lingvon de espero, enŝovas esperon en min. Sur la ondo de konversacioj ni leviĝas kune, surfante inter temoj tiel malpezaj kiel nuboj en la **somera** ĉielo. Subite la etoso ŝanĝiĝas, la konversacio densiĝas, li demandas pri pli gravaj aspektoj de mi.

– *Amiko, ĉu vi travivis aventuron? Tion veran, plej grandan aventuron de la vivo?*

Por respondi, mi devas stari en vero. Mi ne pensis, ke la **aŭtuno** de mia vivo trafos min en florado. Ke mi devos serĉi vivajn aventurojn en tiel mallonga periodo. Sed jes...

– *Mi travivis.* Mi amis kaj estis amata. Kiel mi estis, ŝi ankaŭ estis, dolĉa nektaro de vivo, suno de mia ekzisto, eĥo de mia animo. Sed ŝi ankaŭ jam ne estas. Ho, senprudentaj riveretoj de vortoj de miaj lipoj. Mi devas ririgardi vin. Ne aventuro, sed la signifo ŝi estis! Mi devas serĉi aventurojn kiel aventuristo en aliaj lokoj.

Senmezuraj plej belaj sekretoj, en la trezorejo de scio mi malkovris. Studoj, prelegoj, tutaj torentoj de diskutoj kaj debatoj. Litroj da inko, en la formo de dikaj volumoj mi verŝis en mian animon. Grimpo al la pintoj de saĝo. Sed al la pinto mi ne atingis, mankis tempo. Mankis talento, brileco. Kaj super ĉio, mankis disciplino, ĉar mi taksis travivaĵojn pli ol la vojojn de scio. Do, kio diferencigas ĉi tiun aventuron de aliaj? Ĉu mi povas indiki ĝin kun pura konscienco, ke ĝi estas la plej granda? Ne. Alian mi devas serĉi.

Se esperanto, la lingvo de espero, la vojo kondukanta al nekonataj horizontoj de ideoj, ne estis aventuro, kio do ĝi estis? En ĉi tiu defio al la eterna turo de Babel mi havis la ŝancon koni la spiritojn de la pasinteco, grandajn idealistojn, kiuj per siaj revoj pri unueco teksis desegnoj el silko de espero. Mi vagis inter tiuj historiaj figuroj, aŭskultante iliajn flustrojn, kaj en iliaj revoj mi trovis reflektiĝon de la miaj. Sukcedinto mi fariĝis. Kaj ĉiu konversacio en esperanto estis kiel renkontiĝo kun amiko, kiun mi neniam antaŭe konis. Ĉiu tago de ĉi tiu lingva vojaĝo alportis novajn malkovrojn, novan paŝon en la konstruado de mi mem

kaj la utopio, por kiu mi batalis. Tio estis aventuro, valora vivo-celo kaj vojo, sed...

En ĉiuj memoroj mi forgesis pri unu, eterna, neŝanĝebla, certa leĝo. En ĉi tiu tera mondo, en kiu kaŝiĝas nekovrita brilo, ekzistas mistera kurteno, kiu malfermas ĉiujn eblojn. Kurteno nomata morto. Sur ĝia rando malfermiĝas pordo al magiaj regnoj, kie ĉiu spiro estas guto en la oceano de tempo, ĉiu momento aŭskultado de la melodio de senfineco. Tiuj fluantaj rubandoj de nokto, en kiuj interplektiĝas ĉiuj historioj, kiuj iam estis, estas kaj estos. Mia ripozo. Enigmo. Espero. Averta. Perfortulo de mia vivo kaj donantino de espero. Morto – la plej granda aventuro, dezirata amikino.

Subite mi sentas ĝin. Tiun tempon odorantan formalino kaj kadukiĝon. Venas **vintro**. Finaĵo de mia simfonio. Jam la Morto-majstro ordonas elsoni la kodon. Alvenis la tempo por la lasta noto.

– *Dankon, amiko*. Kun profunda sento de dankemo kaj neklarigebla tenero, mi dankas lin pro la ĉeesto, ke en la lasta efemera momento, kiam la limo inter ekzisto kaj neekzisto fariĝas maldika kiel nebulo, li estas. Simple. Tiel kaj nur tiom.

– *Teofilo. Restu momenton*. Mia rekteco surprizas ĉefe min mem. En liaj okuloj aperas brilo de trankvila kompreno.

Pasas sekundoj, aŭ eble jaroj. Jam preskaŭ kun Ŝi mi estas. Jam preskaŭ mi vidas ŝin. Fine, kun delikata rideto, mi prenas profundan spiron. Mi transiras la mallumon, movas la kurtenon, kuras plena de espero kaj kuraĝo. Mi transdonas min al la brakumoj de ĉi tiu eterna aventuro, preta por nova vojaĝo, kiu atendas preter la konataj limoj.

– *Frap, frap? Ĉu estas iu tie?* – La lastajn vortojn mi direktas al mi mem.

Mi transiras kun la sento de nekontestebla akcepto de tio, kio venas.

Cztery Pory Roku

Wycinki pamięci melodii ruchu w ciepłym **wiosennym** deszczu, doznawania przyjemności z kosztowania nabrzmiałej soczystej brzoskwini zerwanej prosto z drzewka, z Nią w tamtych beztrudnych dniach, smaku i zapachu jej pełnych warg. Przewrotne życie, odebrawszy doznania, dla czego wspomnienia zostawić mi musisz? Osamotniony jak biały żagiel na oceanu bezkresie, zatopiony w morzu prześcieradeł, zanurzony w zapachu środków chemicznych, monotonna przeżywałem bezbarwnie godziny, z goryczą, smak tamtych chwil, raz po raz przeżywam. Cóż więcej mi zostało, jak cofnąć pamięcią raz po raz odtwarzać co trwać powinno. Chwil, gdy zabójcze ciernie w ogrodzie mego ciała, dla ironicznego sadyzmu rakiem krwi nazwane, nie trawiły mych trzewi, mojego królestwa, gdy wolny w swej woli świat swój tworzyłem. Ta niewidzialna klątwa, trucizna bez nadziei, złośliwy pasożyt krwiobiegu życia, ten cień mroczny, demon, wróg mój bezlitosny, co morzem chemii przelanej się nie przejął. Zakończenie moje i początek zarazem. Życ mi nie daje, życie obiecuje...

Samotnym kwiatem pustyni jestem, leżąc bez celu, dopełnię żywota, w piach się obrócę, wiatr mnie rozwieje i zacznie się nowe, nowe wędrowanie. Lecz patrzę, wierze swojej nie dowierzam, jest jednak bratnia dusza w labiryncie życia. Odwiedza mnie Teofilo, znajomy ostatni, niczym promień słońca zachodzący za szczyty, o nowym blasku świadczy.

– *Saluton, amiko! Jak się czujesz?* – Pyta bezczelnie, ze swym uśmiechem co duszę rozbraja, w głąb mnie dociera. Pyłkiem kwiatu pytanie, nieznaczącym, ulotnym, lecz życiodajnym, pożywnym, dającym nadzieję. – *Dankon, amiko. Wciąż żyję, jak widzisz.* – Używanie języka nadziei, nadzieję we mnie włacza. Na fali rozmów razem się wznosimy, serfujemy pośród tematów tak lekkich, jak obłoki **letniego** nieba. Wtem zmienia się aura, gęstnieje rozmowa, o bardziej znaczące aspekty mnie pyta. Dlaczego? Czy on też czuje koniec, ostatni moment dla głębszej refleksji? Iskrą zrozumienia i szepczącym tak, daję przyzwolenie, tak jemu i sobie, by

zajrzeć do środka, czym wypełniłem czas tutaj mi dany. – *Amiko, przeżyłeś przygodę? Taką prawdziwą, największą przygodę życia?*

By odpowiedzieć, stanąć w prawdzie muszę. Nie sądziłem, że **jesień** mego życia w rozkwicie mnie spotka. Że przygód życiowych w tak krótkim okresie szukać będę musiał. Ale tak...

– *Przeżyłem.* Kochałem i byłem kochany. Tak jak ja byłem, była i Ona, słodki nektar życia, słońce mego istnienia, echo mojej duszy. Lecz jej też już nie ma. O nieroztropne z warg moich słów strumienie. Zawrócić was muszę! Nie przygodą a sensem była ona! Przygód jak awanturnik w innych miejscach szukać muszę.

Niezmierzone najpiękniejsze tajemnice, w skarbnicy wiedzy odkrywałem. Studia, wykłady, całe potoki dysput i debat. Litry tuszu, w postaci opasłych tomiszczy w duszę mą przelałem. Wspinaczka na szczyty mądrości. Na szczyt wszak nie dotarłem, zabrakło mi czasu. Zabrakło talentu, błyskotliwości. A nade wszystko zabrakło dyscypliny, gdyż nad ścieżki wiedzy przeżycia cenilem. Czym więc przygoda ta od innych się różni? Czy wskazać ją mogę z czystym sumieniem, że największą ona? Nie. Innej szukać muszę.

Jeśli esperanto język nadziei, szlak prowadzący ku nieznanym horyzontom idei, nie był przygodą, to cóż nią było? W tym wyzwaniu rzuconym odwiecznej wierzy Babel dane mi było poznać duchy przeszłości, wielkich idealistów, którzy swymi marzeniami o jedności tkali wzory z jedwabiu nadziei. Wędrowałem wśród tych historycznych postaci, słuchając ich szeptów, i znalazłem w ich marzeniach odzwierciedlenie własnych. Sukcesorem ich się stałem. A każda rozmowa w esperanto była jak spotkanie z przyjacielem, którego nigdy wcześniej nie znałem. Każdy dzień tej lingwistycznej podróży niósł ze sobą nowe odkrycia, nowy krok w budowaniu siebie i utopii, o którą walczyłem. To była przygoda, warty życia cel i droga, lecz...

We wszystkich wspomnieniach zapominałem o jednym, odwiecznym, niezmiennym, pewnym prawie. W tym ziemskim świecie, w którym skrywa się nieodkryty blask, istnieje tajemnicza kurtyna, która rozchyli

wszelkie możliwości. Kurtyna zwana śmiercią. Na jej krawędzi otwiera się brama do magicznych krain, gdzie każdy oddech jest kroplą w oceanie czasu, każda chwila słuchaniem melodii nieskończoności. To płynące wstęgi nocy, w których splatają się wszystkie historie, które kiedykolwiek były, są i będą. Wytchnie moje. Zagadka. Nadzieja. Przestroga. Gwałcicielka życia mego i dawczyni nadziei. Śmierć – największa przygoda, wytęskniona przyjaciółka.

Wtem czuję to. Ten czas pachnący formaliną i rozkładem. Nadchodzi **zima**. Finał mej symfonii. Już kostucha batutą każe wybrzmieć kodę. Nadeszła pora na ostatnią nutę. – *Dziękuję, amiko*. – Z głębokim poczuciem wdzięczności i niewypowiedzianą czułością, dziękuję mu za obecność, za to, że w ostatniej ulotnej chwili, gdy granica między istnieniem a niebytem staje się cienka jak mgła, jest. Po prostu. Tylko i aż tyle.

– *Teofilo. Zostań chwilę*. – Bezpośredniością zaskakuję przede wszystkim siebie. W jego oczach pojawia się błysk spokojnego zrozumienia.

Mijają sekundy, a może i lata. Już prawie z Nią jestem. Już prawie ją widzę. W końcu, z delikatnym uśmiechem, biorę głęboki oddech. Przekraczam mrok, odsuwam kurtynę, wbiegam pełen nadziei i odwagi. Oddaję się w objęcia tej wiecznej przygody, gotów na nową podróż, która czeka poza granicami znanego.

– *Puk, puk? Jest tam kto?* – Ostatnie słowa kieruję do siebie.

Odchodzę...

Patro

Mi ricevis mallongan, drastan informon. Mia malsana, senkonsciencia patro estis portita al malsanulejo. Tio ĉi ne estis surprizo, sed neniu pretas por tiaj novaĵoj. Mia fratino konsilis min rapidi por adiaŭi lin. Mi opiniis, ke adiaŭo ne signifas ion definitivan. Subita streĉo ofte vekas neatenditajn pensojn. Mi sukcesis alveni ĝustatempe. Pluraj familianoj staris en la malsanuleja koridoro. Mi salutis ilin kaj poste oni enlasis min en la ĉambreton, kie kuŝis mia patro. Mia patrino sidis apud la lito, kaj ĉirkaŭe estis metita medicina ekipaĵo. Panjo silentadis kaj ekrigardis min per malĉeestantaj kaj plenaj de doloro okuloj. Ŝi dividis kun mi sian internan suferon.

Mi kisis mian patrinon kaj poste mian kuŝantan patron. Mi diris ion al ili ambaŭ, sed mi ne memoras kion. Ne gravis. Mi ne sciis por kio servas diversaj medicinaj instalaĵoj, sed kiam mi ekaŭdis konstantan bipon kaj la ondlinio sur la ekrano platiĝis, mi sciis, kion ĝi signifas. Ankaŭ panjo rimarkis tion ĉi kaj komencis plorĝemi. Mi kaptis la dekstran manon de mia patro, skuis ĝin kaj diris ion. Mi eĉ momenton ne pensis, ke ĉi tio eble estos la fino. Post iom da tempo mi ekaŭdis la ŝanĝon de la monotona signalo je karakteriza bipado. La permanenta linio sur la ekrano de la monitoro denove iĝis neregula. Mi ne atribuis al mi ian kaŭzan potencon, la stimulo de la korstimulilo simple ne permesis al la koro de mia patro ĉesi bati. Mi diris: nenio okazas.

Panjo trankviliĝis. La patro restis sur la rando de vivo kaj morto. La sekvan tagon nenio ŝanĝiĝis. Sub nia premo la estro de la malsanulejo

decidis transporti mian patron al faka kliniko. Estis pli granda ŝanco revivigi lin tamen laŭ la. Laŭ la ĉefkuracisto, ta decido ne havis multe da senco.

Li opiniis, ke oni devas permesi al homo forpasi kiam lia tempo venos. Se la familio insistas kuracistoj ofte agas eĉ sen konfido. La paciento, precipe senkonscia, ne kapablas batali mem kaj pro tio de tempo al tempo valoras ke familio estu insista.

Post kelkaj semajnoj oni venigis la patron hejmen. La vivo en li ankoraŭ glimis. Ŝajne lia koro ĉesis bati plurajn fojojn en la malsanulejo, sed ĉiufoje ĝi rekomencis sian laboron denove. La ĉefkuracisto restis ĉe sia opinio. Li konsilis aĉeti mortkandelon. Liaopinie, la neceso lumigi ĝin estas afero de la venontaj tagoj.

La fizika kaj mensa kondiĉo de mia patro estis mizera. Li ne sciis kie aŭ kiu li estas, des malpli povis fari ion ajn memstare. Kuŝante kiel ŝtupo li teorie vagis en siaj pensoj transmonde ĉar neniu sciis ĉu li ankoraŭ pensas. Li postulis konstantan kaj ampleksan zorgon kaj flegon. Zorgi pri litmaljuna maljunulo estas malfacile kaj, por diri milde, ne tre agrabla kaj kelkfoje eĉ filaboro. Ŝajne ĝi instruas humilecon, sed ĉu homoj vere lernas ion estas malfacile diri. Se iu ne spertis similan situacion persone, li neniam ekkomprenos, kiel ĝi aspektas reale.

La plej grava afero okazas kiam la klopodoj alportas pozitivajn rezultojn. Ni sukcesis. Malfacila, ĉiutaga laboro, kontraŭe al la prognozo de kuracistoj, helpis eltiri mian patron el stato inter vivo kaj morto.

La sanstato pozitive ŝanĝiĝis post la vizito de kuracisto en la dua tago de Pasko. Plifruue ni kelkfoje alarmis Urĝan Helpon kaj finfine, dum la Sankta Vendredo, savhelpanto petis ne plu voki ilin. La viro en la ruĝa uniformo anoncis, ke ili estas tie por savi vivon en krizsituacio kaj tia ĉi, en nia domo, estas tute alia.

Teorie ili pravis sed kiam la sangopremo de paciento malaltigas al nerimarkebla nivelo kaj samtempe oni vidas lian vivon forvelkanta, kia koincido ĝi estas. Ni vokis kuraciston deĵorantan nokte ĉe Rapida Helpo. Lia vizito estis necesa por rekateterigi la pacienton. Dum higienaj agadoj

montriĝis, ke la katetero elfalis. Sen ĝi homo en organismo de mia patro ne povas funkcii. Juna kuracisto kaj sperta flegistino komencis siajn laboron. La kuracisto ekzamenis la patron kaj la flegistino ekinstalis la kateteron. La patro sentis sin trankviligita.

Li demandis la kuraciston – Kio okazos al mi? La kuracisto respondis, ke nun ĉio iros glate kaj la flegistino ridetante kapjesis. La unuan fojon post multaj semajnoj mia patro ekridetis kaj diris – Se alta komisiono diris, ke ĉio iras glate, tio signifas, ke mi vivos.

Ekde tiu ĉi okazaĵo, tago post tago, la stato de mia patro pliboniĝis. Progreso estis malrapida sed stabila. Por restarigi la konscion de la patro, ni enkondukis pli intensajn agojn. Ni decidis rememorigi lin pri pli kaj malpli gravaj eventoj el lia vivo. Ĉiu, kiu havis tempon, parolis kun li, montris al li fotojn kaj suvenirojn, familiajn filmetojn... Rehabilitado estis efektiva paralele. Kvankam ankoraŭ restas multaj fizikaj kaj mensaj neperfektaĵoj, sed ni sukcesis. Nuntempe vi povas paroli kun la patro normale, kaj li faras la plej multajn el siaj fiziologiaj agadoj en lokoj destinitaj por ĉi tiu celo. Sed la truoj en memoro restis. La patro ne memoras aŭ neas la tempon de malsano. Li ankaŭ ne memoras ĉu li travivis „aventuron en malhela tunelo”, kiel kelkaj homoj post klinika morto.

Ĝi estis unika periodo en mia vivo. Dum miaj multnombraj vojaĝoj mi vidis multajn mirindajn lokojn. Mi ankaŭ renkontis multajn same interesajn homojn. Ĉi tiuj aventuroj estis neforgeseblaj. Mi pensologas, ĉu revivigi vian patron povas esti nomata aventuro? Ĉio dependas de la difino de la termino „aventuro”.

El la pola tradukis Elżbieta Karczewska

Ojciec

Odebrałem krótką, drastyczną informację. Mój schorowany ojciec nieprzytomny trafił do szpitala. Nie było to zaskoczeniem, lecz, nikt nie jest gotowy na takie wiadomości. Siostra radziła, żebym się pospieszył, by zdążyć się pożegnać. Pomyślałem, że pożegnanie nie kojarzy mi się z czymś ostatecznym. Nagły stres, często podsuwa nieoczywiste myśli. Zdążyłem. Na szpitalnym korytarzu stało kilka osób z rodziny. Przywitałem się, a potem wpuszczono mnie do niedużej sali, w której leżał ojciec. Obok łóżka siedziała mama, a wokół rozstawiono medyczną aparaturę. Mama nic nie mówiła, spojrzała na mnie nieobecny i zbolałym wzrokiem. Podzieliła się ze mną swoim wewnętrznym cierpieniem. Ucałowałem matkę, a potem leżącego ojca. Coś do nich obojga powiedziałem, lecz nie pamiętam, co. Nie miało to znaczenia. Nie wiedziałem, do czego służą różne aparaty medyczne, lecz gdy usłyszałem jednostajny sygnał, a na monitorze falująca linia wypłaszczyła się, wiedziałem, co to oznacza. Mama też to zauważyła i zaczęła zawodzić. Złapałem ojca za prawą dłoń, ucisnąłem ją i coś powiedziałem. Nawet przez moment nie pomyślałem, że to może być koniec. Po chwili usłyszałem, że jednostajny sygnał zmienił się na charakterystyczne pikanie. Ciągła linia na ekranie monitora, znowu stała się nieregularna. Nie przypisywałem sobie mocy sprawczej, po prostu stymulacja rozrusznika nie pozwoliła na zaprzestanie pracy przez serce ojca. Powiedziałem: nic się nie dzieje. Mama uspokoiła się. Ojciec pozostał na granicy życia i śmierci. Następnego dnia nic się nie zmieniło. Pod naszą presją, ordynator zdecydował o przewiezieniu ojca do specjalistycznej kliniki. Była tam większa szansa na przywrócenie go do życia. Zdaniem ordynatora nie miało to większego sensu.

On uważał, że powinno się dać spokojnie odejść człowiekowi, gdy nadejdzie jego czas. Gdy rodzina naciska, lekarze często bez przekonania, podejmują działania. Dlatego warto wywierać na nich presję, bo pacjent, a tym bardziej nieprzytomny, nie jest w stanie o sobie walczyć.

Po kilku tygodniach przywieziono ojca do domu. Życie w nim ciągle jedynie się tliło. Podobno w szpitalu kilkakrotnie jego serce przestawało bić, lecz za każdym razem akcja wracała. Ordynator pozostał przy swoim przekonaniu. Radził zaopatrzyć się w gromnicę. Jego zdaniem potrzeba jej zapalenia, to kwestia najbliższych dni. Stan ojca pod względem fizycznym i psychicznym prezentował się marnie. Nie wiedział, gdzie i kim jest, a tym bardziej nie był w stanie cokolwiek samodzielnie zrobić. Leżał jak kłoda, błędząc myślami w zaświatach, o ile miał jakieś myśli. Wymagał ciągłej i kompleksowej opieki oraz pielęgnacji. Czynności opiekuńcze przy obłożnie chorym, starym człowieku, to ciężka i delikatnie mówiąc, mało przyjemna, a momentami odrzucająca praca. Podobno uczy pokory, ale, czy coś z tego wynika, trudno powiedzieć. Gdy, ktoś nie doświadczył tej sytuacji osobiście, nigdy nie zrozumie, jak to wygląda w rzeczywistości. Lecz najważniejsze, gdy starania dają pozytywne efekty. Nam się udało. Ciężka, codzienna praca, wbrew rokowaniom lekarzy, pozwoliła wyciągnąć ojca ze stanu na pograniczu życia i śmierci. Przełom nastąpił po wizycie lekarza w drugi dzień Świąt Wielkanocnych. Kilkakrotnie wzywane pogotowie ratunkowe, po raz ostatni w Wielki Piątek, ustami ratownika zapowiedziało, żeby już więcej po nich nie dzwonić. Mężczyzna w czerwonym uniformie oznajmił, że oni są od ratowania życia w nagłych przypadkach, a tu mamy zupełnie inną sytuację.

Pewna racja w tym była, lecz gdy choremu spada ciśnienie do nieoznaczalnego, a jednocześnie widać jak gaśnie jego życie, to, jaki to jest przypadek. Wezwaliśmy lekarza świątecznej pomocy. Jego wizyta była konieczna celem ponownego cewnikowania chorego. Przy czynnościach higienicznych okazało się, że wypadł cewnik. Bez niego człowiek w ciężkim stanie, nie może funkcjonować. Młody lekarz i doświadczona pielęgniarka rozpoczęli czynności. Lekarz zbadał ojca, a pielęgniarka założyła cewnik. Ojciec poczuł ulgę. Zapytał lekarza – co ze mną będzie? Lekarz odpowiedział, że teraz już będzie dobrze, a pielęgniarka uśmiechając się przytaknęła. Ojciec po raz pierwszy od wielu tygodni uśmiechnął się i powiedział: – jeżeli wysoka komisja powiedziała, że będzie dobrze, to znaczy, że będę żył.

Od tego zdarzenia, dzień po dniu stan ojca się poprawiał. Postępy były powolne, ale systematyczne. Żeby przywrócić świadomość ojca, wprowadziliśmy intensywniejsze działania. Postanowiliśmy przypomnieć mu bardziej i mniej istotne zdarzenia z jego życia. Kto miał czas rozmawiał z nim, pokazywał fotografie i pamiątki, wyświetlał rodzinne filmiki. Równolegle prowadzona była rehabilitacja. Co prawda wiele niedoskonałości fizycznych i psychicznych jeszcze pozostało, lecz udało się. Obecnie można z ojcem normalnie rozmawiać, a większość czynności fizjologicznych wykonuje w miejscach do tego przeznaczonych. Lecz dziury w pamięci pozostały. Ojciec nie pamięta lub wypiera czas choroby. Nie pamięta również, czy przeżył przygodę w ciemnym tunelu, jak niektórzy po śmierci klinicznej.

Był to jedyny w swoim rodzaju okres w moim życiu. W trakcie licznych podróży widziałem wiele wspaniałych miejsc. Spotkałem też mnóstwo nie mniej interesujących ludzi. Były to niezapomniane przygody. Zastanawiam się, czy to przywracanie ojca do życia, można nazwać przygodą? Wszystko zależy, od definicji pojęcia „przygoda”.

Edzperanta literaturpeto

Mi eniras la trinkejon, kie ni planis retrovi unu la alian.

La intenseco de miaj korbatoj similas al tiu de la sonimpetoj de proksima kirkokariljono.

Zigzagante inter la tabloj, mi rapide ekrimarkas la personon, kiun mi alparolis kelkajn semajnojn antaŭe.

Sidante ĉetable, ŝi turnas al mi la dorson, ne vidante min alproksimiĝi.

Mi frapetas al ŝi ŝultron: ĉu mi rajtas kisi vin?

Per la rideto kiu akompanas ŝian feliĉe jesan respondon, malfermiĝas la romano de nia komuna vivo, kiu komenciĝas precize kiam, firmigite de ŝia akcepto, mi alpremas la lipojn al ŝiaj vangoj por kvar kisetoj, kiuj stampas la ekon de nia dua renkontiĝo.

Ĉar „dua” implicas, ke estis iu unua, jen la cirkonstancaro, kiu ebligis al ni interkonatiĝi.

Mi partoprenas trian fojon en semajnfina Esperanto-staĝo en francflandra vilaĝeto.

Ne plu freŝbakita komencanto, mi elektis konversacian kurson, el la kvar proponitaj, de la iniciatkurso por veraj komencantoj ĝis la prelegeto por kompetentaj lingvo-uzantoj. La interŝanĝoj inter partoprenantoj de malsamaj grupoj okazas dum la paŭz-kaj-manĝperiodoj, aŭ en la tagmomentoj rezervitaj al pli distraj programeroj.

Ĝuste okaze de ĉi tia programo, sabatvespere, mian atenton altiras staĝantino, kiun mi ne konas. Niaj rigardoj kruciĝas, perdiĝas, ree kruciĝas, denove perdiĝas...

Mi povus forlasi la ejon sen revidi la belan nekonatulinon, se mia scivolemo ne instigus min alproksimiĝi, paŭzokaze, al tablo kie jam kungluiĝas kelkaj gestaĝantoj. Mi komprenas, ke eblas havigi al si senpagan ekzempleron de revuo: Literatura Foiro... kaj ĉefe, ke la disdonanto estas neniu alia ol... jes ja...ŝi, kompreneble!

Peti provekzempleron estas mia nura celo, tamen mi decidus aldoni malfacilaĵon al mia statuso de lernanto, al kiu ankoraŭ ne eblis esprimi sin multe.

Mi alparolos ŝin. Sed kion diri, krom banalaĵoj?

Mi emus partopreni, du monatojn poste, en germana renkontiĝo, en Homburgo. Nu... Iri sole tute bonus, sed esti akompanata povus helpi al ŝajna mallongigo de la vojaĝdaŭro. Ĉu tion proponi al ŝi? Mi demandas ŝin, ĉu ŝi ne konas iun, kiu intencas veturi tieeventen.

Ĉu ŝi komprenas la aludon, kiun mi hezite vortigis al ŝi?

– Mi ŝategus iri, bedaŭrinde mi havos ekzamenon samperiode kaj nepre studu.

Stulta mi ja estas! Tiu junulino plu studas, kaj zorgas pri aliaĵoj ol akompano de kvardekjarulo malbone reganta Esperanton.

Mi forirontas, preskaŭ forgesante la kialon de mia ĉeesto je tiu tablo, kiam mia samlingvanino restigas min:

– Jen revuprovekzemplero. Interese! Estante agento por Belgio, mi disdonas ĝin reklame. Cetere, vidu, mia adreso troviĝas ĉi tie.

Mia „bela nekonatulino” konigas do al mi siajn nomon kaj adreson!

Mi fine foriras, riĉa je trofeo, kiun mi supozeble trafe uzos. Nu, logika uzo de revuo estas... legi ĝin; tion mi faras kun seriozeco kaj emo progresi.

Por miaj Esperanto-kursoj, mi ĉefe uzas la verkojn de aŭtoro klar-kaj-bonstila: Claude Piron, nura literatura referenco por mi en tiu nova lingvokampo, kiun mi malkovras. La legado de „Literatura Foiro” malfermas al mi tute alian horizonton: novajn temojn, aliajn stilojn... Verkisto aparte allogas min: Liven Dek, pro novelo lia, „Liza”.

Mi ŝatus legi aliajn tekstojn de li, sed la kelkaj librokatalogoj, pri kiuj mi disponas, ne mencias Liven Dek.

Ne gravas! Mi scias, ĉe kiu informiĝi!

Mia belga amikino tutcerte partoprenas en la ellaborado de la revu-enhavo kaj donos al mi ĉiajn indikojn koncerne la verkiston, pri kiu ĉiuj esploradoj miaj restis sterilaj.

Mi skribas mian unuan Esperantan leteron, (*Ĉu vi memoras pri mi?... mi parolis al vi pri vojaĝo al Germanio... vi donacis al mi revuon...*), petante informojn pri la aŭtoro de „Liza”.

La respondo ne malfruas: mi entuziasme ricevas unuan leteron en tiu lingvo, kiun mi decidis lerni... ĝi longegas!

Mia korespondantino memoras pri mi (uf!) kaj aludas pri multaj detaloj de nia konversacio.

Mi do parolis al ŝi pri miaj vizitoj al la Ostenda Esperanto-klubo, pri mia Zamenhof-strato? Ĉio tio, dum mi iris al ŝi nur por revupeto?

Koncerne Liven Dek, mi devas ankoraŭ atendi, ĉar ŝi vizitos la antverpenan klubon, kie literaturfakulo, Chris Declerck, certe kapablos informi ŝin.

Bone! Tio aŭguras duan leteron!

Antaŭ tio, mi respondu al ŝi!

Ĉu mi skribis al ŝi pri mia filo, kun kiu mi sole vivas? Certe jes, ĉar ŝi respondas pri la sia: „*Tute amuze... kaj strange koincida! Ankaŭ mi havas filon kaj sole vivas kun li... 17-jara li antaŭ nelonge iĝis...*”

Filo deksepjara! Ne eblas! Mi estis trompita de la ŝajna juneco de mia amikino.

Kaj plie: „*Ne eblas nei fortan emon akcepti vian tiom vere gastaman kaj ĉarme esprimitan inviton korvarmigan...*”

Ĉu mi do invitis ŝin veni miaurben, en Dunkirkon? Sendube pro emo praktiki la lingvon internacian!

Kaj kion pri Liven Dek? Ĉu li plu estas la diskutfadeno de tiu eka korespondado? Postskribo sciigas al mi... ke li estas hispano.

Bone! Certe estos sekvo al ĉi tiu letero, por pliaj sciigoj. Fakte, mi poste ekscios, ke la vera nomo de ĉi tiu verkisto, kiu uzas plumnomon, estas Miguel Gutiérrez Adúriz.

Sed la enhavo de niaj leteroj estas jam tute alia, ĉar en la tria skribaĵo kiun mi ricevas, mia amikino esprimas trafan kialon por viziti min: „Ĉi tiun monaton, mi festos mian naskiĝtagon... Tiu al mi kutime ordinara tago subite iĝus tute speciala, kiam eblus pasigi ĝin en la ĉarma kompanio de amiko nova sed tamen kvazaŭ jam mense apuda”.

Sekvas ŝia telefonnumero.

Baldaŭ malfermiĝos la romano de nia komuna vivo.

Od literatury do oświadczyn

Wchodzę do baru, w którym zaplanowaliśmy się ponownie spotkać.

Intensywność uderzeń mojego serca jest zbliżona do rozmachu uderzeń dzwonu pobliskiego kościoła.

Przeciskając się zygzakiem między stolikami, od razu zauważam osobę, którą zagadnąłem kilka tygodni wcześniej.

Siedząc przy stole, jest odwrócona plecami do mnie, nie widzi jak się zbliżam.

Stukam ją w ramię: czy mogę cię pocałować?

Uśmiechem, szczęśliwie towarzyszącym jej przyzwalającej odpowiedzi, otwiera się opowieść naszego wspólnego życia. Rozpoczyna się ono dokładnie wtedy, kiedy upewniony jej akceptacją, po czterokroć przyciskam usta do jej policzków, pocałunkami pieczętując początek naszego drugiego spotkania.

Drugie oznacza, że było też pierwsze – oto okoliczności, które pozwoliły nam się poznać.

Po raz trzeci biorę udział w weekendowym esperanckim stażu we francusko-flamandzkiej wiosce. Już nie świeżo-upieczony początkujący, z czterech proponowanych kursów – od tego dla początkujących

(dla naprawdę początkujących), po prelekcje dla zaawansowanych użytkowników języka, wybrałem kurs konwersacyjny. Kontakt pomiędzy uczestnikami różnych grup odbywa się albo podczas przerw na posiłki, albo podczas zajęć zarezerwowanych na rozrywkowe punkty programu.

W sobotni wieczór, przy okazji takiego właśnie programu, moją uwagę przyciąga, nie znana mi, stażystka. Nasze spojrzenia krzyżują się, gubią, na powrót krzyżują i znowu gubią...

Mógłbym opuścić miejsce bez powtórnego ujrzenia pięknej nieznanym, gdyby mnie moja ciekawość nie pchnęła, podczas przerwy, do zbliżenia się do stołu, przy którym było już kilkoro stażystów. Domyślam się, że można dostać bezpłatny egzemplarz czasopisma Literatura Foiro... i przede wszystkim, rozdaje je nie kto inny jak... o tak, właśnie ona!

Prośba o egzemplarz okazowy jest moim jedynym celem, jednak decyduję się dodać zawłości mojemu statusowi ucznia, któremu jeszcze nie udawało się wiele wyrazić.

Odezwę się do niej. Ale co, oprócz banałów, powiedzieć?

Chciałbym za dwa miesiące, wziąć udział w niemieckim spotkaniu w Hamburgu. Cóż... jechać samemu całkiem dobrze, ale towarzystwo pomogłoby skrócić podróż. Czy zaproponować jej to? Pytam, czy nie zna kogoś, kto ma zamiar udać się na to wydarzenie. Czy rozumie aluzję, do niej z wahaniem skierowaną?

– Chciałabym jechać, niestety w tym samym czasie będę miała egzamin i muszę się uczyć.

Głupi jestem! Dziewczyna nadal studiuje i dba o inne rzeczy, niż towarzystwo słabo posługującego się esperantem, czterdziestolatka.

Odchodzę, prawie zapominając o przyczynie mojej obecności przy stoliku, gdy moja rozmówczyni zatrzymuje mnie:

– Proszę egzemplarz czasopisma. Bardzo interesujący! Jestem agentką na Belgię, reklamuję je, rozdając. Poza tym, popatrz, tutaj znajduje się mój adres.

Moja „piękna nieznanym” dzieli się ze mną swoim imieniem i adresem! Odchodzę w końcu, bogatszy o trofeum, którego na pewno użyję.

Cóż, logicznym zastosowaniem czasopisma jest... przeczytanie go i to robię, z powagą i chęcią poczynienia postępów.

Na potrzeby moich esperanckich kursów, korzystam głównie z dzieł autora piszącego jasno i w dobrym stylu: Claude'a Pirona – jedyne literackie odniesienie na nowo przeze mnie odkrywanym, lingwistycznym polu. Lektura Literatura Foiro otwiera przede mną zupełnie nowe horyzonty: nowe tematy, inny styl. Szczególnie pociąga mnie pisarz Liven Dek, nowelą „Liza”.

Chciałbym przeczytać inne jego teksty, ale posiadane przeze mnie katalogi nie wymieniają go.

Nie szkodzi! Wiem, u kogo zasięgnąć informacji!

Moja piękna przyjaciółka zapewne bierze udział w opracowywaniu zawartości czasopisma i da mi wszystkie wskazówki dotyczące pisarza, co do którego wszelkie moje poszukiwania pozostały bezowocne. Piszę mój pierwszy esperancki list (Czy mnie pamiętasz?... mówiłem o podróży do Niemiec... dałaś mi czasopismo...), pytam o informacje na temat autora „Lizy”.

Odpowiedź nie opóźnia się: z entuzjazmem odbieram pierwszy list w języku, którego zdecydowałem się nauczyć... jest długi!

Moja korespondentka pamięta mnie (uf!) i nawiązuje do szczegółów naszej rozmowy.

Mówiłem jej więc o moich wizytach w klubie esperanckim w Ostendzie, o mojej ulicy Zamenhofs? Wszystko to, kiedy podszedłem do niej jedynie z prośbą o czasopismo? Jeśli chodzi o Livena Deka, muszę jeszcze trochę poczekać, uda się do klubu w Antwerpii, gdzie specjalista od literatury Chris Declerck, zapewne będzie w stanie ją poinformować.

Dobrze! To zapowiada drugi list!

Przedtem jej odpowiem!

Czy napisałem jej o moim synu, z którym samotnie mieszkam? Zapewne tak, gdyż opowiedziała o swoim: „Zabawne.. jaki dziwny zbieg okoliczności! Ja także mieszkam sama z synem... będzie miał wkrótce 17 lat”. Siedemnastoletni syn! Niemożliwe! Dałem się zwieść pozornej młodości mojej przyjaciółki.

I jeszcze: „Nie mogę zaprzeczyć ogromnej chęci zaakceptowania Twojego, tak bardzo gościnnego, ogrzewającego serce i czarująco wyrażonego zaproszenia...” Czy więc zaprosiłem ją do przyjazdu do mojego miasta, Dunkierki? Zapewne z powodu chęci praktykowania języka międzynarodowego!

A co, jeśli chodzi o Livena Deką? Czy nadal jest tematem nawiązanej korespondencji? Z postscriptum dowiedziałem się, że to... Hiszpan.

Dobrze! Zapewne będzie ciąg dalszy, z kolejnymi informacjami. Rzeczywiście, później dowiedziałem się, że prawdziwe nazwisko pisarza używającego literackiego pseudonimu, jest Miguel Gutiérrez Adúriz.

Jednakże zawartość naszej korespondencji jest już zupełnie inna, bo w trzecim otrzymanym liście, moja przyjaciółka odkrywa prawdziwą przyczynę swojej wizyty u mnie, w Dunkierce: „W tym miesiącu świętuję swoje urodziny... Ten zazwyczaj zwykły dla mnie dzień, stałby się nagle całkiem wyjątkowy, skoro mogłabym go spędzić w czarującym towarzystwie przyjaciela nowego, lecz mentalnie już bliskiego”.

Poniżej jej numer telefonu.

Wkrótce otworzy się powieść naszego wspólnego życia.

Z esperanta tłumaczyła Maria Niemyjska

STANISŁAWA VIVIANA

Flug-aventuroj

Unu tagon Sofia malkovris ke ŝi havas 5 gefratojn disigitaj ĉirkaŭ Europo. De tiam ŝia vivo ŝanĝiĝis en manieroj, kiujn ŝi neniam imagis. Malgraŭ ke Sofia ĉiam malamamis flugi, ŝi komprenis, ke la plej rapida maniero por koni ĉi tiun novan familion estis preni aviadilon. Do, kun miksaĵo de timo kaj ekscito, ŝi abonigis al aviada kompanio, decidita pasigi kiel eble plej multe da tempo kun siaj fratoj kaj sia fratino. La unuan fojon, kiam ŝi renkontis ilin, estis en Barcelono, urbo kiu ŝtelis ŝian koron per siaj vivaj koloroj kaj la gastama etoso. Estis Carlos, kun sia trankviliga rideto, Pedro, la revema muzikisto, kaj Isabel, la plej juna fratino, kun okuloj plenaj de scivolemo. La ligilo establiĝis tuj, kvazaŭ ili ĉiam estis destinataj trovi unu la alian.

La tagoj pasigitaj en Barcelono estis neforgeseblaj, sed la vojaĝo ne finiĝis tie. La sekvan semajnon, Sofia estis sur flugo al Varsovio, kie loĝis la alia frato, Mateusz. Ĉiu vojaĝo estas aventuro, ĉiu renkontiĝo malkovro. Sofia, kiu ĉiam preferis vojaĝi per ŝipo, trajno, aŭto aŭ biciklo, lernis vivi kun la angoro de flugado, pelita de la amo al ĉi tiu nova familio. La dua flugo al Hispanio kondukis ŝin al Madrido, kie loĝas alia frato. Sofia ĉiam deziris esplori Madridon, kaj nun ŝi havas la ŝancon fari tion kun sia frato Pablo. Kvankam li estas pli juna je dek jaroj, la aĝdiferenco ne ŝajnas esti nevenkebla baro. Pablo proponis pasigi la tagon biciklante, esplorante la parkojn de la urbo, kaj Sofia akceptis kun entuziasmo. Estas printempa mateno, kaj la aero estas freŝa kaj vigla. Sofia kaj Pablo pedaladas tra la „Casa de Campo”, inter ombraj vojetoj kaj trankvilaj lagoj. La babiladoj

fluas nature, kaj Sofia sentas sin komforta apud ĉi tiu frato, kiun ŝi ankoraŭ lernas koni.

„Mi ne povas kredi kiom granda estas ĉi tiu parko”, diras Sofia, „Ĝi estas kiel oazo en la mezo de la urbo”.

Pablo ridetas. „Jes, ĝi estas unu el miaj plej ŝatataj lokoj en Madrido. Kiam mi estis pli juna, mi ofte venis ĉi tien por ludi la gitaron. Tio helpis min malstreĉiĝi kaj pripensi”.

„Vere? Ankaŭ mi”, rivelas Sofia kun hezita rideto, „Mi, la violonon. Ĝi ĉiam estis mia maniero esprimi min”. Pablo kapjesas, rideto lumigante lian vizaĝon. „Estas nekredeble. Ni havas alian pasion komune. La muziko ĉiam estis grava parto de mia vivo”.

Sofia sentas familieran varmon kreski en sia brusto. Malgraŭ la distanco kaj la tempo pasinta aparte, estas aspektoj de iliaj vivoj kiuj nature interplektiĝas. Ili daŭre pedaladas en silento dum iom da tempo, ĝuante la pejzaĝon kaj la reciprokajn kunestojn. Je iu momento, ili haltas apud lageto. Pablo sidiĝas sur benko, kaj Sofia sekvas lin. „Kiam vi komencis ludi la violonon?” demandas Pablo, rompante la silenton. „Pasigis jam dek kvin jarojn”, respondas Sofia. „La muziko ĉiam estis mia rifuĝejo. Kiam mi ludas, mi sentas, ke mi povas esprimi ĉion, kion mi ne povas diri per vortoj”.

Pablo kapjesas. „Mi komprenas perfekte. La muziko havas la saman efikon sur mi. Kiam mi estis pli juna, mi rifuĝiĝis en la muziko ĉiufoje, kiam mi sentis min perdita aŭ konfuzita. Ĝi estas kiel universala lingvo, kiu transpasas vortojn”.

Sofia ridetas, sentante la varmon de la nova familio, kiu kreskas ĉirkaŭ ŝi. Ŝi trovis ne nur fratojn, sed ankaŭ amikojn, kunvojaĝantojn, kaj animfratojn. Kaj dum ili pedaladis al la sunsubiro, Sofia sciis, ke ĉi tio estis nur la komenco de longa kaj mirinda aventuro kune. Sofia ekkomprenis, ke la vojaĝo ne estis nur rimedo por atingi siajn fratojn, sed fundamenta parto de ŝia transformiĝo. Ĉiufoje kiam ŝi eniras aviadilon, ŝi superas parton de sia timo, kaj ĉiufoje kiam ŝi surteriĝas, ŝi pli proksimiĝas al ĉi tiu nova familio. Estas vojaĝo interne kaj ekstere de ŝi, malkovro de ligiloj kaj de amoj, kiujn ŝi ne sciis ke ŝi povus sperti.

Dum ŝiaj vojaĝoj, Esperanto fariĝis ŝia plej valora aliancano. Sofia jam delonge estas esperantisto, kaj en ĉiu urbo ŝi trovis komunumon preta bonvenigi ŝin. La esperantistoj de Barcelono kaj Varsovio fariĝis dua familio, ofertante subtenon kaj amikecon. Esperanto estas la perfekta simbolo de la nova ĉapitro de la viv-aventuro de Sofia. La promenoj laŭ la Rambla, la vesperoj pasigitaj babilante en kafejoj, kaj la ridoj kun Carlos kaj Isabel, la ekskursoj en la parkoj de Varsovio, la muziklecionoj kun Pablo estas valoraj momentoj kaj plenigas ŝiajn tagojn per ĝojo. Ĉiu vojaĝo, ĉiu renkontiĝo, estas nova mozaikero en la mozaiko de ŝia vivo. La monatoj pasas, kaj Sofia fariĝas ĉiam pli konscia pri kiom ŝia vivo ŝanĝiĝis. Ŝi ne plu estas sola. Ĉiufoje kiam ŝi revenas hejmen, ŝi kunportas pecon de Hispanio aŭ Pollando, memoron de dividita momento, ridon, brakumon. Kaj kun ŝi, ŝi portas ankaŭ la forton de superado de siaj flugaj timoj, de malkovrado de la potenco de ligiloj. Ŝia vivo, iam tiel soleca, nun estas kalejdoskopo de vizaĝoj kaj voĉoj, de lingvoj kaj kulturoj. Kaj en ĉio ĉi, Esperanto daŭre estas la kondukfadeno, unuecigante la diversajn partojn de ŝia vivo en unu harmonian melodion. Sofia trovis sian familion, kaj kun ĝi, ŝi trovis sin mem.

Mi vidas ŝin. La sekva flugo al Pollando jam atendas ŝin...

Powietrzne przygody

Pewnego dnia Sofia odkryła, że ma piątkę rodzeństwa rozsianą po Europie. Od tamtej pory jej życie zmieniło się w sposób, którego sobie nigdy nie wyobrażała. Mimo, że Sofia nigdy nie lubiła latać, zrozumiała, że najszybszym sposobem na poznanie tej nowej rodziny było polecenie samolotem. Więc z mieszkanką obawy i ekscytacji zwróciła się do linii lotniczych, zdecydowana spędzić tak dużo czasu, jak to możliwe, ze swoimi braćmi i siostrą. Pierwszy raz, kiedy ich spotkała był w Barcelonie,

mieście, które swoimi żywymi kolorami i gościnną atmosferą skradło jej serce. Był Carlos, ze swoim uspakajającym uśmiechem. Pedro, rozmazany muzyk i Isabel, najmłodsza siostra z oczyma pełnymi ciekawości. Więź powstała natychmiast, jakby wzajemne odnalezienie się było ich przeznaczeniem. Dni spędzone w Barcelonie były niezapomniane, ale podróż nie zakończyła się tutaj. Następnego tygodnia Sofia leciała do Warszawy, gdzie mieszkał inny brat – Mateusz. Każda podróż jest przygodą, każde spotkanie odkryciem. Sofia, która zawsze wolała pływać statkiem, jeździć pociągiem, samochodem lub rowerem nauczyła się żyć z lękiem przed lataniem, powodowana miłością do nowej rodziny.

Drugi lot do Hiszpanii zaprowadził ją do Madrytu, gdzie mieszka inny brat. Sofia zawsze chciała odkryć Madryt i teraz ma okazję zrobić to ze swoim bratem Pablem. Mimo, że jest młodszy o dziesięć lat, różnica wieku nie wydaje się nie do pokonania. Pablo zaproponował spędzenie dnia na rowerach i eksplorowanie miejskich parków, co Sofia przyjęła z entuzjazmem. Jest wiosenny poranek a powietrze świeże i rześkie. Sofia i Pablo jadą przez „Casa de Campo”, między cienistymi drózkami i cichymi stawami. Rozmowa płynie naturalnie a Sofia czuje się dobrze przy bracie, którego dopiero poznaje.

„Nie mogę uwierzyć, jak duży jest ten park” – mówi Sofia, rozglądając się dookoła – „Jest jak oaza pośrodku miasta”.

Pablo uśmiecha się – „Tak, jest to jedno z moich ulubionych miejsc w Madrycie. Kiedy byłem młodszy, często przychodziłem tutaj grać na gitarze. Pomagało mi to się zrelaksować i pomyśleć”.

„Naprawdę? Ja tak samo” – wyjawia Sofia z niepewnym uśmiechem – „na skrzypcach. Zawsze pomagały mi wyrazić siebie”.

Pablo kiwa głową, uśmiech rozjaśnia jego twarz. „Niewiarygodne. Mamy kolejną wspólną pasję. Muzyka zawsze była ważną częścią mojego życia”.

Sofia czuje, jak w piersi narasta znajome ciepło. Mimo odległości i czasu spędzonego osobno, są aspekty ich życia, które naturalnie się spletają. Przez pewien czas kontynuują jazdę w ciszy, ciesząc się pejzażem

i wspólną obecnością. W pewnym momencie zatrzymują się obok stawu. Pablo siada na ławce a Sofia podąża za nim.

„Kiedy zaczęłaś grać na skrzypcach?” – pyta Pablo przerywając milczenie.

„Przeszło piętnaście lat temu” – odpowiada Sofia. – „Muzyka zawsze była moim schronieniem. Kiedy gram, czuję, że mogę wyrazić wszystko, czego nie mogę wypowiedzieć słowami”.

Pablo przytakuje. „Doskonale rozumiem. Muzyka ma na mnie taki sam wpływ. Kiedy byłem młodszy uciekałem w muzykę za każdym razem, kiedy czułem się zagubiony albo zdezorientowany. Jest jak uniwersalny język, który przekracza słowa”.

Sofia uśmiecha się, czując ciepło nowej rodziny, która rośnie wokół niej. Znalazła nie tylko braci, ale także przyjaciół, współpodróżników i bratnie dusze. I tak kiedy jechali ku zachodowi słońca, Sofia wiedziała, że to jedynie początek długiej i cudownej wspólnej podróży. Sofia zrozumiała, że podróż nie była tylko środkiem do dotarcia do brata, ale fundamentalną częścią jej przemiany. Za każdym razem, kiedy wchodzi do samolotu pokonuje część swojego strachu i za każdym razem, gdy ląduje bardziej zbliża się do swojej nowej rodziny. Jest to podróż wewnątrz i na zewnątrz niej, odkrycie więzi i miłości, których nie wiedziała, że może doświadczać.

Podczas jej podróży Esperanto stało się jej najwartościowszym sojusznikiem. Sofia od dawna była esperantystką, w każdym mieście znajdowała społeczność gotową ją przyjąć. Esperantyści z Barcelony i Warszawy stali się drugą rodziną oferując wsparcie i przyjaźń. Esperanto jest doskonałym symbolem nowego rozdziału życia Sofii. Spacerów wzdłuż Rambli, wieczory spędzone w kafejkach na rozmowach i śmiechu z Carlosem i Isabel, wycieczki do parków w Warszawie, lekcje muzyki z Pablem są cennymi chwilami i wypełniają jej dni radością. Każda podróż, każde spotkanie jest nowym fragmentem w mozaice jej życia. Mijają miesiące i Sofia staje się coraz bardziej świadoma tego, jak bardzo jej życie się zmieniło. Nie jest już sama. Za każdym razem, kiedy wraca do domu

przywozi ze sobą kawałek Hiszpanii lub Polski, wspomnienie wspólnych chwil, uśmiechów, uścisków. Zaś ze sobą wiezie siłę przewyciężonego lęku przed lataniem, odkrycie potęgi więzi. Jej życie, niegdyś tak samotne, teraz jest kalejdoskopem twarzy i głosów, języków i kultur. A w tym wszystkim Esperanto jest wiodącym wątkiem, jednoczącym rozmaite części jej życia w jedną harmonijną melodię. Sofia znalazła swoją rodzinę a wraz z nią, odnalazła siebie.

Widzę ją. Kolejny lot do Polski już na nią czeka...

Z esperanta tłumaczyła Maria Niemyjska

Dorlotita de sorto

De ĉiam mi kredis mian intuicion dum unua renkontiĝo.

Personoj, kiujn mi ŝatis aŭ konfidis en plimulto ne frustris min.

Sed ankaŭ ĉi tiuj neakceptitaj dum „la unua rigardo” post malfacilaj vivtravivaĵoj ofte estas kun mi.

Mi serĉis renkontiĝojn kun personoj, kiuj donadis al mi ekzemplojn por kopii ilin. Kun plej ŝatata Onklinjo, kiu instruis min taŭge kondukti. Amataj Avinjoj – ĉiu laŭ propra gusto vestis min, ili bone enkondukis min en mian maturan vivon. Kaj kompreneble miaj Gebaptopatroj, kiuj estis same gravaj kiel Gepatroj. Ni havis multajn sekretojn, kiuj bone transkondukis min tra miaj junecaj jaroj.

Familion oni ne elektas, sed por krei mian novan familion mi serĉis iun esceptan kaj ne kalkulante rigardojn finfine mi prosperis fari tion.

Komunaj niaj celoj kaj interesiĝoj por mi ĉiam estas gravaj.

Mi subtenas memstarecon de virinoj, atente aŭskultas iliajn konsilojn kaj profitas pro ilia helpo.

Mi disdividas kun aliaj mian „bonaĵon”: scio, ĝojo, promenoj, komuna festenado.

De ĉiu renkontiĝo mi ion konservas por mi. Okazas ankaŭ, ke la renkontiĝo estas la unua kaj lasta.

Soleco ne turmentas min ĉar mi havas multajn celoj kaj strebas efektiviĝi ilin.

Mi havas ene en mi „ion”, kio estas bezonata por ĉiami, travivi (mi kantas, saltas, krias, preĝas, falas senforte, izoliĝas aŭ kuiras „kun koro”).

De ĉiam imponis al mi ĉiuj, kiuj sukcesis interkompreniĝi en fremda lingvo.

Mi estas ege impresita de Persono kun multflankaj interesiĝoj kaj mi ŝatus danki ŝin pro ŝia zorgo, dividiĝo de spertoj kaj promesi, ke mi engaĝiĝos en komunan agadon.

Nia konateco rapide progresas.

Ŝi instigis min lerni Esperanton, ĝi estas por mi samtempe defio kaj amuzo. Komune ni povas pasigi tempon dum promenoj, ŝakludoj, briĝludoj, diskuti kaj degusti.

Ĉi tiu Persono estas Celina. Mi ŝatas nomi ŝin Celinjo, ŝi estas bjali-stokanino.

Al interesaj travivaĵoj mi enkalkulas restadon en novaj lokoj, konatiĝon kun novaj gustoj, aromoj, kutimoj.

Mi memoras guston de glaciaĵoj en Dubrownik kaj de cidro en Graz. Mi serĉas ilin, komparas sed daŭre mi ne trovis ilin.

Por mia familio kaj geamikoj mi kuiras „kun koro”, plej ofte mi scias kion ili ŝatas. Ofte tamen la pladoj dividas homojn, ekzemple fiŝaĵoj, haringoĵoj devas esti for de Ala kaj ŝia edzo Johano por manĝi ilin venas speciale.

Kion fari? Disdividi la geedzan paron ĉe la tablo? Ne servi ĉi tiujn frandaĵojn? Kiel ilin regali?

Mi ŝatas ilian societeton kaj haringoĵojn kaj fiŝaĵojn.

„Tra stomako al koro” – tiel instruis min mia avinjo.

Ĝuste! Celinjo generale manĝas malmulte kaj ŝatas vinon.

En rememoroj societ-kuirartaj ni havas jenajn: – mia varmigita vino trinkita dum malfrua aŭtuno en nevarmigita forcejo, – kuko de Teresa, kiu falis teron, sur pinglaron ĉe lignofajro kaj post „purigado” de pingloj formanĝita ĝis la lasta ereto.

Mia sorto gvidas min tiel, ke ĉirkaŭ mi estas interesaj homoj, diversaj gustoj kaj aromoj, bonhumoro kaj ili ĉiuj favoras por realigi kreitajn CELOJN.

El la pola tradukis Nina Pietuchowska

Pogłaskana przez los

Od zawsze wierzyłam w swoją intuicję przy pierwszym spotkaniu.

Osoby, które polubiłam czy zaufałam w większości nie zawiodły mnie.

Ale ci odrzuceni w „pierwszym spojrzeniu” też po życiowych procesach często są ze mną.

Szukałam spotkań z osobami, które dawały mi przykłady do naśladowania. Z ulubioną Ciocią, która uczyła kindersztuby. Kochane Babcię – każda w swoim guście stroiły mnie, wprowadzały w dorosłość. No i oczywiście Chrzestni, którzy byli tak ważni, jak Rodzice, ale mieliśmy wiele tajemnic, które poprowadziły mnie dobrze przez młode lata.

Rodziny się nie wybiera, ale szukałam do utworzenia mojego Rodu kogoś wyjątkowego i nie licząc, które to było spojrzenie, dobraliśmy się wspaniale.

Wspólne cele i zainteresowania są dla mnie zawsze ważne.

Popieram samodzielność kobiet i wsłuchuję się w ich rady oraz korzystam z ich pomocy.

Dzielę się z innymi moim „dobrem”: wiedzą, radością, spacerami, wspólnym ucztowaniem.

Z każdego spotkania zachowuję coś dla siebie, bywa też, że jest to pierwsze i ostatnie spotkanie.

Samotność mi nie doskwiera, bo mam wiele celów do których dążę.

Mam w sobie to „coś” co potrzebne jest mi do trwania, przetrwania (śpiewam, skaczę, krzyczę, modlę się, padam bezsilnie, izoluję się lub gotuję z sercem).

Od zawsze imponowali mi ci wszyscy, którzy porozumiewali się w obcym języku!

Jestem pod ogromnym wrażeniem Osoby o wielostronnych zainteresowaniach i chcę jej podziękować za opiekę, dzielenie się doświadczeniem i obiecać, że będę się angażować we wspólne działania.

Nasza znajomość szybko się rozwija.

Zachęciła mnie do nauki ESPERANTA, jest to wyzwanie dla mnie i wielka frajda.

Wspólnie możemy spędzać czas na spacerach, grać w szachy, w brydża, dyskutować i degustować.

Ta Osoba to Celina, lubię mówić: Celinka, mieszkanka Białegostoku.

Do interesujących przeżyć zaliczam przebywanie w nowych miejscach i poznawanie nowych smaków, zapachów, zwyczajów.

Pamiętam smaki: lodów w Dubrowniku i jabłeczniaka w Grazu, szukam i porównuję – nadal ich nie znalazłam.

Dla rodziny i przyjaciół gotuję „z sercem”, najczęściej wiem co lubią.

Często jednak dania dzielą np. ryby, śledzie muszą stać daleko od Ali, ale jej mąż Janek na te dania specjalnie przybywa:

– Co mam robić? Rozdzielić małżeństwo przy stole?

Nie podawać tych „smakołyków”?

Jak ich ugościć?

Ja lubię ich towarzystwo oraz śledzie i ryby.

„Przez żołądek do serca” – tak uczyła mnie babcia.

Aha! Celinka ogólnie je małutko i lubi wino.

We wspomnieniach kulinarno-towarzyskich mamy też takie:

– mój grzaniec podawany późną jesienią w nieogrzewanej szklarni,

– karpatka Tereski przy ognisku spada na igliwie, po „oczyszczeniu” zjedzona co do okruszka.

Mój los tak mną kieruje, że są wokół mnie ciekawi ludzie, urozmaicone smaki i zapachy oraz dobry nastrój, a to przecież dobrze sprzyja realizacji założonych CELÓW.

ENHAVO · SPIS TREŚCI

Lurdes Oliveira

Je la fino (1-a premio en la Esp. kategorio) · 5

Na końcu (I nagroda w kat. esperanckiej) · 9

Andrzej Liczmonik

La pasio retrovita (1-a premio en la pola kategorio) · 13

Pasja odnaleziona (I nagroda w kat. polskiej) · 16

Jorge Rafael Nogueras

La lastaj vortoj de viv-ĝuanto (2-a premio en la Esp. kategorio) · 20

Ostatnie słowa bon vivanta (II nagroda w kat. esperanckiej) · 22

Grażyna Kulesza-Szypulska

Katharsis (2-a [egala] premio en la pola kategorio) · 24

Katharsis (II nagroda [ex aequo] w kat. polskiej) · 27

Magnolia

La aventuro de mia vivo – geedzeco (2-a [egala] premio en la pola kategorio) · 30

Przygoda mojego życia – małżeństwo (II nagroda [ex aequo] w kat. polskiej) · 34

Ingrid Budau

Instinkto (3-a premio en la Esp. kategorio) · 38

Instyngkt (III nagroda w kat. esperanckiej) · 40

Oldřich Arnořt Fischer

Donacoj de miaj du avoj (distingo en la Esp. kategorio) · 42

Podarunki od moich dwóch dziadków (wyróżnienie w kat. esperanckiej) · 45

Jorge Rafael Nogueras

La konfeso (*distingo en la Esp. kategorio*) · 48

Wyznanie (*wyróżnienie w kat. esperanckiej*) · 52

Wacław Rekowski

Surprizo (*distingo en la pola kategorio*) · 56

Niespodzianka (*wyróżnienie w kat. polskiej*) · 59

Stary Emeryt (Alta Emerito)

Miał memoraŝoj (*distingo en la pola kategorio*) · 62

Moje wspomnienia (*wyróżnienie w kat. polskiej*) · 67

Laimundas Abromas

Kiel mi retrovis Esperanton · 73

Jak na nowo odkryłem esperanto · 75

Krzysztof Arbaszewski

La aventuro de mia vivo. Kubo · 78

Przygoda mojego życia. Kuba · 83

Wojciech Bardzik

Fremdulo-konato · 89

Nieznajomy-znajomy · 92

Ivan Budinov

Kafo, sambo kaj futbalo · 96

Kawa, samba i futbol · 98

Rumyana Budinova

Mia viv-aventuro · 101

Moja przygoda życia · 103

Tadeusz Charmuszko

Transakcio · 106

Transakcja · 109

Tadeusz Dejnecki

Aventuro de mia vivo · 112

Przygoda mojego życia · 115

Jindřiška Drahotová

Trajno al onto · 118

Pociąg w przyszłość · 119

Aneta Gizińska-Hwozdyk

„De kiam mi ellernis paroladon...” · 121

„Od kiedy nauczyłem się mówić...” · 124

Erika Godó

Mia viv-aventuro en Brazilo · 127

Moja życiowa przygoda w Brazylii · 129

Higanbana

Songô · 133

Sen · 136

Blanka Hužerová

Esperanto kunigas homojn persone, per reto kaj per libro · 139

Esperanto łączy ludzi poprzez spotkania osobiste,
poprzez sieć i poprzez książkę · 141

Jan Czesław Kozakowski

Mia vivaventuro · 144

Przygoda mojego życia · 147

Henryk Liszkiewicz

Saluton, aventuro! · 151

Ahoj, przygodo! · 152

Konrad Philipp

Beleco · 155

Piękno · 157

Zoja Pietas

Nigra Truo de memoroj · 159

Czarna Dziura wspomnień · 161

Agnieszka Ruczaj

Sekvu viajn revojn · 163

Idź za marzeniami · 165

Gabriella Stier

Mia unua laborloko · 168

Moje pierwsze miejsce pracy · 170

Piotr Szewczyk

Loĝanto · 172

Lokator · 174

Dawid Trela

Kvar Jarsezonoj · 178

Cztery Pory Roku · 181

Jerzy Trzcicki

Patro · 184

Ojciec · 187

Pascal Vilain

Edzperanta literaturpeto · 190

Od literatury do oświadczyń · 193

Stanisława Viviana

Flug-aventuroj · 197

Powietrzne przygody · 199

Eugenia Wewersowicz

Dorlotita de sorto · 203

Pogłaskana przez los · 205